

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์
ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

Enhancing of Buddhist Volunteer Spirit Network in Creative area
Development of Nam Cham Subdistrict Mueang Phrae District,
Phrae Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ

พระศกดิษฐ์ สัมโร,ดร. (แสงธง)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCURS 800765059

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

เรื่อง

การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์
ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

Enhancing of Buddhist Volunteer Spirit Network in Creative area
Development of Nam Cham Subdistrict Mueang Phrae District,
Phrae Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ

พระศกดิษฐ์ ส่วโร,ดร. (แสงธง)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCURS 800765059

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
ผู้วิจัย	: ผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ และพระใบฎีกาศักดิ์ธัช ส่วโร,ดร. (แสงธง)
ส่วนงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ในเขตตำบลน้ำชำ ผู้นำชุมชนในตำบลน้ำชำ กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ และกลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชน จำนวน ๒๐ รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มย่อย

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ข้อมูลสภาพภูมิหลังของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่มีความพร้อมและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมจิตอาสา การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธและการสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพราะว่าตำบลน้ำชำมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ชุ่มฉ่ำน้ำ ร่มเย็น มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และน้ำที่ไหลซึมตลอดทั้งปีมีธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ไกล่ห้วยน้ำปิง หุ่นเก่า และทุ่งอ่องล่อง สำหรับด้านวัฒนธรรมประเพณี ในรอบ ๑๒ เดือน มีประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีบวชนาค พิธีบายศรีสู่ขวัญ, ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ประเพณีเลี้ยงผีฝ่าย ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำ ด้านอาชีพตำบลน้ำชำ อาชีพของประชากรตำบลน้ำชำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่าและค้าขาย บางส่วนประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน และรับจ้างแรงงาน ผลผลิตที่สำคัญของตำบล คือ กลุ่มแปรรูปข้าวแต่น กลุ่มแปรรูปข้าวแคบ กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์ และกลุ่มทำกล้วยฉาบหงส์ทองหรือกล้วยหลอด

๒. การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า ประชาชนในตำบลน้ำขำมีความรู้ความเข้าใจในความหมายของจิตอาสาหมายถึง การทำงานด้านการช่วยเหลือชุมชน บุคคล ทั้งกำลังภายใน และกำลังทรัพย์โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ และเป็นการทำงานที่การบูรณาการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการช่วยเหลืองานด้านศาสนา ชุมชน สังคมด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทนได้มีการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธโดยมีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน การจัดกิจกรรมในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน การจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุขในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เผ่าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ มีกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ โดยการสำรวจผู้ป่วยโควิดเบื้องต้นโดยให้อสม.ที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่โดยแบ่งคนหนึ่งให้รับผิดชอบในบริเวณใกล้บ้าน

๓. การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า การจัดกิจกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธด้วยการร่วมแรง ร่วมใจ ด้วยการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพชีวิตใน ๔ ประเด็น ได้แก่ ด้านการให้ความรู้จิตอาสา (หลักสังคหวัตถุ ๔) ด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักพรหมวิหาร ๔) ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้จิตอาสา (หลักอิทธิบาท ๔) และด้านกระบวนการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักอภิธานียธรรม ๗) เกิดเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาชุมชนตำบลน้ำขำขึ้นมาเรื่อยๆ เช่น เครือข่ายกลุ่มสัมมาชีพ กลุ่มผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านในชุมชนตำบลน้ำขำที่การช่วยเหลือกันและกันอย่างไม่หวังสิ่งตอบแทน

Research Title : Enhancing Buddhist-Oriented Volunteering Network for Creative Space Development of Num Cham sub-District, Meuang Phrae District, Phrae Province

Researchers : Asst.Prof. Dr. Kriengsak Fongkum and Pha Baideeka Sakditud Sangwaro (Seangthong), Dr.

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University ,Phrae Campus

Fiscal Year : 2022

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University ,Phrae Campus

Abstract

This study was conducted with its main objectives 1. To investigate Buddhist-oriented volunteering for develop creative space, 2. To enhance Buddhist-oriented volunteering for develop creative space, and 3. To enhance Buddhist-oriented volunteering network for develop creative space of Num Cham sub-district, Meuang Phrae distict, Phrae province.

The qualitative research approach was applied in this study. The 20 key informants were Buddhist monks, community leaders, occupational groups, and villagers living in Num Cham sub-district. The data were collected by using in-depth interview, focus group discussion.

The results revealed as follows.

1. Background information of Num Cham sub-district, Meuang Phrae distict, Phrae province was appropriate for organizing volunteering activities, enhancing Buddhist-oriented volunteering, and creating Buddhist-oriented volunteering network since its environment was lowland with the flourishing forests. Huai Num Peung brook, Tung Oong Long, and Tung Kao meadow were near Num Cham sub-district. In terms of its annual culture, there were many traditions organized in Num Cham subdistrict, for example, Naga ordination ceremony, ceremony of welcome, ancestral spirit ceremony, Phee Fai ceremony, and river prolonging ceremony. In terms of villagers' occupations, most of them were agriculturists, farmers, ranchers, and forest products'

sellers. Some of them were workers in household industry and labors. The important products were Thai style rice crackers, salty rice cake, Im Thip powdered soy milk, and Hong Thong banana chips.

2. In terms of the enhancement of Buddhist-oriented volunteering for creative space development, the majority of people living in Num Chum sub-district had correct understanding and knowledge regarding the meaning of volunteering. It means working and helping community and persons without expecting anything in return. The Buddhist principle was integrated into volunteering, both in religious and social aspects.

Aiming to develop community, the Buddhist-oriented volunteering activities were organized. There were also public health activities, in which village health volunteers were responsible for the surveillance of COVID 19 outbreak. The enhancement of Buddhist – oriented volunteering was applied by conducting COVID 19 survey for patients and caregivers.

3. In terms of the enhancement of Buddhist-oriented volunteering network, the activities for developing Buddhist-oriented volunteering network were organized, focusing on 4 issues: Providing knowledge to volunteers **(the Four Sangahavatthus)**, Organizing volunteering activities **(Brahma Viharn 4)**, Enhancing volunteering **(Four Foundations for Accomplishment)**, and managing volunteering activities **(7 Bhikkhu Aparihaniyadhamma)**, leading to the creation of Buddhist-oriented volunteering networks such as occupational group network, community leader network, and Num Cham villager network aiming to help **each other without expecting anything in return.**

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี เนื่องจากได้รับคำแนะนำจาก พระราชเชษฐาภรณ์, รศ.ดร.รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ที่ได้ความอนุเคราะห์ให้คำปรึกษาการทำงานวิจัยในครั้งนี้

คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณศูนย์วิจัยเวียงโกศัย วิทยาเขตแพร่ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการให้คำปรึกษาในการทำงานวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จไปด้วยดี

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเจ้าอาวาส พระภิกษุในเขตตำบลน้ำชำทุกรูป และผู้นำชุมชน กลุ่มสัมมาชีพ กลุ่มชาวบ้านในตำบลน้ำชำ ทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัย เจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการทำวิจัย และขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ วิทยาเขตแพร่ และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยครั้งนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์,ดร. เกรียงศักดิ์ พองคำ และคณะ

๒๘ ตุลาคม ๒๕๖๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๗
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๘
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย	๙
บทที่ ๒ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาในพระพุทธศาสนา	๓๓
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย	๔๖
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่เชิงสร้างสรรค์	๕๓
๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๖๙
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๐
๓.๒ พื้นที่การวิจัย/ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๑
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย	๘๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๓
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๕
๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย	๘๕
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย	๘๕

บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๘๖
๔.๑ ผลการศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๘๖
๔.๒ การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๙๔
๔.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่	๑๐๗
๔.๔ องค์กรความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย	๑๑๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๑๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๑๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๒
บรรณานุกรม	๑๒๓
ภาคผนวก ๑๒๙	
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย	๑๓๐
ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล	๑๓๔
ภาคผนวก ค รูปภาพการลงพื้นที่	๑๕๕
ภาคผนวก ง การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์	๑๖๙
ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย	๑๗๒
ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัยและคณะ	๑๗๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเริ่มจากอักษรย่อชื่อคัมภีร์ตามด้วยวงเล็บฉบับที่ใช้แล้วตามด้วยเล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขุณฺหวคคปาลี ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และ ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ม.อ. (บาลี) ๑/๔๑๔/๓๐๘ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวคคอปัลลิกา อรรถกถา ภาษาบาลี เล่มที่ ๑ ข้อที่ ๔๑๔ หน้า ๓๐๘. อรรถกถาภาษาไทย อ้างอิงฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยระบุ เล่ม/ภาค/ตอน/หน้า เช่น ที.ม.อ. (ไทย) ๑/๓/๒/๕๕. หมายถึง ทีฆนิกายมหาวรรค อรรถกถาภาษาไทยฉบับมหามกุฏฯ เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๓ ตอนที่ ๒ หน้า ๕๕.

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	พระวินัยปิฎก	ภาษา
วิ.ม. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวคคปาลี	(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	พระสุตตันตปิฎก	ภาษา
ที.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก	ภาษา
ที.ปา.อ. (ไทย)	= ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี ปาฎีกาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวคคปาลี	(ภาษาบาลี)
วิ.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหา

จิตอาสา (Volunteer Spirit) เป็นแนวคิดและกระบวนการในการช่วยเหลือบุคคลอื่นหรือสังคมเพื่อป้องกันปัญหา แก้ไขปัญหา หรือพัฒนาสังคม ด้วยความเสียสละ ความสมัครใจ ความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของอื่นใด นอกจากความสุขใจ และความภาคภูมิใจในงานที่ตนเองได้บำเพ็ญประโยชน์โดยการช่วยเหลือบุคคลอื่นและสังคม ตามกำลังความสามารถของตนเองที่มีอยู่อย่างเต็มที่ จิตอาสาจึงเป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนฐานของความเมตตา คือความรัก ความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือสัตว์ทั้งหลายที่อยู่ร่วมโลกเดียวกัน การตระหนักรู้ถึงปัญหา ความทุกข์ หรือความเดือดร้อนของบุคคลหรือสัตว์อื่นให้มาเป็นปัญหา ความทุกข์ หรือความเดือดร้อนของตนเอง และเป็นกระบวนการแห่งความกรุณา คือความสงสาร ความปรารถนาอยากให้บุคคลอื่น สัตว์อื่น หรือคนในสังคมมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงพยายามทุกวิถีทางในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลาย ทั้งร่างกาย แรงใจและสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่นที่ประสบกับปัญหา หรือเพื่อขับเคลื่อนระบบต่าง ๆ ในสังคมให้เป็นไปในแนวทางที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม^๑

จิตอาสาวิถีพุทธ เป็นการนำหลักการและวิธีการ กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามหลักพระพุทธศาสนามาผสมผสานให้สอดคล้องลงตัว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคคลและสังคม เพื่อสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้นในจิตของชาวพุทธในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสังคมอย่างมีระบบและมีความสุขทั้งฝ่ายผู้ทำงานจิตอาสาและผู้รับบริการจากผู้ทำงานจิตอาสา สอดคล้องกับคำว่า จิตสาธารณะ ในมิติทางพระพุทธศาสนา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมจิตสาธารณะที่แสดงออกมาจากแรงขับภายในจิตใจของมนุษย์ ภายใต้หลักธรรมสำคัญคือ สังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสังเคราะห์ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัถจริยา และสมานัตตตา^๒ ดังนั้น สังคหวัตถุ จึงเป็นหลักธรรมของผู้มีจิตสาธารณะที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและสามารถพัฒนาสังคมให้มีการ

---

^๑ ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ดร.ดวงเพชร สมศรี และนายสมคิด เศษวงค์, กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒๗, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๔๓.

เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีภายใต้การดำเนินการเชิงพุทธบูรณาการ เนื้อหาของความเป็นอาสาสมัครนั้นอยู่ที่จิตใจ คือมีจิตอาสา ที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือนึกถึงส่วนรวม จะเป็นครู พ่อค่านักธุรกิจ ข้าราชการ ก็สามารถเป็นอาสาสมัครได้ตลอดเวลาหากมีจิตใจ ที่คำนึงถึงส่วนรวมอยู่เสมอ เราจำเป็นต้องตระหนักอยู่เสมอว่า อาสาสมัคร นั้นไม่ใช่เป็นอาชีพ หากคือสำนึกที่สมควรมีอยู่คู่กับความ เป็นมนุษย์ของเราจนกว่าชีวิตจะหาไม่^๓

แนวคิดจิตอาสากับการพัฒนาเชิงพื้นที่ในชุมชน จากการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๒ ที่ยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และใช้หลักความพอประมาณ ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งพาตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองในการเตรียมระบบภูมิคุ้มกัน ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศได้ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ต้องใช้ความรู้ ในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบ เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกในคุณธรรม จริยธรรม ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วยความเพียร วิริยะอุตสาหะ จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ จิตอาสาในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาเชิงพื้นที่ให้เกิดการสร้างสรรค์บูรณาการสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยเริ่มจากฐานราก คือ บริบท วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรและอาชีพของคนในชุมชน

โครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลแบบบูรณาการ (๑ ตำบล ๑ มหาวิทยาลัย) ตามที่เกิดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศ ประชาชนว่างงานและบัณฑิตจบใหม่ไม่สามารถหางานทำได้ รวมถึงนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ประชาชนที่ว่างงานย้ายกลับถิ่นฐานจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา นโยบายการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงมุ่งเน้นที่การฟื้นฟูเศรษฐกิจในระดับชุมชน ทั้งการสร้างงาน การพัฒนาอาชีพในชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คาดได้ว่าจะมีโครงการภายใต้ “พ.ร.ก.ให้อำนาจ

^๓ พระไพศาล วิสาโล, “ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี : ศึกษารณานิพนธ์นิธินิจ”, รายงานการเยี่ยมชมงานมูลนิธิได้หัววัน ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤษภาคม – ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐.

กระทรวงการคลังกู้เงินเพื่อแก้ไขปัญหา เยียวยา และฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙” ในภาครัฐจำนวนมากที่จะลงไปพื้นที่หรือชุมชน อาทิเช่น โครงการด้านการเกษตรสมัยใหม่ ด้านการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมและสนับสนุน SMEs ในพื้นที่ ซึ่งโครงการต่างๆเหล่านี้หากไม่บูรณาการกันอย่างเป็นระบบ จะส่งผลให้ไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอ เกิดการซ้ำซ้อนของโครงการ การใช้จ่ายงบประมาณไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สามารถสร้างผลกระทบ (Impact) ได้อย่างมีนัยสำคัญ เพื่อให้เกิดการบูรณาการโครงการในพื้นที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง ควรมีหน่วยงานในพื้นที่ทำหน้าที่ในการบูรณาการกระบวนการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่อย่างเป็นระบบ (Area Based System Integrator) ซึ่งมหาวิทยาลัยของรัฐกว่า ๘๐ แห่งที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ สามารถที่จะทำหน้าที่เป็น System Integrator ในระดับตำบลได้ โดยที่มหาวิทยาลัยในพื้นที่สามารถใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีอยู่ ทำงานประสานและร่วมงานกับจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้การทำงานบูรณาการนี้ยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบลที่สามารถนำไปสู่การลดความยากจนอย่างมีเป้าหมายชัดเจน (Targeted Poverty Alleviation)^๔ ในการดำเนินการของมหาวิทยาลัยในพื้นที่จะประกอบด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญคือ มหาวิทยาลัยดำเนินโครงการยกระดับเศรษฐกิจและสังคมรายตำบล ตามปัญหาและความต้องการของชุมชน อาทิ เช่น การพัฒนาสัมมาชีพและสร้างอาชีพใหม่ (การยกระดับสินค้า OTOP/อาชีพอื่นๆ) การสร้างและพัฒนา Creative Economy (การยกระดับการท่องเที่ยว) การนำองค์ความรู้ไปช่วยบริการชุมชน (Health Care/เทคโนโลยีด้านต่างๆ) และการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม/Circular Economy (การเพิ่มรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชน) ตามรูปแบบกิจกรรมที่จะเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ที่รับผิดชอบ โดยมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานในการดำเนินโครงการของหน่วยงานต่างๆ ในตำบลที่ทำหน้าที่ดูแล โดยจ้างงานประชาชนทั่วไป บัณฑิตจบใหม่ และนักศึกษา ไม่น้อยกว่า ๒๐ คนในแต่ละตำบล มหาวิทยาลัยทำหน้าที่ประสานงานและทำงานร่วมกับจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินการโครงการภายในพื้นที่บูรณาการและสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ ที่ไปดำเนินการโครงการภายในตำบล ในด้านองค์ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

โครงการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจำเป็นต้องมีการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะในด้านของการมีจิตอาสาในการช่วยเสริมสร้างด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ ในปี ๒๕๖๕ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ได้รับอนุมัติให้จัดทำโครงการในเขตชุมชน ๓ ตำบล คือ

^๔ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, มหาวิทยาลัยสู่ตำบล สร้างรากแก้วให้ประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html> [๑๖ มกราคม ๒๕๖๕].

ตำบลทุ่งกวาว ตำบลน้ำชำ โดยเน้นไปที่การส่งเสริมและพัฒนาเชิงพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ ทั้งในด้านของการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยว และการเสริมสร้างเครือข่าย โดยสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีตามบริบทของชุมชน

ชุมชนในตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๑ -๔ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คำขวัญตำบลน้ำชำ "แพะเมืองผีลือเลื่อง เฟื่องฟูภูมิปัญญา พัฒนาเกษตรอินทรีย์ วิถีชีวิตพอเพียง หลีกเลี้ยงยาเสพติด พิชิตความยากจน ชุมชนพึ่งตนเอง" "แพะเมืองผีลือเลื่อง" หมายความว่า ตำบลน้ำชำมีแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นตามธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของตำบลน้ำชำและจังหวัดแพร่ "เฟื่องฟูภูมิปัญญา" หมายความว่า ตำบลน้ำชำมีการพัฒนาศักยภาพของชุมชนจากพื้นฐานและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ ขยายผลจากชุมชนสู่ชุมชนสร้างความเชื่อมโยงการพัฒนาที่ยืดชุมชนเป็นหลัก กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น "พัฒนาเกษตรอินทรีย์" หมายความว่า ประชากรในชุมชนตำบลน้ำชำ ส่วนมากประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้พัฒนาการเกษตรที่เน้นความสมดุลการเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต โดยใช้เกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยธรรมชาติใช้เองใช้แรงงานตนเองปลูกพืชหมุนเวียน "วิถีชีวิตพอเพียง" หมายความว่า ประชากรในชุมชนตำบลน้ำชำ สามารถดำรงชีวิตด้วยความพอเพียง รู้จักประมาณตนเอง มีเหตุมีผลในการใช้จ่าย และดำรงชีวิตในทางสายกลางคือรู้จักความพอดี พอเหมาะ "หลีกเลี้ยงยาเสพติด" หมายความว่า ประชาชนและเยาวชนในตำบลน้ำชำรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่นการสร้างอาชีพเสริมรวมกลุ่มเล่นดนตรี และเล่นกีฬาเพื่อเป็นการหลีกเลี้ยงการมั่วสุมอบายมุขต่างๆ "พิชิตความยากจน" หมายความว่า ประชาชนในชุมชนตำบลน้ำชำสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีความมั่นคงดำรงชีวิตโดยการใช้หลักความอดทน ความขยันและรู้จักประหยัดอดออม "ชุมชนพึ่งตนเอง" หมายความว่า ชุมชนตำบลน้ำชำได้จัดทำกลุ่มที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น กลุ่มแปรรูปกล้วยเหลือง กลุ่มกล้วยหลอด กลุ่มข้าวแต๋นโบราณ กลุ่มข้าวแคบ ฯลฯขึ้นเป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างอาชีพในชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

จากที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของกระบวนการจิตอาสาเพื่อพัฒนาชุมชนในเชิงพื้นที่ของตำบลน้ำชำ ให้สอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนา อันจะนำไปสู่ข้อมูลในการวิเคราะห์และตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบมีเป้าหมายชัดเจนโดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายจิตอาสาระหว่างชุมชนเอง และชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักการทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการให้เกิดกระบวนการจิตอาสาวิถีพุทธ จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ของชุมชนตำบลน้ำชำ และเสริมสร้างเครือข่ายการทำงานด้านจิตอาสาวิถีพุทธโดยมีตำบลน้ำชำเป็นแม่ข่ายเชื่อมประสานกับชุมชนอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาคนและชุมชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๒.๒ เพื่อเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๒.๓ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

๑.๓.๑ จิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยในครั้งนี้ได้แก่

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีขอบเขตด้านเนื้อหาที่จะทำการศึกษาดังต่อไปนี้

(๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจิตอาสา กระบวนการพัฒนาจิตอาสา จิตอาสาพัฒนาชุมชน จิตอาสาวิถีพุทธ โดยการศึกษาจากเอกสารทฤษฎีภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา งานวิชาการ บทความ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๒) ศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ ข้อมูลขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำ เอกสารราชการอัดสำเนา การลงพื้นที่สำรวจและการเก็บแบบสอบถามเชิงปริมาณ ผนวกกับสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในโครงการวิจัยอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยฯ

(๓) การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้จากภาคเอกสารกับข้อมูลการสัมภาษณ์ภาคสนามและกิจกรรมของการวิจัย และนำเสนอข้อมูล

(๔) การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จะใช้วิธีสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ ๒ แล้วนำประเด็นมาพัฒนาทำการสนทนากลุ่มย่อยระดมสมอง เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์

๒. ขอบเขตด้านประชากร

กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน ๒๐ รูป/คน ได้แก่

(๑) พระสงฆ์ในเขตตำบลน้ำชำ	จำนวน ๒ รูป
(๒) ผู้นำชุมชนในตำบลน้ำชำ	จำนวน ๖ คน
(๒) กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ	จำนวน ๖ คน
(๓) กลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชน	จำนวน ๖ คน

๓. ขอบเขตด้านพื้นที่

เนื่องจากการศึกษาวิจัยในลักษณะของการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ของการวิจัย ได้แก่ เขตพื้นที่ตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๑ -๔

๔. ขอบเขตระยะเวลาในการวิจัย

กำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ ถึง เดือนกันยายน ๒๕๖๕ รวมระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

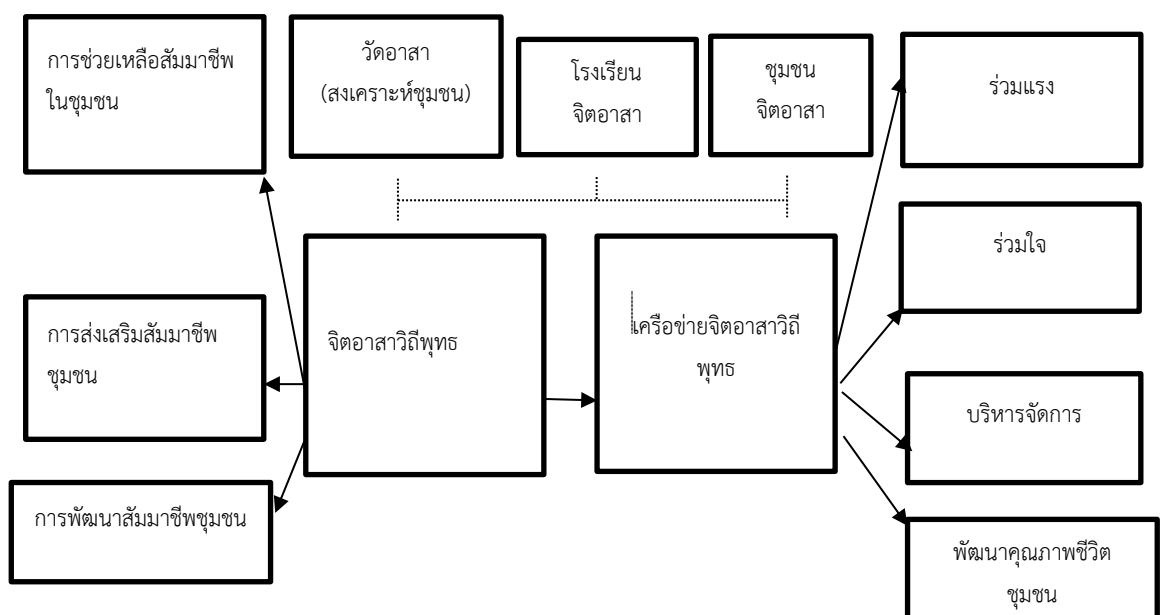
๑.๕.๑ การเสริมสร้างเครือข่าย หมายถึง การสร้างการเชื่อมโยงทางด้านจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ระหว่างหมู่บ้านในชุมชนน้ำชำ กับชุมชนตำบลอื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันในจังหวัดแพร่

๑.๕.๒ จิตอาสาวิถีพุทธ หมายถึง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสัมมาชีพของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง ในการช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนสัมมาชีพในพื้นที่ชุมชนน้ำชำให้เกิดประสิทธิผลและบรรลุเป้าหมาย

๑.๕.๓ การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการเพิ่มศักยภาพของชุมชนตำบลน้ำชำในด้านสัมมาชีพ ด้วยกระบวนการจิตอาสาวิถีพุทธ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจสังคม ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและมีความทันสมัย สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิด (Conceptual Framework) ในการตั้งฐานของการวิจัยได้ ดังนี้

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบจิตอาสาวิถิปุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

๑.๗.๒ ได้เสริมสร้างจิตอาสาวิถิปุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

๑.๗.๓ ได้เสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถิปุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

บทที่ ๒

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ โดยกำหนดประเด็นในการศึกษาและทำการทบทวนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาในพระพุทธศาสนา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่เชิงสร้างสรรค์
- ๒.๕ ข้อมูลบริบทชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา

การศึกษาเกี่ยวกับจิตอาสา มีการศึกษามาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีการศึกษาทั้งในเชิงปรัชญา จิตวิทยา และสังคมศาสตร์ ทางด้านจิตวิทยามีการกล่าวถึงจิตสำนึกในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๕๐ (พ.ศ.๑๔๐๗) นักทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ได้กล่าวถึงจิตสำนึกในด้านเกี่ยวกับการแบ่งภาคของจิต (Regions of Mind) โดยกล่าวถึงหน้าที่ของจิตในการก่อให้เกิดพฤติกรรม ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว ในด้านสังคมศาสตร์เริ่มมีการกล่าวถึงในช่วงศตวรรษที่ ๑๗ โดยใช้ในกลุ่ม ทฤษฎีแนวของ Maxis และ Fugo ซึ่งกล่าวถึงจิตสำนึกสาธารณะด้านการเมือง โดยกล่าวว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมทั้งหมด คือ การเมือง โดยเริ่มมีการกล่าวถึงในศีกโลกตะวันตก

ในประเทศไทยเริ่มต้นมีการกล่าวถึงจิตสำนึกสาธารณะช่วงหลังพุทธศักราช ๒๕๐๐ คือช่วงเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่เริ่มเห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น หลังจาก ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ก่อนหน้านั้นกิจกรรมการช่วยเหลือสังคมซึ่งเสริมงานบำบัตทุกข์บำรุงสุขของรัฐกระทำโดยสถาบันทางศาสนามูลนิธิ ซึ่งจัดโดยเอกชนจัดตั้งช่วยเหลือคนในเชื้อชาติหรือจากภูมิภาคเดียวกัน เป็นลักษณะผู้ให้กับผู้รับ แต่หลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ประชาชนที่มีฐานะยากจนเริ่มตระหนักถึงพลังของตนเอง และสำนึกต่อสังคมของชนชั้นกลาง ถูกยกระดับสูงขึ้น ต่อมาการพัฒนามุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลางในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) เริ่มส่งเสริมประชาคมในจังหวัดให้เกิดขึ้นในทุกจังหวัด ควบคู่กับการเตรียมขยายประชาคมตำบล เพราะผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านมา พบว่าการพัฒนา

เศรษฐกิจเพียงด้านเดียวไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ การพัฒนาต้องควบคู่ไปด้วยกันทุกด้าน ซึ่งไม่สามารถเกิดขึ้นได้ถ้าปราศจากความร่วมมือของคนในชาติ

จิตสำนึกสาธารณะเป็นเรื่องที่กำลังตื่นตัวสำหรับสังคมไทย เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดประชาสังคม จึงเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งแตกต่างจากซีกโลกตะวันตกที่มีการกล่าวถึงเรื่องนี้มานาน ทั้งนี้เนื่องจากความแตกต่างของระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ประเพณี วัฒนธรรม โลกตะวันตกมีพื้นฐานการปกครองประเทศจากประชาชน เน้นบทบาทของกลุ่มคน องค์กรนอกภาครัฐ แต่ในประเทศไทยเริ่มจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างกะทันหัน โดยไม่มีการเตรียมความพร้อมให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนยึดติดระบอบเดิม คือต้องการผู้ปกครองประกอบกับในหลักสูตรศึกษามักกล่าวถึงแต่หน้าที่พลเมือง แต่ไม่ได้สอนสิทธิของพลเมือง ทำให้นักศึกษาไม่รู้สิทธิของตนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศ

ดังนั้น ประเทศที่ปกครองด้วยชนชั้นผู้นำอย่างประเทศไทย เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ปัญหาต่างๆ ประชาชนจึงคิดว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำในการแก้ไขปัญหา เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีแต่ชนชั้นผู้นำกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้นที่เป็นผู้แก้ไขปัญหาของประเทศ ปัญหาทั้งหมดจึงไม่สามารถแก้ไขให้ลุกล่วงไปได้ด้วยดีเท่าที่ควร ฉะนั้น การสร้างจิตอาสาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก ที่จะทำให้พลเมืองมีจิตสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องร่วมกันคิดและเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น ๆ

๒.๑.๑ ความหมายของจิตอาสา

คำว่า จิตอาสา หรือจิตสำนึกสาธารณะ เป็นคำใหม่ที่น่ามาใช้เมื่อไม่นานมานี้และเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของจิตอาสา หรือจิตสำนึกสาธารณะไว้หลากหลาย และมีการเรียกจิตอาสาไว้แตกต่างกัน เช่น จิตสำนึกสาธารณะ จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกต่อสาธารณสมบัติ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ความสำนึกทางสังคม เป็นต้น ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Public Mind หรือ Public Consciousness ซึ่ง ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า จิตอาสา (Public Mind) ซึ่งคำเหล่านี้มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายใกล้เคียงกัน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ให้ความหมายคำว่า จิตอาสา หมายถึง ภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย^๑

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ กล่าวว่า จิตอาสา คือ การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ^๒

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น, ๒๕๔๒), หน้า ๓๑๒.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

โกศล มีความดี กล่าวว่า จิตอาสา คือ การกระทำที่แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณชนสมบัติ ด้วยการเอาใจใส่ดูแลเป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยพิจารณาจากการที่บุคคลหลีกเลี่ยงการใช้หรือกระทำให้เกิดการชำรุดเสียหายต่อของส่วนรวม มุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวม เช่น การทำตามหน้าที่ที่กำหนด การดูแลความสงบเรียบร้อย การรักษาสาธารณชนสมบัติ รับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น มีส่วนร่วมในการหาแนวทางป้องกันแก้ไข และติดตามประเมินผล รวมถึงการรับอาสาทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ของส่วนรวม ไม่ปิดกั้นในการใช้ของบุคคลอื่น มีการแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม ไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง^๓

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวว่าจิตอาสา หมายถึง ความคิดเห็นที่ไม่เห็นแก่ตัว มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น หรือสังคม พยายามฉวยโอกาสที่จะช่วยเหลืออย่างจริงจังและมองโลกในแง่ดีบนพื้นฐานของความจริง^๔

มนัสสา ชินูปการพงศ์ กล่าวว่า จิตอาสา คือ การจุดประกายเพื่อให้คนทำประโยชน์เพื่อสังคม ตลอดจนการให้ความเอื้ออาทรลดความขัดแย้งและการให้ขวัญและกำลังใจต่อกันเพื่อสังคมเป็นสุข

พระไพศาล วิสาโล ได้ให้ความหมาย จิตอาสา หมายถึง จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี^๕ นอกจากนี้ ความหมายคล้ายคลึงกันหรือปฏิบัติในแง่เดียวกัน โดยความหมายของศัพท์เหล่านี้ กล่าวหมายเอาสรุป ๕ ประการ

๑. จิตสาธารณะ คือ จิตสำนึก เพื่อส่วนรวมจิตสำนึก (ความรู้สึกรู้หรืออยากตอบแทน สิ่งที่ประโยชน์ต่อตนเอง สังคมโลกมวลมนุษย) หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย การตระหนักรู้ และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน การคำนึงถึงผู้อื่นร่วมสัมพันธ์ส่วนเดียวกัน

๒. จิตสาธารณะ คือ จิตอาสาที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อส่วนรวม โดยการแสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับ

๓. จิตสาธารณะ คือ การสำนึกสาธารณะ ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวม และสังคมมองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่างๆที่เป็นของส่วนรวม

^๓ โกศล มีความดี, ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ, **ปริญญา นิพนธ์วิทยาการศึกษามหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๗), หน้า ๔๔.

^๔ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **จอมปราษฎ์นักการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ชัคเชสมีเดีย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๗.

^๕ พระไพศาล วิสาโล, **เครือข่ายจิตอาสา. คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง พิมพ์ลักษณ์**, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ประสานงานเครือข่ายจิตอาสา, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐.

๔. จิตสาธารณะ คือ จิตบริการที่เกี่ยวกับการคิด และการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งความสุขของผู้อื่น ที่ตั้งอยู่บนฐาน บนพื้นฐานของความตั้งใจ และเจตนาดี

๕. จิตสาธารณะ คือ จิตสำนึกทางสังคมที่สำนักงาน และคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้อธิบายว่า เป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วม ในเรื่องของ ส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติระเทศชาติ มีความสำนึก และยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบร้อย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ^๖

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายในทางพระพุทธศาสนา โดยกล่าวถึงการกระทำที่เสียสละเพื่อส่วนรวมว่า “จิตอาสา” พระพุทธเจ้าตรัสถึงหลักธรรมนี้ เรียกว่า วัชฒิ หรือ อริยวัชฒิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ หมายความว่า ถ้ามีความเจริญอย่างที่พระองค์ตรัสไว้ แสดงว่า พุทธศาสนิกชน มีความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติและมีหวังว่าจะเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนา หลักความเจริญที่ว่านี้มี ๕ ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา^๗

นอกจากนี้ ยังมีคำอื่นที่มีความหมายเช่นเดียวกับจิตอาสา คือ คำว่าจิตสำนึกสาธารณะ และมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังเช่น

ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ คือ จิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม คำนึงถึงความสำคัญของสิ่งอันเป็นของที่ต้องใช้ หรือมีผลกระทบร่วมกันในชุมชน เช่น ป่าไม้ ความสงบสุขของชุมชน^๘ ซึ่งเป็นการตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกันหรือคำนึงถึงผู้อื่น ที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน^๙ หรือการที่ชุมชนมีความตระหนักรู้และให้ความสำคัญต่อเรื่องส่วนรวมของสังคม มีสำนึกต่อประเด็นสาธารณะตลอดจนรู้สึกรัก และห่วงหาอาทรสาธารณะสมบัติอันเป็นของส่วนรวม ^{๑๐}

หฤทัย อัจจุรงค์ กล่าวว่า เป็นความตระหนักของบุคคล ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกปรารถนาที่จะช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้วิกฤตการณ์โดยรับรู้ถึงสิทธิควบคู่ไปกับหน้าที่และความรับผิดชอบ สำนึกถึงพลังของตนว่าสามารถร่วมแก้ไขปัญหาได้ และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาร่วมกันกับคนในสังคม^{๑๑}

พระไพศาล วิสาโล ให้ความหมาย จิตสำนึกสาธารณะว่า หมายถึง ความสำนึกใส่ใจและพร้อมจะมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ รวมถึงความเคารพและห่วงหาอาทรในสมบัติส่วนรวม ทั้งนี้โดย

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^๗ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัชฒิ)*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐.

^๘ มนัสสา ชินูปการพงศ์, *ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดต่อจิตสำนึกสาธารณะกับการตัดสินใจของผู้บริโภค, งานวิจัย*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๕๒), หน้า ๗.

^๙ ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ, “บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการศึกษาเพื่อความเป็นประชาสังคม SAHIL THAILAND JOURNAL”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๕๒ ฉบับที่ ๖๙, (มีนาคม ๒๕๕๑); ๕๗.

^{๑๐} ประไพพิศ โสภารพัฒน์, *กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๖.

^{๑๑} หฤทัย อัจจุรงค์, *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลภาวะผู้นำรูปแบบการดำเนินชีวิต และความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล*, ๒๕๔๔ หน้า ๓๗.

ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งตนเองและส่วนรวม ในจิตสำนึกดังกล่าวมิใช่ครอบครั้ว ญาติมิตร คนรอบข้าง หรือชุมชนละแวกบ้านตนเองเท่านั้น หากคลุ้มไปถึงคนอื่นอีกมากมายซึ่งอยู่ห่างไกลออกไป แม้ตนจะไม่รู้จักและไม่เคยเห็นก็ตาม แต่ก็รู้ดีอยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ตนสังกัด^{๑๒}

ไซยา เย็มวิไล จิตสำนึกสาธารณะ คือ ความเป็นสาธารณะที่สื่อนัยถึงความรู้ ความนึกคิด สติปัญญา และความรับผิดชอบของประชาชน ที่มีต่อสังคม การเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม^{๑๓}

จากความหมายที่มีผู้ให้ไว้ต่าง ๆ กันนั้นล้วนแล้วมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน จึงสรุปได้ว่าจิตอาสาหรือจิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง การมีจิตสำนึกร่วมกันในสาธารณสมบัติ ความรับผิดชอบต่อสังคม การเห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการเสียสละตนเพื่อสังคม เป็นต้น เมื่อสรุปเป็นความหมายที่ใช้ในการวิจัยนี้ กล่าวได้ว่า จิตอาสา หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกรักและการปฏิบัติที่เกี่ยวกับการกระทำตามหน้าที่ที่รับผิดชอบต่อตนเอง โดยการช่วยเหลือดูแลรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งของสาธารณะสมบัติของหน่วยงาน องค์กร และสังคมด้วยการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละทรัพย์สินหรือแรงงานของตนต่อส่วนรวม และการเข้าร่วมในการทำงานที่เป็นส่วนรวมของหน่วยงาน องค์กร และสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทนต่อตนเอง แต่กระทำเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม งานวิจัยนี้จึงเป็นการวิจัยเพื่อเสนอแนวความคิดการพัฒนาจิตอาสาให้กับบุคคลทุกระดับในสังคมไทย ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นเป็นพลเมืองที่ดีต่อไปในอนาคต

๒.๑.๒ แนวความคิดจิตอาสา

เรื่องของแนวความคิดจิตสำนึกหรือจิตอาสาในปัจจุบัน มีพัฒนาการมาจากการศึกษาเรื่องจิตสำนึกของมาร์กซ์ (Max) ซึ่งมาร์กซ์เองได้แนวความคิดนี้มาจากการวิพากษ์และเอาบางส่วนมาจากแนวความคิดของเฮเกิล (Hegel) และฟอยเออร์บัค (Feuerbach) โดยมาร์กซ์มีพื้นฐานความคิดอยู่ที่สภาพความเป็นอยู่ เป็นตัวกำหนดความรู้สึกนึกคิด เพราะความคิดเกิดในความว่างเปล่าไม่ได้ โดยจิตสำนึกไม่ได้เป็นอิสระจากเงื่อนไขทางวัตถุ และรูปแบบการดำรงชีวิตของมนุษย์ สำหรับมาร์กซ์แล้ว จิตสำนึกหมายถึง ระบบความหมาย ที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจกับโลกและจักรวาล ตลอดจนจนความคิดทัศนคติและความเชื่อที่มนุษย์ยึดถือ ซึ่งแนวความคิดนี้สามารถอธิบายได้เป็น ๒ ประการ คือ

(๑) แนวความคิดสังคมเพื่อบุคคล

แนวความคิดสังคมเพื่อบุคคล เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) เชื่อว่าการที่ปัจเจกบุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสังคม เพราะเขามีเจตจำนงที่จะให้ตัวเองมีความมั่นคงปลอดภัย คนสร้างสังคมขึ้นมาก็เพื่อประโยชน์ของตนเอง จุดมุ่งหมายและหน้าที่ของสังคมไม่ใช่เพื่อตัวสังคมเอง หากแต่เพื่อปัจเจกบุคคล นั่นคือสังคมรับใช้บุคคล หรือสังคมเพื่อบุคคล บุคคลจะมีสำนักต่อผู้อื่น ตราบเท่าที่เขาประจักษ์ว่า ส่วนรวมหรือสังคมคือแหล่งที่มาแห่งความมั่นคงและปลอดภัยที่สำคัญ

^{๑๒} พระไพศาล วิสาโล, *วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๑๓} ไซยา เย็มวิไล, *สำนึกสาธารณะ*, มติชนสุดสัปดาห์, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑๓๙๓, (๒๕๕๐) : ๑๕.

สำหรับชีวิตส่วนตัวของเขา ตรงกันข้ามเมื่อใดที่ปัจเจกบุคคลประจักษ์ว่าสังคมไม่สามารถให้สิ่งนี้ได้ (เช่น กรณีสังคมไม่มีความยุติธรรม สังคมเต็มไปด้วยการกดขี่ เป็นต้น) จิตสำนึกก็จะมีได้ยาก เป็นจิตสำนึกเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของบุคคล หรือจิตสำนึก ที่มีตัวบุคคลเป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึก ทำได้โดยทำให้สังคมเป็นแหล่งที่ให้ความมั่นคงปลอดภัยอย่างแท้จริง เพื่อให้ปัจเจกตระหนักว่า ความมั่นคงปลอดภัยของเขา ไม่สามารถจะดำรงอยู่ได้เลยถ้าปราศจากความมั่นคงปลอดภัยของสังคม สังคมเป็น “เครื่องมือ” ที่มนุษย์ “สร้าง” ขึ้นมาเพื่อความอยู่รอด และมั่นคงปลอดภัยของตน

(๒) แนวความคิดบุคคลเพื่อสังคม

เป็นแนวคิดที่มองกลับด้านกันกับแนวความคิดสังคมเพื่อบุคคล คือ เห็นว่าสังคมเป็นสิ่งที่มีความอยู่ ดำรงอยู่ได้ด้วยตัวของมันเอง ไม่ใช่เครื่องมือที่ปัจเจกสร้างขึ้นเพื่อความอยู่รอดการดำรงอยู่ของสังคมมิได้ขึ้นอยู่กับปัจเจก “บุคคลเป็นฝ่ายที่ต้องยอมให้แก่สังคม หรือขึ้นอยู่กับสังคม บุคคลมีหน้าที่รับใช้เป้าหมายของสังคม” ดาวิด อีมิล เดอร์ไคหม์ (David Emile Durkheim) เชื่อว่า กลุ่มคน เป็นเพียงวัตถุดิบที่สังคมจะเกิด และสิ่งที่จะทำให้เกิดสังคมไม่ใช่ความปรารถนา ที่จะมั่นคงปลอดภัยของแต่ละคน หากแต่เป็นความสัมพันธ์ต่อกันอย่างยั่งยืนของคนเหล่านั้น เบื้องหลังความสัมพันธ์นี้เรียกว่า อารมณ์ (Sentiment) ความรู้สึกผูกพันว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Sense of Belonging) และระบบความเชื่อร่วมกันของคนในกลุ่ม (Belief System) บุคคลยอมปฏิบัติตามกลุ่มแม้จะขัดใจ เพราะ “สำนึกในกลุ่ม (Collective Conscience) สำนึกในกลุ่มดำรงอยู่ได้เพราะ ๓ สิ่งข้างต้น บุคคลไม่เพียงสำนึกว่ากลุ่มมีความสำคัญเหนือกว่าตนเท่านั้นแต่ยังสำนึกว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้นด้วย สังคมสมัยใหม่มีความซับซ้อน ความสัมพันธ์อันเป็นสิ่งที่ “เชื่อมประสาน” คือ ความผูกพันเชิงพันธะสัญญา (Contractual Relations) ทำให้ “สำนึกกลุ่ม” ดำรงอยู่ได้ โดยที่แต่ละคนแต่ละหน่วยที่แตกต่างกัน ต่างสำนึกว่า ผู้อื่น กลุ่มอื่นเป็นส่วนหนึ่งในสังคมเดียวกัน หน้าที่แต่ละหน่วย ยังผลให้สังคมดำรงอยู่ได้ เฉกเช่น อวัยวะที่แตกต่างกัน อันประกอบเป็นองค์อินทรีย์ (Organism) เรียกว่า เอกภาพแบบองค์อินทรีย์ (Organic Solidarity) คือ เกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้เพราะการทำหน้าที่ของอวัยวะแต่ละส่วนที่แตกต่างกัน “เป็นสำนึกที่มีสังคมเป็นศูนย์กลาง”^{๑๔}

สรุปว่า แนวความคิดสังคมเพื่อบุคคล และแนวความคิดบุคคลเพื่อสังคม จิตอาสาอาจเกิดขึ้นและดำรงอยู่บนพื้นฐานของความสนใจในผลประโยชน์ที่ตัวเองจะได้รับจากส่วนรวม หรืออาจจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่โดยอาศัย ความสำนึกในส่วนรวม สำนึกต่อผู้อื่นเป็นที่ตั้ง หรืออาจปราศจากความสนใจในผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับโดยสิ้นเชิงก็ได้

๒.๑.๓ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตอาสา

คำว่า จิตอาสา ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society Theory) ซึ่งคำว่าประชาสังคม มาจากภาษาอังกฤษว่า Civil Society” และมีใช้ภาษาไทยเทียบเคียงกันหลายคำโดยในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้ใช้ทฤษฎีประชาสังคม เป็นพื้นฐานในการศึกษาจิตอาสา ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาสาระ ดังนี้

(๑) ทฤษฎีประชาสังคม (Civil Society Theory)

^{๑๔} ศิริ แคนสา, การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา : กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์, หน้า ๑๙-๒๐.

ทฤษฎีประชาสังคมเกิดขึ้นในโลกตะวันตก ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการช่วยเหลือสังคมโดยไม่ต้องการกำไร ซึ่งตามแนวความคิดของคีน (Keane) กล่าวว่าประชาสังคมเป็นแนวคิดของการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กรนอกภาครัฐ เพื่อทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรม จนเป็นกิจวัตรและด้วยความเต็มใจ โดยผู้ที่อยู่ในองค์กรจะร่วมกันปกป้องและเปลี่ยนแปลงบทบาทตนเอง โดยการกีดกันสถาบันภาครัฐ แต่ในประเทศไทยให้ความสำคัญกับความร่วมมือของบุคคลในสังคม เพื่อพัฒนาสังคมให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม ให้ความสำคัญต่อความสามัคคี^{๑๕}

ประชาสังคม (Civil society) คือ การให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการช่วยเหลือสังคม โดยองค์กรที่ไม่ต้องการกำไร การมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม หรือจิตสำนึกสาธารณะเพื่อชุมชน (Non Governance Organizations NGO) เป็นเครื่องมือทางสังคม เช่น แม่บ้าน มูลนิธิชมรม ชุมชน มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

(๑) เน้นความสัมพันธ์เป็นกลุ่มสมาชิกต้องมีอุดมการณ์และหลักการร่วมกัน

(๒) มีจิตอาสา (Public mind) ประกอบด้วยการดูแลผลประโยชน์สาธารณะ (goods, public interest) การตรวจสอบสาธารณะ (public responsibility) การรับผิดชอบต่อสาธารณะ (public accountability)

(๓) ความเป็นธรรมต่อสังคม (Social equity)

(๔) มีความยุติธรรมต่อสังคม (Social justice)

(๕) เป็นเครือข่ายสังคม (Social network)

(๖) การติดต่อสื่อสาร (Communication)

(๗) มีวิสัยทัศน์ (Vision)

(๘) เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning social)

(๙) ต้องปฏิบัติได้ (Practice)^{๑๖}

จิตสำนึกสาธารณะเป็นคุณธรรมหนึ่งของพลเมือง และเป็นวาทกรรมย่อยในวาทกรรมใหญ่เรื่องประชาสังคม คุณค่าและจิตสำนึกเป็นจิตวิญญาณของสังคม บุคคล องค์กร หรือสังคม สังคมที่ไม่มีจิตสำนึก ทำให้ขาดพลังในการสร้างสรรค์ เมื่อเกิดจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้เกิดประชาสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคม ซึ่งจะทำให้สภาวะการเมือง เศรษฐกิจมีศีลธรรมดีขึ้น^{๑๗}

สรุปว่า แนวคิดของประชาสังคม คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้คนในสังคมตื่นตัว มีความรู้สึกนึกคิด และปรารถนาเข้าไปแก้ไขวิกฤตการณ์หรือปัญหาสังคม หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวหรือมีจิตสำนึก

^{๑๕} หฤทัย อัจจุรงค์, ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล, หน้า ๒๗.

^{๑๖} เรียม นมรักษ์, การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๑๗} ประเวศ วะสี และคณะ, ยุทธศาสตร์แก้วิกฤติชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๒), หน้า ๒๐.

ร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

(๒) องค์ประกอบของประชาสังคม

กิจกรรมหรือกระบวนการที่เรียกว่าประชาสังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ

(๑) จิตสำนึกประชาสังคม (Civil Consciousness) หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) หมายถึง ความคิดและการยอมรับในเรื่องของการรวมตัวกันอย่างอิสระ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร ความยอมรับในความคิดเห็นของกันและกันในการเรียนรู้ร่วมกัน หรือการแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่ การรวมตัวเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วม มีอิสระมีการเรียนรู้ร่วมกัน

(๒) โครงสร้างองค์ประกอบประชาสังคม (Civic Organization) หมายถึง กลุ่มการรวมตัวซึ่งอาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ เป็นกลุ่มรวมที่รวมตัวกันเฉพาะการเฉพาะเรื่องหรือต่อเนื่อง สมาชิกของกลุ่มอาจจะเป็นบุคคลในภาครัฐ ภาคธุรกิจหรือประชาชนจำนวนไม่จำกัด ประเด็นสำคัญคือ การรวมกลุ่มต้องมีจิตสำนึกประชาสังคมครบด้าน

(๓) เครือข่ายประชาสังคม (Civic Network) หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการซึ่งเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มหรือเชื่อมโยงองค์กรประชาสังคมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ปัจจัยสำคัญของเครือข่ายประชาสังคม คือ ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการสัมพันธ์ด้วยความสมานฉันท์ขององค์ประกอบประชาสังคมทั้ง ๓ ประการ ทำให้เกิดประชาสังคมแต่กระบวนการประชาสังคมไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ถ้าบุคคลในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดที่มีผลต่อพฤติกรรมการรวมตัวของบุคคลในสังคม องค์ประกอบทั้งในด้านความคิดเห็น ความรู้สึกและการปฏิบัติต้องมีจิตอาสาเป็นส่วนประกอบ

สรุปว่า ประชาคมนั้นเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการทางสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน สังคมหรือการเลียนแบบทางสังคม ทำให้คนในสังคมมีความตื่นตัว และมีความรู้สึกนึกคิดอยากเข้าไปแก้ไขปัญหาวิกฤตการณ์ ปัญหาสังคม หรือมีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่วนรวมร่วมกัน ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมการรวมตัวหรือมีจิตสำนึกร่วมกัน และทำในสิ่งที่เกิดประโยชน์ร่วมกัน ไม่หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีความสุข เพราะสังคมมีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

๒.๑.๕ จิตอาสา (Volunteer Spirit)

คำว่า “จิตอาสา” มีการนำมาใช้และรู้จักกันมากในประเทศไทยจากเหตุการณ์ประสพภัยคลื่นสึนามิ เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗ ที่ก่อให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างองค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการเป็นอาสาสมัคร ที่เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งต่อผู้กระทำและผู้อื่น โดยเน้นที่คุณค่าของความสามัคคี การมีส่วนร่วม และการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขในสังคม^{๑๘} โดยมีผู้ให้ความหมายและลักษณะพฤติกรรมของจิตอาสาไว้ ดังนี้

^{๑๘} กรรณิกา มาโน, ความหมายของชีวิตกับจิตอาสา, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓), หน้า ๕-๖,

(๑) ความหมายจิตอาสา

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ ได้ให้ความหมายของจิตอาสา คือ ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของเวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น และสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน^{๑๙}

ศูนย์คุณธรรม ให้ความหมาย จิตอาสาว่า หมายถึง จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย สติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี อันเกิดจากพื้นฐานความคิด ๔ ประการ ได้แก่

- (๑) เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมิใช่เพื่อส่วนตัว
- (๒) เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ
- (๓) เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปสินจ้างรางวัล
- (๔) เป็นการอุทิศกำลังกาย กำลังใจให้ส่วนรวม ไม่ใช่อุทิศกำลังทรัพย์แต่เพียงอย่างเดียว^{๒๐}

โดยสรุป จิตอาสา หมายถึง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเวลา สิ่งของเงินทอง แรงกาย สติปัญญา เพื่อสาธารณะประโยชน์ มีความสุขในการทำทำความดี การช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม หวังให้ผู้อื่นมีความสุข ด้วยความสมัครใจและไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

(๒) ลักษณะพฤติกรรมจิตอาสา

พฤติกรรมจิตอาสา หมายถึง การกระทำของบุคคลที่แสดงออกถึงลักษณะพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ได้แก่ พฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่น พฤติกรรมการเสียสละเพื่อสังคม พฤติกรรมมุ่งมั่นพัฒนาสังคม แสดงออกถึงลักษณะพฤติกรรมความรับผิดชอบ และพฤติกรรมมีระเบียบวินัย พฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ แสดงออกถึงลักษณะพฤติกรรมบำเพ็ญประโยชน์ และพฤติกรรมดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ โดยแต่ละพฤติกรรมมีลักษณะ ดังนี้^{๒๑}

(๑) การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง การแสดงลักษณะโดยมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความารู้สึกต้องการช่วยเหลือ หรือทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้รับความสุขได้แก่ การอำนวยความสะดวก แบ่งปันสิ่งของ ให้คำแนะนำและชักจูงไปในทางที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น หรือการให้กำลังใจ ปลอบใจ เป็นการกระทำที่ไม่หวังผลตอบแทน

(๒) การเสียสละเพื่อสังคม หมายถึง การแสดงลักษณะถึงความมีน้ำใจ การสละเวลา เงิน สิ่งของ แรงกายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น การการทำด้วยความเต็มใจไม่มีใครบังคับ และการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เป็น

^{๑๙} ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันวิทยบริการ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

^{๒๐} ศูนย์คุณธรรม, ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกันทำดี สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปลน โมทีฟ จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๔๑.

^{๒๑} นันทรัตน์ ปรีวัทธิธรรม, การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๓-๓๔.

(๓) มุ่งมั่นพัฒนาสังคม ในที่นี้หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงถึงความตั้งใจในการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงลักษณะ ดังนี้

- ความรับผิดชอบต่อสังคม คือ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน กล้าเสนอความคิดเห็นในทางที่สร้างสรรค์สังคม ได้แก่ การตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ โดยไม่ละทิ้งหรือหลีกเลี่ยงการทำงาน มีความเพียรพยายาม ช่วยเหลือผู้อื่น สนใจปัญหาของสังคมและเสนอความคิดในการแก้ไข ปัญหา

- มีระเบียบวินัย คือ ประพฤติโดยไม่ขัดกับกฎข้อบังคับของสังคมทั่วไป ไม่ประพฤติก้าว ภายหรือล่วงล้ำสิทธิของผู้อื่น การกระทำสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องและใช้เหตุผล มีความเป็นผู้นำ โดยมีความสามารถในการชักจูง แก้ไขปัญหา และดำเนินกิจกรรมได้ตามเป้าหมาย

(๔) จิตสำนึกสาธารณะ ในที่นี้หมายถึง พฤติกรรมที่มีผลจากการตระหนักถึงคุณค่าในการใช้สิ่งของที่เป็นของส่วนรวมร่วมกัน และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ได้แก่

- การบำเพ็ญประโยชน์ คือ การประพฤติตนที่ทำแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น และสังคม การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมหรือชุมชน

- การดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ และการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวม

สรุปว่า พฤติกรรมจิตอาสา คือ ความคิดที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น โดยการเสียสละเงิน สิ่งของ จนกระทั่งเสียสละแรงงานแรงสมอง และรวมถึงการดูแลรักษาสาธารณะสมบัติให้คงอยู่ตามวิสัยที่ตนสามารถทำได้ เพื่อช่วยให้ผู้อื่นและสังคมมีความสุขมากขึ้น

๒.๑.๖ ความสำคัญของจิตอาสา

จิตอาสา หรือจิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคลและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไปคนที่มีจิตสำนึกที่ดี จะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตนเพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ซบถผิดกฎหมายจรรยาบรรณ บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่สาธารณะ^{๒๒} ซึ่งดวงเดือน พันธุมนาวิน ได้กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมว่า เด็กช่วงแรกเกิดจนถึงก่อน ๑๐ ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับ การปลูกฝัง และส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่งเพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ตัดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กจะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ได้มาก^{๒๓}

^{๒๒} “สมพงษ์ สิงหะพล, ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่, สยามจารย์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๕๒) : ๑๖.

^{๒๓} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ : การวิจัยและการพัฒนาบุคคล, หน้า ๙๙.

จิตอาสา เป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม และส่งผลออกสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวมในสังคม เช่น

(๑) ปัญหายาเสพติด ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตัวของผู้ชาย ไม่นึกถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไปกับสังคม

(๒) ปัญหามลพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบต่อ ขาดจิตสำนึก เช่น การทิ้งขยะลงคลอง การทิ้งขยะตามทางเท้า การปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงานโดยไม่ผ่านการบำบัด เป็นต้น

จิตอาสาเป็นสิ่งสำคัญในสังคม เยาวชนจึงต้องให้ความสำคัญ และตระหนักเรื่อง

ความรับผิดชอบต่อตนเอง เพราะจะเป็นพื้นฐานให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพราะจะเป็นพื้นฐานให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

(๑) ตั้งใจศึกษาหาความรู้

(๒) มีความรับผิดชอบต่อ สามารถพึ่งตนเอง

(๓) มีความประหยัด รู้จักพอดี

(๔) ประพฤติตัวเหมาะสม ละเว้นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

(๕) ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

(๖) มีความรับผิดชอบต่อ ตรงต่อเวลา สามารถพึ่งตนเองได้

ความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการช่วยเหลือสังคม ไม่ทำให้ผู้อื่นหรือสังคมเดือดร้อนได้รับความเสียหาย เช่น (๑) มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว เชื้อพัง พ่อแม่ ช่วยเหลืองานบ้าน ไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ (๒) มีความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู อาจารย์ เช่น ตั้งใจเล่าเรียน เชื้อพังคำสั่งสอนของครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียน (๓) มีความรับผิดชอบต่อเพื่อน หรือบุคคลอื่น เช่น ให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เคารพสิทธิผู้อื่น และ (๔) มีความรับผิดชอบในฐานะเป็นพลเมืองดี เช่น ปฏิบัติตามกฎหมายของสังคมกฎหมาย รักษาสมบัติของส่วนรวม เป็นต้น^{๒๔} การที่คนเรามาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยกัน คนในสังคมซึ่งมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป ถ้าคนในสังคมขาดจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งนอกจากจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กรแล้ว การขาดจิตสำนึกสาธารณะยังมีผลกระทบต่อชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก ดังนี้

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

(๑) สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง

(๒) สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

(๑) ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง

(๒) การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ผลกระทบต่อองค์กร ทำให้เกิดปัญหา

(๑) การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร

(๒) ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น

^{๒๔} เวชพล อ่อนละมัย, ชีวิตและวัฒนธรรมไทย: จิตสาธารณะ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.kasetyaso.ac.th/thai%๒๐culture/๐๙.pdf> [๒๐ ก.ค. ๒๕๕๕].

(๓) การเปิดเผยเป็นสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว

(๔) องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง^{๒๕}

นอกจากนั้นในระดับองค์กร วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวว่า การเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติหลายประการ คุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งคือ การมีจิตสำนึกสาธารณะผู้บริหารควรเป็นผู้ที่เสียสละเพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม เอาสังคมเป็นตัวตั้ง เสียสละทั้งกำลังกายกำลังใจ กำลัง ศรัทธาหรือแม้แต่การเสียสละในเชิงวัตถุประสงค์หนึ่ง ถ้าผู้บริหารขาดจิตสำนึกสาธารณะจนกลายเป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว จะเกิดการเอาเปรียบองค์กร เห็นแก่ประโยชน์ของกลุ่ม และพวกพ้อง องค์กรคงมีปัญหาอื่น ๆ ตามมา คือ

ในระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

(๑) ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชน มีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง

(๒) อาชญากรรมในชุมชนอยู่ในระดับสูง

(๓) ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาบำเพ็ญการพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติ ถ้าบุคคลในชาติขาดจิตสำนึกสาธารณะจะทำให้เกิด

(๑) วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้ เกิดการเปิดเผยการทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม

(๒) ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคม เมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ ก็จะไม่ได้ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน

(๓) เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตน และพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ในระดับโลก ถ้าบุคคลขาดจิตสำนึก จะทำให้เกิดการเอาเปรียบระหว่างประเทศทำให้เกิดปัญหาในระดับต่าง ๆ ดังนี้

(๑) เกิดการสะสมอาวุธกันระหว่างประเทศ เพราะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน กลัวประเทศอื่นจะโจมตี จึงต้องมีอาวุธที่รุนแรง มีอานุภาพในการทำลายสูงไว้ในครอบครอง เพื่อข่มขู่ประเทศอื่น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ก็มักมีแนวโน้มในการใช้ความรุนแรงของแสนยานุภาพทางการสงคราม ในการตัดสินปัญหา

(๒) เกิดการกีดกันแก่งแย่ง แข่งขันหรือครอบงำทางการค้าระหว่างประเทศ พยายามทุกวิถีทาง เพื่อให้เกิดการได้เปรียบทางการค้า ทำให้ประเทศด้อยกว่าขาดโอกาสในการพัฒนาประเทศของตน

^{๒๕} ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจจร, สำนักไทยที่พึ่งปรารถนา, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, ๒๕๔๓, หน้า ๒๒-๒๙.

(๓) เกิดการรังเกียจเหยียดหยามคนต่างเชื้อชาติ ต่างเผ่าพันธุ์ หรือต่างท้องถิ่นมองชนชาติอื่น ๆ เผ่าพันธุ์อื่นว่ามีความเจริญหรือมากกว่าเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ของตนเอง ดูถูกหรือเป็นปฏิปักษ์ต่อชาติอื่น^{๒๖}

จากความสำคัญของการมีจิตอาสา สรุปได้ว่า ถ้าบุคคลสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น จิตอาสาจึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะถ้าบุคคลขาดจิตอาสาจะทำให้เกิดปัญหาตามมา มีผลกระทบต่อระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร ชาติ และระดับโลกตามลำดับ

๒.๑.๗ องค์ประกอบของการมีจิตอาสา

๑) องค์ประกอบจิตอาสา

องค์ประกอบของจิตอาสาหรือจิตสำนึกสาธารณะนั้น ท่านผู้รู้หลาย ๆ ท่านได้แบ่งองค์ประกอบของจิตอาสาไว้แตกต่างกัน ตามระดับอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาดังที่ สมพงษ์ สิงหะพล ได้กล่าวถึงจิตสำนึกว่า มีอยู่ ๓ ด้านหลัก ๆ คือ

(๑) จิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง (Self Consciousness) เป็นจิตสำนึกเพื่อพัฒนาตนเอง ทำให้ตนเองเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จิตสำนึกด้านนี้การศึกษาไทยมุ่งมั่นปลูกฝังมานาน เกิดบ้าง ไม่เกิดบ้างไปตามสภาพการณ์ เป็นจิตสำนึกแบบคลาสสิกที่ทุกสังคมพยายามเหมือนกันที่จะสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้ เช่น ความขยัน ความรับผิดชอบ ความมานะอดทน เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่ถูกปลูกฝังและมีมานานตามสภาพสังคมไทย

(๒) จิตสำนึกเกี่ยวกับผู้อื่น (Others Oriented Consciousness) เป็นจิตสำนึกของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของคนในกลุ่มชนหนึ่ง สังคมหนึ่ง เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี เป็นต้น เป็นจิตสำนึกที่คนไทยส่วนใหญ่ถูกหล่อหลอมมาจากพื้นฐานดั้งเดิมของวัฒนธรรมไทยอยู่แล้ว สร้างได้ไม่ยากนัก

(๓) จิตสำนึกเกี่ยวกับสังคม หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Social or Public Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสำคัญในการอยู่ร่วมกัน หรือคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน เป็นจิตสำนึกที่คนไทยยังไม่ค่อยมี และขาดกันอยู่มาก เพราะพื้นฐานความเป็นมาของสังคมไทย สมควรที่จะรีบพัฒนาขึ้นโดยเร็ว เช่น จิตสำนึกด้านเศรษฐกิจ จิตสำนึกด้านการเมือง จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม จิตสำนึกด้านสุขภาพ เป็นต้น^{๒๗}

ลักษณะของบุคคลที่มีจิตอาสาสูงอีกอย่างหนึ่ง ต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

^{๒๖} วิรุณ ตั้งเจริญ, มศว พลวัต, จดหมายข่าวธรรมมาภิบาลมหาวิทยาลัย, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๒-๓.

^{๒๗} สมพงษ์ สิงหะพล, "ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่", สยามจารย์, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒๗ (มิถุนายน-ตุลาคม ๒๕๕๒) : ๑๕-๑๖.

(๑) P = Positive Thinking and Participation หมายถึง (๑) การมีความคิดเชิงบวก และการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตลอดจนการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล เป็นธรรมชาติ เช่น การช่วยเหลือคนและสัตว์ และ (๒) การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านพลังงาน และด้านอื่น ๆ

(๒) U = Useful, Unselfish and Understand หมายถึง (๑) ความเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสาธารณะ และต่อสังคม การไม่นิ่งดูตาย (useful) (๒) ความไม่เห็นแก่ตัว (เห็นแก่ส่วนร่วม) ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน ไม่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น การเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การให้ทาน (unselfish) และ (๓) ความเข้าใจผู้อื่นและไม่ซ้ำเติมผู้อื่น (understand)

(๓) B = Broad Mind หมายถึง ความมีใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รับฟังข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากที่เคยรู้มา รวมถึงแสวงหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ

(๔) = Love หมายถึง (๑) มีความรักในมนุษยชาติตามหลักพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา (ความรัก ความปรารถนาดีให้ผู้อื่นมีความสุข) กรุณา (ความสงสาร เห็นใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) มุทิตา (ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข) และอุเบกขา (วางเฉยไม่ลำเอียง) และ (๒) มีสังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน (การให้เอื้อเพื่อเผื่อแผ่) ปิยวาจา (กล่าวด้วยวาจาสุภาพอ่อนหวาน) อตถจริยา (ประพฤติดีเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น) และสมานัตตตา(ทำตัวเสมอต้น เสมอปลาย)

(๕) I = In trend หมายถึง ความเข้าใจและไม่ตามกระแสโดยปราศจากเหตุผลและการช่วยเตือนสติให้สังคม

(๖) C - Communication หมายถึง มีการสื่อสารที่ดี คิดดี คิดทางบวก (มโนกรรม) มีการขอบคุณ แสดงความยินดี ให้กำลังใจ และชื่นชมผู้ที่มีจิตอาสา (วจีกรรม) และเล่าการทำประโยชน์แก่ผู้อื่น แก่สังคม และแก่สาธารณะโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ^{๒๘}

สรุปว่า องค์ประกอบของจิตอาสา นอกจากต้องมีจิตสำนึกเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น และสังคมแล้ว ยังต้องมีลักษณะของความคิดในเชิงบวก มีจิตใจกว้างขวาง ตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม มีความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ และความสามัคคี รวมถึงความเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่อสังคมด้วย

๒) การก่อรูปของจิตสำนึก

นักจิตวิทยาการศึกษา มีความเห็นพ้องกันว่า จิตสำนึกเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏหรือก่อรูปขึ้นในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน ภายหลังได้รับรู้ปรากฏการณ์ หรือได้รับสิ่งเร้าจากภายนอกในเชิงสะสม การก่อรูปที่มีความต่อเนื่องกันจึงยากที่จะกำหนดแยกแยะ หรือทำการจัดลำดับชั้น เพื่อบ่งชี้ว่าบุคคลมีความรู้สึกอยู่ที่ใดได้ชัดเจนแน่นอน การก่อรูปของจิตสำนึกยังเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางด้านสติปัญญาและการกระทำของมนุษย์อีกด้วย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า จิตสำนึกเป็นผลลัพธ์เชิงคุณลักษณะทางจิตใจของมนุษย์ที่ก่อรูปขึ้น ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกระบวนการเรียนรู้นี้มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่

^{๒๘} มหาวิทยาลัยนเรศวร, ทักษะชีวิต : จิตสาธารณะ, อ่างใน นวลละออง แสงสุข, จิตสำนึกสาธารณะในเยาวชน : การณศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง, รายงานการวิจัย (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๔๐-๔๑.

(๑) คุณลักษณะด้านพุทธิพิสัย หมายถึง การได้รับรู้ (Cognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้บุคคลรู้จัก หรือระลึกถึงมีความเข้าใจ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้ และนำไปสู่การก่อรูปของจิตสำนึก

(๒) คุณลักษณะด้านจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) อันได้แก่ การมีความสนใจ หรือใส่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิภยาสองตอบการเห็น หรือให้คุณค่าการจัดระบบของคุณค่า และสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัยที่นำไปสู่จิตสำนึก

(๓) คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย ที่หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจนที่เรียกว่า บุคลิกภาพ^{๒๙}

๓) องค์ประกอบจิตสำนึก

(๑) องค์ประกอบด้านความคิด (Cognition) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรู้หรือเกิดความรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญา (Intellect) เป็นต้น

(๒) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affection) เป็นส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งจะเป็สิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนของความรู้สึกทางใจของสำนึกที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ

(๓) องค์ประกอบทางการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือปฏิภยาสองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสม ซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน^{๓๐}

๔) ประเภทของจิตสำนึก

ลูคาส (Lukasc) จำแนกประเภทของจิตสำนึกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) จิตสำนึกแบบจิตวิทยา (Psychological Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลที่เกิดจากการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ทำให้เกิดการรับรู้และตอบสนอง เป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นได้เองอย่างอัตโนมัติ และเป็นไปตามธรรมชาติ

(๒) จิตสำนึกทางชนชั้นหรือทางการเมือง (Imputed, Political, Class Consciousness) จิตสำนึกประเภทนี้เกิดขึ้นได้ด้วยการปฏิบัติการที่มีความตั้งใจของมนุษย์เท่านั้น ซึ่งจิตสำนึกประเภทนี้สามารถแบ่งย่อยได้อีก ๓ ประเภท คือ

๒.๑ จิตสำนึกเฉพาะหน้า (Immediate Consciousness) เป็นจิตสำนึกเกี่ยวกับความต้องการที่เกิดขึ้นในสภาพปัจจุบัน เช่น ความต้องการทางเศรษฐกิจ

๒.๒ จิตสำนึกในชนชั้น (Class Consciousness) เป็นจิตสำนึกทางการเมือง การมองเห็นภารกิจทางประวัติศาสตร์ของชนชั้นตน

^{๒๙} “บุญทัน ภูบาล, การใช้ชีวิตที่ศรัทธาคนรุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒, *ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต*. (สำนักหอสมุดกลาง :มหาวิทยาลัยศรี นครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔.

^{๓๐} หฤทัย อาจปฐุ, *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง* กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล, หน้า ๔๑-๔๒.

๒.๓ จิตสำนึกทางทฤษฎี (Theoretical Consciousness) เป็นจิตสำนึกที่ทำให้เกิดความเข้าใจว่า การเปลี่ยนแปลงทั่วทั้งสังคมทำเพื่อผลประโยชน์ของมนุษย์ทุกกลุ่ม และจิตสำนึกประเภทนี้จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นอุดมการณ์ ซึ่งเป็นความรู้สึกและความพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติการมีส่วนร่วมกับสังคม^{๓๑}

๕) ระดับของจิตสำนึก

ฟรายนเออร์ (Friere) นักปรัชญาการศึกษาและทำงานด้วยวิธีการให้การศึกษแบบปลุกระดมจิตสำนึกของคนยากจนให้ลุกขึ้นต่อสู้เพื่อความยุติธรรมในสังคม ได้แบ่งจิตสำนึกของมนุษย์ออกเป็น ๔ ระดับ

(๑) จิตสำนึกที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง (Intransitive Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนมีความเชื่อในเรื่องโชคกลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และโชคชะตา

(๒) จิตสำนึกกึ่งเปลี่ยนแปลง (Semi-Intransitive Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนยอมลดค่าตนเอง มีความคิดที่เชื่อมั่นตนเอง รับค่านิยมที่มีการถ่ายทอดมาอย่างเต็มที่ จะมีการใช้ความรุนแรง และอารมณ์ในการตัดสินใจปัญหา

(๓) จิตสำนึกเปลี่ยนแปลงที่ไร้เดียงสา (Naive-Intransitive Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มตระหนักเห็นปัญหาสังคมของตน เริ่มมีการประท้วงวิพากษ์วิจารณ์ แต่มักจะถูกปลุกระดมให้เป็นเครื่องมือของกลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลยังไม่เข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ของสังคมและยังไม่ชัดเจนในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์นั้น

(๔) จิตสำนึกขั้นวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Consciousness) หมายถึง การที่ประชาชนมีความคิดใคร่ครวญ วิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมอย่างลึกซึ้ง มีความเชื่อมั่นในตนเองยอมรับฟังผู้อื่นและไม่หลีกเลี่ยงภาวะหน้าที่ของตนเอง^{๓๒}

สรุปว่า จิตสำนึกเป็นลักษณะทางจิตพิสัยที่เกิดขึ้นในจิตใจของมนุษย์ จากการรับรู้ปรากฏการณ์ มีความสนใจใฝ่ใจในสิ่งต่าง ๆ ผ่านประสาทสัมผัสที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งอาจมีคุณลักษณะเกี่ยวกับด้านสติปัญญาการกระทำของมนุษย์ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพ ทั้งด้านดีและไม่ดีตามระดับจิตสำนึกของแต่ละบุคคล

๖) การเสริมสร้างจิตสำนึกต่อส่วนร่วม

ริญจวน อินทรกำแหง ได้ชี้ถึงแนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของคน ในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลุกฝัง อบรม การฝึกปฏิบัติ การได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้อง และการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้น จำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามามีส่วนร่วมกัน อาทิเช่น

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๗.

^{๓๒} Friere, P. Society in transition: Education for critical consciousness, (London: Sheed and Ward, 1973), pp. 18-19, อ้างใน หลุยส์ อาจปร, ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล, หน้า ๓๘.

(๑) สถาบันการศึกษา การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเป็นสิ่งที่ปฏิเสธกันไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในรูปแบบใดก็ตามต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาก่อนมีการศึกษามากพอแก่สถานะแห่งตนที่จะสามารถปฏิบัติงานหรือดำเนินชีวิตไปสู่ทิศทางที่ประสงค์ การกำหนดเป้าหมายของการศึกษาให้ถูกต้องโดยธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่มีผู้มีอำนาจในการบริหาร การศึกษาพึงพิจารณาให้ลึกซึ้ง ให้ถ่องแท้ ให้รอบคอบ ให้ถูกต้องด้วยทัศนะที่กว้างไกล โดยมีจุดหมาย รวบยอดว่า ต้องจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีจิตสำนึกเป็นมนุษย์ที่เต็มที การจัดการศึกษาควร มุ่งเน้นที่การสร้างจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตสำนึกภายใน คือ การพัฒนาจิตใจที่เป็นรากฐาน ของความเป็นมนุษย์ไม่ควรเน้นที่การพัฒนาเพื่อความสำเร็จในวิชาชีพ ที่ปราศจากพื้นฐานทาง จริยธรรม เพราะอาจจะเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออกไปประกอบวิชาชีพด้วยจิตสำนึกผิดพลาด แล้วก็ ไปสร้างระบบการทำงานที่ผิดมีการเอาเปรียบผู้อื่น กอบโกยความหลงตัวเอง ความมัวเมาเวียนแต่ ในวังวนวัตถุ ที่อาจก่อให้เกิดการประหัตประหารกันในทุกวงการ การให้การศึกษาแก่เยาวชน ควรหยุด สร้างจิตสำนึกที่นิยมในวัตถุ แต่เน้นการสร้างจิตสำนึกในทางจริยธรรมให้หนักแน่นเข้มแข็งยิ่งขึ้นทุก ระดับการศึกษาตั้งแต่อนุบาลศึกษาจนถึงอุดมศึกษา เพื่อให้เป็นจิตที่สามารถช่วยสร้างระบบถูกต้อง เพื่อการดำรงอยู่ของสังคมโดยธรรม โดยเฉพาะการดำรง เน้นการฝึกอบรมให้รู้จักทำหน้าที่เพื่อหน้าที่ อย่างดีที่สุดในทุกหน้าที่ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ด้วยความสำนึกว่าทุกหน้าที่มีคุณค่าและ ความสำคัญเท่าเทียมกัน

(๒) สถาบันศาสนา สถาบันทางศาสนาต้องเป็นผู้นำในการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้ เกิดขึ้น ต้องนำประชาชนกลับไปสู่คำสอนของพระพุทธองค์ที่ทรงเน้นให้เห็นแก่ประโยชน์สุขของสังคม เป็นใหญ่ ไม่บริโภคนิยมความจำเป็น หรือเพราะความอยาก มีความสันโดษ พอใจที่จะมีกินมีอยู่ มีใช้ เท่าที่จำเป็นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เจือจานแก่ผู้อื่น มีความเมตตาอาทรต่อกัน เห็นแก่ผู้อื่นเสมือนเห็นแก่ ตนเอง รู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้อง สถาบันทางศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็น สถาบันที่ได้รับการเคารพบูชาแต่โบราณกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อจิตใจ ของประชาชน เพราะต่างได้ยึดถือสถาบันนี้เป็นที่พึ่งทางใจมาอย่างเนิ่นนาน ฉะนั้น สถาบันทางศาสนา จึงอยู่ในฐานะที่จะช่วยสร้างสรรค์และพัฒนาจิตใจของคนในสังคมให้หันเข้ามาอยู่กับความถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรม และวิธีการพัฒนาจิตสำนึกให้เกิดขึ้นได้อย่างดีที่สุด ก็คือการสอนด้วยตัวเอง อัน หมายถึง การที่ผู้อยู่ในสถาบัน องค์การทางศาสนา จึงต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่คนใน สังคมในด้านการช่วยเหลือส่วนรวม

(๓) สถาบันครอบครัว ความอบอุ่นของสถาบันครอบครัวมีความสำคัญเป็นอันดับแรก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่ช่วยให้ทารกเกิดจิตสำนึก เห็นความสำคัญของส่วนรวม ความใกล้ชิดระหว่าง พ่อแม่กับลูกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ในการเลี้ยงดูอบรมลูกเพราะความใกล้ชิดจะเป็นสื่อที่ทำให้เกิด ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และเกิดกลายเป็นความเห็นใจซึ่งกันและกัน สถาบันครอบครัวจึงเป็น พื้นฐานของสังคม ถ้าครอบครัวมีแต่ความคลอนแคลนสังคมก็พลอยคลอนแคลนไปด้วย และเด็กที่ เติบโตจากครอบครัวที่คลอนแคลนจะมีจิตสำนึกที่คลาดเคลื่อน การสอนและการอบรมของสถาบัน ครอบครัวควรดำเนินการให้สอดคล้องประสานไปในจุดหมายเดียวกันกับการสอนการอบรมของ สถาบันการศึกษาและสถาบันทางศาสนา เพื่อปูพื้นฐาน หรือฝังรากให้เด็กมีจิตสำนึกที่เป็นสัมมาทิฐิ เสียตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อที่เด็กจะได้เป็นกำลังในการสร้างสรรค์สังคม ที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

(๔) สื่อมวลชน สื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ทรงอิทธิพลอย่างยิ่งในการกระจายความคิด ความรู้ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งสู่การรับรู้ของประชาชน ความร่วมมือจากสื่อมวลชนจะช่วยสร้างความเข้าใจ ช่วยสร้างจิตสำนึกที่ถูกต้องให้แก่คนในสังคม เนื่องจากสื่อมวลชนนั้นมีบทบาทและอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการรับรู้ ที่จะสั่งสมกลายเป็นจิตสำนึกของคนในสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง จึงเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่จะช่วยให้คนในสังคมมีจิตสำนึกต่อส่วนรวม ที่จะนำไปสู่การก่อตัวของประชาสังคม การจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนี้ มิได้หมายถึงกระบวนการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับประชากรวัยเรียน หรือการจัดการการศึกษาแบบเป็นทางการในรูปแบบอื่น ๆ แต่ยังหมายถึงกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ทางตรงอย่างไม่เป็นทางการในชีวิตประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเครือข่ายสถาบัน และกระบวนการทางสังคมที่หลากหลาย และต่อเนื่องทั้งในส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันครอบครัว องค์กรเอกชน และองค์กรประชาสังคม ฯลฯ^{๓๓}

สรุปว่า การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นกับบุคคล ต้องอาศัยการปลูกฝังอบรม ฝึกฝนปฏิบัติ และทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง สิ่งเหล่านี้สามารถโน้มน้าวจิตใจบุคคลให้มีจิตสำนึกที่ถูกต้องได้ และการสร้างสำนึกที่ดีต้องอาศัยสถาบันต่าง ๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษา ศาสนา ครอบครัว และสื่อมวลชนเป็นตัวขับเคลื่อนจิตสำนึกของบุคคล

๒.๑.๘ ปัจจัยก่อให้เกิดจิตอาสา

การมีจิตอาสา เป็นที่เกิดจากจิตใจตามธรรมชาติ ไม่สามารถที่จะบังคับให้เกิดได้ แต่สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมก็ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อเกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของพลเมือง โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาประกอบด้วย

(๑) สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของบุคคล

(๒) กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น กระบวนการศึกษากระบวนการทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม พลเมืองจึงต้องมียุทธศาสตร์และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้สั่งสมผู้คนในสังคมอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอน คือ การรับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลอง การสร้างสำนึกจึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์เงื่อนไขและขั้นตอนต่าง ๆ จินตนาการเป็นพลังของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี แต่จินตนาการอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ต้องอาศัยสติปัญญาความรู้ในการแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางข้างหน้า ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงสามารถไตร่ตรอง หาเหตุผลและทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะเห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไปและอาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่น ๆ

(๓) การที่บุคคลในสังคมเห็นวิกฤตการณ์ หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลัดซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน^{๓๔}

^{๓๓} รัญจวน อินทรกำแหง, “ประชาธิปไตยแบบธรรมิกสังคมนิยม”, ภาจารย์สาร, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๘) : ๑๑๐-๑๑๙.

^{๓๔} วิทิตพัฒน สีหา, ปัจจัยที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, หน้า ๑๒-๑๓.

หลุทัย อาจปรุ อธิบายว่า จิตอาสาเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างและต้องมีการกระทำอย่างสม่ำเสมอเป็นกิจวัตร จากการอภิปรายกลุ่มย่อยในการสัมมนาเกี่ยวกับสำนึกของพลเมือง มหาวิทยาลัยมหิดล ได้สรุปปัจจัยที่เป็นรูปธรรม อันนำไปสู่การพัฒนาจิตวิญญาณสาธารณะ คือ

- (๑) การสร้างองค์กร ผู้นำ สื่อ วัฒนธรรมใหม่ การสร้างประโยชน์ร่วมกัน
- (๒) การทำให้เกิดกลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีการเข้าร่วมกับกลุ่มมีกิจกรรมสาธารณะและมีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
  - (๓) มีทุนประชาคม ได้แก่ ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร
  - (๔) การได้รับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา
  - (๕) การสร้างเครือข่ายทุกเพศ ทุกวัย
  - (๖) การปรับเปลี่ยนโครงสร้างโดยเริ่มจากตนเอง ให้มีระบบคิดที่ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น
  - (๗) การสร้างกฎระเบียบร่วมกัน สร้างความตระหนัก มีการปลูกฝังตั้งแต่เด็กสร้างให้เกิดวัฒนธรรมใหม่

(๘) ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ฐานะพลเมืองไทยการสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของร่วมกัน การมีสิทธิทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม

(๙) การมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ มีการเปิดโอกาสให้แสดงออก มีประเด็นที่จะเคลื่อนไหวร่วมกัน มีการเสียสละทุ่มเทและการกระทำอย่างต่อเนื่อง ไม่ติดรูปแบบ มีการสร้างเครือข่ายและมีมาตรการหรือกฎหมายบังคับจูงใจลงกรณ์

(๑๐) ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ศาสนา ประเพณี ความเชื่อ จริยธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเอื้ออาทรต่อกัน โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัวโดยการให้การศึกษา และสื่อจะมีส่วนร่วมสร้างให้เกิดความคิดหลากหลาย ที่ชี้ให้เห็นคุณโทษต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมมีชุมชนแห่งการเรียนรู้

(๑๑) การมีผู้นำหรือบุคคลสาธารณะที่เป็นแบบอย่าง มีจิตสำนึกต่อสังคมมีคุณธรรมและสามารถสร้างระบบผู้นำร่วมได้^{๓๕}

การมีจิตอาสา หรือจิตสำนึกทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล โดยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัวชุมชนล้วนมีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล ดังที่ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร ได้กล่าวสรุปว่า จิตอาสาหรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลสิ่งแวดล้อมทั้งปัจจัยภายนอกและภายใน ดังนี้^{๓๖}

(๑) ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคม เป็นภาวะที่ลึกซึ้งกว่าภาวะทางกายภาพเพียงประการเดียว เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดละน้อย ทำให้เกิดจิตสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่ พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับ องค์กร วัฒนธรรมประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านการสื่อสารมวลชน และ

^{๓๕} หลุทัย อาจปรุ, ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล, หน้า ๔๗.

^{๓๖} ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร, *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*, หน้า ๑๓.

ส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิ การไปโรงเรียนไปทำงาน ดูแลคร พังผู้คนสนทนา รับรู้เหตุบ้านการเมือง

(๒) ปัจจัยภายใน หรือสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การวิเคราะห์ของแต่ละบุคคล ในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้ จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝน และสร้างสำนึกเหล่านั้น การเกิดจิตสำนึก ไม่สามารถแยกแยะและสรุปได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายนอก หรือภายในเพียงอย่างเดียว เพราะทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นสิ่งที่เข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน เป็นความตั้งใจเลือกสรรให้บุคคลระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน การพัฒนาจิตสำนึกต้องกระทำควบคู่กันไป ทั้งปัจจัยภายในและภายนอก จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง มีการกล่าวถึงจิตสำนึกสาธารณะโดยภาพรวมของพลเมือง ในด้านการทำสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศ ส่วนใหญ่มีการนำไปใช้ในสังคมชนบท แต่การมีจิตสำนึกไม่เพียงแต่มีความสำคัญต่อชนบทเท่านั้น แต่มีความสำคัญต่อทุกสังคม นอกจากสามารถนำแนวคิดทฤษฎีเชิงสังคมศาสตร์มาอธิบายการมีจิตสำนึกสาธารณะแล้ว สามารถอธิบายได้ในเชิงคุณธรรม จริยธรรมของบุคคลได้อีกทางหนึ่ง

การเกิดจิตสำนึก สรุปได้ว่า เกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหรือเกิดควบคู่กัน เพราะทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเกิดขึ้นจากธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัวแต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรร บุคคลระลึก รู้ตนเองเป็นอย่างดีเป็นสำนึกที่สร้างเองระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน การพัฒนาจิตสำนึกต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยการกระทำต้องเชื่อมโยงกับเนื้อหาที่มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการมีสำนึกของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการแสดงพฤติกรรมของบุคคล แต่การแสดงพฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งที่แสดงออกมานั้นได้รับอิทธิพลทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จนทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นอาจไม่ตรงกับความต้องการในจิตใจที่แท้จริงก็ได้

นอกจากนี้ มัลลิกา มติโก ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า จิตอาสาเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วจะต้องกระทำซ้ำเสมอเพื่อป้องกันการเลือนหายหรือเปลี่ยนแปลงให้จิตสำนึกมีความคงทน โดยต้องได้รับการเสริมแรงจากสถาบัน หรือทางสังคมจิตสำนึกจำนวนหนึ่งยังคงอยู่ในตัวเรา เนื่องจากได้รับการปลูกฝัง

ขัดเกลามาตั้งแต่เยาว์วัย โดยการปลูกฝังของสถาบันครอบครัว ชุมชนโรงเรียน และสังคมโดยส่วนรวม^{๓๓๗}

สรุปได้ว่า กระบวนการเกิดจิตอาสาจึงไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง เพราะทั้งสองอย่างมีส่วนช่วยและสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จิตอาสาที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วกลายเป็นจิตอาสาโดยธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตอาสาที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรรให้บุคคลตระลึกรู้ตนเอง เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน ฉะนั้น การพัฒนาจิตอาสาจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

๒.๑.๙ ลักษณะของบุคคลผู้มีจิตอาสา

การมีจิตอาสาซึ่งเรียกอีกคำหนึ่งว่า จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่งในสังคม ทำให้เกิดประชาสังคม คือ เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ซึ่งหมายถึงชุมชนแห่งสำนึก (Consciousness Community) ที่สมาชิกของชุมชนต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวมที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

(๑) มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนในชุมชนต้องมองอนาคตร่วมกัน เรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกันโดยอาศัยการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ให้เห็นถึงสถานการณ์แนวโน้มความเปลี่ยนแปลงพร้อมควบคู่ไปกับการปฏิบัติ

(๒) ประชาชนสำนึกถึงพลังของตนเองว่าจะสามารถร่วมแก้ไขเปลี่ยนแปลงสังคมได้คือ การทำให้เกิดกลุ่มที่ให้ความสนใจต่อสาธารณะจำนวนมาก ทำให้เกิดความเข้มแข็งเป็นพลังทางสังคมไม่รอคอยให้ผู้อื่นแก้ปัญหาให้กับตนเอง ซึ่งการที่บุคคลจะสำนึกถึงพลังของตน ต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคม (Civic Education)

(๓) ความรัก เอื้ออาทร สามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคมมีความหลากหลายจึงจำเป็นต้องสร้างพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทรและสามัคคี ความแตกต่างระหว่างบุคคลย่อมเกิดขึ้นได้ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นสิ่งดีและไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความแตกแยกเสมอไป ดังนั้น เงื่อนไขแห่งความรักสมานฉันท์จะเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

(๔) การเรียนรู้ที่มีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Action) สำนึกสาธารณะนั้นเป็นนามธรรมไม่สามารถบังคับให้เกิดได้ ดังนั้น ต้องสร้างเงื่อนไขหรือกิจกรรมร่วมกันที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนการพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง

(๕) การมีเครือข่ายและการติดต่อสื่อสาร การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สื่อสารและเครือข่ายเป็นส่วนที่ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นทางซึ่งทำให้เกิดจิตอาสา^{๓๓๘}

^{๓๓๗} มัลลิกา มัติโก, จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล (กรุงเทพมหานคร : เจริญดีการพิมพ์, ๒๕๔๑) หน้า ๒๘-๒๙.

^{๓๓๘} อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล, ประชาสังคม : คำ ความคิดและความหมาย (กรุงเทพมหานคร : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๐), หน้า ๔๒-๔๔.

ไซยา ยัมวีไล กล่าวถึงผู้ที่มีจิตสำนึกสาธารณะนั้นจะมีความรับผิดชอบต่อสังคมเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุด ด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม บุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะสูงนั้น แม้แต่การทิ้งเศษขยะหรือขับรถผิดกฎจราจรยังไม่กล้าที่จะกระทำเพราะรู้สึกอายแก่ใจ นอกเหนือจากนั้นเมื่อประสบพบเจออะไรที่ ผิดปกติ ผิดระเบียบ ผิดกฎหมายก็จะแจ้งความทันที ส่วนบุคคลที่ไร้จิตสำนึกสาธารณะจะมีวิถีชีวิตดำรงชีพไปวัน ๆ มั่งก่าย สะเพร่าเอาตัวรอด โดยไม่ได้คิดถึง ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น^{๓๙}

เช่นเดียวกับยุทธนา วรณปิติกุล ก็ได้กล่าวถึงบุคคลที่มีจิตอาสาว่าต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้^{๔๐}

(๑) การทุ่มเทแล ทิศตน สิทธิของพลเมืองจะต้องสอดคล้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลไม่เพียงแต่ปฏิบัติตามสิทธิเท่านั้น แต่ต้องปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือให้บริการแก่บุคคลอื่น เพื่อพัฒนาสังคมด้วย อาทิ ถ้าต้องการให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อความต้องการและประโยชน์ของประชาชน ประชาชนก็ต้องให้ความใส่ใจและติดตาม ไม่เพียงทำการหย่อนบัตรเลือกตั้งเท่านั้น ต้องเสียสละเวลาให้ในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการเมืองระดับท้องถิ่นและในสถาบันต่าง ๆ

(๒) เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล จากกระแสปัจเจกชนนิยม ส่งผลให้คนในสังคมมีลักษณะปิดกั้นตนเอง ไม่ไว้วางใจผู้อื่น เลือกคบเฉพาะกลุ่มที่มีความเหมือนกัน ไม่สนใจการเมือง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เกิดข้อขัดแย้งการยุติข้อขัดแย้ง โดยการฟังเสียงข้างมาก ไม่นำไปสู่ประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้น ผู้มีจิตอาสาต้องเป็นพลเมืองในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเมืองสมัยใหม่ มีความอดทน ตระหนักว่าการมีส่วนร่วมไม่ทำให้ได้อย่างที่ต้องการเสมอไป ต้องเคารพและยอมรับความแตกต่างที่หลากหลาย และหาวิธีอยู่ร่วมกับความขัดแย้ง โดยการแสวงหาทางออกร่วมกัน การจำแนกประเด็นปัญหา การใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การตัดสินใจต้องมีการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันให้มากที่สุด เพื่อหาข้อยุติ (Dialogue and Debates) สร้างการเข้าร่วมรับรู้ ตัดสินใจและฉันทกกำลัง (Political Dialogue) เพื่อให้เกิดการยอมรับจากทุกฝ่าย

(๓) คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม คนในสังคมต้องคิดถึงการเมืองในฐานะกิจการเพื่อส่วนรวมและเพื่อคุณธรรมมากขึ้น

(๔) การลงมือกระทำ การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้สถานการณ์ดีขึ้นต้องลงมือกระทำ โดยเริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานให้การอบรมด้านจริยธรรมของพลเมือง สถาบันการศึกษาไม่เพียงเป็นสถานที่ฝึกทักษะและให้ความรู้รับช่วงต่อในการสร้างค่านิยมที่เหมาะสมต่อจากครอบครัว รวมทั้งเครือข่ายสังคมที่เกิดขึ้น ระหว่างเพื่อนบ้าน ที่ทำงาน สโมสร สมาคมต่าง ๆ เชื่อมโยงบุคคลที่สนใจเรื่องของตนเข้าเป็นกลุ่มที่ใส่ใจผู้อื่น ช่วยดำรงรักษา

^{๓๙} ไซยา ยัมวีไล, สำนึกสาธารณะ, มติชนสุดสัปดาห์, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑๓๙๓ : (๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๐) : ๑๔.

^{๔๐} ยุทธนา วรณปิติกุล, สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๕๒), หน้า ๑๘๑-๑๘๓.

ประชาคม สังคม และกฎจริยธรรม รวมทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลสูงต่อสังคม คือ สถาบันศาสนาและสื่อมวลชน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการร่วมสร้างให้สังคมเข้มแข็ง

นอกจากนี้ วิรัตน์ คำศรีจันทร์ ได้ทำการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะในบริบทประชาสังคมไทยเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชนเมือง และชุมชนชนบท พบว่าคุณลักษณะของการมีจิตอาสาประกอบด้วย

- (๑) ความรัก ความเอื้ออาทร
- (๒) ความเชื่อใจ
- (๓) การเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง
- (๔) การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
- (๕) การมีปฏิสัมพันธ์กันโดยใช้ความสามารถ เครือข่ายและการมีส่วนร่วม^{๔๑}

นอกจากนี้ เดวิด ไรส์แมน (David Riesman) ได้จำแนกจิตสำนึกสาธารณะของบุคคลไว้เป็น ๓ แบบ คือ (๑) จิตสำนึกแบบประเพณีนำ หมายถึงจิตสำนึกที่ยึดถือเอาขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นเครือญาติ ความอาวุโส เป็นเครื่องชี้นำวิถีปฏิบัติ จิตสำนึกแบบนี้มีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะในสังคมชนบทของไทย (๒) จิตสำนึกแบบหลักการนำเป็นจิตสำนึกที่ยึดถือหลักปฏิบัติงานให้บรรลุจุดหมายปลายทาง โดยละทิ้งความอาวุโสและชนบประเพณี ที่เห็นว่าเป็นเครื่องกีดขวางการบรรลุเป้าหมายของชีวิต และ (๓) จิตสำนึกแบบผู้อื่นนำเป็นจิตสำนึกแบบพึ่งพิงโดยบุคคลจะต้องประพฤติปฏิบัติตามกลุ่มหรือตามผู้นำของกลุ่มด้วยมุ่งหวัง จะให้ตนเองได้รับการยอมรับจากกลุ่ม จิตสำนึกสาธารณะของบุคคลมีพื้นฐานมาจากอัตมโนทัศน์ (Self-concept) ซึ่งหมายถึง การมองเห็นคุณค่าในตนเองประกอบกับความเชื่อ (Belief) ค่านิยม (Values) และเจตคติ (Attitude) ซึ่งมีความหมายรวมกันว่า คือ ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดเป็นปรากฏการณ์ที่บุคคลแสดงออกในลักษณะของอารมณ์ความรู้สึก (Affective) สติปัญญา (Cognitive) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งมีทั้งผลดี และผลเสียต่อตนเองและสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่^{๔๒}

จะเห็นได้ว่าลักษณะบุคคลที่มีจิตอาสา นั้น มักจะมีวิสัยทัศน์เชิงบวก มองโลกในแง่ดี เคารพความคิดที่แตกต่างระหว่างบุคคล มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ยอมอุทิศตนช่วยเหลือชุมชน และสังคมที่ตนอยู่อาศัย ให้ความเคารพขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดกฎระเบียบของสังคมให้น้อยที่สุด ผู้ที่มีจิตอาสาสูงจะปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม อะไรที่เป็นความเสียหายต่อสังคม เช่น การทิ้งเศษขยะ ขับรถผิดกฎจราจร เป็นต้น อันจะทำให้เกิดความละอายแก่ใจ จะพยายามไม่ล่วงละเมิดให้เป็นปัญหาสังคม ในฐานะพลเมืองที่ดีที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน

^{๔๑} วิรัตน์ คำศรีจันทร์, จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย, (นครปฐม: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาคมพุทธมณฑล, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

^{๔๒} ณรงค์ อ้วนอง, รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาจิตสำนึกสาธารณะของชุมชน ศึกษากรณีการจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน, (กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยการศึกษากับชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓.

สรุปได้ว่า จิตอาสาหรือการมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อบุคคลและสังคมนั้น เป็นการเสียสละตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ซึ่งความมีสำนึกต่อสังคมนี้มีพื้นฐานมาจากหลาย ๆ แนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นตัวกำหนดจิตสำนึกและพฤติกรรมของแต่ละบุคคล แนวความคิดสังคมเพื่อบุคคล ที่มีแนวคิดที่ว่าตัวเองจะได้ประโยชน์อะไรจากสังคม และแนวคิดบุคคลเพื่อสังคม ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่เกิดขึ้นเอง จากสภาพความเป็นอยู่ ล้วนก่อให้เกิดจิตสำนึกสาธารณะทั้งสิ้น นอกจากนี้ ทฤษฎีประชาสังคม ที่ เป็นกระบวนการช่วยเหลือสังคมโดยไม่ต้องมีการผลกำไร ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้บุคคลต้นตัว มีพฤติกรรมจิตสำนึกความรู้สึกเป็นเจ้าของสังคมร่วมกัน และรวมตัวกันเป็นองค์กรช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมของจิตอาสา และตรงกับทฤษฎีของพรอยด์ ที่เชื่อว่า สังคมมีส่วนปั้น มนุษย์ให้มีลักษณะต่าง ๆ กัน ตามแต่ว่ามนุษย์นั้นจะอยู่ในสังคมใด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า จิตอาสา มีลักษณะแนวคิดมาจากหลาย ๆ ทฤษฎี ซึ่งมีพื้นฐานการเรียนรู้จากสภาพสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่ และแสดงพฤติกรรมจิตอาสาออกมาในรูปแบบของการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และทำประโยชน์แก่สังคม ซึ่งแนวคิดการทำประโยชน์เพื่อสังคมนี้ ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นภารกิจหลัก ที่ได้กล่าวใน ประเด็นต่อไป

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสาในพระพุทธศาสนา

เมื่อกล่าวถึง จิตอาสา ในแนวคิดทางพระพุทธศาสนาแล้ว หมายถึง จิตที่เป็นฝ่ายกุศล เป็นจิตที่ดีงาม กามาวจรจิต โสภณจิต หรือมหากุศลจิต เพราะเป็นจิตที่ประกอบด้วยเจตนาดีงาม ไม่เห็นแก่ตัว เป็นจิตที่มุ่งไปในการทำบุญทำกุศล และทำประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ยิ่งกว่านั้น ที่ได้ชื่อว่า มหากุศลจิตนั้น เพราะเหตุที่ว่า

(๑) เป็นจิตที่เกิดได้กว้างขวางในอารมณ์ ๖ คือ เกิดได้ในอารมณ์ที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมารมณ์ ทั้งเป็นจิตที่ดีงามที่เกิดขึ้นได้กว้างขวางทั่วไปไม่จำกัดภพภูมิ และประเภท แห่งสัตว์และบุคคล

(๒) เป็นจิตเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญทาน รักษาศีล และภาวนา เป็นสภาพจิต ซึ่งประกอบด้วยเจตนาที่ดีงาม

มหากุศลจิต ๘ ดวง เมื่อกล่าวโดยประเภทแห่งเวทนาแล้ว มหากุศลจิต ย่อมเกิดพร้อมกับ เวทนาได้ ๒ เวทนา คือ โสมนัสเวทนา และอุเบกขาเวทนา หมายความว่า จิตที่เป็นไปในการกระทำ ความดีของสัตว์ทั้งหลาย ที่เกี่ยวข้องกับการทำความดีของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ย่อมเป็นไปพร้อมกับความรู้สึกปีติยินดีมาก ที่เรียกว่า โสมนัสเวทนา หรือมิฉะนั้นก็เป็นไปพร้อมกับความรู้สึกเฉย ๆ ย่อมขึ้นอยู่กับศรัทธา ของผู้กระทำ ถ้าผู้กระทำมีศรัทธามาก การทำความดีนั้นเป็นไปพร้อมกับ ยินดีมาก แต่ผู้กระทำมีศรัทธาน้อย การทำความดีนั้นเป็นไปพร้อมกับความรู้สึกเฉย ๆ^{๔๓}

มหากุศลจิต เป็นจิตอันเป็นที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญบุญ ๑๐ ประการ หรือบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ได้แก่

- (๑) ทาน คือ การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์สุขแก่ผู้รับ
- (๒) ศีล คือ การรักษากาย วาจา ให้ตั้งอยู่ในศีล มีศีล ๕ เป็นต้น

^{๔๓} วรณสิทธิ ไวยเสวี, คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ ๑ จิตปรมัตถ์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ (นครปฐม: มูลนิธิแนวมหานิราชนันท์, ๒๕๕๑), หน้า ๗๘-๘๐.

- (๓) ภาวนา คือ การเจริญสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา
- (๔) อปจายนะ คือ การคารวะอ่อนน้อมต่อผู้ที่เจริญด้วยชาติวุฒิ วิทยุฒิ และคุณวุฒิ
- (๕) เวยยาวัจจะ คือ การช่วยเหลือการงานแก่ผู้ที่ควรช่วยเหลือ
- (๖) ปัตติทาน คือ การอุทิศส่วนกุศลให้ผู้อื่น ๆ
- (๗) ปัตตานุโมทนา คือ การอนุโมทนายินดีในการทำบุญทำกุศลของผู้อื่น
- (๘) ธรรมสวณะ คือ การสดับรับฟังธรรม
- (๙) ธรรมเทศนา คือ การแสดงธรรมให้ผู้อื่นฟัง

(๑๐) ทิฏฐชุกกรรม คือ การทำความเห็นให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ปัญญาที่รู้ว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นต้น^{๔๔}

สรุปว่า จิตอาสาหรือจิตที่เป็นไปกับการทำความดีของบุคคลตามหลักพระพุทธศาสนานั้น เรียกว่า กุศลจิตหรือมหากุศลจิต เพราะเป็นจิตฝ่ายดีงาม เป็นที่ตั้งแห่งการทำความดี หรือเป็นความคิดในการสร้างสรรค์และบำเพ็ญประโยชน์สุข ทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่นและสังคมโดยรวม

๒.๒.๑ แนวคิดจิตอาสาวิถีพุทธ

แนวคิดเรื่องจิตอาสาเป็นแนวคิดที่มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในสังคมปัจจุบันเพราะเหตุที่สภาพสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ จิตอาสาจึงเป็นเหมือนยารักษาโรคที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ เมื่อพิจารณาถึงคำว่า จิตอาสาในมิติของคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เห็นได้ว่า คำนี้ได้สะท้อนถึงภาพที่ชัดเจนของ “ความเป็นพระพุทธศาสนา” เพราะเป็นภารกิจหลักของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นภารกิจที่จะต้องช่วยเหลือมนุษย์และสังคม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้กับพระสาวกตอนหนึ่งว่า “จรล ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสานันฺ เทเสถ ภิกขเว ธมฺมํ อาทิกถยานันฺ มชฺเฌ กลยานันฺ ปรีโยสานกลยานันฺ” ภิกษุทั้งหลาย พวกเราจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น (ศีล) มีความงามในท่ามกลาง (สมาธิ) และมีความงามในที่สุด (ปัญญา) จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลี ในตาน้อย มีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลดูริเวลาเสนาณิคมเพื่อ แสดงธรรม^{๔๕}

พระพุทธดำรัสข้างต้นนี้ เป็นปฐมโอวาทที่ได้ตรัสกับพระอรหันต์ชุดแรก 6๐ องค์ โดยส่งออกไปเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามแนวจิตสาธารณะแก่ชาวโลก หลังจากที่พระอรหันต์เหล่านั้น

^{๔๔} วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ, อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย: ชุดที่ ๓ ตอนที่ ๑ เรื่องประเภทของจิต, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเผยแผ่พระพุทธธรรม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐.

^{๔๕} วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๙., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

พัฒนาจนถึงความสมบูรณ์พร้อมแล้ว ถือได้ว่าเป็นพระดำรัสอย่างเป็นทางการในการทรงรับสั่งให้พระอรหันต์ชุดดังกล่าวออกไปบำเพ็ญประโยชน์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะและสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง เป็นการเห็นแก่ผลประโยชน์ของส่วนรวม การรักษาภุกติกา ใช้เสรีภาพเป็นช่องทางหรือเป็นโอกาสในการร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เกิดผลแก่ส่วนรวมคือทำให้สังคมอยู่ได้ด้วยดี โดยแต่ละคนมีความรับผิดชอบในการทำให้ได้ผลประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวมให้สอดคล้องกัน

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงแสดงตนเป็นแบบอย่าง โดยตรัสว่า พระองค์เองก็จะไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อเผยแผ่พระธรรมเช่นเดียวกันผู้วิจัยเห็นว่าพระพุทธพจน์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงภารกิจอุทิศตนเพื่อผู้อื่นของพระพุทธเจ้าและพุทธบริษัท อีกทั้งยังมีพระพุทธพจน์อีกหลายตอนที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้พุทธบริษัทมีจิตที่เสียสละ และกล่าวได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดจิตอาสา เช่น “นรชนทั้งหลายผู้มีปัญญาจะเป็นผู้นุเคราะห์ ย่อมกระทำให้ผู้อื่นปราศจากความเศร้าโศก”^{๔๖} หรือ “บุคคลใดเป็นคนกตัญญูกตเวที เป็นปราชญ์ มีกัลยาณมิตรและมีความรักที่มั่นคง ช่วยกระทำการของมิตรที่ตกยากด้วยความเต็มใจ บัณฑิต เรียกคนเช่นนั้นว่า สัตบุรุษ”^{๔๗} เป็นต้น

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีความคล้ายคลึงกับจิตอาสาในแง่ของความเป็นเมตตากรุณา และการเสียสละเพื่อผู้อื่นนั้น ยังปรากฏผ่านจริยาของพระสาวกหรือพุทธบริษัทแสดงถึงความเสียสละและการอุทิศตนเพื่อช่วยเหลือหรืออนุเคราะห์ผู้อื่น เช่น พระจริยาของพระสารีบุตร และพระโมคคัลลานะ พระอัครสาวกผู้เป็นหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือพระจริยาของพระอานนท์เถระ ผู้อุปฐากพระพุทธเจ้า^{๔๘} ด้วยความตั้งใจทุ่มเทและจงรักภักดี รวมทั้งช่วยดูแลภิกษุอื่น เช่น ภิกษุอาพาธ^{๔๙} และช่วยงานพระพุทธศาสนาด้านต่างๆ เช่นเดียวกันพระปุณณะ ที่อาสาไปบำเพ็ญสมณธรรมและเผยแผ่พระธรรมที่เมืองสุนาปรีนตชนบทซึ่งเป็นเมืองที่เล่าลือว่าชาวเมืองมีความดุร้าย ทรนาคาย แต่ท่านก็สามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สำเร็จ^{๕๐} หรือพระทัฬหะมัลลบุตรเถระ ผู้อาสาช่วยเหลือหมู่สงฆ์โดยการเป็นผู้จัดเสนาสนะ แจกภัตตาหารแก่สงฆ์ และช่วยเหลืออำนวยความสะดวกแก่พระอัครคันตุกะด้วยความเสียสละและตั้งใจ^{๕๑} รวมไปถึง อุบาสกอุบาสิกาที่เป็นคฤหัสถ์มีจิตเสียสละ

^{๔๖} ชุ.ชา. (แปล) ๒๗/๑๗๙/๓๕๓.

^{๔๗} ชุ.ชา. (แปล) ๒๗/๗๘/๖๐๘.

^{๔๘} ที.ม. (แปล) ๑๐/๒๐๘/๑๕๕.

^{๔๙} วิ.ม. (แปล) ๕/๓๖๕/๒๓๙-๒๔๑.

^{๕๐} ม.อุ. (แปล) ๑๔/๓๙๕-๓๙๗/๔๔๗-๔๕๑.

^{๕๑} วิ.ม. (แปล) ๑/๓๘๐-๓๘๒/๔๑๒-๔๑๔.

ชวนช่วยช่วยเหลือเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและบำรุงพระพุทธศาสนาก็มีมากมายหลายท่านเช่นกัน เช่น อนาคตบัณฑิตเศรษฐี^{๕๒} และนางวิสาขา^{๕๓} เป็นต้น

ส่วนพระจริยาของพระพุทธเจ้านั้น ได้แสดงให้เห็นถึงพระกรุณาคุณและความเสียสละของพระองค์ในการอุทิศชีวิตและความสุขสบายส่วนพระองค์เพื่อให้อริยทรัพย์ที่ยิ่งใหญ่แก่ผู้อื่น โดยการเผยแผ่พระธรรมผ่านพุทธกิจตลอดเวลา ๔๕ พรรษาจวบจนวาระสุดท้ายของพระชนม์ชีพ เพื่อช่วยให้สรรพสัตว์พ้นจากความทุกข์นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงเป็นแบบอย่างและเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนจำนวนมากกระทำความดีด้วยความเสียสละ รวมทั้งสั่งสอนให้พุทธบริษัทตระหนักถึงคุณค่าของการให้และช่วยเหลือผู้อื่น หรือแม้แต่ในกาลที่พระพุทธองค์ยังทรงเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ พระองค์ก็

ทรงสร้างคุณงามความดีด้วยความเสียสละในฐานะของพระโพธิสัตว์ ตั้งจิต ปรารถนามุ่งตรงสู่การตรัสรู้เพื่อเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อที่จะโปรดเวไนยสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากความทุกข์ในสังสารวัฏ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าคุณธรรมและหลักการทำงานเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ของพระพุทธเจ้า สามารถนำมาเป็นกรอบหรือแนวทางอันดีงามเพื่อนำมาประยุกต์กับการทำงานจิตอาสาอย่างเหมาะสมในบริบทของสังคมปัจจุบันได้

หลักการทางพระพุทธศาสนา ทั้งในบริบทของ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ มีแนวคิดหลายประการที่สามารถนำมาประยุกต์เพื่อใช้เป็นแนวทางหรือ เป็นแรงบันดาลใจในการทำงานจิตอาสาได้เช่น แนวทาง การบำเพ็ญพุทธกิจเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ของพระพุทธเจ้า พระพุทธจริยาที่แสดงให้เห็นความเสียสละหรือพระกรุณาคุณของพระองค์ในการอุทิศชีวิตและความสุขสบายส่วนพระองค์เพื่อผู้อื่นโดยการเผยแผ่ธรรมเพื่อช่วยให้สรรพสัตว์ ไหลพ้นจากความทุกข์สั่งสอนให้บุคคลตระหนักถึงคุณค่าของการให้และช่วยเหลือผู้อื่น กล่าวได้ว่า ทั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสาวกเป็นแบบอย่างที่ดีงามในการดำเนินชีวิตให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ส่วนพระธรรมก็สามารถนำมาพัฒนาจิตใจของผู้ที่ทำงานจิตอาสาให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมและความถูกต้อง รวมทั้งมีจิตใจเป็นสุขและสงบเย็นได้^{๕๔}

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นว่าถ้าใช้มุมมองของการคิดที่เป็นระบบไม่มองแยกส่วนจะพบว่า จิตอาสาจะเป็นประโยชน์ทั้งในระดับส่วนบุคคลหรือในระดับส่วนรวม ดังนั้น จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์พฤติกรรมสำคัญของจิตสาธารณะในทางพระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) การให้ ๒) การไม่เบียดเบียน และ ๓) การมุ่งประโยชน์ ซึ่งการให้และการมุ่งประโยชน์จะสอดคล้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ส่วนการไม่เบียดเบียนจะสอดคล้องกับหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ จิตนี้มีความสำคัญเพราะจิตเป็นตัวสั่งการให้ร่างกายทำการงานต่างๆ ตามที่จิตสั่งและจิตยังมีคุณสมบัติพิเศษ คือ การสั่งสมการกระทำต่างๆ ที่บุคคลทำลงไปไม่ว่าจะเป็นสิ่งดีมี

^{๕๒} ที.ปา.อ. (แปล) ๓/๑/๑๑๖๗.

^{๕๓} อ.เอกก. (แปล) ๒๐/๒๕๙/๒๗.

^{๕๔} สรณีย์ สายสร, “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา”, วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘), ๒๐.

ประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ก็ตาม จิตจะสั่งสมสืบทอดไปไม่ขาดสายข้ามภพข้ามชาติ ซึ่งทำให้สัตว์ทั้งหลายมีรูปร่าง สติปัญญา ฐานะความประพฤติที่แตกต่างกัน คือ ชาติก่อนพัฒนาจิตของตนไว้ดี เมื่อมาเกิดในชาติใหม่ จะให้เป็นคนดีมีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว มีเมตตากรุณามีความคิดดี คิดสิ่ง ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ถ้าไม่ได้ฝึกฝนอบรมจิตมาก่อน การที่บุคคลจะเป็นผู้มีเมตตากรุณา ไม่เห็นแก่ตัว มีความคิดเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมนั้นจึงเป็นสิ่งที่เกิดได้ยาก ฉะนั้น การฝึกฝนอบรมจิตของตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคม

๒.๒.๒ การพัฒนาจิตอาสาในพระพุทธศาสนา

เมื่อพูดถึงการพัฒนา พระพุทธเจ้าทรงมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตเป็นสำคัญ ดังจะเห็นได้จากที่ ทรงตรัสพระดำรัสเกี่ยวกับการฝึกจิตแก่ภิกษุรูปหนึ่งว่า “การฝึกจิตที่ควบคุมได้ยาก เปลี่ยนแปลงง่าย ชอบไฟเผาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา จัดว่าเป็นความดี เพราะจิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ ผู้มีปัญญาควร รักษาจิตที่เห็นได้ยากละเอียดยิ่ง ชอบไฟเผาแต่อารมณ์ที่ปรารถนา เพราะจิตที่คุมครองแล้วย่อมนำสุขมาให้”^{๕๕}

การพัฒนา คือ กระบวนการทำให้เจริญก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางที่ดี การพัฒนาตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนาตรงกับคำว่า “ภาวนา” คือการทำให้เจริญงอกงาม ซึ่งตรง ภาษาอังกฤษว่า “Development” ถ้าพิจารณาจากรากศัพท์คำว่าพัฒนามาจากภาษาบาลีว่า “วัฒนะ” หรือ “วัฒนา” ซึ่งหมายความว่าเจริญก้าวหน้าหรือยืนยาวนาน การพัฒนาในหลักพระพุทธศาสนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กันใน ๔ ประการ คือ

(๑) กายภาวนา (Physical development) เป็นการฝึกอบรมกาย การพัฒนาร่างกายให้ รู้จักติดต่อกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหลายในทางเกื้อกูล เป็นคุณ ไม่เกิดโทษ รู้จักบริโภค ปัจจัย ๔ (อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค) ได้ตรงตามคุณค่าที่แท้จริงไม่บริโภคตาม ค่านิยม ความออร่อย หรือโก้หรู ซึ่งอาจส่งผลเสียเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้ นอกจากนี้ยังฝึกให้รู้จักใช้ อินทรีย์คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และ ใจในการติดต่อ หรือใช้สอยอุปกรณ์ เทคโนโลยี และ ประสพการณ์ต่าง ๆ เพื่อศึกษาเรียนรู้เป็นกิจหลัก ไม่ใช่เสพบริโภคเพียงเพื่อความสนุกสนาน

(๒) ศิลภาวนา (Social development) เป็นการฝึกอบรมด้านพฤติกรรม และพัฒนา สังคม เป็นการพัฒนาด้านกายและวาจาให้มีพฤติกรรมทางสังคม ไม่เบียดเบียนหรือก่อให้เกิดความ เดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่น มีความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นอย่างเหมาะสม เกื้อกูลสร้างสรรค์ส่งเสริม สันติสุข ด้วยสังคหวัตถุ ๔ (ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา) ดำเนินอาชีพสุจริต ดำรงตนอยู่ในระเบียบวินัยของสังคมสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดีมีความเอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อบุคคลอื่น Tanga

(๓) จิตภาวนา (Emotional development) เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ การพัฒนา บุคคลให้มีจิตที่สมบูรณ์ประกอบด้วย คุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพจิตที่ดี คุณภาพจิตที่ดี ได้แก่ จิตที่มีศรัทธา เมตตา กรุณา เอื้ออารี มีมุทิตา ความเคารพ อ่อนน้อม กตัญญูกตเวทิตี เสียสละ มี หิริโอตตปปะ สมรรถภาพจิตที่ดี ได้แก่ จิตใจเข้มแข็ง มั่นคง เพียรพยายาม อุทสาหะ วิริยะ มีความ

^{๕๕} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕/๓๖.

รับผิดชอบ มีสติ และสมาธิ สุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การมีจิตใจร่าเริง เบิกบาน สดชื่น อิ่มเอิบ ผ่องใส และสงบสุข จิตใจเข้มแข็ง ทำให้มีความมั่นคงและมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย

(๔) ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญา (Wisdom development) เป็นการฝึกอบรมด้าน การพัฒนาบุคคลให้รู้จักคิด พิจารณาวินิจฉัย แก้ไขปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ ด้วยปัญญา เข้าใจเหตุผล มองทุกสิ่งไปตามเหตุและปัจจัย ไม่มีอคติ ปราศจากการครอบงำของกิเลส เป็นอยู่ โดยรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิตเข้าถึงอิสรภาพ ปลอดภัยปราศจากปัญหา รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลก และชีวิตตามสภาพความเป็นจริง สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากกิเลส ทำตนให้พ้นจากความทุกข์ มีความสุข สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถทำตนให้อยู่เหนือปัญหาเหนือความขัดแย้ง และพัฒนาส่วนรวมให้มีความสุขสงบ มีความเสมอภาค^{๕๖}

ในการพัฒนาจิต บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา กล่าวว่าตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการฝึกอบรมจิตให้มีคุณสมบัติครบ ๓ ด้าน คือ

(๑) คุณภาพจิต คือ มีคุณธรรมต่าง ๆ เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงามเป็นจิตใจที่สูงประณีตมีความเมตตา มีความเป็นมิตรปรารถนาประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีกรุณา คือ อยากรช่วยผู้อื่นให้พ้นทุกข์ มีจาคะ คือ เผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีมัททวะ คือ ความอ่อนโยน กตัญญู คือ รู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น

(๒) สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีสมาธิแน่วแน่มีความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นมั่นคง ที่จะทำให้ได้ผลงานที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางปัญญา คือ การพิจารณาให้ความเป็นจริงอย่างชัดเจน

(๓) สุขภาพจิต คือ จิตที่มีสุขภาพดี เป็นสุข สดชื่น ร่าเริง เบิกบานปลอดโปร่ง มีปีติเอิบอิ่มใจมีความผ่อนคลายไม่ขุ่นมัว ไม่หม่นหมองหดหู่ ผู้ที่ฝึกอบรมจิตได้แล้วเรียกว่า ภาวนาจิต^{๕๗}

นอกจากนี้ พระครูสุนทรธรรมโสภณ (วิเชียร ปญญาวุฑโฒ) ก็ได้กล่าวถึง จิตภาวนาหรือการพัฒนาจิตว่า หมายถึง การเจริญจิตภาวนา การพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ชยันมั่นเพียร อุดหนุน มีสมาธิ และสดชื่น ผ่องใส เบิกบาน

(๑) พัฒนาให้จิตมีคุณภาพ สร้างเสริมจิตให้ตั้งงาม ประณีต มีเมตตาความรัก ความเป็นมิตร กรุณา อยากรช่วยเหลือ อนุเคราะห์ จาคะ ใจเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เอื้ออารี มีคารวะ เคารพเห็นความสำคัญของคนอื่น

(๒) พัฒนาจิตให้มีสมรรถภาพ สร้างให้จิตมีความสามารถ มีสติ ความระลึกได้มีวิริยะ ความเพียรพยายาม ขันติ ความอดทน ความทนทาน สมาธิ ตั้งมั่นแน่วแน่ สัจจะ จริ่งใจ อธิษฐานเด็ดเดี่ยวต่อจุดหมาย

^{๕๖} จ้างงค์ อภิวัดมนสิทธี, **จริยธรรมสำหรับผู้ผู้นำ**, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๙๙.

^{๕๗} บุญวดี มนตรีกุล ณ อยุธยา, **พุทธจริยธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: ศีลภาวนาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต** (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๐), หน้า ๗๗.

(๓) พัฒนาจิตให้มีสุขภาพ คือ สุข จิตมีสุขภาพดี สดชื่น ร่าเริง เบิกบาน ปลอดภัย สงบ ผ่องใสพร้อมจะยิ้มได้ ปิติ เอิบอิ่มใจ มีความปราโมทย์ เข้มแข็งใจ ปสัสสทธิ ผ่อนคลาย ไม่ขัดข้องขุนมัว หม่นหมอง หดหู่เหี่ยวแห้ง เศร้าโศก เรียกว่า สุขภาพจิตดี^{๕๘}

๒.๒.๓ ความสำคัญของจิต

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตวณโณ) ได้กล่าวถึงธรรมชาติและความสำคัญของจิตไว้ ดังนี้

(๑) จิตแตกต่างกับสมอง คือ สมองเป็นส่วนหนึ่งของกายเป็นเครื่องมือของจิตมนุษย์มีร่างกาย มีสมอง และจิตที่สมบูรณ์ย่อมนำชีวิตไปสู่ความสงบสุข ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุขได้ หากมีร่างกายกับสมองแต่ไม่มีจิตเป็นผู้สั่ง คนนั้นก็เหมือนคนนอนหลับหรือคนตาย หรือร่างกายสมบูรณ์แต่สมองพิการจิตก็ไม่สามารถสั่งงานได้ หรือร่างกายและสมองสมบูรณ์แต่จิตพิการ สุขภาพจิตไม่สมบูรณ์ เช่น เป็นคนวิกลจริต เป็นคนโง่ โกรธ หลง เป็นต้น ย่อมนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและสังคมได้ การพัฒนาจิตให้มีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์สะอาด สว่าง สงบ ปราศจากกิเลส เพื่อให้ใช้งานได้ดีมีความสุขจึงจำเป็นเพราะจิตเป็นนายกายเป็นบ่าว เมื่ออบรมจิตแล้วกายทั้งหมดก็ได้ชื่อว่าได้รับการพัฒนาไปด้วย

(๒) จิตเป็นตัวนำไปเกิด พระพุทธศาสนากล่าวถึงการเวียนว่ายตายเกิดว่าเป็นสังสารวัฏ เป็นการเกิดที่นับชาติไม่ถ้วน เกิดในภพภูมิต่าง ๆ ตามกฎแห่งกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งดีและชั่ว การตายนั้นเพียงร่างกาย จิตไม่ได้ตายตามไปด้วย จิตได้ไปเกิดในภพใหม่ชาติใหม่ ตามแต่กรรมของบุคคลนั้น ๆ จิตที่ได้รับการฝึกที่ดีปราศจากกิเลสย่อมนำไปสู่การเกิดในภพภูมิที่ดี หากจิตไม่ได้รับการฝึกที่ดีปล่อยไปตามสภาพมีกิเลสพอกพูนย่อมนำไปสู่การเกิดในภพภูมิที่มีแต่ความทุกข์

(๓) จิตเป็นตัวสั่งสมบุญบาป จิตมีหน้าที่รับอารมณ์จึงเก็บอารมณ์ทุกชนิดทั้งที่เป็นบุญและบาป ทั้งที่ไม่ใช่บุญและบาปไว้ในภวังค์ เรียกว่าภวังคจิต เก็บไว้อย่างละเอียดและนำติดตัวข้ามภพข้ามชาติไปได้ บุญบาปไม่สูญหายไปพร้อมกับการตายของร่างกายหรือการดับของจิต แต่ถ่ายทอดสืบเนื่องได้ตลอดเวลา คนที่เคยพัฒนาจิตตนไว้ดีเมื่อชาติก่อน เมื่อมาเกิดในชาติใหม่จิตก็ยังมีสภาพที่พัฒนา เช่น คนที่มีรูปร่างและสติปัญญาดี จิตใจดีประกอบด้วยเมตตา กรุณา แต่ถ้าผู้นั้นไม่พัฒนาจิตเองในชาติปัจจุบัน พลังแห่งบุญหรือพลังแห่งการพัฒนาจิตในชาติก่อน ๆ ย่อมหมดไป จึงต้องหมั่นพัฒนาจิตตนในชาติปัจจุบันด้วย กล่าวได้ว่า จิตเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของร่างกายและจิตก็มีผู้อาศัยที่เรียกว่า เจตสิก ธรรมชาติใญ่รู้อารมณ์อยู่เสมอ ธรรมชาตินั้นชื่อว่า จิต ซึ่งหน้าที่ของจิตโดยตรงคือรู้อารมณ์และธรรมชาติที่ปรุงแต่งให้จิตรัก โลก โกรธ หลง นั่นคือสภาวะที่เรียกว่าเจตสิก ซึ่งมีหน้าที่คอยปรุงแต่งอารมณ์ให้กับจิต เจตสิก จึงหมายถึงธรรมชาติชนิดหนึ่งซึ่งประกอบกับจิต ปรุงแต่งจิตให้มีความเป็นไปต่าง ๆ ซึ่ง อากาโรที่ประกอบกับจิตนั้น มีลักษณะ ๔ ประการ คือ

- (๑) เกิดพร้อมกับจิต
- (๒) ดับพร้อมกับจิต
- (๓) มีอารมณ์เดียวกับจิต
- (๔) อาศัยวัตถุเดียวกับจิต

^{๕๘} พระครูสุนทรธรรมโสภณ ผศ., คุณลักษณะของจิตและการพัฒนาจิต, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=๓๕๔&Itemid=๖๙> [๑๐ ม.ค. ๕๕].

เจตสิกนี้ แม้ว่าจะเป็นสิ่งปรุงแต่งจิตให้มีพฤติกรรมเป็นไปตามลักษณะของเจตสิกก็ตาม แต่ก็ต้องถือว่าจิตเป็นใหญ่เป็นประธาน เพราะเจตสิกเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยจิตเกิด ไม่ว่าจะป็นความพอใจ ความไม่พอใจ ความรัก ความเกลียด ความสงบ หรือฟุ้งซ่าน ล้วนเป็นคุณสมบัติของเจตสิกทั้งสิ้น แต่เจตสิกเกิดขึ้นเอง และแสดงพฤติกรรมเองไม่ได้ ต้องอาศัยจิตเป็นตัวแสดงพฤติกรรมแทนจึงกล่าวได้ว่าธรรมชาติของเจตสิกนั้น เกิดพร้อมกับจิตหรือประกอบกับจิตเป็นนิตย หรือธรรมชาติ ที่ประกอบกับจิตเป็นนิตย ชื่อว่า เจตสิก การที่ต้องแบ่งจิตออกไปมากมายนั้น เพราะเจตสิกที่ประกอบด้วยจิต มีประเภทต่าง ๆ จิตสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยการเข้าไปรับรู้โลกเป็นอารมณ์ แต่การรับรู้ที่ต้องอาศัยเจตสิกที่เป็นตัวกระทบอารมณ์ครั้งแรก (ผัสสะเจตสิก) เป็นต้น และเจตสิกอื่น ๆ ก็จะร่วมปรุงแต่งจิตให้เป็นไปในอาการต่าง ๆ การปรุงแต่งของเจตสิก ที่เกิดพร้อมกับจิตนั้น ทำให้จิตมีความสามารถในการรู้อารมณ์พิเศษแตกต่างกันออกไป เช่น รู้เรื่องของกามคุณอารมณ์ เรื่องของรูปฌาน อรูปฌาน จนถึงรู้นิพพานอารมณ์

การพัฒนาจิตจึงเป็นความพยายามที่จะฝึกฝนอบรมจิตให้มีสมาธิ ความเข้มแข็งให้มีความมั่นคงและมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีความเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีสมาธิ มีความสงบสุข แจ่มใส การพัฒนาจิตบางที่ก็เรียกว่าการพัฒนาอารมณ์ ฉะนั้น การพัฒนาจิตยึดหลักแนวคืดทฤษฎีทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักโดยใช้หลักมรรคมีองค์ ๘ หรือ ไตรสิกขาที่เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียกการฝึกปรือ การฝึกอบรม ฉะนั้นไตรสิกขา คือข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญาให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป^{๕๙}

สรุปว่า จิตนั้นมีความสำคัญเพราะจิตเป็นตัวสั่งการให้ร่างกายทำการงานต่างๆตามที่จิตสั่ง และจิตยังมีคุณสมบัติพิเศษ คือ การสั่งสมการกระทำต่าง ๆ ที่บุคคลทำลงไป ไม่ว่าจะป็นสิ่งที่มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ก็ตาม จิตจะสั่งสมสืบทอดไปไม่ขาดสายข้ามภพข้ามชาติ ซึ่งทำให้สัตว์ทั้งหลายมีรูปร่าง สติปัญญา ฐานะความประพฤติที่แตกต่างกัน คือ ชาติก่อนพัฒนาจิตของตนไว้ดี เมื่อมาเกิดในชาติใหม่ จะให้เป็นคนดีมีน้ำใจ ไม่เห็นแก่ตัว มีเมตตากรุณา มีความคิดดี คิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ถ้าไม่ได้ฝึกฝนอบรมจิตมาก่อน การที่บุคคลจะเป็นผู้มีเมตตากรุณา ไม่เห็นแก่ตัว มีความคิดเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวมนั้น จึงเป็นสิ่งที่เกิดได้ยาก ฉะนั้น การฝึกฝนอบรมจิตของตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคม

๒.๒.๔ แนวคิดจิตอาสาในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

๑) ความหมายของจิตอาสา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายคำว่า จิต คือ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ และวิญญาณ ซึ่งจิตมีไวพจน์มากมายหลายคำเช่น มโน มานัส หทัยจิต เป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งที่มีมองไม่เห็นสัมผัสด้วยกายไม่ได้ ไม่มีรูปร่างสีกลิ่นรส วรรณะใด ๆ แต่เป็นธรรมชาติชนิดหนึ่งที่มีอยู่จริง ๆ เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติฝ่ายนามธรรมที่เกิดขึ้นตั้งอยู่แล้วดับไป

^{๕๙} พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตวณฺโณ), การพัฒนาจิต, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๘-๑๑.

อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยเหตุ อาศัยปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปตามกฎธรรมชาติ จิต
ธรรมชาติรู้อารมณ์อยู่เสมอตั้งพจน์ที่ว่า "ธรรมชาติที่รู้อารมณ์อยู่เสมอ ธรรมชาติที่ชื่อว่าจิต"^{๖๐}

จิต, คือ ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด, ความคิด, ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนก
จิตเป็น ๘๙ (หรือพิสดารเป็น ๑๒๑) แบ่ง โดยชาติ เป็น อกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ (พิสดารเป็น ๓๗)
วิปากจิต ๓๖ (๔๒) และ กิริยาจิต ๒๐, แบ่ง โดยภูมิ เป็น กามวจรจิต ๕๔ รูปวจรจิต ๑๕ อรูปวจร
จิต ๑๒ และโลกุตตรจิต ๘ (พิสดารเป็น ๔๐)^{๖๑} สาธารณะ คือ ทัวไป, ทัวไปแก่หมู่, ของส่วนรวม ไม่
ใช้ของใครโดยเฉพาะ รวมความแล้ว หมายถึง ความนึกคิดหรือจิตใจ ที่คิดทำประโยชน์แก่คนทั่ว ๆ ไป
หรือเพื่อส่วนรวมไม่เจาะจงใครโดยเฉพาะ จิตที่คิดทำประโยชน์เพื่อสังคมนั้น ต้องได้รับการพัฒนา
ฝึกฝนให้เคยชิน เข้มแข็งมั่นคง ควรแก่การทำประโยชน์ ดังนั้นการพัฒนาฝึกฝนจิตก็เพื่อ

(๑) ให้จิตมีคุณภาพ คือ จิตมีคุณความดี

- สร้างเสริมความดี ความงาม ให้ใจสูง ประณีต
- มีเมตตา ความรัก ความปรารถนาดี ความเป็นมิตร ปรารถนาความสุขแก่ผู้อื่น
- มีกรุณา อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์
- มีจาคะ มีน้ำใจเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี
- มีคารวะ ความเคารพ มองเห็นความดี ความสำคัญของคนอื่น
- มีมีทวะ ความอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน
- มีกตัญญู ความรู้คุณค่าในความดีของคนอื่น
- มีหิริโอตตปละ

ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้จะหล่อเลี้ยงจิตให้เจริญงอกงาม และเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ดีงาม
ที่เจริญก้าวหน้าไปพร้อมด้วย

(๒) ให้จิตมีสมรรถภาพจิต = จิตมีความสามารถ

- มีสติ คิดได้ ระลึกได้
- มีวิริยะ ความเพียรพยายามสู่ความดีงามนั้น
- มีสมาธิ จิตสงบ จิตใจแน่วแน่
- มีขันติ ความอดทน และทนทาน
- มีสัจจะ ความจริงจัง เอาจริงเอาจัง
- มีอธิษฐานความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นมั่นคง เข้มแข็งของจิตใจ
- มีฉันทะ ความพอใจใฝ่ ความพอใจในการทำกิจหน้าที่แห่งตนตามภาวะฐานะ

(๓) ให้จิตมีสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ สภาพจิตที่ปราศจากความขุ่นมัว เศร้าหมอง เราร้อน จะ
มีความสุขสดชื่น

- จิตมีความสุข มีความเบิกบาน มีความร่าเริง

^{๖๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓, หน้า ๓๒๙.

^{๖๑}พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,
(นนทบุรี: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

- มีความเอิบอิ่ม สุขใจอิ่มใจ
- จิตผ่องคลาย ปลอดโปร่ง โล่งใจเบาสบาย
- ส่งผลต่อสุขภาพกาย และทำให้มีพฤติกรรมที่ตั้งงามมีความมั่นคง สอดคล้องกลมกลืน

สมดุล^{๖๒}

๒) การพัฒนาคนให้มีจิตอาสา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวถึงหลักพรหมวิหาร ๔ ว่า พรหมวิหาร ๔ นี้เป็นหลักธรรมพื้นฐานสำหรับพัฒนาคนให้มีจิตอาสา โดยท่านอธิบายว่า ถ้าคนไม่มีธรรมะข้อนี้เป็นพื้นฐานในใจแล้ว จะบัญญัติกฎหมายหรือวินัยอย่างไรก็ไม่ได้ผลจริงจังยั่งยืนเพราะคนจะหาทางหลีกเลี่ยง อย่างน้อยก็ไม่มีควมยินดี เต็มใจ พร้อมใจที่จะปฏิบัติตาม การพัฒนาคนต้องทำให้คนประพฤติปฏิบัติทำการทั้งหลายด้วยปัญญา จากเจตนาที่ดีบนฐานแห่งจิตใจที่มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อสังคม พรหมวิหาร ๔ ข้อนี้จึงเป็นท่าทีที่สำคัญของจิตใจ “พรหมวิหาร” แปลว่า ธรรมประจำใจของพรหม พรหม คือ เทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ ที่สร้างโลกและอภิบาลโลก ในทัศนะของพราหมณ์ ถือว่ามนุษย์อยู่กันไป พอถึงกัปหนึ่งโลกจะพินาศ และพระพรหมจะสร้างโลกขึ้นมาใหม่ แล้วพระพรหมก็ลิขิตชีวิต และจัดสรรสังคมมนุษย์ว่าจะให้เป็นอยู่กันอย่างไร

แต่พระพุทธศาสนา ถือว่าทุกคนมีส่วนรับผิดชอบในการสร้างสรรค์และอภิบาลสังคม เพราะฉะนั้น ทุกคนต้องทำตัวให้เป็นพรหม โดยประพฤติตามหลักที่เรียกว่า พรหมวิหาร ๔ ข้อนี้ คือ

- (๑) เมตตา มีใจเมตรี ปรารถนาดี อยากให้เขาเป็นสุข
- (๒) กรุณา พลอยสะเทือนใจ ทนนิ่งอยู่ไม่ได้ที่จะเห็นทุกข์ของเขา
- (๓) มุทิตา พลอยยินดีในความดีงามความสุขความสำเร็จของเขา
- (๔) อุเบกขา วางใจเป็นกลางต่อทุกคนเพื่อรักษารธรรม

ท่าทีพื้นฐาน ๔ ประการนี้เข้าใจง่าย เพราะเป็นท่าทีที่แสดงออกต่อผู้อื่นเพราะฉะนั้น วิธีที่จะดูความหมายก็ดูที่คนอื่น คือ ดูตามสถานการณ์ที่คนอื่นประสบ จึงจะรู้ว่าจะใช้พรหมวิหารข้อไหน แล้วความหมายจะชัดออกมาเอง

สถานการณ์ที่ ๑ เมื่อคนอื่นเขาอยู่เป็นปกติ เราก็มิเมตตา คือ มีความหวังดี มีความรัก มีความเป็นมิตร (เมตตา มาจากรากศัพท์เดียวกับคำว่า มิตร คือ คุณสมบัติของมิตรนั่นเอง ได้แก่น้ำใจที่หวังดีอยากให้เขาเป็นสุข)

สถานการณ์ที่ ๒ เมื่อบุคคลอื่นนั้นตกต่ำ คือ เขาเดือดร้อนเป็นทุกข์ประสบปัญหาเราก็มิกรุณา คือ พลอยหวั่นไหวสะเทือนใจไปกับความทุกข์ของเขา อยากจะช่วยบำบัดทุกข์นั้นหรือยกเขาขึ้นมาจากความทุกข์นั้น

สถานการณ์ที่ ๓ เมื่อบุคคลอื่นนั้นเปลี่ยนจากปกติและตกต่ำเป็นสูงขึ้น คือ ประสบความสำเร็จ มีความสุข ทำอะไร ๆ ได้ดี หรือก้าวไปในความดีงาม เราก็มิมุทิตา คือ พลอยยินดีด้วย ในความดีงามและความสุข ความสำเร็จของเขา พร้อมทั้งจะส่งเสริมสนับสนุน

สถานการณ์ที่ ๔ ซึ่งสำคัญที่สุดที่จะรักษาสังคมไว้ได้ คือ เมื่อบุคคลอื่นนั้นละเมิดธรรม หรือสมควรรับผิดชอบต่อธรรม เราก็มิอุเบกขา คือ วางใจเป็นกลาง ไม่ชวนชวาย ช่วยเหลือที่จะทำให้

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิกจำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๑๘๒.

เสียธรรม โดยวางเฉยต่อบุคคลนั้น ให้เขารับผิดชอบต่อธรรมและตามธรรม ดำรงอยู่ในความสมเหตุสมผล เพราะฉะนั้น สังคมจึงต้องมีพรหมวิหารให้ครบและให้เหมาะสมพอดี ถ้าปฏิบัติให้ถูกต้องแล้ว สังคมจะมีคุณภาพ เริ่มตั้งแต่ในสังคมที่เล็กสุด คือ ครอบครัว^{๖๓}

จากการพัฒนาจิตอาสาตามหลักพรหมวิหาร ๔ แล้ว ท่านยังได้กล่าวถึงการพัฒนาคนให้มีจิตอาสาอีกว่า ต้องมีการพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาชีวิตในลักษณะองค์รวมประสานกัน ๔ ด้าน ดังนี้

(๑) พัฒนากาย คือ การพัฒนาร่างกายให้แข็งแรง มีสุขภาพดี และพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดังงามในทางที่เป็นคุณประโยชน์ เช่น การมีปัจจัย ๔ พอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างดีมีความสุข และใช้ปัจจัย ๔ นั้นอย่างถูกต้องเพื่อคุณค่าแท้ รวมถึงสิ่งแวดล้อมวัตถุที่เสริมความเป็นอยู่ว่าควรใช้อย่างไรให้เกิดคุณประโยชน์ที่แท้จริง ตลอดจนรู้จักถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติในลักษณะที่ถูกต้อง การปฏิบัติโดยทำให้ถูกต้องให้ดีขึ้นเหล่านี้จัดเป็นเรื่องการพัฒนากาย เรียกว่า กายภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวติกาย แปลว่า เป็นคนที่พัฒนากายแล้ว

(๒) พัฒนาศีล คือ การพัฒนาการอยู่ร่วมในสังคมด้วยดี อย่างเกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาชีพ เรียกว่า ศีลภาวนา ถ้าเป็นคนได้พัฒนาศีล เรียกว่า ภาวติศีล ซึ่งการพัฒนาศีลจะเป็นพื้นฐานไปสู่การพัฒนาจิตต่อไป

(๓) พัฒนาจิต คือ การพัฒนาคุณสมบัติของจิต ฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจให้พร้อมสมบูรณ์ ๓ ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จิตอาสา) เช่น ความมีเมตตากรุณา ความรักเป็นมิตร ปราบปราม ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ด้านความสามารถของจิต (สมรรถภาพจิต) เช่น ความมีสติดี วิริยะ อุตทน เข้มแข็ง มั่นคง เพียรพยายาม และด้านสุขภาพที่ดีของจิต (สุขภาพจิต) เช่น จิตใจที่เป็นสุข สดชื่น สงบ ผ่องใส พร้อมทั้งจะยิ้มแย้มแจ่มใส การพัฒนาจิต เรียกว่า จิตภาวนา ถ้าเป็นบุคคลที่ฝึกอบรมพัฒนาจิตแล้ว ก็เรียกว่า ภาวติจิต

(๔) พัฒนาปัญญา คือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เริ่มตั้งแต่ปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ความรู้ทางวิชาการ ต่อจากนั้นก็ลึกซึ้งลงไปอีก คือ การรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่บิดเบือน หรือเอนเอียงด้วยอคติ และเหนือขึ้นไปก็คือ การวินิจฉัยซึ่งหมายถึงการคิดวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาโดยบริสุทธิ์ใจ ไม่ถูกครอบงำบัญชาโดยกิเลสและตัณหา ซึ่งจะนำไปเกิดปัญญาในระดับสูงขึ้นไปอีก คือ ปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลกและชีวิต ตามเป็นจริงรู้ทางเสื่อมทางเจริญ เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง รู้วิธีแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จที่ทำให้พัฒนาตน พัฒนาชีวิตและสังคม ให้เจริญตงามยิ่งขึ้นไป และปัญญาในขั้นสุดท้าย คือ ปัญญาที่รู้เท่าทันธรรมชาติของสังขาร คือ โลกและชีวิต ถึงขั้นที่ทำให้จิตใจเป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์ (วิมุตติ) การพัฒนาปัญญานี้เรียกว่า ปัญญาภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า ภาวติปัญญา คือ คนที่ได้ฝึกอบรมพัฒนาปัญญาแล้ว^{๖๔}

^{๖๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **นิตินศาสตร์แนวพุทธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๒-๔๔.

^{๖๔} พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), **การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๖), หน้า ๔๕-๑๐๕.

ดังนั้น การพัฒนาคนใน ๔ ด้านนี้จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้เกิดความสมดุลครอบคลุมบริบูรณ์ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ การพัฒนานี้เป็นการพัฒนาที่ประกอบไปด้วยปัญญาซึ่งจะมีศักยภาพสูงสุด ทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นเป็นอย่างมาก การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปอย่างสันติสุข

๓) การพัฒนาจิตอาสาตามหลักไตรสิกขา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายหลักไตรสิกขาไว้ในเรื่อง "พระพุทธศาสนา พัฒนาคนและสังคม"^{๖๕} ว่า การศึกษา (สิกขา) แยกย่อยออกไปเป็น ๓ ด้านโดยสอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เรียกว่าไตรสิกขา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

(๑) อริสัลสิกขา คือ การฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรม หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมทางกาย และวาจา ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง มีผลดี สิ่งแวดล้อมที่เราเกี่ยวข้องสัมพันธ์มี ๒ ประเภท คือ

(๑) สิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่ เพื่อนมนุษย์ รวมทั้งสัตว์อื่น ๆ

(๒) สิ่งแวดล้อมทางวัตถุ ได้แก่ ปัจจัย ๔ เครื่องใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยี และสิ่งทั้งหลายที่มีในธรรมชาติ

(๒) อริจิตตสิกขา หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาในด้านจิตใจ มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรม เนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงและแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนา ให้ดีงามแล้ว ก็จะสามารถควบคุมและนำพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามด้วย แม้ความสุข ความทุกข์ในที่สุดก็อยู่ที่ใจ

ยิ่งไปกว่านั้น ปัญญาจะเจริญงอกงามได้ ต้องอาศัยจิตใจที่เข้มแข็งสู้ปัญหา เอาใจใส่มีความเพียรพยายามที่จะคิดค้น ไม่ท้อถอย ยิ่งเรื่องที่เกิดหรือพิจารณานั้นยาก หรือละเอียดลึกซึ้ง ก็ยิ่งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่พลุ่งพล่าน กระทบกระวาย คือ ต้องมีสมาธิจึงจะคิดได้ชัดเจนเจาะลึกทะลุได้ และมองเห็นทั่วตลอด จิตที่ฝึกดีแล้ว จึงเป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผล

การพัฒนาจิตใจนี้มีสมาธิเป็นแกน หรือเป็นศูนย์กลาง จึงเรียกรวม ๆ ว่า สมาธิ และอาจแยกออกได้เป็นการพัฒนาคุณสมบัติของจิตใจในด้านต่าง ๆ คือ

(๑) พัฒนาคุณธรรม ซึ่งเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัตินี้เสริมสร้างจิตใจให้ดีงามให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีต และประเสริฐ เช่น หลักอิทธิบาท ๔ จากะ คือ ความมีน้ำใจเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กตัญญูกตเวทิตา หิริ คือ ความละอายต่อบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว โอตตปยะ คือ ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่วคร้ามขยาดต่อทุจริต คารวะ คือ ความเคารพ ความใส่ใจรู้จักให้ความสำคัญแก่สิ่งนั้นนั้น อย่างถูกต้องเหมาะสม มัทวะ คือ ความอ่อนโยน สุภาพ นุ่มนวล ไม่กระด้าง

^{๖๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พระพุทธศาสนา พัฒนาคนและสังคม, (จัดพิมพ์ในระบบเครือข่ายโดยสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO Secretariat), [Online]: Available:<http://www.seameo.org/v/payutto/index.htm> [o m.n. bodde].

(๒) พัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจ โดยเสริมสร้างคุณสมบัติที่ทำให้จิตใจมีความเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แก่กล้าสามารถ ทำกิจการหน้าที่ได้ดี เช่น ฉันทะ คือความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ วิริยะอุตสาหะ จิตตะ คือ ความมีใจจดจ่อ หรือสิ่งที่ทำ สัจจะ คือ ความตั้งใจจริง อธิษฐาน คือ ความตั้งใจเด็ดเดี่ยว ตบะ คือ พลังเผากิเลส สติ คือ ความระลึกรู้ได้ สมาธิ คือ ภาวะจิตที่ตั้งมั่น แน่วแน่

(๓) พัฒนาความสุขและภาวะที่เกื้อหนุนสุขภาพของจิตใจ คุณสมบัติที่ควรเสริมสร้างขึ้นให้มีอยู่ประจำในจิตใจ เพื่อความมีสุขภาพจิตที่ดี พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หลายอย่างโดยเฉพาะ เช่น ปราโมทย์ คือ ความร่าเริง สดชื่น ปีติ คือ ความอิ่มใจ ปัสสัทธิ คือ ความสงบเย็น สุข คือ ความคล่องใจ สันติ คือ ความสงบ เกษม คือ ความปลอดภัย สติภาพ คือ ความเย็นสบาย เสรีภาพ คือ ความมีใจเสรีเป็นอิสระ ปริโยทตตา คือ ความผ่องใส วิมริยาทิกัตตา คือ ความมีใจไร้พรมแดน

การพัฒนาจิตใจ หรือเรื่องของสมาธิทั้งหมดนี้ แม้จะมีประโยชน์มากมาย นำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ได้หลายอย่าง เช่น ในเรื่องพลังจิต และในด้านการหาความสุขทางจิตใจ แต่คุณค่าแท้จริงที่ท่านมุ่งหมายก็คือ เพื่อเป็นฐานหรือเป็นเครื่องเกื้อหนุนการพัฒนาปัญญาจนสามารถ วางใจถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลาย ทำจิตใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระได้โดยสมบูรณ์ และมีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง

(๓) อธิปัญญาศึกษา หมายถึง การพัฒนาปัญญา ซึ่งมีความสำคัญสูงสุด เพราะปัญญาเป็นแนวทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมด คนเราจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และแค่ไหน ก็อยู่ที่ว่าจะมีปัญญาขึ้นหรือบอกทางให้เท่าใด และปัญญาเป็นตัวปลดปล่อยจิตใจ ให้ทางออกแก่จิตใจ เช่น เมื่อจิตใจอึดอัดมีปัญหาติดตันอยู่ พอเกิดปัญญารู้ว่าจะทำอย่างไร จิตใจก็โล่งเป็นอิสระได้ การพัฒนาปัญญาเป็นเรื่องกว้างขวาง แยกออกไปได้หลายด้าน และมีหลายชั้นหลายระดับ เช่น

(๑) ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพประสบความสำเร็จ ความรู้ความเข้าใจข้อมูลความรู้ รวมทั้งศิลปะวิทยาการต่าง ๆ เข้าถึงเนื้อหาความหมายได้ถูกต้องชัดเจน การรับรู้เรียนรู้อย่างถูกต้องตามเป็นจริง ตรงตามสภาวะของสิ่งนั้น ๆ หรือตามที่มันเป็นความรู้จักจับสาระของความรู้หรือเรื่องราวต่าง ๆ รู้จุด รู้ประเด็น สามารถยกขึ้นพูด ยกขึ้นแสดง หรือยกขึ้นวางเป็นหลักได้ ความรู้จักสื่อสารถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและความต้องการของตน ให้ผู้อื่นรู้ตาม เห็นตาม เป็นต้น การคิดการวินิจฉัยที่ถูกต้องชัดเจนและเที่ยงตรง ความรู้จักแยกแยะวิเคราะห์วิจัยสืบสาวเหตุปัจจัยของเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาและทำการสร้างสรรค์ต่าง ๆ ได้ ความรู้จักจัดทำดำเนินการหรือบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ให้สำเร็จผล ตามที่มุ่งหมาย ความรู้จักเชื่อมสัมพันธ์ประสบการณ์ ข้อมูลและองค์ความรู้ต่าง ๆ โยงเข้ามาประสานเป็นภาพองค์รวมที่ชัดเจน หรือโยงออกไปสู่ความหยั่งรู้ หยั่งเห็นใหม่ ๆ ได้

(๒) ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงาม ความรู้เข้าใจในระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลาย ที่อิงอาศัย สืบเนื่องส่งผลต่อกันตามเหตุปัจจัย มองเห็นภาวะและกระบวนการ ที่ชีวิตสังคม และโลกคือหมู่สัตว์ มีความเป็นมาและจะเป็นไป ตามกระแสแห่งเจตจำนง และเหตุปัจจัยที่ตนประกอบ สร้างสม จัดสรร และมีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยอื่นทั้งหลายเรียกว่า เป็นไปตามกรรม

(๓) ปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงาม ความรู้เข้าใจเข้าถึงเท่าทันความจริงของสังขาร คือ โลกและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎธรรมชาติของธรรมชาติ

ดังนั้น ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา^{๖๖} เป็นหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนา เป็นระบบและเป็นกระบวนการทั้งหมดของการพัฒนาคน จากหลักไตรสิกขานี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักธรรมและข้อธรรมแยกย่อยออกไปมากมาย อย่างที่เรามักเห็นหรือได้ยินเป็นหมวด ๆ หรือ เป็นชุด ๆ มี ๓ ข้อบ้าง ๔ ข้อ บ้าง ๕ ข้อบ้าง ฯลฯ หลักธรรมแต่ละหมวด แต่ละชุดเหล่านั้น ก็คือ ข้อปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคมในขั้นตอน หรือในส่วนปลีกย่อยต่าง ๆ แต่ละหมวด แต่ละชุดมักจะมีสาระบางส่วนของไตรสิกขา ครบทั้ง ๓ อย่าง ประสานหรือบูรณาการกันอยู่ในลักษณะใด ลักษณะหนึ่งตามความเหมาะสมกับกรณีนั้นๆ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่าย

๒.๓.๑ ความหมายของเครือข่าย

เสรี พงศพิศ กล่าวว่า “เครือข่าย” คือขบวนการสังคมอันเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์และความต้องการบางอย่างร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่าง โดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคงความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน^{๖๖}

ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท กล่าวว่า เครือข่าย คือกลุ่มของคนหรือองค์กรที่สมัครใจ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดรูปหรือจัดระเบียบโครงสร้างที่คนหรือองค์กรสมาชิกยังคงมีความเป็นอิสระกิจกรรมที่ทำในเครือข่ายต้องมีลักษณะเท่าเทียมกัน หรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน และการเป็นสมาชิกเครือข่ายไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเปนตัวของตัวเองของคน หรือองค์กรนั้นๆ^{๖๗}

นฤมล นิราทร เสนอว่าเครือข่ายหรือ Network มีความหมายได้หลายลักษณะ ซึ่งหากมองในเชิงโครงสร้างเครือข่าย หมายถึง กลุ่มของจุดต่างๆ ซึ่งเชื่อมโยงต่อกันด้วยเส้นโดยจุดต่างๆ คือ บุคคลหรือกลุ่ม

ส่วนเส้นที่เชื่อมนี้คือ ความสัมพันธ์ที่บุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ มีต่อกัน^{๖๘}

วิระศักดิ์ เครือเทพ ให้ความหมายเครือข่ายในทางรัฐประศาสนศาสตร์ว่า คือ การจัดรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของการทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ตั้งแต่สองหน่วยงานขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชนหรือองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อร่วมมือร่วมใจกัน ดำเนินภารกิจของสาธารณะบางประการ โดยมีองค์กรภาครัฐเป็นแนวหลักของเครือข่าย ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเหล่านี้เป็นไปในลักษณะที่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีเป้าหมายของความร่วมมือก็เพื่อต้องการแก้ไข

^{๖๖} เสรี พงศพิศ, เครือข่าย, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๖๗} ขนิษฐา กาญจนรังษิณนท, การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยองค์กรเครือข่าย, วารสารพัฒนาชุมชน, ปีที่ ๓๘ ฉบับที่ ๙ (กันยายน), ๒๕๔๒, หน้า ๒๖ – ๓๐.

^{๖๘} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ขอควรพิจารณาบางประการ, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

ปัญหาสาธารณสุขบางประการร่วมกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งมีอาจดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้โดยลำพัง^{๖๙}

๒.๓.๒ ลักษณะเครือข่าย

นฤมล นิราทร ได้กล่าวถึงลักษณะของเครือข่ายไว้ดังนี้

๑) เครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structure) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่ายจะมีกรอบความคิดที่เกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายไม่มีลำดับชั้น (Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่ายเป็นไปในลักษณะแนวราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกันแต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองคอาจไม่เท่ากัน

๓) องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of Labour) การที่องค์กรเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายกันเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพาแลกเปลี่ยนความสามารถระหว่างกันดังนั้นหากองค์กรใดไม่สามารถแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ก็อาจหลุดจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้ามหากได้แสดงความสามารถจะนำไปสู่การพึ่งพิงและขึ้นต่อกัน

๔) ความเข้มแข็งขององค์กรที่รวมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็งโดยรวมของเครือข่าย ดังนั้น การพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕) องค์กรเครือข่ายกำหนดบริหารจัดการกันเอง (Self – regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวราบ จำเป็นต้องมีความสมานฉันท์ โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย โดยตรง ซึ่งหมายถึงการตกลงกลางระหว่างองค์กรเครือข่ายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในเพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖) ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืนแต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ความศรัทธา และความไว้วางใจ ตลอดจนสร้างกรอบทางความคิดเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาารวมกันอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งการดำเนินการร่วมกัน ระหว่างองค์กรเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง^{๗๐}

เสรี พงศพิศ สรุปไว้ว่าเครือข่ายทุกประเภท ทุกแบบทุกเครือข่ายมีลักษณะร่วมกัน ๕ ประการดังนี้

๑) เป็นกลุ่มองค์กรหรือบุคคลที่มาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์และความสนใจที่ตั้งขึ้นร่วมกัน

๒) เป็นเวทีเพื่อกิจกรรมทางสังคม โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

๓) ดำรงอยู่โดยยาวนาน ด้วยการสื่อสารแบบใดแบบหนึ่งที่ต่อเนื่องไม่ใช่แบบเฉพาะกิจ

๔) สมาชิกมีความรู้สึกผูกพันกับโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมาร่วมกันและร่วมกันรับผิดชอบ

^{๖๙} วีระศักดิ์ เครือเทพ, เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐).

^{๗๐} นฤมล นิราทร, การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ขอควรพิจารณาบางประการ, หน้า ๒๑.

๕) มีฐานอยู่ที่ความเปเนจาของรวมกันและความมุ่งมั่นที่จะทำตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้รวมกัน รวมทั้งเครื่องมือหรือวิธีการในการดำเนินการที่คิดไว้รวมกัน^{๗๑}

๒.๓.๓ องคประกอบสำคัญของกรก่อเกิดเครือข่าย

พระมหาสุทิตย อาภากรโ กลาวาองคประกอบของเครือข่าย มีดังนี้

๑) หนวยชีวิตหรือสมาชิก หนวยชีวิตและสมาชิกเปนองคประกอบเบื้องต้นของความเปเนเครือข่ายที่สร้างระบบปฏิสัมพันธ์โดยหนวยชีวิตและแต่ละปัจเจกบุคคล จะดำเนินการสานต่อเพื่อหาแนวรวมในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดการดำรงอยู่รวมกัน ตามหลักของธรรมชาติที่ทุกสรรพ

จะมีกรอบความคิดเกี่ยวกับองค์กรเครือข่ายใกล้เคียงกันในด้านความรู้ ความสามารถ ความคาดหวังต่อเครือข่าย

๒) องค์กรเครือข่ายไม่มีลำดับชั้น (สิ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยและสร้างกระบวนการที่สืบเนื่องเพื่อรักษาความเปเนไปของชีวิต ดังนั้น หนวยชีวิต หรือสมาชิกในองค์กรนั้น จะเปนองคประกอบหลักที่จะก่อให้เกิดความเปเนเครือข่าย

๒) จุดมุ่งหมายเปนองคประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งเพราะหากวาบุคคลกลุ่ม องค์กรมารวมกันเพียงเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไร้ความมุ่งมั่นหรือจุดมุ่งหมายรวมกัน ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอาจกล่าวได้ว่า เปเนเครือข่าย เพราะความเปเนเครือข่ายจะต้องมีความหมายถึง “การรวมกันอย่างมีจุดหมาย” เพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์และกระบวนการเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น

๓) การทำหน้าที่อย่างมีจิตสำนึกการที่แต่ละหนวยชีวิตหรือการที่แต่ละบุคคลมารวมกันสิ่งที่ยึดโยงสิ่งต่างๆเข้าด้วยกัน คือ การทำหน้าที่ต่อกันและกระทำอย่างมีจิตสำนึก เพราะหากขาดจิตสำนึกต่อสวนรวมที่มาจากสวนลึกภายในจิตใจของตนแล้ว กระบวนการนั้นจะเปเนเพียงการจัดตั้งและเรียกรองหาผลประโยชน์ตอบแทนเท่านั้น

๔) การมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยน โดยองคประกอบของความเปเนเครือข่าย สิ่งหนึ่งที่ขาดมิได้ คือการมีส่วนร่วม การพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนความรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกจะเปเนปัจจัยที่หนุนเสริมให้เครือข่ายนั้นมีพลังมากขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกวา ตนเองเปเนสวนหนึ่งของเครือข่าย ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายหันหน้าเข้าหากันมากขึ้น นอกจากนี้ในระบบความสัมพันธ์ของเครือข่าย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ก็มีความสำคัญเปเนอย่างยิ่ง เพราะจะนำไปสู่การให้และการรับ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อให้ภารกิจที่เครือข่ายดำเนินการนั้นบรรลุเป้าหมายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเปเนแนวคิดกระบวนการและวิธีการของการจัดการเครือข่าย

๕) ระบบความสัมพันธ์และการสื่อสาร ถ้ากล่าวถึงเครือข่ายวาเปเนความสัมพันธ์ที่โยงใยกันแล้ว สิ่งที่มีความสำคัญต่อเครือข่ายคือข้อมูลและการสื่อสารระหว่างกัน นับตั้งแต่การสื่อสารระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกับกลุ่ม และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่าย รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ใน

^{๗๑} อ่างแล้ว, เสรี พงศพิศ, หน้า ๘.

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยกระบวนการสื่อสารนั้นจะช่วยให้สมาชิกในเครือข่ายเกิดการรับรู้ เกิดการยอมรับในกระบวนการทำงานและช่วยรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน^{๗๒}

อัลเทอร์ และ เฮจ (Alter and Hage) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า ลักษณะของเครือข่ายมีดังนี้

๑. เครือข่ายมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางความคิด (Cognitive Structures) ไม่ว่าจะพัฒนาไปถึงระดับใด บุคคลที่เกี่ยวข้องในองค์กรเครือข่าย Hierarchy) การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรเครือข่ายเป็นไปในลักษณะแนวราบ แต่ละองค์กรเป็นอิสระต่อกัน แต่ระดับความเป็นอิสระของแต่ละองค์กรอาจไม่เท่ากัน

๓. องค์กรเครือข่ายมีการแบ่งงานกันทำ (Division of Labors) การที่องค์กรเข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายเพราะส่วนหนึ่งคาดหวังการพึ่งพิงและเปลี่ยนความสามารถระหว่างกัน ดังนั้นหากองค์กรใดไม่สามารถแสดงความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์ก็อาจหลุดออกจากเครือข่ายได้ ในทางตรงกันข้าม หากได้แสดงความสามารถก็จะนำไปสู่การพึ่งพาการแบ่งงานกันทำ ทั้งยังเป็นการลดโอกาสที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งจะแสดงอำนาจเหนือเครือข่ายด้วย

๔. ความเข้มแข็งขององค์กรการร่วมกันเป็นเครือข่ายจะนำไปสู่ความเข้มแข็ง โดยรวมของเครือข่าย ดังนั้นการพัฒนาของแต่ละองค์กรเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ

๕. องค์กรเครือข่ายกำหนดการบริหารจัดการกันเอง (Self - Regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวราบ จำเป็นต้องมีความสมานฉันท์โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย หมายถึง การตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภายใน เพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้

๖. ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืน แต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ศรัทธา และความไว้วางใจ ตลอดจนการสร้างกรอบทางความคิด เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรอย่างต่อเนื่อง^{๗๓}

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของเครือข่าย มีดังนี้

๑) การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common Perception) สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่าย อาทิ มีความเข้าใจในปัญหา และมีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาาร่วมกัน มีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาคความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง เพราะหากสมาชิกไม่มีความเข้าใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายจะทำให้การประสานงาน และการขอความร่วมมือในการดำเนินการเป็นไปอย่างยากลำบากเพราะต่างคนต่างก็ใช้กรอบการมองโลกคนละกรอบเหมือนใส่แว่นตาคันคนละสี ย่อมมอง

^{๗๒} พระมหาสุทิตย อาภากรโร, เครือข่าย ธรรมชาติความรู้ :และการจัดการ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๘-๕๐.

^{๗๓} . Aler, Cathrin and Hage, Jerald, **Organization Working Together**, California : Sage, ๑๙๘๓, p ๒๓๘.

ปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นไปคนละทิศทาง แต่ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายไม่สามารถจะมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เพราะมุมมองที่แตกต่างย่อมมีประโยชน์ช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ในการทำงาน แต่ความคิดที่แตกต่างนี้สมาชิกเครือข่ายยอมรับกัน มิฉะนั้นความแตกต่างที่มีอยู่จะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

๒) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) วิสัยทัศน์ร่วมเป็นการมองเห็นภาพของจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกันและการมีเป้าหมายที่จะไปด้วยกันจะช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวมีพลัง เกิดเอกภาพและช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองความคิดที่แตกต่างลงไปได้ในทางตรงข้าม เมื่อใดที่วิสัยทัศน์หรือเป้าหมายส่วนตัวขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่ายพฤติกรรมการปฏิบัติของสมาชิกก็จะเริ่มแตกต่างจากสิ่งที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้นแม้ว่าวิสัยทัศน์ร่วมกันเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลาในการสร้างให้เกิดขึ้น แต่ก็จำเป็นต้องสร้างให้เกิดขึ้นให้ได้และสมาชิกของเครือข่ายก็ควรมีวิสัยทัศน์ย่อยส่วนตัว ที่สอดคล้องไปด้วยกันกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายแม้อาจไม่ได้ซ้อนทับอย่างแนบสนิทกับวิสัยทัศน์ของเครือข่าย แต่อย่างน้อยก็ควรสอดรับไปในทิศทางเดียวกัน

๓) การเกิดผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits) เครือข่ายเกิดจากที่สมาชิกแต่ละคนมีความต้องการของตนเอง แต่ความต้องการเหล่านั้นจะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้หากสมาชิกต่างคนต่างอยู่ ความจำกัดนี้ทำให้เกิดการรวมตัวกันบนฐานของผลประโยชน์ร่วมที่มากเพียงพอจะดึงดูดใจให้รวมเป็นเครือข่าย ดังนั้น การรวมเป็นเครือข่ายจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ที่มีร่วมกัน ซึ่งผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงิน อาทิ เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ กล่าวโดยสรุปก็คือ การที่จะดึงใครเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการเครือข่ายจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม และในหลายกรณีอาจเป็นการพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอด้วยซ้ำแม้ผลประโยชน์ที่แต่ละคนได้รับอาจมาคนน้อยแตกต่างกัน แต่ทุกคนได้รับผลประโยชน์ เมื่อใดสมาชิกได้รับประโยชน์ร่วมหรือเมื่อเขาคิดคำนวณแล้วเขาเสียมากกว่าได้เขาก็จะเริ่มถอยตัวเองออกจากเครือข่ายไปหรือเมื่อเขาได้รับการสนองตอบต่อความต้องการที่มีอย่างสมบูรณ์แล้ว เขาก็จะออกไปจากเครือข่ายในที่สุด ประเด็นสำคัญอีกประการ ก็คือผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับต้องเพียงพอสำหรับเขาในการที่จูงใจให้เขามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติจริง โดยไม่ได้มีส่วนร่วมแบบประดับที่มีเพียงตำแหน่งหรือรายชื่อในเครือข่ายแต่ไม่มีการเข้าร่วมปฏิบัติจริงในเครือข่าย

๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิก เครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All Stakeholders Participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย นับเป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมทุกฝ่ายในเครือข่าย (All Stakeholders in Network) ย่อมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นสถานะของสมาชิกในเครือข่ายจึงควรเป็นไปในลักษณะของความเท่าเทียมกัน (Equal Status) ในฐานะของ “หุ้นส่วน” (Partner) ของเครือข่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในแนวราบที่เท่าเทียมกันแทนความสัมพันธ์ในแนวตั้ง หมายความว่า หากรวมตัวเป็นเครือข่ายเกิดขึ้นระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่นหน่วยงานภาครัฐ ก็ต้องวางสถานะของตนเองเทียบเท่ากับประชาชนในฐานะของสมาชิกเครือข่ายมิใช่การวางตัวเป็นเจ้านายเหนือประชาชน อย่างไรก็ตามแม้จะยากในทางปฏิบัติในหลายๆ

กรณีเพราะต้องอาศัยการเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายและการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามาประกอบด้วย แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องกระทำหากต้องการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง

๕) การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship) องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่องก็คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยที่จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเสริมจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายมากกว่าการไม่สร้างเครือข่ายแต่ต่างคนต่างอยู่

๖) การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence) เนื่องจากธรรมชาติความจำกัดของสมาชิกในเครือข่ายทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ สมาชิกของเครือข่ายจึงไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมบูรณ์ด้วยตัวเอง การจะทำให้เป้าหมายร่วมสำเร็จได้นั้นสมาชิกจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่ายเพื่อให้เกิดการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน การจะทำให้สมาชิกหรือหุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันให้แน่นหนาจำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าเขาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงไปได้การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคน จึงจำเป็นต้องการดำรงอยู่ของเครือข่าย ซึ่งการพึ่งพิงอิงร่วมกันนี้จะส่งผลทำให้สมาชิกต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

๗) การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียนหรือการพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนา ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นลักษณะความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกัน (Reciprocal Exchange) มิใช่ปฏิสัมพันธ์ฝ่ายเดียว ยิ่งสมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะยิ่งเกิดความผูกพันภายในระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้นซึ่งจะช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงในระดับที่แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การปฏิสัมพันธ์ยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น จะช่วยให้เครือข่ายเข้มแข็งยิ่งขึ้น^{๗๔}

ดังนั้น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจึงหมายถึงคณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

๒.๓.๔ กระบวนการสร้างเครือข่าย

สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมาย การสร้างเครือข่ายไว้ว่า การสร้างเครือข่าย คือ การทำให้มีการติดต่อ และการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อนที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการคบค้าสมาคมแบบพึ่งพิง นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบการติดต่อเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียวจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย^{๗๕}

^{๗๔} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

^{๗๕} สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน, “ทำได้ หายจน” เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตกับรวมอาชีพครัวเรือน กข.คจ. ดีเด่น, (กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง, ๒๕๕๔), หน้า ๔.

นฤมล นิราทร ได้กล่าวว่า ในการที่จะสร้างเครือข่าย จำเป็นต้องมีเทคนิคและวิธีการในการสร้างเครือข่ายด้วยการหาเหตุผลสนับสนุน การที่บุคคล องค์กร มารวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพราะมีความสนใจร่วมกัน ยังไม่สามารถที่จะเรียกว่าเครือข่ายได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นจึงได้จำแนกกระบวนการสร้างเครือข่ายออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการ ตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายรวมทั้งพิจารณาองค์กรต่างๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายทำงาน

๒) ขั้นติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นเครือข่าย จะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกัน และต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความต้องการที่เหมือนๆ กัน

๓) ขั้นตอนการสร้างพันธมิตรร่วมกัน เป็นขั้นตอนการสร้างความผูกพัน ซึ่งหมายถึง การตกลงในความสัมพันธ์ต่อกัน ในขั้นตอนนี้ องค์กรเข้าสู่การตกลงที่จะทำงานร่วมกันทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการไปเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกัน

๔) ขั้นตอนพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่เครือข่ายปรากฏเป็นรูปธรรมเริ่มตกลงกันในเรื่องการบริหารจัดการ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ จัดวางข้อตกลงในการทำงาน กำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ต่างๆ

๕) ขั้นตอนการทำกิจกรรมร่วมกันในเมื่อเครือข่ายรู้สึกว่าได้ประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น อาจนำไปสู่การขยายตัว ขยายกิจกรรม หรืออาจจะเกิดการลงทุนเพื่อดำเนินการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน^{๗๖}

๒.๓.๕ รูปแบบของเครือข่าย

การเกิดขึ้นหรือการรวมตัวเป็นเครือข่าย สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ ได้อธิบายรูปแบบของเครือข่ายที่พอสรุปได้ว่า

๑) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ การเกิดเครือข่ายที่เป็นสายใยของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอดีตนั้น เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งความสัมพันธ์นี้อาจเนื่องมาจากมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน หรือมีความเชื่อถืออย่างเดียวกัน เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรือเคยแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกัน

๒) เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง การเกิดขึ้นของเครือข่าย อาจเกิดขึ้นจากการขาดความพร้อมและความต้องการของผู้นำและเครือข่าย ในบางกรณีก็เกิดจากการต่อรองขององค์กรภายนอกที่เข้าไปจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้เกิดเครือข่าย^{๗๗}

อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์ ได้จัดแบ่งรูปแบบของเครือข่ายไว้ ๒ รูปแบบ คือ

๑) เครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการ เป็นเครือข่ายที่สร้างผ่านตัวผู้นำโดยการเชิญชวนให้คนที่รู้จัก คนใกล้ชิด ให้เข้ามาร่วมกิจกรรมหรือดำเนินงานต่างๆ และขยายต่อไปในละแวกที่อยู่อาศัย เป็นการสร้างรูปแบบเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้ช่องทางแบบไม่เป็นทางการ

^{๗๖} อ่างแล้ว , นฤมล นิราทร, หน้า ๒๑.

^{๗๗} สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๗๘-๘๑.

๒) เครือข่ายแบบเป็นทางการ เป็นการเลือกองค์กรหรือหน่วยงานที่มีคุณภาพสูง มีบุคคลหรือสมาชิกอยู่ในองค์กรหรือหน่วยงานเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเป็นสถาบัน/องค์กรหรือหน่วยงานที่มีความสามารถเผยแพร่แนวคิดของโครงการ สู่บุคคลที่ต่างวัย ต่างอาชีพ ต่างสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจ^{๗๘}

สัมพันธ์ เตะชะอิก และคณะ ได้จำแนกลักษณะของเครือข่ายออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑) เครือข่ายความคิด เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้านความคิด ความรู้ หรือเทคนิคต่างๆ เครือข่ายเหล่านี้เป็นแหล่งที่ผู้นำได้มีโอกาสเผยแพร่แนวคิดของตน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนกับคนอื่นๆ ทำให้เกิดความคิดที่ชัดเจนขึ้น เครือข่ายความคิดมักเน้นเครือข่ายของกลุ่มคนที่อยู่บนสถานภาพที่คล้ายคลึงกัน แต่อยู่ต่างถิ่นกันได้รวมตัวกันสร้างเครือข่ายเพื่อจะได้มีเวทีในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน เช่น เครือข่ายกลุ่มครู เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

๒) เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันในการทำกิจกรรมส่วนมากมักเป็นเครือข่ายภายในชุมชนที่สมาชิกของเครือข่ายอายุเป็นเครือญาติกัน หรือมีสายสัมพันธ์เป็นครูเป็นศิษย์กัน หรืออาจร่วมอยู่ในกลุ่มกิจกรรมเดียวกัน สมาชิกของเครือข่ายจะช่วยเหลือหรือร่วมมือกันทำให้งานการพัฒนาประสบความสำเร็จ

๓) เครือข่ายสนับสนุน กิจกรรมการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน นอกจากจะมีความคิดในการวิเคราะห์หาทางออกในการแก้ปัญหา มีการทำกิจกรรมการแก้ปัญหาแล้ว สิ่งหนึ่งที่มีความจำเป็นมาก คือ จะต้องเงินทุน ที่มาของทุนเพื่อดำเนินกิจกรรมการพัฒนา อาจมาจากการระดมทุนภายในหมู่บ้าน โดยการระดมทุนจากสมาชิก เช่น กองทุนร้านค้า กลุ่มออกทรัพย์ หรือธนาคารข้าว หรือการทอดผ้าป่า หรืออาจเป็นทุนมาจากภายนอก ได้แก่ การบริจาคหรือการช่วยเหลือของแหล่งทุนภายนอก^{๗๙}

ดังนั้น รูปแบบของเครือข่ายอาจจะมีทั้งเครือข่ายแบบที่ไม่เป็นทางการและเครือข่ายแบบเป็นทางการทั้งนี้ทั้ง ๒ รูปแบบ เกิดจากบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมต่อไป

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่เชิงสร้างสรรค์

๒.๔.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเมืองสร้างสรรค์

แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรัฐบาลในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อดึงดูดผู้ประกอบการและผู้มีความคิดสร้างสรรค์จากที่ต่างๆ ให้เข้ามาอยู่ในเมืองโดยมีแนวความคิดว่าการสร้างบรรยากาศของเมืองให้มีเสน่ห์และเปี่ยมล้นด้วยความบันเทิงจะเป็นการดึงดูดให้คนที่มีความคิดสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ในเมือง

^{๗๘} อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นัคลาจารย์, รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง เครือข่ายอาสาสมัครเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตลัส, (มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, ๒๕๔๐), หน้า ๕๓.

^{๗๙} สัมพันธ์ เตะชะอิก และคณะ, การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน, หน้า ๗๘-๘๑.

ปัจจุบันร้อยละ ๖๔ ของประชากรวัยทำงานมีแนวคิดในการเลือกเมืองก่อนเลือกงาน ในขณะที่เมื่อ ๑๕ ปีก่อนร้อยละ ๘๐ ของคนทำงานเลือกบริษัทหรืองานก่อนเลือกเมือง^{๕๐}

ดังนั้น ในการพัฒนาจึงต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมืองให้เอื้อต่อการทำงานในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมกระบวนการสร้างนักคิดและบ่มเพาะให้กลายเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์อันหมายถึงผู้ประกอบการที่สามารถรวบรวมองค์ความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีและสุนทรียภาพจากวัฒนธรรมและงานศิลปะนำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและความแตกต่างตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มได้ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และมีพื้นที่ แสดงออกของกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์และผู้ประกอบการสร้างสรรค์ตลอดจนส่งเสริมสภาพแวดล้อมและกิจกรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในระบบการศึกษาปกติ เพื่อบรรลุเป้าหมายสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๒.๔.๒ ความหมายของเมืองสร้างสรรค์

ความสร้างสรรค์ หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ในการสร้าง สิ่งแปลกใหม่ที่มีประโยชน์และใช้การได้จริงเป็นผู้คลุกคลีอยู่ในแวดวงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับโลก ผู้เสนอแนวคิดทุนสร้างสรรค์ให้ความหมายว่าความสร้างสรรค์ คือการหลอมรวมเนื้อหาสาระการรับรู้ และทรัพยากรให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ นอกจากนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๕๑} กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วยการใช้สิ่งใหม่ใช้การได้ และเหมาะสมจากความหมายต่างๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความสร้างสรรค์มีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือเป็นของใหม่ใช้การได้และมีประโยชน์ ดังนั้น ความสร้างสรรค์จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆที่มีคุณค่าทั้งที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ทฤษฎี หรือวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ รวมไปถึงการสร้างงานศิลปะสร้างสรรค์เกิดจากการคิดอย่างสร้างสรรค์ วิธีการคิดอย่างสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะทั้งสามประการดังกล่าว โดยประการแรก ในการสร้างสรรค์เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ต้องอาศัยจินตนาการและการคิดนอกกรอบไม่เอากฎกติกา ประการที่สอง เมื่อต้องการให้สิ่งนั้นใช้การได้จินตนาการดังกล่าวต้องเป็นไปได้จริง ไม่เป็นการเพ้อฝัน และประการที่สามเมื่อต้องการให้สิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นประโยชน์ จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่อยากเห็นร่วมกัน นอกจากนี้ ความสร้างสรรค์ยังต้องการความมั่นใจในตนเองและความกล้าเสี่ยงของผู้สร้างสรรค์ บุคคลที่สร้างสรรค์จึงต้องมีแรงปรารถนาและการเคารพตนเองในการสร้างสรรค์ และพร้อมที่จะรับผลจากความผิดพลาด หรือการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกว่าเป็นผู้มีจิตสร้างสรรค์ (Creative Mind)

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) ในที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาหรือเรียกย่อว่า องค์กรัด ให้ความหมายของ “เมืองสร้างสรรค์” ไว้ในรายงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประจำปี ๒๐๐๘ ว่าหมายถึงเมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมือง และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและ

^{๕๐} รุณิธ กิตติอำพน, “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์”, เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์”, (ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๕๑} Florida, Richard, *The Rise of the Creative Class and how it transforming work,leisure, community, &everyday life*, (New York: Basic Book. ๒๐๐๔), p.๓๑

วัฒนธรรมมีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม^{๘๒}

กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวเพื่อแก้ปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไป ดังนั้นเมืองต่างๆ จึงต้องแข่งขันกันเพื่อดึงดูดรักษาและสร้างกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ด้วยการพัฒนาสภาพแวดล้อมเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางธุรกิจ ที่เอื้อต่อการลงทุนและพัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ โดยส่วนสำคัญที่สุดคือการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวางแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อให้เมืองมีความพร้อมในเชิงเอกลักษณ์และบรรยากาศทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองด้านกายภาพ เมืองที่มีแรงดึงดูดนั้นต้องเป็นเมืองที่เปิดรับคนต่างถิ่นให้เข้ามาอาศัยได้อย่างกลมกลืนมีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมแต่เปิดรับซึ่งกันและกันมีความรื่นไหลทางวัฒนธรรมไม่เป็นเมืองอนุรักษ์นิยม มีความมั่นคงทางสังคมมากพอที่จะก่อให้เกิดความต่อเนื่องและความหลากหลายมากพอที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ^{๘๓} งานวิจัยของริชาร์ด ฟลอริดายังพบว่า กลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์ต้องการให้เมืองมีลักษณะผสมผสานระหว่างประวัติศาสตร์และความทันสมัยมีระบบขนส่งสาธารณะที่ดี มีร้านอาหาร ดนตรีและแหล่งบันเทิงมีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่างๆ มีรูปแบบอาคารที่ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรืออาจ

กล่าวได้ว่า การพุ่มพักเมืองเพื่อดึงดูดให้คนที่มีความคิดสร้างสรรค์มาลงทุนทำธุรกิจนั้น ลำพังเพียงวัฒนธรรมชุมชน อย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเติบโตของธุรกิจด้วย องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมหรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ดำเนินการจัดตั้งเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และเปิดตัวเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๗ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองต่างๆ ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา โดยให้ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ว่าเป็น “เมืองที่มีการร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐในการสร้างสรรค์เมืองผ่านการพัฒนาสภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม ระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการนำวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมตลอดจนจารีตประเพณีของท้องถิ่นมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งความคิดวิไลซ์ที่ไม่ลืมหูลืมตาวัฒนธรรมของตนเองและคัดเลือกเมืองสร้างสรรค์ในสาขาต่างๆ จากทั่วโลก ตัวอย่างเช่น เมืองแห่งการออกแบบ (City of Design) ได้แก่ เมืองเบอร์ลิน บัวโนสไอเรส มอนทรีอัล โทเบีย นาโกยา เสี่ยงเงิน เชียงไฮ้ และกรุงโซล เมืองแห่งศิลปะ (City of Media Arts) ได้แก่ เมืองลียง ในประเทศฝรั่งเศส เมืองแห่งวรรณกรรม (City of Literature) ได้แก่ เอติเนเบิร์กในสวิตเซอร์แลนด์ ไอโอวาซิตีในสหรัฐอเมริกา เมลเบิร์นในออสเตรเลีย และดับลินในไอร์แลนด์ เมืองแห่งภาพยนตร์ (City of Film) ได้แก่ เมืองแบรดฟอร์ดในอังกฤษ และซินีเยในออสเตรเลีย เมืองแห่งอาหาร (City of Gastronomy) ได้แก่ โปปายันในโคลัมเบีย ฉิ่งตูในสาธารณรัฐ

^{๘๒} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, *การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ชัคเชสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๘.

^{๘๓} UNCTAD, *The Creative Economy Report ๒๐๒๑*, United Nations, [Online], Accessed ๓๑ October. Available from <http://www.unctad.org/creative-economy>, p.๑๒.

ประชาชนจีน และออสเตอร์ซุนต์ในสวีเดน เมืองแห่งดนตรี ได้แก่ โบโลญญาในอิตาลี เกนท์ในเบลเยียม เซบิยาในสเปน และกลาสโกว์ในสกอตแลนด์เมืองแห่งหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Arts) ได้แก่ อัสวานในอียิปต์ คานาซาวา ในญี่ปุ่น ซานตาเฟในสหรัฐอเมริกา และอินซอนในเกาหลีใต้ เป็นต้น

๒.๔.๓ องค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์

ยูเนสโกกำหนดองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับนิยามและแนวคิดตามทีกล่าวมา ดังนี้

๑) ผู้ประกอบการสร้างสรรค์หรือนักคิดที่เปรียบเหมือนสินทรัพย์สำคัญของเมืองที่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วโลกเพื่อแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๒) สถานที่สร้างสรรค์ ได้แก่ สถานที่ที่เปิดโอกาสให้การเรียนรู้รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดกระบวนการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการประกอบธุรกิจทั่วสถานที่ในเมืองและผ่านเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วโลก

๓) บรรยากาศ สร้างสรรค์ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดให้ผู้ประกอบการสร้างสรรค์และนักคิดจากแหล่งต่างๆ มาแสวงหาแรงบันดาลใจในการคิดและพัฒนาผลงานรวมทั้งอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๔) วิสัยทัศน์ผู้นำของเมืองและประเทศที่เข้าใจกระบวนการสร้างเมืองให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์การประกอบธุรกิจและการอยู่อาศัย

๕) การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์จากองค์ประกอบดังกล่าว ยูเนสโกได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกเมืองที่ เสนอตัวเข้าร่วมในเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ ดังนี้

๑. สิ่งแวดล้อมของเมืองและภูมิทัศน์ด้านวัฒนธรรม (Cultural Landscape) กระตุ้นให้เกิดความสร้างสรรค์

๒. มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยและความสามารถในการกระจายสินค้า

๓. เป็นชุมชนของกลุ่มผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีอาชีพด้านความสร้างสรรค์

๔. อำนวยรักษาความรู้ถึงคุณค่าของสาธารณะผ่านพื้นที่และช่องทางที่สามารถ เข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลายในวงกว้าง

๕. มีประสบการณ์ในการเป็นเจ้าของภาพ หรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความสร้างสรรค์

๖. มีการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสร้างสรรค์ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

๗. เอาใจใส่ต่อทรัพยากรท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมของเมือง

แนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก

^{๘๔} ดังนี้

^{๘๔} รุณีธ กิตติอาพน, “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์, เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์”, (ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓), หน้า ๓.

๑. สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เมือง
๒. ส่งเสริมความหลากหลายและการเป็นสังคมที่เปิดกว้าง
๓. เป็นที่รวมของผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์และนักคิด
๔. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ
๕. มีวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกันในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ผ่านนโยบาย กลไกต่างๆ และธรรมาภิบาลที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์

สำหรับประเทศไทยมีการระบุแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านต่างๆ ของพื้นที่หรือเมืองทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ทรัพยากรมนุษย์ กฎระเบียบและการบริหารจัดการ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจสร้างสรรค์ที่สร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่หรือเมืองสามารถดึงดูดการลงทุนของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ หรือเมืองรวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่างๆ การจัดกิจกรรม และงานแสดงสินค้าและบริการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นช่องทางหรือเวทีในการพัฒนาและแสดงออกของนักคิด และนักสร้างสรรค์สาขาต่างๆ^{๕๕}

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังขานรับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก โดยมอบหมายให้กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ดำเนินโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ (Creative City) โดยให้ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ หมายถึงเมืองที่มีความชัดเจนในทิศทางในการนำเอาความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอันมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองมีการกำหนดแนวทางดำเนินการในองค์ภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกันสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าหรือบริการได้อย่างยั่งยืน โดยมีสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี^{๕๖}

วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้เกิดเมืองต้นแบบที่ประชาชน ในภูมิภาคและท้องถิ่นต่างๆสามารถใช้เป็นตัวอย่างและแนวทางในการสร้างศักยภาพของสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่ม และสร้างรายได้ภายในพื้นที่ โดยการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและบริการของเมือง เกิดเป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่จะสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่นและประเทศชาติได้รวมทั้งสร้างความตื่นตัวและกระตุ้นให้ทุกภาค ส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับการนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างรายได้ให้ชุมชนมากขึ้นและสร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและจังหวัดได้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรมกรอบการพิจารณาคัดเลือกเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทยมีองค์ประกอบดังนี้

^{๕๕} ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๑๕๒ ง., (๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๙.

^{๕๖} กรมทรัพย์สินทางปัญญา, คู่มือประกอบโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, กรุงเทพมหานคร: (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

๑. ศักยภาพด้านทุนทางปัญญา หมายถึง ความรู้จริง ความชำนาญหรือภูมิปัญญาเฉพาะทางการประยุกต์ประสบการณ์ เทคโนโลยีขององค์กรซึ่งทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า หรือบริการ แบ่งเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑.๑ ทุนทางกายภาพ เช่น แหล่งธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ของเมือง

๑.๒ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมรดกสืบทอดทางวัฒนธรรม ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีในเทศกาลต่างๆ

๑.๓ องค์กรความรู้ หมายถึง เมืองเป็นแหล่งที่มีองค์ความรู้ด้านใดเป็นพิเศษตัวอย่างของต่างประเทศ เช่น เมืองมิลานและมหานครปารีสเป็นแหล่งที่มีองค์ความรู้ด้านแฟชั่น เป็นต้น

๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ประกอบการรายย่อย ผู้ผลิตโรงงานเจ้าของธุรกิจหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการผลักดันและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของแต่ละท้องถิ่น ภาคประชาชน หน่วยงานหรือองค์กรอิสระ และกลุ่มคนในพื้นที่นั้นๆ ที่สามารถผลักดันและพัฒนาศักยภาพสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มได้เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ต่างๆ เป็นต้น และภาคการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ นักเรียน นักศึกษา อาจารย์มหาวิทยาลัยหรือคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ

๓. กลุ่มสินค้าและบริการ แบ่งเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

๑) กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ได้แก่ งานฝีมือหัตถกรรม อาหารไทย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒) กลุ่มศิลปะ ได้แก่ ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์

๓) กลุ่มสื่อ ได้แก่ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การพิมพ์ การแพร่ภาพ กระจายเสียง และดนตรี

๔) กลุ่มงานสร้างสรรค์ตามหน้าที่ ได้แก่ การออกแบบ แฟชั่นสถาปัตยกรรม การโฆษณา และซอฟต์แวร์

๕) กลุ่มสินค้าและบริการอื่นๆ ที่เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๔. ระบบการบริหารจัดการและการวางแผน เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีจุดมุ่งหมายในการเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีการจัดระบบบริหารมีเครือข่ายและแผน ปฏิบัติงานเพื่อให้มีการนำศักยภาพด้านทุนทางปัญญามาใช้อย่างเหมาะสม มีความร่วมมือที่ดีระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีกลุ่มสินค้าหรือบริการที่น่าสนใจ และมีโอกาสในการพัฒนาต่อยอดมีเครือข่ายหรือองค์กรที่จะขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพผลการคัดเลือกเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย จำนวน ๑๐ แห่ง มีทั้งท้องถิ่นในระดับตำบล ระดับอำเภอ และจังหวัดแต่ละแห่งมีศักยภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เห็นได้ชัดเจน ดังรายชื่อต่อไปนี้^{๘๗}

๑. เชียงใหม่ เมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ อันมีเอกลักษณ์ของชิ้นงาน ได้แก่ เครื่องเงินไม้ แกะสลัก ผ้าจก ผ้าไหม เครื่องปั้นเซรามิค ศิลาดล กระจาดสา ซึ่งสามารถยกระดับสู่ตลาดโลกได้

^{๘๗} เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์, (๒๕๕๔), ผลการตัดสิน ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, Accessed ๑๖ January ๒๐๑๒, Available from <http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project>.

๒. น่าน เมืองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างเหนียวแน่น มีตราสัญลักษณ์ของเมือง (Brand Logo) คือ ภาพเขียนวัดภูมินทร์

๓. เชียงราย โครงการพัฒนาตอยตุงที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์วัฒนธรรม ล้านนาและสอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๔. ลำปาง เมืองเชรามิก มีวัดฤดูติบ คือ ดินขาวในพื้นที่ ใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากชาวจีนโพ้นทะเลและพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาสู่สากลมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ได้แก่ สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง และศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเชรามิก

๕. อ่างทอง ชุมชนเอกราช หมู่บ้านทากลอง แหล่งเรียนรู้วิถีการทากลองอันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ชั่วที่สุดในท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นแหล่งผลิตกอลงที่ดีที่สุดในประเทศไทยและส่งไปขายต่างประเทศ

๖. เพชรบุรี เมืองตาลโตนด มีต้นตาลกว่า ๔,๐๐๐ สายพันธุ์อยู่จังหวัดเพชรบุรีมานาน ผลิตผลจากต้นตาลที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ น้ำตาลโตนด และขนมหวานเมืองเพชร

๗. ชัยนาท แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ขึ้นชื่อของประเทศ ที่ตำบลนางลือ และตำบลท่าชัย มีกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวแห่งเดียวในประเทศไทย

๘. มหาสารคาม เมืองแห่งการเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาชุมชน มุ่งสู่การเป็นตักศิลา นคร มีทำเลตั้งอยู่กึ่งกลางพื้นที่ภาคอีสานของไทย เป็นเมืองที่มีความสงบ มีสถาบันการศึกษาระดับสูงหลายแห่ง

๙. ลพบุรี เมืองนวัตกรรมแห่งพลังงานทดแทน มุ่งสู่ความสำเร็จจากโครงการลพบุรีโซลาร์ โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก กำลังผลิต ๗๓ เมกะวัตต์และโครงการ สร้างศูนย์นวัตกรรมพลังงานทดแทนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นจากการท่องเที่ยว

๑๐. ยะลา เมืองนก เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจด้านนกเขาชวา เป็นเจ้าภาพจัดมหกรรมแข่งขันนกเขาชวาแห่งอาเซียน และมุ่งสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ครบวงจร ได้แก่ การเพาะเลี้ยงนก การผลิตวัสดุเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารนก กรงนก สินค้าพื้นเมืองเกี่ยวกับ นก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันนกเขาชวา อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ

๒.๔.๔ ดัชนีความสร้างสรรค์

การเติบโตของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่ เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ ๓ ด้าน (๓Ts Model) ได้แก่ คนที่มีความชาญฉลาด (Talent) เทคโนโลยี (Technology) และ การอดทนรับความแตกต่าง (Tolerance) และเน้นความสำคัญของกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (creative class) ว่ามีผลให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตได้ จากนั้นได้พัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์เพื่อประเมินความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา และนากรอบความคิดนี้ไปพัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์ของกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งยังคงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ด้านเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นแต่ละประเทศและเมืองต่างๆ ได้นำกรอบแนวคิดของริชาร์ด ฟลอริดาไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และต่อยอดระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของตนแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงและเมืองซิลิกอน วัลเลย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง ตัวอย่างดัชนีสร้างสรรค์ของเมืองและประเทศต่างๆ มีดังนี้

๒.๕.๓.๑ ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ริชาร์ด ฟลอริดา พัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์ (Creativity Index) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ ๑) คนที่มีความชาญฉลาด ๒) เทคโนโลยี ๓) การอดทนรับความแตกต่างหลากหลาย โดยมีรายละเอียดของตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้^{๘๘}

๑. คนที่มีความชาญฉลาด (Talent) เป็นดัชนีด้านทุนมนุษย์วัดจากจำนวน ร้อยละของผู้ที่จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปและจำนวนชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และถือว่าการทำงานด้วยพลังสร้างสรรค์ของ คนเหล่านี้ส่งผลที่ดีต่อเศรษฐกิจและสังคมและมีบทบาทต่อเศรษฐกิจวัฒนธรรม

๒. เทคโนโลยี (Technology) มีดัชนี ๒ ตัว ได้แก่

๒.๑ ดัชนีด้านนวัตกรรม (Innovation Index) วัดจากจำนวนการจดสิทธิบัตรต่อจำนวนประชากร ซึ่งแสดงถึงศักยภาพด้านการพัฒนานวัตกรรมของประชาชน

๒.๒ ดัชนีบ่งชี้ด้านเทคโนโลยีขั้นสูง (Hi-Tech Index) วัดจากขนาดและจำนวนกลุ่มอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และบริการด้านวิศวกรรม

๓. การอดทนต่อความความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง (Tolerance) วัดจากองค์ประกอบของความหลากหลาย (Composite Diversity Index) มีดัชนี ๓ ตัว ได้แก่

๓.๑ ดัชนีเกย์ (Gay Index) หรือคนรักเพศเดียวกัน ดูจากจำนวนการใช้ ชีวิตคู่ของคนเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ทางอ้อมต่อการเปิดรับ (openness) และการอดทนรับความแตกต่างหลากหลาย (Tolerance) ของสังคม

๓.๒ ดัชนีโบฮีเมียน (Bohemian Index) การไม่ยึดติดขนบธรรมเนียมดูจากจำนวนคนทำงานด้านศิลปะที่ไม่ยึดติดขนบธรรมเนียม ซึ่งจัดว่าเป็นคนที่มีความสร้างสรรค์ (Creative People) มีรูปแบบชีวิตที่หลากหลายและมีกิจกรรมในชีวิตอย่างสร้างสรรค์ เป็นตัวบ่งชี้ทางอ้อมถึงการมีเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

๓.๓ ดัชนีการเป็นเบ้าหลอม (Melting Pot Index) วัดจากจำนวนร้อยละของประชากรที่มีถิ่นกำเนิดในต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าสังคมเปิดกว้างให้คนต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ อาศัยซึ่งอาจกลายเป็นผู้ช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเติบโตได้โดยสังคมเป็นเสมือนเบ้าหลอมวัฒนธรรมของผู้คนที่มาจากหลากหลายให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันได้

จากองค์ประกอบดัชนีความสร้างสรรค์ทั้ง ๓ ด้าน จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ฟลอริดาให้ความสำคัญคือ คน เทคโนโลยี และสังคมที่มีการอดทนรับต่อความหลากหลายทางความคิดการแสดงออก และวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น ซึ่งในมุมมองของฟลอริดาสิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงดึงดูดให้ คนที่มีความชาญฉลาดในด้านต่างๆ จากนอกพื้นที่เข้ามาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น และบรรยากาศเช่นนี้เองที่จะก่อให้เกิดนวัตกรรมและความคิดใหม่ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

๒.๕.๓.๒ ดัชนีความสร้างสรรค์ของสหภาพยุโรป ในปี ค.ศ.๒๐๐๔ ความสร้างสรรค์ของยุโรป (Euro-Creativity Index : ECI) โดยนากรอบการพัฒนาดัชนีความ สร้างสรรค์ของประเทศ

^{๘๘} Home Affairs Bureau, The Hong Kong Special Administrative Region Government, (๒๐๐๕) .A Study on Creativity Index. ๒๐๐๕, pp.๒๙-๓๐.

สหรัฐอเมริกา (๓Ts Model) มาพัฒนาดัชนีย่อยให้เหมาะสมกับบริบทของ ประเทศในแถบยุโรป และ ใช้ประเมินความสร้างสรรค์ของประเทศในกลุ่มยุโรป สแกนดิเนเวียและนอร์ดิก ซึ่งผลการศึกษายังคงชี้ว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับความสามารถใน การดึงดูด การรักษาไว้และการพัฒนาคนที่มีความสร้างสรรค์ (Creative People) ดัชนีความสร้างสรรค์ของยุโรป ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๓ ด้าน (๓Ts) เช่นเดียวกับของอเมริกา ได้แก่ ๑) ดัชนีด้านความชาญฉลาดของคน (Euro-Talent Index) ๒) ดัชนีด้าน เทคโนโลยีของยุโรป (Euro-Technology Index) และ ๓) ดัชนีด้านการอดทนรับความแตกต่าง หลากหลายของยุโรป (Euro-Tolerance Index) โดยมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ ดังนี้

๑. ดัชนีด้านความชาญฉลาดของคน (Euro-Talent Index) มีตัวบ่งชี้ ๓ ตัว คือ

๑.๑ กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) วัดจากจำนวนผู้ที่มีอาชีพในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างชาติของประเทศในยุโรป

๑.๒ ดัชนีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Index) วัดจากร้อยละของประชากรอายุระหว่าง ๒๔-๖๔ ปี ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป

๑.๓ ดัชนีด้านความสามารถทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Talent Index) วัดจาก

จำนวนนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรต่อจำนวนแรงงาน ๑,๐๐๐ คน

๒. ดัชนีด้านเทคโนโลยีของยุโรป (Euro-Technology Index) มีตัวบ่งชี้ ๓ ตัว ได้แก่

๒.๑ ดัชนีด้านนวัตกรรม (Innovation Index) วัดจากจำนวนการจดสิทธิบัตรต่อสัดส่วนประชากร

๒.๒ ดัชนีด้านนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (Hi-Tech Innovation Index) ดูจาก

ขนาดและจำนวนกลุ่มอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และบริการด้านวิศวกรรม หรือจำนวนสิทธิบัตรที่เป็นเทคโนโลยี ชั้นสูงต่อสัดส่วนประชากร

๒.๓ ดัชนีด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D Index) วัดจากงบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาคิดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) หรืองบประมาณที่ใช้ในการศึกษา

๓. ดัชนีด้านการอดทนรับความแตกต่างหลากหลายของยุโรป (Euro Tolerance Index) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๓ ตัว ได้แก่

๓.๑ ดัชนีด้านทัศนคติ (Attitude Index) วัดจากทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจความเห็นของประชาชน (The Euro barometer Survey)

๓.๒ ดัชนีด้านค่านิยม (Value Index) วัดจากค่านิยมและทัศนคติที่แตกต่างกันของประชาชนในประเด็นต่างๆ เช่น ศาสนา ชาตินิยม อานาจ ครอบครัว สิทธิสตรี การหย่าร้างและการทำแท้ง เป็นต้น

๓.๓ ดัชนีด้านการแสดงตัวตน (Self-Expression Index) วัดจากทัศนคติ ต่อการแสดงความเป็นตัวตน คุณภาพชีวิต ความเป็นประชาธิปไตย ความเชื่อใจ งานอดิเรก ความบันเทิงและวัฒนธรรม

๒.๕.๓.๓ ดัชนีความสร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ฮ่องกงเป็นอีกหนึ่งเขตที่ประกาศนโยบายพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตั้งแต่ปี ๒๐๐๐ เป็นต้นมา และในปี ๒๐๐๔

รัฐบาลฮ่องกงได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยนโยบายด้านวัฒนธรรม (The Centre for Cultural Policy Research) ของมหาวิทยาลัยฮ่องกง (The University of Hong Kong) จัดทำดัชนีความคิดสร้างสรรค์ (Creativity Index : CI) ขึ้นเพื่อเป็นระบบข้อมูลทางสถิติแบบใหม่ในการวัดสถานะและการเติบโตของความคิดสร้างสรรค์ลักษณะของกิจกรรมทางความคิดสร้างสรรค์และจุดแข็งขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ฮ่องกง โดยจากการสำรวจพบว่า ในช่วงปี ๑๙๙๙ – ๒๐๐๔ ดัชนีค่าความคิดสร้างสรรค์ของฮ่องกงมีตัวเลขเพิ่มขึ้นจาก ๗๕.๙๖ ในปี ๑๙๙๙ เป็น ๑๐๐ ในปี ๒๐๐๔^{๘๙}

ดัชนีความคิดสร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง (Creativity Index: CI) พิจารณาความคิดสร้างสรรค์เป็น ๕ ด้าน (5Cs) โดยด้านแรกเป็นผลผลิตรวมของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยดัชนีทุนอีก ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ดัชนีทุนทางโครงสร้างและสถาบัน ๒) ดัชนีด้านทุนมนุษย์ ๓) ดัชนีด้านทุนทางสังคม และ ๔) ดัชนีด้านทุนทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ดังนี้^{๙๐}

๑. ผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ (Outcomes of Creativity) เป็นการมองความคิดสร้างสรรค์ในภาพรวม โดยพิจารณาทั้งผลผลิตทางเศรษฐกิจ ผลลัพธ์ด้านความมีชีวิตชีวาและ การเคลื่อนไหวของความคิดสร้างสรรค์ในชุมชน มีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๑.๑ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

๑.๒ กิจกรรมที่เป็นนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการค้าทาง อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) นวัตกรรมด้านธุรกิจ การจดสิทธิบัตร

๑.๓ กิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม หนังสือ เพลง ดนตรีภาพยนตร์ รวมถึงพื้นที่สร้างสรรค์ เช่น อาคารสวยๆ สวน ลานแสดง เป็นต้น

๒. ดัชนีทุนทางโครงสร้างและสถาบัน (Structural/Institutional Capital Index : SICI) เป็นองค์ประกอบแรกของผลผลิตความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงสภาพหรือบริบทของ ชุมชนที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีตัวชี้วัด ๘ ตัว ได้แก่

๒.๑ การมีกฎหมาย ระเบียบ (Legal System) เพื่อการคัดค้านและการปกป้องสิทธิ

๒.๒ การไม่ยอมรับต่อการคอร์รัปชัน (Corruption) ในรูปแบบต่างๆ

๒.๓ การมีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ทั้งในด้านการเขียนและการพูด

๒.๔ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร (ICT Infrastructure) เช่น จำนวนคอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น

๒.๕ ความเข้มแข็งของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Infrastructure) เช่น องค์กรเอกชน ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์อนุสาวรีย์ และการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น

^{๘๙} Home Affairs Bureau, The Hong Kong Special Administrative Region Government, (๒๐๐๕), A Study on Creativity Index. p.๗.

^{๙๐} เรื่องเดียวกัน.

๒.๖ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน (Community Facilities) เช่น ศูนย์ชุมชนศาลาประชาคม เป็นต้น

๒.๗ โครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน (Financial Infrastructure) เช่น จำนวนสถาบันการเงินปริมาณทุน ช่องทางเข้าถึงทุน เป็นต้น

๒.๘ ความเข้มแข็งของผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เช่น จำนวน ผู้ประกอบการรายย่อย จำนวนแรงงาน เป็นต้น

๓. ดัชนีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สองของ ผลผลิตความสร้างสรรค์ เป็นการมองการเคลื่อนย้ายของผู้คนว่าทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เกิดการถ่ายทอดทักษะและความรู้ รวมถึงเกิดแนวคิดใหม่ๆ ในสังคมมีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๓.๑ งบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา(R&D) ทั้งของภาคธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษา และภาครัฐ รวมทั้งจำนวนงบประมาณของรัฐในด้านการศึกษา ซึ่งแสดงถึงบริบทในการพัฒนาองค์ความรู้

๓.๒ จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ทั้งที่ไม่ได้รับวุฒิการศึกษา ได้รับวุฒิการศึกษาและประชากรวัยแรงงานที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือมีความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนา

๓.๓ การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของทุนมนุษย์ ได้แก่ จำนวนผู้เดินทางเข้า-ออกประเทศ จำนวนผู้ขอวีซ่าเพื่อการทำงาน หรือผู้เคลื่อนย้ายถิ่นฐานออกนอกประเทศ

๔. ดัชนีด้านทุนทางสังคม (Social Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สามของผลผลิตของความสร้างสรรค์ทุนทางสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การแสดงความเห็นต่อสังคม และเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง ซึ่งจะมีส่วนช่วยเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตและทำให้ความสร้างสรรค์ของคนในสังคมแบ่งปัน มีตัวชี้วัด ดังนี้

๔.๑ ความไว้วางใจในเรื่องทั่วไป

๔.๒ ความไว้วางใจในสถาบันของสังคม

๔.๓ การแลกเปลี่ยนตอบแทนซึ่งกันและกัน

๔.๔ ความรู้สึกเชื่อมั่น (Sense of Efficacy)

๔.๕ ความร่วมมือกัน

๔.๖ การยอมรับความหลากหลายและการรวมเข้าด้วยกัน

๔.๗ ทักษะติดต่อสิทธิมนุษยชน

๔.๘ ทักษะติดต่อผู้อพยพชาวต่างชาติ

๔.๙ การยอมรับค่านิยมใหม่ๆ

๔.๑๐ การแสดงตัวตน

๔.๑๑ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

๔.๑๒ การมีส่วนร่วมทางสังคม เช่น งานอาสาสมัคร การเป็นสมาชิก ชมรมและองค์กรทางสังคม ความสนใจในกิจกรรมสาธารณะและการเข้าร่วมกับชุมชน

๔.๑๓ การพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งอาจดูจากจำนวนเงินบริจาคเพื่อการกุศลที่ได้รับการลดหย่อนภาษีรายได้จากเงินเดือนหรือผลกำไร งบประมาณในกิจการเพื่อความผาสุกของสังคม

๕. ดัชนีด้านทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สี่ของผลผลิตความสร้างสรรค์ทุนทางวัฒนธรรมในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมอันหลากหลายที่จัดขึ้นอย่างพิถีพิถันเกี่ยวกับวัฒนธรรม ศิลปะ ความสร้างสรรค์และวิถีชีวิตโดยเชื่อว่าสภาวะแวดล้อมของสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดความคิดและการแสดงออกใหม่ๆ อันเป็นการส่งเสริมความสร้างสรรค์มีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๕.๑ การระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม

๕.๒ ทัศนคติและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีต่อความสร้างสรรค์ ศิลปะและการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาโดยดูจากทัศนคติและค่านิยมต่อศิลปะวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน

๕.๓ ขอบเขตและระดับของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งดูจากจำนวนการใช้ห้องสมุดและอินเทอร์เน็ตของประชาชน จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์หรือการแสดงด้านวัฒนธรรมอื่นๆ ผู้เข้าร่วมเทศกาลแสดงภาพยนตร์หรือวิถีทัศน์ หรือจำนวนเงินค่าลิขสิทธิ์ การที่ผู้นำให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสภาพแวดล้อมที่ ส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้าวัฒนธรรมรวมถึงการส่งเสริมบริโภค วัฒนธรรมและค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ

จะเห็นได้ว่า ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศในแถบยุโรป และเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ต่างมีแนวคิดที่คล้ายกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามบริบทประเทศของตน ดังเช่น ของประเทศสหรัฐอเมริกาและกลุ่มยุโรป และที่เพิ่มความสำคัญในเรื่องอื่นๆ เช่น ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศฮ่องกง เพิ่มความสำคัญของโครงสร้างและสถาบันในสังคมและวัฒนธรรมและมองถึงสิ่งที่มีอยู่ในสังคมในรูปของทุน คือ ทุนทางโครงสร้าง และสถาบัน ทุนมนุษย์ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรม ซึ่งทุนทุกประเภทต่างก็มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มุมมองเรื่องทุนในชุมชนได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา รวมถึงประเทศไทยด้วย ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการกล่าวถึงทุนในความหมายที่ไม่ใช่เฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวกันถึงการส่งเสริมให้ใช้ทุนในชุมชนด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนา

๒.๔.๕ แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์

๑) ชุมชนและการพัฒนาชุมชน

๑. ชุมชน ลักษณะสำคัญที่ทำให้เฝ้าพันธุมนุษย์ดำรงสืบมาเนิ่นนานคือการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ในรูปแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับจากเผ่าเป็นหมู่บ้าน เมือง ประเทศและเชื่อมต่อข้ามทวีปเป็นสังคมโลก แต่พื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์ทุกรูปแบบและทุกยุคสมัย คือความเป็นชุมชน มีผู้นิยามความหมายของชุมชนตามกรอบแนวคิดต่างๆ กัน พอกล่าวได้ดังนี้ชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมารวมกันในบริเวณเดียวกัน ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกันมีการสังสรรค์กันมีความสนใจร่วมกันมีวัฒนธรรมเดียวกันและมีพฤติกรรมเหมือนกัน^{๙๑}

^{๙๑} Sanders, T. Irwin, "Theories of Community Development" Rural Sociology no. ๒๓ (๑๙๕๘ : ๑-๑๒), **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์).

ชุมชน หมายถึง กลุ่มที่มีการร่วมมือกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน มีการสมาคมแบบเผชิญหน้ากันมีความสนิทสนมรู้จักกันเป็นอย่างดี^{๙๒}

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากการเป็นเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทาง เศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดกว่าสังคมแต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นมีการปะทะสังสรรค์ใกล้ชิดกว่าและความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่าอาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันกันไว้^{๙๓}

ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของ กลุ่มคนในพื้นที่หรือขอบเขตที่แน่นอนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน อันเป็นผลมาจากมีกิจกรรมการผลิตมีวิถีชีวิตที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันหรือเกื้อกูลกันมีกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากความ สัมพันธะระหว่างคนภายในกลุ่มและเกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันและรวมถึงความคิดทางการเมืองหรือมีกระบวนการ ในการตัดสินใจร่วมกัน^{๙๔}

ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวน หนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกันความเป็นชุมชนอยู่ที่ความร่วมมือกัน^{๙๕}

ความเป็นชุมชนอาจเกิดขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ กัน เช่นความเป็นชุมชนในครอบครัว ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนวิชาการ (academic community) ชุมชนสงฆ์ ชุมชนทางอากาศ (การรวมตัวกันโดยใช้วิทยุติดต่อสื่อสารกัน) และชุมชนทางอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นต้น ความเป็นกลุ่มก้อนหรือความเป็นชุมชนทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมาก เพราะเป็นกลุ่มก้อนที่มี วัตถุประสงค์ร่วมมีความรัก มีการกระทำร่วมกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกันแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ เกิดขึ้นหลังจากหลายประเทศที่เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ โลกประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจฐานความรู้ หันมาใช้แนวทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ดังที่ ริชาร์ด ฟลอริดา(Richard Florida, ๒๐๐๔ a: xix) ศาสตราจารย์แห่งมหาวิทยาลัยจอร์จ เมลัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เสนอว่า นวัตกรรม (Innovation) อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์นั้นจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการนำความเจริญมาสู่ประเทศ และ ความสำคัญนั้นเกิดจากคนมากที่สุด และเป็นผู้ให้นิยามคำว่า ชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ว่าเป็นบุคคลในอาชีพที่ต้องใช้ความคิดในการสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบสินค้าและบริการ ได้แก่ นักวิทยาศาสตร์วิศวกร สถาปนิก นักกฎหมาย โปรแกรมเมอร์ ศิลปิน และนักออกแบบ เป็นต้น และกล่าวว่กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์เหล่านี้เองเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

^{๙๒} Poplin, E. Dennis, Communities A Survey of Theories and Methods of Research, (New York: Mcmillan. ๑๙๗๒), p.๘.

^{๙๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ -ไทย, ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๒), หน้า ๗๒-๗๓.

^{๙๔} วิจิต นันทสุวรรณ และจางง แรกพิณิจ, บทบาทของชุมชนกับการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๔-๕.

^{๙๕} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

๒) การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

การสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ (creative climate) ในการส่งเสริมความเป็นชุมชนสร้างสรรค์ มีปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสิ่งกระตุ้นหรือลดทอนความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เช่น การมีกระบวนการเรียนรู้สร้างสรรค์ของคนในชุมชน หรือการมีพื้นที่สำหรับกิจกรรม สร้างสรรค์ต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนมีบรรยากาศสร้างสรรค์ ดังที่เลอรอย ฮาร์วีย์และจอห์น วิคทอรี (LeRoy Harvey and John Victory) กล่าวว่า สิ่งสำคัญต่อการ เกิดความคิดสร้างสรรค์ คือ บรรยากาศสร้างสรรค์ ชุมชนสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในชุมชนได้ โดยเสริมสร้างบรรยากาศของความหลากหลายทางความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและรูปแบบของความคิดสร้างสรรค์และเสนอยุทธวิธีที่จะช่วยให้ชุมชนมีบรรยากาศ สร้างสรรค์ ๖ ประการ ดังนี้

๑. ชุมชนต้องมีความเข้าใจในบริบทของตนเองพร้อมทั้งมีการเปิดรับและเชื่อเชิญให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นไปได้โดยปราศจากควาวิพากษ์วิจารณ์และการตำหนิซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน วิธีการทำความเข้าใจในบริบทของตนเอง การเปิดรับและเชื่อเชิญ มีดังนี้

๑.๑ จินตนาการถึงบริบทใหม่ในอนาคต โดยสร้างชุดความคิดใหม่ที่เป็นไปได้ทั้งหมดซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนการคิดในกรอบเดิมหรือในบริบทเดิมไม่สามารถสร้างแรงกระตุ้นใหม่ที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนได้

๑.๒ คิดหาความเป็นไปได้ทั้งหมดด้วยคำถามปลายเปิด เช่น อะไรเป็นเป้าหมายที่เป็นไปได้ของเรา อะไรที่อาจเป็นทางเลือกของเรา เราควรดำเนินการต่อไปอย่างไร

๑.๓ ให้ความสำคัญต่อพลังของอนาคตที่สร้างสรรค์ ไม่เริ่มต้นจากปัญหาเดิมหลีกเลี่ยงการตำหนิและเริ่มต้นจากมุมมองที่ดี เช่นชุมชนในอนาคตของเราควรมองดูเป็นเช่นไร และให้ความรู้สึกเช่นไร ในอนาคตเราจะให้คำจำกัดความชุมชนของเราอย่างไร เป็นต้นในการพัฒนาชุมชนสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์จึงต้องคิดถึงการปรับเปลี่ยนบริบท และเปิด รัับต่อวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงานต่างๆ ที่มีผู้เสนอโดยมุ่งสู่เป้าหมายให้ชุมชนอยู่ดีกินดีอย่างยั่งยืน

๒. สร้างวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน วัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ของชุมชนจะถักทอความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน ชุมชนที่มีวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้จะไม่มองว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นปัญหาแต่จะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นความองงามตามธรรมชาติของชุมชนและสมาชิกและตระหนักว่าความไร้ ระเบียบเป็นกระบวนการทางธรรมชาติที่ก่อเกิดขึ้นจากความซับซ้อน ชุมชนเป็นระบบที่มีชีวิตจากการรวมตัวกันของสมาชิกและกลุ่ม มีการเรียนรู้มีการเกิดการเติบโตและการเพิ่มพลังของชุมชน วิธีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ มีดังนี้

๒.๑ ตระหนักว่าความไร้ระเบียบเป็นส่วนสำคัญของความคิดสร้างสรรค์และความสร้างสรรค์เป็นสิ่งยุ่งเหยิง ซับซ้อน สับสน ไม่เป็นเส้นตรงและไม่สามารถทำนายได้

๒.๒ ตระหนักว่าคมของความไร้ระเบียบคือคมของการเรียนรู้และการเจริญเติบโตชุมชนต้องเปิดกว้างต่อการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

๒.๓ แสวงหาความเจริญเติบโตในทางบวกและกระตุ้นในการเปิดรับและการแสดงความคิดเห็นที่เป็นบวก

๒.๔ หาแนวทางใหม่ๆ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่มีแนวโน้มยุ่งเหยิง และซับซ้อนขึ้นทั้งด้านประเด็นและรูปแบบโดยการพูดคุยกันอย่างเปิดเผยเพื่อหาแนวทางปฏิบัติให้ได้ยาละเลิกการพูดคุยเพียงเพื่อรักษาภาวะเยียบเดิมไว้

๒.๕ ใช้กระบวนการคิดที่เป็นการแลกเปลี่ยน เช่นการระดมสมองและการพูดคุยในการนำมาใช้กับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ จึงต้องปลูกฝัง วัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้แก่ชุมชนให้สมาชิกในชุมชนเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวของชุมชน ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม การเมือง จิตใจและผลกระทบอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกในการปฏิบัติของชุมชนไม่ปล่อยให้ความกลัวหรือผลที่เกิดจากความไร้ระเบียบมาเป็นอุปสรรคต่อความสร้างสรรค์ของสมาชิกในชุมชน

๓. ใช้สารสนเทศเป็นแรงกระตุ้นที่ให้ข้อมูลแก่ชุมชนและทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้เพื่อสร้างและเติมพลังการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน ให้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนให้มีการสื่อสารซึ่งกันและกัน มีการเคลื่อนไหลของข้อมูลเป็นการปลดปล่อย พลังของชุมชนด้วยการคาดการณ์ล่วงหน้าและการแบ่งปันการพูดคุยบนฐานของข้อมูลที่แท้จริงจะทำให้เกิดความไว้วางใจและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมไม่เกิดความขัดแย้งและทันต่อเหตุการณ์โดยมีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ แบ่งปันข้อมูลกับทุกคนในทุกโอกาส

๓.๒ ใช้เครื่องมือสื่อสารอย่างหลากหลายทั้งด้านอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล เว็บไซต์ เป็นต้น และด้านการพูด การเขียน โดยการผสมผสานความคิด (idea) และข้อมูล (information) เข้าด้วยกัน

๓.๓ อดทนและใช้วิจรรย์ญาณในการแสดงความคิดเห็นและรับฟัง

๓.๔ ใช้การขอร้องแทนการเรียกร้อง

๓.๕ ตระหนักถึงคุณค่าของความสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆและคุณค่าของสติปัญญา มนุษย์

๔. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องและรวมกันได้ใน การสร้างวิสัยทัศน์และสร้างอนาคตร่วมกัน ส่งเสริมให้ชุมชนสร้างชุดความคิดที่เปิดกว้างและยอมรับความคิดที่เคลื่อนไหล อย่างเป็นธรรมชาติ ด้วยวิธีการ ดังนี้

๔.๑ เชื้อเชิญตัวแทนของทุกภาคส่วนเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

๔.๒ ให้ทุกคนให้ความสำคัญต่ออนาคตและสร้างวิสัยทัศน์อุดมคติเพื่อปฏิบัติตาม

๔.๓ ให้สมาชิกทั้งหมดของชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์

๔.๔ เลือกลงในสิ่งที่สมาชิกของชุมชนสามารถเข้าร่วมได้จนสำเร็จ

๔.๕ เชื้อเชิญกลุ่มให้เข้ามามีส่วนร่วม และทำในสิ่งที่พวกเขาเลือก

๔.๖ ถอดบทเรียนเพื่อเป็นการประเมินการเรียนรู้และผลลัพธ์ขั้นชมและเรียนรู้เมื่อประสบความสำเร็จ ไม่ตำหนิติเตียนเมื่อล้มเหลวให้ถือเป็นการเรียนรู้

๔.๗ สอบถามผู้มีส่วนร่วมว่าได้เรียนรู้อะไรบ้างจากประสบการณ์ และพวกเขา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

๔.๘ สนับสนุนให้มีการทบทวนกระบวนการทำงานขจัดความขัดแย้งและความผิดพลาด

๔.๙ เชื้อเชิญกลุ่มเพื่อตรวจสอบและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องให้ความสำคัญต่อการคาดการณ์สิ่งที่เป็นไปได้ในอนาคต ซึ่งจำเป็นในการปรับวิสัยทัศน์และสร้างจุดสนใจใหม่ๆ

๔.๑๐ ส่งเสริมสัมพันธภาพและความไว้วางใจอย่างต่อเนื่อง สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นมิตร เช่น สถานที่ประชุมเข้าถึงง่าย สะดวกสบาย เป็นต้น ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนให้สร้างสรรค์จึงต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชน เพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถตัดสินใจอย่างมีความหมายในเรื่องที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขา

๕. สร้างวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์และความไว้วางใจการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเป็นพลังที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ร่วมสมาชิกและชุมชนต้องเสริมสร้างความไว้วางใจและความรับผิดชอบของตน วิสัยทัศน์จะเป็นสิ่งดึงดูดและผูกพันสมาชิกที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันในชุมชน และเป็นการเพิ่มพลังให้พวกเขาได้ลงมือปฏิบัติ วิธีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมมีดังนี้

๕.๑ ตระหนักว่าทุกสิ่งมีความสัมพันธ์กันไม่มีสิ่งใดอยู่ได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับ สิ่งอื่นควรให้ความสำคัญต่อการสร้างสัมพันธภาพและความไว้วางใจกับทุกภาคส่วนของชุมชน

๕.๒ รวบรวมความเห็นที่หลากหลายให้เป็นวิถีทางเดียวกัน แบบองค์รวม และมีวิสัยทัศน์ร่วมหาฐานร่วมและจุดเริ่มต้นใหม่ให้ได้

๕.๓ ขจัดอุปสรรคในการแบ่งปันของประชาชนและร่วมกันสร้างอัตลักษณ์และความไว้วางใจสร้างระบบที่ส่งเสริมอัตลักษณ์การแบ่งปันของชุมชนไม่ให้เกิดความแตกต่าง

๕.๔ ฉลองความสำเร็จในแง่ของอัตลักษณ์การแบ่งปันการมีสัมพันธภาพ ความคิดใหม่ๆ

๕.๖ สำรวจและเพิ่มพูนระดับความไว้วางใจและการมีสัมพันธภาพของคนในชุมชนอยู่เสมอในกระบวนการพัฒนาชุมชนให้สร้างสรรค์ จึงต้องมุ่งส่งเสริมการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อปลูกอัตลักษณ์ร่วมและความไว้นื้อเชื่อใจ โดยการรวบรวมความสนใจและวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชน และกาจัดความพยายามที่เป็นปฏิบัติต่อชุมชนหรือสมาชิกในชุมชน

๖. ปลดปล่อยความสร้างสรรค์ในตัวออกมาสมาชิกในชุมชนทุกคนเป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งความสร้างสรรค์ได้ การบ่มเพาะความสร้างสรรค์ของชุมชนปฏิบัติได้ดังนี้

๖.๑ รักษาสิ่งที่คุณเหมือนว่าเป็นไปไม่ได้สิ่งใหม่และไม่สามารถคาดเดาหรือทำนายได้

๖.๒ อย่าใช้คาพูดที่อาจทำลายความสร้างสรรค์ เช่น ใช่ แต่ไม่สำเร็จหรือจริงหรือหรือเราพยายามแล้ว

๖.๓ หลีกเลี่ยงการตัดสินพฤติกรรมที่เห็นเพียงผิวเผิน ซึ่งจะบั่นทอนความคิดสร้างสรรค์ ควรสนับสนุนแม้จะเป็นความคิดพิลึกหรือความคิดของคนหัวรุนแรง เนื่องจากความคิดเหล่านั้นอาจนำมาประกอบเป็นภาพใหญ่ได้

๖.๔ ตั้งใจรับความผิดพลาดจากความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบอันจะทำให้เกิดการ เรียนรู้ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้ทดลองวิธีการใหม่ๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้นแม้จะล้มเหลวความคิดสร้างสรรค์ที่ประสบผลสำเร็จจำนวนมากเคยล้มเหลวมาแล้วหลายครั้ง

๖.๕ เข้าใจในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์รูปแบบต่างๆในกระบวนการพัฒนาชุมชน สร้างสรรค์ จึงควรส่งเสริมความสามารถในการเป็นผู้นำของสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชนและกลุ่ม

ต่างๆ ในชุมชน ด้วยการยอมรับความคิดเห็นต่างๆที่เขานำเสนอออกมาและนำมาคิดร่วมกันทดลองใช้ร่วมกัน

จากยุทธศาสตร์ในการสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ทั้ง ๖ ประการดังกล่าว หากชุมชนเห็นความสำคัญและนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จะทำให้เกิดการบ่มเพาะความสร้างสรรค์แก่สมาชิกในชุมชนและกระตุ้นให้สมาชิกเกิดวิธีคิดและวิธีปฏิบัติใหม่ๆไม่ติดอยู่กับข้อจำกัดเดิมสามารถคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในรูปแบบใหม่ๆ ทำให้ชุมชน สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์จริงที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสามารถสร้างสรรค์รูปแบบการดำรงอยู่ของชุมชนที่ตอบสนองการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ในอนาคตที่ยากต่อการคาดเดาได้ในที่สุด

๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๑) ที่ตั้งและอาณาเขต

ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองแพร่ ประมาณ ๓ กิโลเมตร

๒) เนื้อที่

- ตำบลน้ำชำ มีจำนวนเนื้อที่ทั้งหมดจำนวน ๑๕,๐๐๐ ไร่ หรือประมาณ ๒๔ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ทางการเกษตร ๑,๖๒๒ ไร่

๓) ภูมิประเทศ

ตำบลน้ำชำ มีอาณาเขตติดต่อกับตำบลต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ ติดต่อเขตตำบลห้วยม้าและแม่หล่าย

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตตำบลเหมืองหม้อและบ้านถิ่น

ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตตำบลห้วยม้าและสวนเขื่อน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตตำบลทุ่งไธ้งและแม่หล่าย

๔) ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลน้ำชำและตำบลร่องฟองเป็นที่ราบลุ่มใช้ในการเกษตรกรรมบางส่วนใช้เป็นที่อยู่

อาศัยและใช้ประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน ส่วนพื้นที่ราบสูงและป่าต้นน้ำอยู่ในเขตตำบลน้ำชำ มีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ คือ คลองร่องฟอง คลองร่องเปี้ยห้วยน้ำปิง ห้วยน้ำซุ่น และห้วยฝาง

๕) ประชากร

หมู่ที่ ชื่อหมู่บ้าน ชาย หญิง รวม จำนวนครัวเรือน

๑ บ้านร่องฟอง ๓๙๗ ๔๖๘ ๘๖๕ ๒๙๓

๒ บ้านร่องฟอง ๔๓๔ ๔๗๔ ๙๐๘ ๒๘๒

๓ บ้านร่องฟอง ๒๗๐ ๓๐๑ ๕๗๑ ๒๖๑

๔ บ้านร่องฟอง ๓๒๘ ๓๗๕ ๗๐๓ ๓๓๓

๕ บ้านร่องฟอง ๒๙๘ ๓๒๒ ๖๒๐ ๒๑๓

๑ บ้านน้ำชำ ๒๙๖ ๒๗๐ ๕๖๖ ๑๘๒

๒	บ้านน้ำชำ	๑๘๐	๑๘๔	๓๖๔	๑๓๘
๓	บ้านน้ำชำ	๒๐๐	๒๐๒	๔๐๒	๑๒๖
๔	บ้านน้ำชำ	๑๖๘	๑๙๔	๓๖๒	๑๓๖
รวม		๒,๕๗๑	๒,๗๙๐	๕,๓๖๑	๑,๙๖๔

๖) การคมนาคม

- ถนนสายหลักที่ใช้ติดต่อกับอำเภอและจังหวัด ถนนยุทธกิจโกศล
- ถนนภายในหมู่บ้าน ก่อสร้างเป็นถนนคอนกรีตแล้ว ประมาณ ๙๐%

๗) การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข(เอกชน) - แห่ง
- โทรศัพท์สาธารณะ ๑๐ แห่ง

๘) การไฟฟ้าและประปา

- ตำบลน้ำชำใช้ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคทุกครัวเรือน
- ตำบลน้ำชำมีระบบประปาหมู่บ้าน แต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน

๙) สภาพสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา ๒ แห่ง
(โรงเรียนบ้านร่องฟอง)
(โรงเรียนบ้านน้ำชำ)
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๑ แห่ง
(ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดบ้านร่องฟอง)
- หอกระจายข่าว ๖ แห่ง
- หอกระจายข่าวไร้สายเทศบาลตำบลน้ำชำและร่องฟอง ๒ แห่ง

๙) สถาบันองค์กรทางศาสนา

๑. วัด มีจำนวน ๒ แห่ง ดังนี้

- ๑.๑ วัดร่องฟอง
- ๑.๒ วัดน้ำชำ

๑๐) การสาธารณสุข

- ศูนย์สุขภาพชุมชนน้ำชำ ๑ แห่ง
- สถานีอนามัยร่องฟอง ๑ แห่ง

๑๑) ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ศูนย์บริการประชาชน (ป้อมตำรวจ) จำนวน ๒ แห่ง

๑๒) กลุ่มอาชีพ/กลุ่มอาสาสมัคร : องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองมีกลุ่มอาชีพ ทั้งหมด

จำนวน ๙ กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มพัฒนาสตรี
- กลุ่มตีเหล็ก
- กลุ่มกล้วยทอด

- กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน
- ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน
- อาสาสมัครความปลอดภัยฝ่ายพลเรือน
- กลุ่มเยาวชน
- กลุ่มเกษตรกรทำนา
- กลุ่มผู้สูงอายุ

๑๒) ประเพณีและวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลน้ำซำจะยึดถือตามประเพณีดั้งเดิม ซึ่งเกี่ยวกับชีวิตของคนไทย เช่น การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การสืบทอดหมู่บ้าน การเลี้ยงผีปู่ย่า การเลี้ยงผีฝ่าย

ประเพณีเทศน์มหาชาติ ซึ่งพิธีกรรมก็ไม่แตกต่างจากจังหวัดอื่นในภาคเหนือมากนักในส่วนของประเพณีที่เกี่ยวกับเทศกาล มี เทศกาลสงกรานต์ งานเทศกาลลอยกระทง งานเทศกาลแห่เทียนพรรษา ฯลฯ ศิลปะจะมีรูปแบบของชาวล้านนาไทยทั่วไป เช่น ด้านดนตรี ดนตรีพื้นบ้าน จะประกอบด้วย สะล้อ ซอ ซึง และกองอืด ส่วนศิลปะการฟ้อนรำ มีฟ้อนเล็บ ฟ้อนกลองอืด ฟ้อนเทียน ฯลฯ

ในด้านวัฒนธรรมการกินอยู่ ประชาชนส่วนใหญ่ จะบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก รับประทานอาหารพื้นเมืองเช่นแกงแค ลาบเนื้อ แกงอ่อม แกงฮังเล และน้ำพริกหนุ่มเป็นต้น วัฒนธรรมการแต่งกาย ผ้าพื้นเมืองที่มีชื่อของชาวแพร์ คือ ผ้าหม้อห้อม

แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ชวนเขาต้นน้ำและอ่างห้วยบึง วนอุทยานแพะเมืองผี

ลักษณะภาษาพูดของประชาชนในหมู่บ้าน พูดคำเมืองแป้ และปัจจุบันมีคนต่างถิ่นมาอาศัยอยู่มากขึ้นก็มีภาษาพูดมากขึ้น

๑๓) ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง

ประวัติองค์กร

องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ โดยการยกฐานะจากสภาตำบลร่องฟองเมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคมพ.ศ.๒๕๔๒ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำซำได้ยุบรวมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การยุบรวมองค์การบริหารส่วนตำบลกับ องค์การบริหารส่วนตำบล ลงวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๔๗

ปัจจุบัน องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ตั้งอยู่เลขที่ ๑๑๗ ตำบลร่องฟอง อำเภอเมืองแพร์ จังหวัดแพร์ รับผิดชอบพื้นที่ ๒ ตำบล คือตำบลร่องฟอง และตำบลน้ำซำ มีระยะทางจากศาลากลางจังหวัด แพร์ประมาณ ๗ กิโลเมตร อาณาเขตพื้นที่ ประมาณ ๓๓.๕ ตารางกิโลเมตร หรือ ๒๐,๙๓๗ ไร่

วิสัยทัศน์ : อุตสาหกรรมก้าวหน้า เกษตรพัฒนา ส่งเสริมภูมิปัญญา การศึกษาก้าวไกล ใส่ใจคุณภาพชีวิต

พันธกิจ :

๑. อนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาสิ่งแวดล้อม
๒. สร้างความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

๓. พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
๔. จัดหาแหล่งน้ำที่มีคุณภาพสำหรับอุปโภค-บริโภคอย่างเพียงพอ
๕. จัดทำผังเมืองและพัฒนาระบบคมนาคมให้ทั่วถึง
๖. พัฒนาระบบไฟฟ้าและโทรศัพท์ในพื้นที่ขาดแคลน
๗. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ
๘. พัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการลงทุน
๙. จัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและได้มาตรฐาน
๑๐. อนุรักษ์ส่งเสริมและฟื้นฟูศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น
๑๑. ส่งเสริมการกีฬา สร้างสุขภาพ และการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด
๑๒. ส่งเสริมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิต
๑๓. พัฒนาวิสัยทัศน์ คุณธรรม จริยธรรมของนักรการเมืองท้องถิ่น
๑๔. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม
๑๕. พัฒนาอาคารสถานที่และเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ และทันสมัย

สัญลักษณ์ :

สัญลักษณ์เป็นวงกลมรูป "คนตีเหล็ก" เนื่องจาก การตีเหล็ก เป็นอาชีพหลักของประชาชนตำบลร่องฟองที่ได้รับการถ่ายทอดศิลปะการตีเหล็กจากบรรพบุรุษมาช้านาน และได้สืบทอดอาชีพตีเหล็กมาจนถึงปัจจุบัน จึงนำเอามาเป็นสัญลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประพันธ์ ศุภสร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า จิตอาสาตามแนวทฤษฎีทั่วไป หมายถึง จิตของคน ผู้ที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเกิดจากความสงสาร เมื่อเห็นผู้อื่นเดือดร้อน จึงอาสาเข้าช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ไม่เลือกปฏิบัติ เป็นการช่วยเหลือตามกำลังสติปัญญา และความรู้ความสามารถของตน ส่วนจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง จิตของคน ผู้มีเมตตาและคุณธรรม ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือจิตของคนผู้เสียสละร่างกาย แรงใจ ช่วยเหลือผู้อื่นคลายทุกข์ มีความสุขตามความเหมาะสม และเกิดประโยชน์ต่อสังคม ส่วนกระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์และผสมผสานกันอย่างเป็นกระบวนการ ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบของกฎระเบียบในสังคม ด้วยการจัดอบรม ฝึกฝนให้ความรู้ความเข้าใจ ปลุกฝังจิตสำนึกการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ ไม่หวังสิ่งตอบแทน บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยการจัดปฐมนิเทศจิตอาสา เสริมสร้างจิตอาสาให้มีพลังในระหว่างการทำงานและฝึกวิธีการสอดแทรกธรรมะ เข้ากับกิจกรรมในขณะปฏิบัติหน้าที่ เป็นการนำธรรมะซึมซับเข้าภายในจิตใจโดยไม่

รู้ตัว ได้แก่การสวดมนต์นั่งสมาธิ ฟังธรรม จัดกิจกรรมกลุ่มด้วยการให้ช่วยเหลือกันทำงาน ทำให้เกิดการเห็นอกเห็นใจกัน รักสามัคคีกันมากขึ้น และที่สำคัญคือหัวใจของการทำงานจิตอาสาคือการให้ด้วยจิตบริสุทธิ์ พร้อมสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และสละเวลาอยู่เสมอ ยกระดับจิตของผู้ทำให้สูงขึ้นไปสู่ความเป็นผู้มีศีล สมาธิ และปัญญายิ่งขึ้นไป^{๔๖}

บุษราภรณ์ ตีเยาว์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การก่อรูปจากความคิดและอุดมการณ์ได้แรงบันดาลใจจากครอบครัวและต้องการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาสังคม ลักษณะงานจิตอาสาเป็นงานกิจกรรมเชิงประเด็นสังคมและกลุ่มเป้าหมาย มีโครงสร้างและระบบงานแบ่งตามหน้าที่ งานบริหารจัดการ งานธุรการเอกสาร งานนัดหมาย และแรงงาน มีการปลูกฝังวิถีคิดการปฏิบัติงานถ่ายทอดขั้นตอนเทคนิคและเป้าหมายงาน ส่วนกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านขบวนการจิตอาสาของเยาวชน คือ การเรียนรู้จากประสบการณ์ในสังคมสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ จากการใช้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการเป็นผู้ให้และผู้ช่วยเหลือผู้อื่น และด้านความเชื่อมโยงของขบวนการจิตอาสาที่มีผลต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน ๓ ด้าน คือ ด้านกาย เยาวชนใช้เวลาว่างทำงานจิตอาสา มีบุคลิกภาพกล้าแสดงออกเชื่อมั่นเห็นคุณค่าตนเองด้านจิตใจ เยาวชนเข้าใจภาวะอารมณ์ตนเองและผู้อื่น มีความอดทน ด้านความคิดสติปัญญา เยาวชนพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองมีระเบียบ รู้จักให้ มีกระบวนการคิด ในความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ปรับตัวเข้ากับคนอื่น และในความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมตระหนักว่าสังคมไม่ใช่เรื่องของคนใดคนหนึ่งแต่เป็นเรื่องของทุกคน การทำเพื่อสังคมสามารถเริ่มต้นจากตนเอง^{๔๗}

ไพโรจน์ อักษรเสื่อ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า ๑.หลักการแนวคิด และองค์ประกอบจิตสาธารณะในโลกปัจจุบัน พบว่า หลักการและแนวคิดในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนไม่ว่าจะเป็นในสถานศึกษา หรือในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลูกฝัง อบรมการฝึกปฏิบัติให้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามาร่วมมือกันเริ่มจากการสร้างความตระหนัก การวิเคราะห์วิพากษ์ วิจารณ์ปัญหาในสังคม การสร้างความรักเอื้ออาทรต่อกัน การรับรู้เข้าใจในศักยภาพตนเองการร่วมมือกันและการมีเครือข่ายร่วมมือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ๒.บริบทและวิธีการจัดกิจกรรมเชิงจิตสาธารณะในสถานศึกษาพบว่า การพัฒนาจิตสาธารณะเน้นการใช้กิจกรรมพัฒนา

^{๔๖} ประพันธ์ ศุภษร และคณะ, “กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๔๗} บุษราภรณ์ ตีเยาว์, “ขบวนการจิตอาสา : การขัดเกลาทางสังคมกับการพัฒนาตนเองของเยาวชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, *ดุขฎิณีพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑).

ผู้เรียนเป็นหลักโดยครูผู้รับผิดชอบในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร่วมกันวิเคราะห์และสร้างเป็นหลักสูตรเฉพาะของโรงเรียนและมีคู่มือในการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะโดยตรงมีการวัดและประเมินผลทุกภาคเรียน แล้วนำผลในแต่ละภาคเรียนสรุปผลการประเมินแต่ละปีในการจัดกิจกรรมนั้นเน้นที่กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นหลัก นอกจากนี้ยังได้จัดทำเป็นโครงการ/กิจกรรม และสอดแทรกในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระโดยครูผู้สอนเป็นผู้รับผิดชอบเป็นผู้ประเมินร่วมกับผู้ปกครองนักเรียนหลังสิ้นปีการศึกษาสรุปผล เพื่อนำไปรวมกับผลการประเมินในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และ๓. รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณามี ๖ ขั้นตอน คือ การเตรียมการ (Preparation) การประเมินก่อนดำเนินการ (Assessment) การพัฒนา (Treatment) การฝึกปฏิบัติ (Practice) การประเมินผลหลังดำเนินการ (Evaluation) และการวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน (Feedback) ผลการทดลองใช้และประเมินรูปแบบพบว่า ๑) ประสิทธิภาพของชุดฝึกจิตสาธารณะมีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการเท่ากับ ๘๑.๐๒ และประสิทธิภาพของผลลัพธ์เท่ากับ ๘๓.๙๔ แสดงว่า ประสิทธิภาพของชุดฝึกจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนด้านกระบวนการและผลลัพธ์ได้เท่ากับร้อยละ ๘๑.๐๒ และ ๘๓.๙๔ ตามลำดับ ๒) ดัชนีประสิทธิผลของชุดฝึกจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าเท่ากับ ๐.๕๑ แสดงว่านักเรียนมีคะแนนจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕๑.๐๒ และ ๓) นักเรียนมีคะแนนจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการหลังใช้ชุดฝึกสูงขึ้นกว่าก่อนใช้ชุดฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๙๙}

อัจฉนาถ ไชยนาพงษ์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยจูงใจความมีจิตอาสาในกิจกรรมสาธารณสุขของผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการในจังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ที่มีความมีจิตอาสา ซึ่งมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ และพัฒนาสังคมส่วนรวม ซึ่งรวมถึงกิจกรรมสาธารณสุข การวิจัยเชิงสำรวจนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความมีจิตอาสาและวิเคราะห์ปัจจัยการจูงใจความมีจิตอาสาในกิจกรรมสาธารณสุขของผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เลือกตำบลที่มีผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการครบ ๗ ตำบล อำเภอละ ๑ ตำบล ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการในจังหวัดชลบุรี จำนวน ๓๕๕ คน เก็บข้อมูลด้วยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้ตอบด้วยตนเอง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัย พบว่า ผู้นำชุมชนดำรงตำแหน่งสมาชิก อบต. ร้อยละ ๕๕.๕ เป็นเพศชายร้อยละ ๕๓.๘ มีอายุเฉลี่ย ๔๓ ปี และจบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ ๔๙.๖ ด้านการจูงใจพบคะแนนเฉลี่ยความรับผิดชอบ ร้อยละ ๗๙.๕ ของคะแนนเต็ม ผู้นำชุมชนมีคะแนนเฉลี่ยความมีจิตอาสาร้อยละ ๗๙.๕ ของคะแนนเต็ม ปัจจัยการจูงใจทุกด้านมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงทางบวกกับความมีจิตอาสา และ

^{๙๙} ไพโรจน์ อักษรเสื่อ, “รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ๓”, วารสารธรรมทัศน์, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒ (เดือนกรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๕๙): ๑๐๓-๑๑๖.

พบว่า การยอมรับนับถือ (X๑) ลักษณะงานอาสา(X๒) ความก้าวหน้าในงาน (X๓) และความสำเร็จของงาน (X๔) ร่วมกันอธิบายความมีจิตอาสาของผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการในจังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ ๕๒.๘^{๙๙}

พระจเร ธรรมจิตโต (จันทร์บาง) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจิตอาสาตามหลักของพระโพธิสัตว์” ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมจิตอาสา เป็นการสร้างจิตสำนึกของมนุษย์ตามความรู้สึกที่มีอยู่จริงให้เป็นจิตของการให้ การเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัครใจอย่างใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข มีคุณค่า และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น การมีจิตอาสาตามหลักของพระโพธิสัตว์มีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์หรือปัญหา รวมไปถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ด้วยความเสียสละจากจิตใจที่บริสุทธิ์ ความสมัครใจโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน โดยยึดหลักพุทธธรรมได้แก่ ปรัตถุสัจจะ โยนิโสมนสิการ ธรรมทาน และปิยวาจา และการวิเคราะห์คุณค่าการส่งเสริมจิตอาสาตามหลักของพระโพธิสัตว์ พบว่า (๑) มีคุณค่าด้านการพัฒนาตนเอง เป็นการให้ความสำคัญในการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา (๒) มีคุณค่าด้านการพัฒนาสังคม ทำให้บุคคลมีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา มุ่งเน้นการให้แก่มากกว่าการรับและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ และ (๓) มีคุณค่าด้านการบรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นจิตอาสาที่ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในรูปแบบต่าง ๆ^{๑๐๐}

ภัทรภร สีทองดี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐพบว่า รูปแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตคือ ๑) ด้านการมีส่วนร่วมการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วมนั้น ควรพัฒนาโดยการทำงานเป็นทีม การเข้ากลุ่มอภิปราย ระดมความคิดเห็นในห้องเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมตามที่ภาควิชาที่จัดบริการชุมชน รวมทั้งการลงพื้นที่ชุมชนและการแบ่งกลุ่มกันทำงานและแบ่งหน้าที่ เป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะด้วยการมีส่วนร่วมให้เข้มแข็งมากขึ้น ๒) ด้านการติดต่อสื่อสารการพัฒนาการติดต่อสื่อสาร ควรพัฒนาโดยการฝึกพูดภาษาต่าง ๆ ในอาเซียน การฝึกพูดสื่อสารให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม การฝึกพูดในงานจัดนิทรรศการ การฝึกฟังและพูดในที่บริษัท การบิน ตลอดจนการฝึกพูดและเขียนในต่างประเทศเป็นการสร้างเสริมจิตสาธารณะ ด้านการติดต่อสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่ง ๓) ด้านการวิเคราะห์ วิพากษ์และวิจารณ์การพัฒนาการวิเคราะห์ วิพากษ์และวิจารณ์ควรพัฒนาโดยการโต้เถียง การแบ่งกลุ่มถกเถียงในหัวข้อที่สนใจแบ่งกลุ่มโต้เถียงในหัวข้อที่กำหนด แบ่งกลุ่มกันโต้เถียงในหัวข้อที่มีประโยชน์ต่อส่วนรวม แบ่งกลุ่มกันจัดเวทีนำเสนอ

^{๙๙} อัจฉนาถ ไชยนาพงษ์ และคณะ, “ปัจจัยจูงใจความมีจิตอาสาในกิจกรรมสาธารณสุขของผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการในจังหวัดชลบุรี”, วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๙): ๖๔-๗๕.

^{๑๐๐} พระจเร ธรรมจิตโต (จันทร์บาง), “การส่งเสริมจิตอาสาตามหลักของพระโพธิสัตว์”, วารสารมหาจุฬาริชาการ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔): ๗๑-๘๓.

แข่งขันวิชาการ ตลอดจนการจัดเวทีนำเสนอการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการสร้างเสริมจิต
 สาธารณะในรูปแบบการวิเคราะห์ วิพากษ์และวิจารณ์ได้ดีขึ้น^{๑๐๑}

กัญจวิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และพระมหาดุรณ ปณญารุโณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การ
 ส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาของพระสงฆ์เขตภาคกลางตอนล่างในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ๑)
 ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ๑.๑) เจตคติโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๙) ๑.๒) ปัจจัยที่
 เกี่ยวข้อง โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๙๙) ๑.๓) พฤติกรรมเชิงจริยธรรม โดยรวม อยู่ในระดับ
 มาก ($\bar{X}$ = ๔.๐๙) ๑.๔) ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทดสอบด้วยค่าถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง ระหว่างตัวแปร
 อิสระกับตัวแปรตาม โดยรวม ได้แก่ ปัจจัยการรับรู้มุมมองร่วมกัน (X๑) (β = .๒๖๔) ปัจจัยการมีส่วนร่วม
 ร่วม (X๔) (β = .๑๐๔) ปัจจัยการเสริมสร้าง (X๕) (β = .๐๙๕) ปัจจัยการพึ่งพาอาศัยกันและกัน (X๖)
 มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม (ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรม) (F = ๑๓๒.๗
 ๒๕; p -Value = ๐.๐๐๑) ๒) การดำเนินงาน พบว่า มี ๕ ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ ๑ กำหนดเป้าหมาย ชั้นที่
 ๒ กำหนดคุณลักษณะ ชั้นที่ ๓ เน้นกระบวนการทำงานเพื่อชุมชน ชั้นที่ ๔ มุ่งถ่ายทอดความรู้เพื่อผู้อื่น
 และชั้นที่ ๕ สะท้อนคิดผลการปฏิบัติงาน ๓) รูปแบบ ประกอบด้วย ๓.๑) ด้านการประยุกต์การ
 ส่งเสริมเชิงพุทธบูรณาการ ๓.๒) ด้านการขับเคลื่อนการส่งเสริม ๓.๓) ด้านการมีส่วนร่วมและทุนทาง
 สังคม^{๑๐๒}

ฐิตินันท์ ตันยวรรณะ และ ดร.จิรพรรณ นฤภัทร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างพลัง
 เครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียม ด้วยแนวคิดทุนทางสังคม: กรณีศึกษา บทบาทข้าราชการทหารกรม
 กิจการพลเรือนทหารเรือ” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือใน
 การเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียมด้วยทุนทางสังคม มีเป้าหมายร่วมกันระหว่าง
 ข้าราชการทหาร องค์กรภาคพลเรือน และประชาชน คือ การทำประโยชน์และความดีงามต่อสังคม
 เพื่อสนองพระบรมราโชบายของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และที่สำคัญ คือ การเป็นจุดเริ่มต้นให้คนใน
 ชาติเห็นความสำคัญของการเป็นจิตอาสาเพื่อร่วมกันทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติ และหันมาสนใจ
 ที่จะทำเพื่อคนอื่นและเพื่อสังคมโดยมุ่งเน้นผลสำเร็จในมิติด้านจิตใจของประชาชน คือ ผู้ที่มาเป็นจิต
 อาสานั้นจะได้รับความสุข รวมถึงเกิดแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาและได้เรียนรู้ในการเป็นทั้ง
 “ผู้ให้” และ “ผู้รับ” โดยข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ ในฐานะของผู้ที่ให้การ
 สนับสนุนการปฏิบัติงานในภาพรวม เป็นทั้งผู้ปฏิบัติและผู้สนับสนุนการปฏิบัติ มีบทบาทในการเป็นแม่
 ชำยในการทำงานรวมถึงบทบาทของการเป็นผู้เสริมพลังอำนาจของเครือข่ายงานจิตอาสา ซึ่งใน
 บทบาทดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ปฏิบัติงานที่เป็นทั้งประโยชน์ส่วนบุคคล และประโยชน์
 เพื่อสังคมส่วนรวม และสิ่งสำคัญนั้นเริ่มจากการสร้างสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างข้าราชการทหาร

^{๑๐๑} ภัทรภร สีทองดี, “การพัฒนาแบบการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนิสิตในสถาบันอุดมศึกษา
 ของรัฐ: กรณีศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, *ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
 การศึกษา*, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๙).

^{๑๐๒} กัญจวิรา วิจิตรวัชรารักษ์ และพระมหาดุรณ ปณญารุโณ, “การส่งเสริมเครือข่ายจิตอาสาของ
 พระสงฆ์เขตภาคกลางตอนล่างในประเทศไทย”, *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๗
 (กรกฎาคม ๒๕๖๔):

องค์กรภาคพลเรือน และประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือผ่านการทำงานจิตอาสาด้วยทุนทางสังคม สร้างให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและยังสร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้นในสังคมภายใต้บทบาทของการเป็นจิตอาสาอีกด้วย^{๑๐๓}

ขวัญตา ภูริวิทยาธิระ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า จิตอาสาเป็นคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมที่บุคคลพึงมี เป็นคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ การปลูกฝังจิตอาสาในวิชาชีพพยาบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เริ่มตั้งแต่การพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลให้พร้อมที่จะเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ดี ปลูกฝังให้นักศึกษาพยาบาลมีคุณธรรมจริยธรรม มีความเอื้ออาทร มีจิตบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ และมีจิตอาสา เพื่อให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพและมีสมรรถนะที่สอดคล้องตามความต้องการของสังคม การพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลกระทำได้โดยการสอดแทรกในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายที่จะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาพยาบาลมีจิตอาสา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้โดยการบริการสังคมที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาลได้มีประสบการณ์ตรงในการรับใช้และบริการสังคม ประสบการณ์ที่นักศึกษาพยาบาลได้รับจะสร้างแรงจูงใจให้เกิดจิตสำนึกในการช่วยเหลือสังคมและพัฒนาเป็นจิตอาสาตามมา^{๑๐๔}

แสน กิรินวนันท์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสังคมและชุมชนภายใต้จิตอาสา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาประเทศไทยในห้วงเวลาที่ผ่านมามีการพัฒนาประเทศไทยในลักษณะรูปธรรมเสียเป็นส่วนใหญ่เช่น โครงสร้างพื้นฐานภายในประเทศ อาคารต่างๆ เป็นต้น จนช่วงเวลาหนึ่งประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นมาก กระทั่งวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ผ่านมากลายเป็นตัวอย่งและประสบการณ์สำคัญของประชาชนชาวไทย รวมถึงภาครัฐที่ตระหนักว่าการพัฒนาวิถึแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้ทำให้ประเทศไทยสามารถเดินหน้าได้อย่างแท้จริง จึงต้องมีการพัฒนาทางด้านจิตใจควบคู่ เพื่อให้ประชาชนชาวไทยเกิดสำนึกและสร้างให้การพัฒนาก่อเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นได้ คำว่า “จิตอาสา” จึงเป็นคำหนึ่งที่เกิดขึ้นในห้วงเวลานั้น โดยมีจุดประสงค์สำคัญต้องการให้ประชาชนชาวไทยตระหนักและให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าการให้ความสำคัญแก่ตนเอง ซึ่งบทความฉบับนี้จะเป็นการตีความและขยายคำว่า “จิตอาสา” อีกครั้งให้มีความหมายครอบคลุมถึงความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มเติม เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าหากประชาชนชาวไทยขาดจิตอาสา จะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมเช่น ประเทศไทย สังคมหรือชุมชนต่างๆ ภายในประเทศ จนเกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองต่างๆ ขึ้นมาเช่น ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น รวมถึงการเสนอแนวทางในการสร้างจิตอาสาเช่น การสอนและการปลูกฝังจิตอาสา เพื่อให้ประชาชนชาวไทยเกิด

^{๑๐๓} วุฒินันท์ ต้นยัวร์รณะ และ ดร.จิรพรรณ นฤภัทร, “การเสริมสร้างพลังเครือข่ายจิตอาสาที่เท่าเทียม ด้วยแนวคิดทุนทางสังคม: กรณีศึกษา บทบาทข้าราชการทหารกรมกิจการพลเรือนทหารเรือ”, รายงานสืบเนื่องการสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสการสถาปนาคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มธ. ปีที่ ๖๕, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://socadmin.tu.ac.th/uploads/socadmin/file_document/๑.๒.pdf [๑๖ มกราคม ๒๕๖๕].

^{๑๐๔} ขวัญตา ภูริวิทยาธิระ, การพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาล, วารสารวิจัยและนวัตกรรมการทางสุขภาพ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑, หน้า ๕๕.

จิตอาสาแท้ขึ้นมาเป็นแนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาทุนมนุษย์ จนส่งผลกระทบต่อให้สังคมและประเทศไทยเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืนและแท้จริง^{๑๐๕}

ศุภวรรณ เล็กวิไล และ เรียม ศรีทอง ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาสำหรับนักศึกษาครู ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาสำหรับนักศึกษาครูเน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย และทักษะพิสัยเป็นสำคัญ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการ จุดมุ่งหมาย กระบวนการจัดกิจกรรม ๕ ขั้นตอน และการประเมินผล โดยมีปัจจัยเอื้อต่อการเสริมสร้างจิตอาสาที่สำคัญ ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วม การลงมือปฏิบัติ แหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตอาสา ด้านผู้สอนหรือวิทยากรที่ควรเป็นต้นแบบที่ดี มีประสบการณ์ตรงด้านจิตอาสา และด้านระยะเวลา การปลูกฝังจิตอาสาควรใช้เวลาทั้งในและนอกห้องเรียน มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเป็นนิสัย อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างจิตอาสาสำหรับนักศึกษาครูที่จะเป็นทรัพยากรบุคคลสำคัญของประเทศในอนาคตให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ก่อเกิดประโยชน์แก่สังคมโดยรวม^{๑๐๖}

ธนบดี ครองยุติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาจิตอาสาของบุคลากรองค์กรสาธารณกุศลเชิงพุทธบูรณาการ ผลการวิจัย พบว่า สภาพการปฏิบัติงานขององค์กรสาธารณกุศลมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ และโครงสร้างองค์กร ด้านจิตอาสาของบุคลากรยังมีปัญหาเกี่ยวกับการขัดแย้งระหว่างองค์กร และการหาผลประโยชน์ จิตอาสาในพระพุทธศาสนามีความลึกซึ้งกว่าในศาสตร์สมัยใหม่โดยเป็นจิตสำนึกในหน้าที่ด้วยความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ประกอบด้วยศรัทธา รับผิดชอบ ต่อหน้าที่ในฐานะสมาชิกของสังคม การพัฒนาจิตอาสาเชิงพุทธที่สำคัญคือการใช้หลักไตรสิกขา หลักหน้าที่บุคคล และการขัดเกลาทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาจิตอาสาในศาสตร์สมัยใหม่ที่สำคัญคือ การเรียนรู้สังคมเชิงพุทธธิปัญหาและการขัดเกลาทางสังคม แนวทางการพัฒนาจิตอาสาบุคลากรองค์กรสาธารณกุศลเชิงพุทธบูรณาการ ได้แก่ ๑) ทางตรงได้แก่บูรณาการหลักไตรสิกขา หน้าที่บุคคลและการขัดเกลาเชิงพุทธร่วมกับการพัฒนาจิตอาสาที่องค์กรใช้อยู่เดิม ๒) ทางอ้อมได้แก่การบูรณาการหลักหน้าที่บุคคลกับการขัดเกลาทางสังคมผ่านสถาบันทางสังคม เช่น โรงเรียน สื่อมวลชน^{๑๐๗}

สรุป จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า การส่งเสริมจิตอาสา เป็นการสร้างจิตสำนึกของมนุษย์ตามความรู้สึกที่มีอยู่จริงให้เป็นจิตของการให้ การเสียสละ การช่วยเหลือผู้อื่น และสังคมเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยความสมัครใจอมใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข มีคุณค่า และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์และผสมผสานกันอย่างเป็นกระบวนการ ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติตามกรอบ

^{๑๐๕} แสน กิรินวนันท์ ,การพัฒนาสังคมและชุมชนภายใต้จิตสาธารณะ, วารสารการเมืองการปกครอง ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๒, หน้า ๑๘๔.

^{๑๐๖} ศุภวรรณ เล็กวิไล และ เรียม ศรีทอง, รูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาสำหรับนักศึกษาครู, วารสารบัณฑิตวิจัย JOURNAL OF GRADUATE RESEARCH ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๒), หน้า ๒-๓.

^{๑๐๗} ธนบดี ครองยุติ, แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะของบุคลากรองค์กรสาธารณกุศลเชิงพุทธบูรณาการ, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๔ (เมษายน ๒๕๖๓), หน้า ๖๙.

ของกฎระเบียบในสังคม ด้วยการจัดอบรม ฝึกฝนให้ความรู้ความเข้าใจ ปลุกฝังจิตสำนึกการเป็นผู้ให้ ผู้เสียสละ ไม่หวังสิ่งตอบแทน บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดังนั้นคณะผู้วิจัยเห็นว่า หลักการและแนวคิดในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของคนไม่ว่าจะเป็นในชุมชน หรือในสังคมว่าจะต้องเกิดขึ้นได้ จากการคลุกคลีอยู่กับความถูกต้อง การปลุกฝัง อบรมการฝึกปฏิบัติการได้เห็นตัวอย่างที่ชวนให้ประทับใจ ปัจจัยเหล่านี้จะค่อย ๆ โน้มนำใจของบุคคลให้เกิดจิตสำนึกที่ถูกต้องและการสร้างจิตอาสา ให้เกิดขึ้นจำต้องอาศัยสถาบันทางสังคมหลายส่วนเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกันเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ การวิเคราะห์วิพากษ์ วิจารณ์ปัญหาในสังคม การสร้างความรักเอื้ออาทรต่อกัน การรับรู้เข้าใจในศักยภาพตนเองการร่วมมือกันและการมีเครือข่ายร่วมมือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการสร้างจิตอาสา ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่เรียกว่า สังคหวัตถุ ๔ ข้อแรก คือ ทาน การให้ทาน หรือการเสียสละจัดเป็นคุณธรรมเบื้องต้น ที่จะช่วยสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่คณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ต่อไป

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ขอบเขตการวิจัย
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยที่มุ่งศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธ, เสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ และเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการดังนี้

๑) เป็นการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ประชาชนตำบลน้ำขำเกี่ยวกับเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒) การสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง (In-depth- Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน อสม.ตำบล ผู้บริหารท้องถิ่น เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ประชาชน พัฒนาชุมชนตำบลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจิตอาสา ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงแนวทางการเรียนรู้ กระบวนการสื่อสารคุณค่า การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ และการ

เสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่

๓.๒ พื้นที่การวิจัย/ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่การวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ของชุมชนที่เป็นแหล่งการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ให้ความสำคัญในระดับชุมชนและระดับประเทศ และด้านที่เป็นสถานที่ที่มีการส่งเสริมการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมจิตอาสาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาโดยมีการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมและอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังเป็นชุมชนหรือหน่วยงานที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ที่บ่งบอกถึงการมีจิตอาสาวิถีพุทธในรูปแบบต่าง ๆ คือ ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓.๒.๒ กลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

คณะผู้วิจัยกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเจาะจง ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา จำนวน ๒๐ รูป/คน ได้แก่

(๑) พระสงฆ์ในเขตตำบลน้ำขำ	จำนวน ๒ รูป
(๒) ผู้นำชุมชนในตำบลน้ำขำ	จำนวน ๖ คน
(๒) กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ	จำนวน ๖ คน
(๓) กลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชน	จำนวน ๖ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสัมภาษณ์กลุ่มย่อย เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษา ดังต่อไปนี้

๑. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับสัมภาษณ์คณะสงฆ์ ผู้นำชุมชน อสม.ตำบล ประชาชน ปราชญ์ชาวบ้าน พัฒนาชุมชนตำบล และตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมจิตอาสาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น

- ๑) ลักษณะจิตอาสาของประชาชนในชุมชนตำบลน้ำชำ
- ๒) กระบวนการสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๓) การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒. แบบสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (key informant) ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนในพื้นที่พัฒนาเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มจิตอาสาในพื้นที่พัฒนาเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จำนวน ๑๕ รูป/คน เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ โดยมีเนื้อหาสำคัญ เช่น

- ๑) การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์
- ๒) กิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๓) รูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๔) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๕) การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๖) การส่งเสริมการเรียนรู้เครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
- ๗) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓. การสังเกต โดยสังเกตการณ์เรียนรู้ พฤติกรรมการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนนา อำเภอเมืองแพร่

๔. การใช้เทคนิคการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่าย การจัดแผนภูมิหรือแผนภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการจัดสภาพการณ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ การพัฒนาจิตอาสาวิถีพุทธ และการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธของชุมชนตำบลน้ำชำ ซึ่งการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับบริบทของชุมชนในพื้นที่ตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมสัมมนาชีพของชุมชนตำบลน้ำชำ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการออกเป็น ๔ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑

๑) คณะผู้วิจัยจัดประชุม วางแผนและอธิบายขั้นตอนการดำเนินงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอันเป็นประโยชน์ตอบโจทย์วัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของงานเช่น การเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องบันทึกเสียง การบันทึกรูปภาพประกอบแต่ละกิจกรรม

๒) คณะผู้วิจัยร่วมกันกำหนดประเด็นกิจกรรม ศึกษาวิเคราะห์ องค์ความรู้ รูปแบบและกระบวนการสร้างสรรค์ของชุมชนสัมมนาชีพในจังหวัดแพร่ ที่ได้จากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ รายงานการวิจัย ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับบริบททางสังคม อาชีพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ระยะที่ ๒

๓) การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการติดต่อประสานงานกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เป้าหมาย และชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการวิจัย

๔) เตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อให้ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

๕) คณะผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม (จัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการ/บันทึกการสังเกตการณ์/การสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้อภิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ในการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ระยะที่ ๓

๖) คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตอาสาอบรมองค์ความรู้ด้านจิตอาสาวิถีพุทธแก่ผู้นำและประชาชน/ภาคีเครือข่าย

๗) คณะผู้วิจัย สรุปองค์ความรู้ กระบวนการ รูปแบบที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓ ของการวิจัย

๘) คณะผู้วิจัย รวบรวมข้อมูลและประเด็นอื่นๆ ที่เกิดจากการสัมมนา มาอภิปรายเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งด้านวิชาการ และด้านผู้ประกอบการเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๙) เผยแพร่ผลงานวิจัย ผ่านสิ่งพิมพ์วารสาร / บทความและการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โดยมีตารางการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย ดังนี้

ที่	กิจกรรมการวิจัย / การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา ๗ เดือน						
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑	การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจ และจัดสร้างการจัดสร้างเครื่องมือประกอบการวิจัย	X						
๒	การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมายแบบเจาะจง		X					
๓	ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่			X				
๔	การรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์			X				
๕	สรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่					X		
๖	การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ผลงานวิจัย วิดิทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน						X	X

๗	การจัดรายงานฉบับสมบูรณ์							X
๘	การจัดทำบทความเผยแพร่ในระดับชาติ							X

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร หนังสือ ตำรา รายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธของชุมชนตำบลน้ำชำ และการลงพื้นที่เพื่อศึกษาสภาพปัญหา ข้อมูลบริบทของชุมชน ความต้องการของชุมชนในพื้นที่ตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ องค์ประกอบ การบริหารจัดการ การดำเนินงาน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานการพัฒนา เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ศักยภาพ ความสามารถด้านสัมมาชีพในชุมชน และการสัมภาษณ์ภาคีของชุมชนตำบลน้ำชำ โดยนำเอาข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรมทั้งหมดมาตรวจสอบความครบถ้วนในประเด็นที่ต้องการศึกษา แล้วจัดเรียงข้อมูลจัดกลุ่มของข้อมูลแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ประกอบเข้าด้วยกันการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ยึดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) เพื่อให้เห็นถึงการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓.๖ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ แนวทางการปฏิบัติด้านจิตอาสาตามหลักการทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงคน ความรู้ และกระบวนการที่มีการทำกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธหรือการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

การศึกษาวิจัย “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอเมืองแพร่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน อสม.ตำบล ประชาชน ประชาญ์ชาวบ้าน พัฒนาชุมชนอำเภอ และตัวแทนองค์กร/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group แล้วนำข้อมูลที่ได้จากกระบวนการวิจัยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ และ ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

คณะผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จำนวนทั้งสิ้น ๒๐ รูป/คน เป็นกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้นำปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ และกลุ่มประชาชน จิตอาสาซึ่งเป็นกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๕ คน จึงทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อตอบวัตถุประสงค์แต่ละข้อดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

๔.๑.๑ สภาพภูมิหลังของตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลสภาพภูมิหลังของตำบลน้ำชำ อำเภอมืองแพร์ จังหวัดแพร่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ประวัติความเป็นมาของตำบลน้ำชำ

ตำบลน้ำชำ หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า “ตำบลน้ำจ๋า” มีประวัติอันยาวนานมาประมาณ ๑๘๐ ปี ในอดีตตำบลน้ำชำมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ชุ่มฉ่ำน้ำ รมเย็น ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำจ๋า” มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และน้ำซึ่งพื้นดินจะมีน้ำไหลซึมบนผิวดินตลอดทั้งปี มีลำห้วยที่มีปริมาณน้ำไหลซึมตลอดเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ต่อมาสภาพสังคมของตำบลน้ำชำ ชาวบ้านในตำบลน้ำชำมีการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมผู้คนแก่งแย่งกันทำมาหากิน มีการตัดไม้ทำลายป่า จึงทำให้สภาพพื้นที่เกิดความแห้งแล้งเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติน้ำที่เคยไหลมาจากภูเขาเริ่มแห้งทำให้การเกษตรได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง จึงเหลือไว้แต่ความแห้งแล้งให้เห็นในปัจจุบัน ทางด้านสังคมจำนวน

ประชากรเริ่มลดน้อยลงจนเป็นเหตุให้องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำถูกยุบรวมกับองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง^๑ และในปัจจุบันลักษณะของหมู่บ้านน้ำชำแต่ละหมู่มีลักษณะดังนี้

หมู่ที่ ๑ ตำบลน้ำชำ มีพื้นที่จำนวนทั้งหมดโดยประมาณ ๖,๘๖๒ ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่นา จำนวน ๖๓๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่ จำนวน ๑,๔๓๘ ไร่ พื้นที่ทำสวน จำนวน ๘๑๓ ไร่ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ จำนวน ๙๑๕ ไร่ พื้นที่ว่างเปล่าป่าไม้และภูเขา จำนวน ๒,๔๘๔ ไร่ พื้นที่แหล่งน้ำ จำนวน ๓๐๒ ไร่ จำนวนหลังคาเรือน จำนวนทั้งหมด ๒๐๓ หลังครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๕๗๗ คน ลักษณะภูมิประเทศมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้ และน้ำเจิ่งนองไหลซึมตลอดปี^๒

หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำชำ มีพื้นที่จำนวนทั้งหมดโดยประมาณ ๔,๙๔๐ ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำเกษตรกรรม จำนวน ๒,๗๐๒ ไร่ พื้นที่ทำนา จำนวน ๘๘๔ ไร่ พื้นที่ทำสวน จำนวน ๗๕ ไร่ พื้นที่ทำไร่ จำนวน ๔๐ ไร่ และอยู่อาศัย พื้นที่อื่นๆ เช่นเศษไร่ปลายนาอีก จำนวน ๑,๒๓๙ ไร่ จำนวนหลังคาเรือน จำนวนทั้งหมด ๑๕๙ หลังครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๓๔๓ คน ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ชุ่มฉ่ำน้ำ ร่มเย็น^๓

หมู่ที่ ๓ ตำบลน้ำชำ มีพื้นที่จำนวนทั้งหมดโดยประมาณ ๕,๑๒๖ ไร่ ประกอบด้วยพื้นที่ทำเกษตรกรรม จำนวน ๒,๒๒๐ ไร่ พื้นที่ทำนา จำนวน ๑,๑๑๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่ จำนวน ๑๖๕ ไร่ พื้นที่อื่นๆ จำนวน ๔๑๐ ไร่ และพื้นที่อยู่อาศัย จำนวน ๑,๐๗๒ ไร่ จำนวนหลังคาเรือน จำนวนทั้งหมด ๖๔๖ หลังครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๑,๖๕๒ คน ลักษณะภูมิประเทศมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ชุ่มฉ่ำน้ำ ร่มเย็นตลอดปี^๔

หมู่ที่ ๔ ตำบลน้ำชำ เป็นสถานที่เป็นป่าละเมาะที่อุดมสมบูรณ์มาก มีน้ำไหลผ่านมีหนองคลองบึงที่มีน้ำไว้ใช้อย่างอุดมสมบูรณ์ หมู่ที่ ๔ แยกออกมาจากหมู่ที่ ๒ เมื่อพ.ศ. ๒๕๓๓ จำนวนหลังคาเรือน จำนวนทั้งหมด ๑๐๔ หลังครัวเรือน มีจำนวนประชากร ๓๕๙ คน^๕

๒) ข้อมูลด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ตำบลน้ำชำตั้งอยู่ติดถนนไปอ่างห้วยน้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อทิศเหนือมีทุ่งเก่า ทุ่งอั้งลั้ง และติดต่อกับตำบลห้วยมา ตำบลแม่หล่าย ทิศใต้ มีทุ่งบวกแค ทุ่งบวกกว่าว ทุ่งป่าคา และติดต่อกับตำบลเหมืองหม้อ ทิศตะวันออก มีทุ่งเหนือ ทุ่งป่าดำ ทุ่งห้วยน้ำปูน และติดต่อกับตำบลห้วยม้า และตำบลสวนเขื่อน ทิศตะวันตก เป็นป่าละเมาะและเนินเตี้ย ๆ รวมทั้งวนอุทยานแพะเมืองผี และติดต่อกับตำบลร่องฟอง และตำบลแม่หล่าย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำสำคัญด้านการเกษตรของตำบลน้ำชำ มีภูเขา

^๑ เอกสาร, แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่.

^๒ เอกสาร แผนพัฒนาหมู่บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๑ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.

^๓ เอกสาร แผนพัฒนาหมู่บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.

^๔ เอกสาร แผนพัฒนาหมู่บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๓ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.

^๕ เอกสาร แผนพัฒนาหมู่บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๔ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่.

เห็นแหล่งกำเนิดของแหล่งน้ำทางทิศตะวันออก มีขุนห้วยน้ำปิง ห้วยขอนแก่น ห้วยต้นงุ่น ห้วยดอก
เข็ม ห้วยป่าแต่น ห้วยยาว ห้วยโป่ง และมีดอยม่อนปี้ลี้ ชุมชนตำบลน้ำซำได้อนุรักษ์ป่าไม้ไว้ให้ความ
อุดมสมบูรณ์เขียวชอุ่ม มีพื้นที่รับผิดชอบในการประกอบอาชีพทั้งหมด ๑๓,๔๘๘ ไร่^๖

๓) ข้อมูลด้านวัฒนธรรมประเพณี ในรอบ ๑๒ เดือน

ชาวบ้านตำบลน้ำซำนับถือศาสนาพุทธ เป็นศาสนาหลักจึงมีประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณี
บวชนาค พิธีบายศรีสู่ขวัญ, ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ประเพณีเลี้ยงผีฝ่าย ประเพณีสืบชะตาแม่น้ำ เพื่อเป็น
จุดรวมจิตใจของชาวบ้านให้มีความรัก ความสามัคคีเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจ

นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ (เดือนเมษายน) มีพิธีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุและครู
บาอาจารย์ ผู้มีพระคุณที่เคารพนับถือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน มีพิธีเทศน์มหาชาติและลอยกระทง^๗

๔) ข้อมูลด้านอาชีพตำบลน้ำซำ

อาชีพของประชากรตำบลน้ำซำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่
เลี้ยงสัตว์ หาของป่าและค้าขาย บางส่วนประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน และรับจ้างแรงงาน
ผลผลิตที่สำคัญของตำบล คือ กลุ่มแปรรูปข้าวแต่น กลุ่มแปรรูปข้าวแคบ กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลือง
อิมทิพย์ และกลุ่มทำกล้วยฉาบหงส์ทองหรือกล้วยหลอด อาชีพแต่ละกลุ่มมีการจดทะเบียนเป็น
วิสาหกิจชุมชน โดยเป็นลักษณะคณะกรรมการหรือสมาชิกในการบริหารงาน แบ่งฝ่ายออกเป็นฝ่าย
ผลิต มีหน้าที่ผลิตสินค้าตามที่มีหน่วยงาน องค์กรหรือห้างร้าน นอกจากนี้ยังมีฝ่ายการตลาดในการ
จัดหาห้างร้าน หน่วยงานหรือกลุ่มคนที่ต้องการในการซื้อสินค้าเพื่อไปใช้สอยหรือกลุ่มคนที่ต้องการไป
จำหน่ายเพื่อเป็นการหารายได้เสริมในครอบครัว แม้แต่การโฆษณาประชาสัมพันธ์ในพื้นที่ที่จำหน่าย
สินค้าโดยตรงหรือแม้แต่การจำหน่ายทางสื่อออนไลน์ ตลอดจนถึงการประชาสัมพันธ์ผ่าน
การท่องเที่ยวของตำบลน้ำซำ โดยมีผู้นำชุมชนและองค์กรเป็นที่ปรึกษาและให้องค์ความรู้เพิ่มเติม
เพื่อให้กลุ่มได้มีการพัฒนาและการผลิตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ในการจัดการช่วยเหลือสมาชิกใน
ชุมชนแก่กลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น

๑. กลุ่มแปรรูปข้าวแต่น จากการศึกษาและสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มแปรรูปข้าวแต่นโบราณ
เป็นการจัดทำขึ้นเพื่อให้ประชาชนหรือสมาชิกได้มีรายได้เสริมจากรายได้หลัก มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นโดย
มีนางสมทรง ชุ่มใจ เป็นประธานสมาชิก และมีสมาชิกจำนวนทั้งหมด ๑๗ คน ได้ผลิตข้าวแต่นสูตร
โบราณ ส่งไปจำหน่ายตามตลาดที่ต้องการ อีกทั้งในร้านค้าในชุมชนบ้านน้ำซำ ซึ่งก็ได้จัดทำเป็น
วิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าว ได้อย่างชัดเจน ในการนี้มีการส่งออกสินค้าไปตามสถานที่ต่าง ๆ หลังจาก
นั้น ในปีพ.ศ. ๒๕๖๒ มีการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด ๑๙ จึงส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนแปรรูปข้าว

^๖ อ่างแล้ว, แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕.

^๗ อำนวย วิรัตน์ชัยวรรณ, ประเพณีและความเชื่อชาวบ้านตำบลน้ำซำ อำเภอเมือแพร่ จังหวัดแพร่,
(แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๓-๔.

โบราณประสพปัญหาเกี่ยวกับการผลิตสินค้าส่งออกได้น้อย^๘ ทำให้สมาชิกและหรือผู้เกี่ยวข้องบางคนต้องเลิกหาหรือชะลอการผลิตสินค้าส่งออก^๙ ถึงแม้ว่าทางกลุ่มพยายามที่จัดทำรูปแบบสินค้าให้ทันสมัยและทันต่อความต้องการของผู้ซื้อแต่ก็ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางกลุ่มตั้งไว้ ปัจจุบันจึงพบปัญหาในการผลิตสินค้าและการจัดส่งที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย มีแต่เพียงรอการสั่งซื้อเท่านั้น จากปัญหาดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มแปรรูปข้าวแต่นเกิดภาวะการไม่คล่องตัว แต่ก็มีกรช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ เช่น วิทยาลัยชุมชนแพร่ก็ได้เข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการยกคุณค่าผลิตภัณฑ์ให้มีราคาสูงขึ้น^{๑๐} โดยมีการออกแบบสินค้าให้สวยงามและหลากหลาย

(๒) กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์ พบว่า สมาชิกในกลุ่มได้มีการแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์ ซึ่งเป็นเครื่องดื่มสมุนไพร เป็นเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพไม่มีน้ำตาล ไม่มีคลอริสเตอร์รอล ในการผลิตสินค้าทางสมาชิกได้มีจิตอาสา ร่วมกันผลิตเพื่อให้เกิดรายได้เสริมให้กับครอบครัว แต่เนื่องจากเป็นรายได้เสริมสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มจำเป็นต้องมีจิตอาสาในการผลิตสินค้า เพราะว่ารายได้ไม่เพียงพอต่อการเป็นอยู่ แต่ก็จำเป็นต้องผลิตเพื่อชุมชนจะได้มีอาชีพเสริมให้กับชุมชน ได้มีสมาชิกที่มีจิตอาสาเข้าร่วมเป็นจำนวนมากที่ผ่านมาทำให้การผลิตสินค้าแทบไม่ทันต่อการต้องการ หลังจากนั้นมา เกิดสภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ร้าย โควิด ๑๙ จึงทำให้กลุ่มเกิดภาวะในการผลิตที่ฝืดเคือง ไม่คล่องตัว มีการหยุดชะงัก พร้อมกันนี้ สมาชิกกลุ่มบางคนก็เริ่มที่จะไม่มา ขอลาออกกลุ่มเนื่องจากปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครอบครัว^{๑๑}

(๓) กลุ่มข้าวแคบ จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มทำข้าวแคบ พบว่า เป็นกลุ่มข้าวแคบเป็นการแปรรูปข้าวมาเป็นข้าวแคบ เป็นแผ่น ๆ มีสมาชิกกลุ่มและมีการผลิตสินค้า แต่เนื่องจากข้าวแคบเป็นผลิตภัณฑ์แบบทางภาคเหนือ ดังนั้น การผลิตสินค้าหรือการส่งออกจึงไม่หลากหลายเหมือนผลิตภัณฑ์อื่นๆ สืบเนื่องจากเกิดสภาวะการแพร่ระบาดของเชื้อโรค ร้าย โควิด ๑๙ จึงทำให้กลุ่มเกิดภาวะในการผลิตที่ฝืดเคือง ไม่คล่องตัว มีการหยุดชะงัก พร้อมกันนี้ สมาชิกกลุ่มบางคนก็เริ่มที่จะไม่มา ขอลาออกกลุ่มเนื่องจากปัญหารายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายในครอบครัว จึงทำให้กลุ่มแปรรูปข้าวแคบจึงจำกัดอยู่ในวงสมาชิกที่มีจำนวนน้อย อาจจะเรียกได้ว่า เป็นการผลิตเป็นการส่วนตัวก็ได้ การผลิตก็จะมีกรส่งไปตามร้านค้าในชุมชนแต่ละชุมชนที่ต้องการนำไปจำหน่าย ดังนั้น รายได้ของกลุ่มนี้จึงไม่เพียงพอกับรายจ่าย เป็นแต่เพียงครอบครัวไหนต้องการที่อยากมีรายได้เสริมก็สามารถที่จะมาผลิตได้^{๑๒}

^๘ สัมภาษณ์, นางสมเสวียน ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๙ สัมภาษณ์, นางหทัยกาญจน์ คำวังจันทร์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐} สัมภาษณ์, นางสาวเสถียร คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๑} สัมภาษณ์, นางชลธิชา คำวังจันทร์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๒} สัมภาษณ์, นางลัดดา วิชาสกุลเด่น, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

(๔) กลุ่มกล้วยฉาบหึ่งทองหรือกลุ่มกล้วยหลอด จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่ม พบว่าตัวแทนกลุ่มผลิตกล้วยฉาบหรือกล้วยหลอด ปัจจุบันได้ย้ายไปรวมตัวกับกลุ่มผลิตแปรรูปข้าวแตน เนื่องจากว่าสถานการณ์โควิด ๑๙ ทำให้กลุ่มผลิตภัณฑ์กล้วยฉาบหรือกล้วยหลอดไม่สามารถผลิตสินค้าออกไปตามวัตถุประสงค์ทางกลุ่มจึงได้รวมตัวกับกลุ่มแปรรูปข้าวแตน^{๑๓}

๔.๑.๒ กลุ่มจิตอาสาในชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ และกลุ่มประชาชนทั่วไปในชุมชนตำบลน้ำชำ รวมทั้งหมด ๒๐ รูป/คน พบว่า กลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ตำบลน้ำชำ มีทั้งหมด ๗ กลุ่ม ประกอบด้วย

๑. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)
๒. กลุ่มผู้นำท้องที่ (กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)
๓. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น (นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล)
๔. กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ (กลุ่มข้าวแตน, กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์,กลุ่มข้าวแคบ

,กลุ่มกล้วยฉาบหึ่งทองหรือกลุ่มกล้วยหลอด)

๕. กลุ่มชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.)

๖. กลุ่มตำรวจบ้าน (อปพร.)

๗. กลุ่มผู้สูงอายุ^{๑๔}

แต่ละกลุ่มจะภาระงานและกิจกรรมหรือแนวทางในการทำงานเพื่อชุมชนแตกต่างกันไป แต่มีจุดมุ่งหมายในการทำกิจกรรมเดียวกันคือ ช่วยเหลือชุมชน หรือพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น นอกจากนี้ กลุ่มจิตอาสาของชุมชนตำบลน้ำชำดังที่กล่าวมาแล้ว จะเป็นกลุ่มที่เกิดโดยอิงอาศัยหน่วยงานของรัฐแล้ว แต่ยังเป็นกรรวมกลุ่มของการสมัครใจหรือจิตอาสาในการที่จะดำเนินกิจกรรมในการช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ด้านดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในทุกด้านโดยมีผู้นำชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำชำวัดโดยมีพระสงฆ์ในวัดเขตตำบลน้ำชำในการให้คำแนะนำและอบรมฝึกฝนด้วยการสอดแทรกหรือบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการสนับสนุนในการจัดกิจกรรมของชุมชนให้ดำเนินไปได้ด้วยดี^{๑๕}

๔.๑.๓ บทบาทหน้าที่กลุ่มจิตอาสาในชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมาย ประกอบไปด้วย พระสงฆ์ กำนันผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสัมมาชีพ ประชาชนทั่วไป รวมทั้งหมด ๒๐ รูป/คน พบว่า แต่ละกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ตำบลน้ำชำจะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่มีปัญหาหรือต้องการความ

^{๑๓}อ้างแล้ว, นางสมเสวียน ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๔}สัมภาษณ์, นางสุภัทตรา วิรัตน์ชัยวรรณ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๕}สัมภาษณ์นายสุทิน กำนันตำบลน้ำชำ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ช่วยเหลือ จากการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มจิตอาสาจะมีบทบาทหน้าที่ตามภาระงานที่รับผิดชอบ อีกทั้งยังมีเครือข่ายหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกันกับภาระงานที่รับผิดชอบ ดังนี้

๑. กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่ม อสม.หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นกลุ่มจิตอาสาที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยผ่านกระบวนการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และการปฏิบัติงานด้วยความเสียสละต่อประชาชนในหมู่บ้าน มีบทบาทหน้าที่ คือ เป็นผู้สื่อข่าวสาธารณสุขระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนในหมู่บ้าน นัดหมายเพื่อนบ้านมารับบริการสาธารณสุข แจ้งข่าวสารสาธารณสุข เช่น การเกิดโรคติดต่อที่สำคัญ หรือโรคระบาดในท้องถิ่น เป็นผู้ให้คำแนะนำ ถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและแกนนำสุขภาพประจำครอบครัว ในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การใช้สถานบริการสาธารณสุขและการใช้ยา การรักษานามัยของร่างกาย การให้ภูมิคุ้มกันโรค การสุขภาพิบาลสิ่งแวดล้อมและการจัดหาน้ำสะอาด และ ให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชน ได้แก่ การส่งต่อผู้ป่วย และการติดตามดูแลผู้ป่วยที่ได้รับการส่งต่อมาจากสถานบริการ^{๑๖} การให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยโควิด ๑๙ ในช่วงระยะเวลา ๓ ปีที่ผ่านมา โดยมีกิจกรรมที่ร่วมกันจัดขึ้นคือ การระดมความช่วยเหลือผู้ป่วยโควิด ๑๙ ในชุมชนในด้านอาหารช่วงระยะเวลาที่รักษาตัว ตลอดจนจนถึงการให้คำปรึกษาในการปฏิบัติตัวอย่างไรในสถานการณ์แพร่ระบาด โดยมีกลุ่ม อสม.และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล

๒. กลุ่มผู้นำท้องที่ (กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน,ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) กลุ่มสภาองค์กรชุมชนตำบลทุ่งกวาว เป็นอีกกลุ่มจิตอาสาที่ทำหน้าที่ดูแลและให้คำปรึกษาในการดูแลความเรียบร้อยในชุมชน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน นิติกร ร่วมกับประชาชนทำหน้าที่ร่วมประชุมและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในชุมชน ทั้งในด้านสวัสดิการ ความสงบเรียบร้อยทั่วไป และกิจกรรมที่ทางชุมชนร่วมกันจัดขึ้น^{๑๗}

๓. กลุ่มผู้นำท้องถิ่น (นายกองค์การบริหารส่วนตำบล, สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) บทบาทสำคัญมากที่สุดในการบริหารองค์กร เพราะผู้บริหาร เป็นผู้นำ เป็นผู้กำหนดนโยบายกำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน และกำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธี การดำเนินงาน เปรียบเสมือนเข็มทิศนำทาง เพื่อให้การบริหารองค์การบริหารผลสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐ รวมถึงการกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น การสร้างระบบการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของ สาธารณะชนเพื่อป้องกันและปราบปรามการทุจริต^{๑๘}

๔. กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ (กลุ่มข้าวแต่น, กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์,กลุ่มข้าวแคบ,กลุ่มกล้วยฉาบหงส์ทองหรือกลุ่มกล้วยหลอด) เป็นการรวมตัวของประชาชนที่มีความต้องการในการรายได้เสริมให้กับตนเองและครอบครัวด้วยการผลิตสินค้าที่มีต้นทุนอยู่แล้วและเพิ่มมูลค่าและคุณภาพ

^{๑๖}สัมภาษณ์, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๗}สัมภาษณ์, นายสุทิน กำนันตำบลน้ำขำ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๘}สัมภาษณ์, นางลัดดา วิชาสกุลเด่น, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ของสินค้าในชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ บทบาทหน้าที่ของกลุ่มสมาชิกจะมีการขยายองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าของชุมชนให้ประชาชนหรือกลุ่มคนที่มีความสนใจโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายเป็นการขยายฐานความรู้เพื่อต่อยอดวิชาชีพให้ประชาชนในชุมชนตำบลน้ำซำซึ่งมีจำนวน ๔ กลุ่มใหญ่^{๑๙}

๕. กลุ่มชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน (ชรบ.) กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมความมั่นคง มนุษย์ จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักของกลุ่ม คือ การช่วยดูแลสวัสดิการของคนในชุมชน ทั้งสวัสดิการของผู้พิการ ผู้สูงอายุ และสวัสดิการจากเงินฌาปนกิจของชุมชนน้ำซำ เป็นกลุ่มจิตอาสาที่มีบทบาทในการด้านการช่วยเหลือดูแล ประสานงาน และติดตามผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกในชุมชน โดยมีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ดูแลติดตามเพื่อความปลอดภัยของประชาชนในหมู่บ้าน^{๒๐}

๖. กลุ่มตำรวจบ้าน (อปพร.) กลุ่มจิตอาสา อปพร. หรือ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน เป็นกลุ่มจิตอาสาที่มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลชุมชนครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านการดูแลความสงบของชุมชน ช่วยกิจกรรมที่ทางชุมชนจัดขึ้น รวมถึงการช่วยดูแลภัยพิบัติต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ปัจจุบันชุมชนน้ำซำมีสมาชิกกลุ่ม อปพร. มากกว่า ๓๐ คน มีการจัดกลุ่ม อปพร. ออกเป็น ๓ ชุด ในการช่วยเหลือกิจกรรมภายในชุมชน ทำหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยทางจราจรในกิจกรรมต่างๆของชุมชน^{๒๑}

๗. กลุ่มผู้สูงอายุ จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายพบว่า เครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่ตำบลน้ำซำนอกจากจะมีเป็นกลุ่มจิตอาสาที่ให้ความช่วยเหลือกลุ่มครอบครัวยากจนในพื้นที่แล้วนั้น ยังมีกลุ่มจิตอาสาที่มีบทบาทในด้านการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีทั้งกลุ่มจิตอาสาที่เป็นผู้สูงอายุเอง และกลุ่มจิตอาสาอื่นๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือพัฒนา กลุ่ม ทำหน้าที่ช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุในตำบล รวมถึงการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ในชุมชน สำหรับกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ กลุ่ม อสม. ที่ทำหน้าที่ในการดูแลสวัสดิการของคนในชุมชน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน การดูแลด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะยากจน และพิการ^{๒๒}

๔.๑.๔ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจิตอาสาในตำบลน้ำซำ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ตำบลน้ำซำ ในปัจจุบันกลุ่มจิตอาสาทั้ง ๒๐ กลุ่ม แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ กลุ่มจิตอาสาด้านสาธารณะสงเคราะห์ กลุ่มจิตอาสาด้านสมาชิก และกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งแต่ละกลุ่มจิตอาสา นั้น จะมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่พบปัญหาในแต่ละเรื่อง ซึ่งก็จะมีบทบาทที่แตกต่างกันไปแต่กิจกรรมที่โดดเด่นในชุมชนที่พบปัจจุบัน ได้แก่

๑) กิจกรรมด้านสาธารณะสงเคราะห์

^{๑๙} สัมภาษณ์, นางหลั่น ค่ายวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕

^{๒๐} สัมภาษณ์, นายประจักษ์ พุฒิ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๒} สัมภาษณ์, นายสมปราช ค่ายวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลน้ำชำ พบว่า เครือข่ายกลุ่มจิตอาสาที่มีส่วนในการช่วยเหลือและพัฒนาครอบครัวยากจนในพื้นที่นั้น ประกอบไปด้วย กลุ่มอาสาสมัครพัฒนาสังคมความมั่นคงมนุษย์ร่วมกับกลุ่ม อสม. เข้าไปมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลให้คำแนะนำที่ทำหน้า ตลอดจนถึงการให้ความช่วยเหลือกลุ่มครอบครัวยากจน ซึ่งในพื้นที่ตำบลน้ำชำ แม้ว่าจะเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้กับจังหวัดแพร่ แต่ก็ยังมีกลุ่มครอบครัวยากจนอีกจำนวนมาก ที่อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้น้อยรวมถึงยังขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน โดยกลุ่มจิตอาสาดังกล่าว ได้ให้ความช่วยเหลือกลุ่มครอบครัวยากจนในด้านข่าวสาร อาหารแห้ง รวมถึง การติดต่อประสานงานหน่วยงานภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือ โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหลายปี ทางกลุ่มจิตอาสาได้ดำเนินการช่วยเหลือกลุ่มผู้ยากจนตลอดเรื่อยมา แม้ว่าจะไม่อาจแก้ไขปัญหาความยากจนได้ แต่ก็ถือเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้น การให้ความช่วยเหลือกลุ่มครอบครัวยากจนในตำบลน้ำชำนั้น ทางกลุ่มจิตอาสาได้ร่วมกันจัดกิจกรรมให้ความช่วยเหลือ เช่น การมอบเครื่องอุปโภคบริโภค กิจกรรมช่วยเหลือด้านสุขภาพ กิจกรรมมอบทุนการศึกษา กิจกรรมดังกล่าวเป็นความร่วมมือของชุมชนตำบลน้ำชำที่มีกลุ่มจิตอาสาในพื้นที่ดำเนินงานในการช่วยเหลือทำให้ครอบครัวยากจนที่ได้รับความเดือดร้อนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม^{๒๓}

๒) กิจกรรมด้านพัฒนาสัมมาชีพ

จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลน้ำชำ พบว่า กลุ่มสัมมาชีพเข้าไปมีบทบาทในการแนะนำหรือให้คำปรึกษากับชุมชนในรายที่ปัญหาด้านเศรษฐกิจให้มีรายได้เพิ่มขึ้นโดยทำให้เป็นรายได้เสริมในครอบครัวที่ยากจนมีรายได้น้อย ไม่มีอาชีพที่แน่นอน จัดให้มีอาชีพเสริมแต่ละอาชีพที่มีความสนใจให้ความรู้ ฝึกการปฏิบัติจริงในการผลิตสินค้า ตลอดจนประสานกับหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ของรัฐและภาคประชาชนให้มาสนับสนุนเกี่ยวกับทรัพยากรในการเกษตรและให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพที่ชุมชนมีอยู่ให้ชุมชนได้ผลประโยชน์มากที่สุด จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสินค้าโดยปรับเปลี่ยนจากรายได้เสริมมาเป็นรายได้หลักในครอบครัว^{๒๔}

๓) กิจกรรมด้านช่วยเหลือผู้สูงวัย

จากการลงพื้นที่และสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ตำบลน้ำชำ พบว่า เครือข่ายจิตอาสาในพื้นที่ตำบลน้ำชำนอกจากจะมีเป็นกลุ่มจิตอาสาผู้สูงอายุที่คอยให้ความช่วยเหลือกลุ่มครอบครัวยากจนในพื้นที่แล้วนั้น นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งจะมีทั้งกลุ่มจิตอาสาที่เป็นผู้สูงอายุเอง และกลุ่มจิตอาสาอื่นๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมให้ความช่วยเหลือพัฒนาผู้สูงอายุ โดยกลุ่มจิตอาสาที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุโดยตรงทำหน้าที่ช่วยเหลือ

^{๒๓} สัมภาษณ์, นางวารุณี ภิรมพัฒน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๔} สัมภาษณ์, นางหทัยกาญจน์ คำวังจันทร์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

สนับสนุนกลุ่มผู้สูงอายุในตำบล รวมถึงการสงเคราะห์ผู้ยากไร้ในชุมชนการช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ประกอบไปด้วยทำหน้าที่ในการดูแลสวัสดิการของคนในชุมชน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุ ทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน การดูแลด้านสวัสดิการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะยากจน และพิการโดยกลุ่มจิตอาสาดังกล่าว นอกจากจะช่วยเหลือในด้านปัจจัยการดำรงชีวิตประจำวันแล้วนั้น ยังทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนด้านอื่นๆ โดยมีการดำเนินกิจกรรม คือ กิจกรรมตรวจสอบสุขภาพประจำตำบล โดยการร่วมกับกลุ่มอาสาสมัครและความมั่นคงของมนุษย์และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลออกตรวจเยี่ยม ให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับโรคเรื้อรังที่ต้องมีการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง กิจกรรมมอบเครื่องอุปโภคบริโภค เป็นการช่วยเหลือเพื่อนบ้านโดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่ป่วยไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้^{๒๕}

๔.๒ การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผลจากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธในกลุ่มกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนของคณะสงฆ์ ตัวแทนผู้ประกอบการ และตัวแทนประชาชน เพื่อมาชี้แจงความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเกี่ยวกับจิตอาสาที่เป็นการทำงานที่เป็นลักษณะของการเสียสละ หรือการทำงานเพื่อส่วนรวมถือว่าเป็นสิ่งที่ดี และทำให้ผู้ที่ทำงานลักษณะเช่นนั้นได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างและสังคม เพราะฉะนั้น การเสียสละแบบไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทนเป็นการทำงานเพื่อบุคคลอื่นหรือหน่วยงานเป็นหลัก เป็นการทำงานที่มีกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งการพัฒนาชุมชนในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายในการดำเนินงานและกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง และมีศักยภาพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาไปสู่การเป็นหน่วยงานที่สูงขึ้น นอกจากนี้ จิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่จำเป็นต้องมีจิตอาสาวิถีพุทธเข้ามาร่วมดำเนินการเพื่อให้การทำงานที่เป็นเชิงเสียสละได้เกิดมีประสิทธิภาพ สรุปประเด็นที่สำคัญได้ดังนี้

(๑) ด้านความหมายของจิตอาสา กับจิตอาสาตามแนววิถีพุทธ ซึ่งความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ พบว่า จิตอาสาโดยทั่วไปนั้นหมายถึง การทำงานด้านการช่วยเหลือชุมชน บุคคล พื้นที่สาธารณะประโยชน์ สังคม การทำด้วยเต็มใจและไม่หวังผลตอบแทน การเอาใจใส่และรับเป็นธุระให้กับผู้อื่น การเสียสละแรงกาย แรงใจ และกำลังทรัพย์ ในการ

^{๒๕} สัมภาษณ์, นายประจักษ์ พุฒิ, คำวังจันทร์,เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ช่วยเหลือผู้อื่น การทำด้วยใจสมัคร การทำด้วยใจรัก การร่วมกันพัฒนาชุมชนด้วยความเต็มใจ ส่วนจิตอาสาตามแนววิถีพุทธ หมายถึง การทำงานด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับงานด้านจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านศาสนา ชุมชน สังคมด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยเหลือกิจการทางด้านศาสนาด้วยความสมัครใจ อีกทั้งยังเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมที่ทางวัดหรือทางศาสนาได้จัดขึ้น ทั้งทางกายภาพ และทางด้านจิตใจ การช่วยเหลือเสียสละพัฒนาด้วยใจไม่มีหวังผลตอบแทนใด ๆ นอกจากนี้ เป็นการพัฒนาด้วยความสมัครใจและช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งการมีจิตเมตตาต่อบุคคล ต่อสถานที่สาธารณะ ต่อสถานที่ราชการ เช่น โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ต่อชุมชน ต่อวัด มีจิตกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสัตว์ทั้งหลาย ต่อสถานที่สาธารณะ มีมุทิตาคือ แสดงความยินดีต่อเพื่อนบ้านในชุมชนเมื่อประสบผลสำเร็จในการทำควมดีให้กับสังคม มีอุเบกขา คือ ความบริสุทธิ์ใจในการทำงานด้วยความเป็นกลางเสมอภาค ซึ่งกันและกัน และนอกจากนี้จิตอาสาตามแนววิถีพุทธโดยการพัฒนาหรือการช่วยเหลือสังคมด้วยการมีความจริงใจ การทำงานช่วยเหลือชุมชนด้วยความมีความข่มใจไม่หวั่นไหวต่อแรงเสียดทาน การมีความอดทนต่อความลำบากในการร่วมกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน การช่วยเหลือชุมชนด้วยความสมัครใจทั้งทางกาย ทางใจ และการเสียสละทรัพยากรด้านอุปกรณ์ ด้านกำลังทรัพย์เพื่อให้การทำงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนอกจากนี้การทำงานด้านจิตอาสาจะสำเร็จได้ด้วยดีจึงต้องทำด้วยใจรัก พอใจ ในการช่วยเหลือชุมชนและผู้อื่น มีความพยายามในการดำเนินงานด้านจิตอาสาวิถีพุทธ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ เอาใจใส่ต่อการช่วยเหลือชุมชน สังคม และบุคคลในชุมชน และมีความตรวจตราหรือทบทวน ตรีศตรงในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชน สังคมอย่างต่อเนื่อง โดยการบูรณาการด้านการดูแล ผู้ป่วย ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน ด้านการเฝ้าระวังโรคระบาดโควิด ๑๙ ด้านการรักษาความสะอาดชุมชน วัด โรงเรียน โดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทน ซึ่งเป็นการทำด้วยจิตอาสาในการช่วยเหลือสังคม และเพื่อนบ้านด้วยกัน ดังคำสัมภาษณ์ข้างล่างนี้

“คำว่าจิตอาสาตามความคิดเห็นน่าจะหมายถึงการทำงานด้านการช่วยเหลือชุมชน บุคคล ทั้งกำลังกาย และกำลังทรัพย์โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ^{๒๖} นอกจากนี้ยังเป็นการเสียสละในการพัฒนาพื้นที่สาธารณะประโยชน์ สังคมและชุมชน^{๒๗} การทำด้วยเต็มใจหรือการทำงานด้วยความ

^{๒๖} สัมภาษณ์, นายสุทิน ม้าแก้ว กำนันตำบลน้ำชา, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๗} สัมภาษณ์, นายพิเชษฐ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

จริงใจ^{๒๘} และการไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้นจากชุมชน^{๒๙} นอกจากนี้ ยังเป็นการเอาใส่และให้ความสำคัญกับงานที่เราทำ”^{๓๐} และรับเป็นธุระให้กับผู้อื่น การเสียสละร่างกายและแรงใจ กำลังทรัพย์ ในการช่วยเหลือผู้อื่น^{๓๑} การทำด้วยใจสมัคร หรือการทำด้วยใจรัก ตลอดถึงการร่วมกันพัฒนาชุมชน ด้วยความเต็มใจ^{๓๒}

“คำว่าจิตอาสาตามแนววิถีพุทธตามความคิดเห็นน่าจะหมายถึง การทำงานด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับงานด้านจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านศาสนา ชุมชน สังคม ด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน^{๓๓} เป็นการช่วยเหลือกิจการทางด้านศาสนาด้วยความสมัครใจ น่าจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมที่ทางวัดหรือทางศาสนาได้จัดขึ้น^{๓๔} ทั้งทางกายภาพ และทางด้านจิตใจ^{๓๕} อีกทั้งเป็นการช่วยเหลือเสียสละพัฒนาด้วยใจไม่มีหวังผลตอบแทนใด ๆ^{๓๖} นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาด้วยความสมัครใจและช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งการมีจิตเมตตาต่อบุคคล ต่อสถานที่สาธารณะ ต่อสถานที่ราชการ ต่อชุมชน ต่อศาสนสถาน อีกทั้งมีจิตกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสัตว์ทั้งหลาย ต่อสถานที่สาธารณะ และมีมุทิตาคือมีความแสดงความยินดี ต่อเพื่อนบ้านในชุมชนเมื่อประสบผลสำเร็จในการทำความดีให้กับสังคม มีอุเบกขาคือมีความบริสุทธิ์ใจในการทำงานด้วยความเป็นกลางเสมอภาคซึ่งกันและกัน^{๓๗} และนอกจากนี้จิตอาสาตามแนววิถีพุทธยังเป็นการพัฒนาหรือการช่วยเหลือสังคมด้วยการมีความจริงใจต่อกัน การทำงานช่วยเหลือชุมชนด้วยความมีความข่มใจไม่หวั่นไหวต่อแรงเสียดทาน^{๓๘} ที่สำคัญต้องมีความอดทนต่อความลำบากในการร่วมกิจกรรมช่วยเหลือชุมชน การช่วยเหลือชุมชนด้วยความสมัครใจทั้งทางกาย ทางใจ และการเสียสละทรัพยากรตัวนอุปกรณณ์ ด้านกำลังทรัพย์^{๓๙} อีกทั้งการทำงานด้านจิตอาสาจะสำเร็จได้ด้วยดีจึงต้องทำด้วยใจรัก พอใจในการช่วยเหลือชุมชนและผู้อื่น^{๔๐} หากจะให้งานสำเร็จได้ต้องมีความพยายามในการ

^{๒๘}สัมภาษณ์, นางวารุณี ภริมพัฑ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๙}สัมภาษณ์, นางรัตนพร ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๐}สัมภาษณ์, นายประจักษ์ พุฒิ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๑}สัมภาษณ์, นายอำนาจ วิรัตน์ชัยวรรณ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๒}สัมภาษณ์, นางพิมพ์พร รัตนพันธ์จักร, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๓}สัมภาษณ์, นางสมทรง ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๔}สัมภาษณ์, พระนัธวัฒน์ สุวณณภโท, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๕}สัมภาษณ์, นายสำรวย คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๖}อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๗}สัมภาษณ์, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๘}อ้างแล้ว, นางลัดดา วิภาสกุลเด่น, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๓๙}อ้างแล้ว, นายสำรวย คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๐}สัมภาษณ์, นายสมปรารถ คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ดำเนินงานด้านจิตอาสาวิถีพุทธ มีความมุ่งมั่นตั้งใจ^{๔๑} ตลอดจนถึงควรเอาใจใส่ต่อการช่วยเหลือชุมชน สังคม และบุคคลในชุมชน และผู้นำควรหมั่นตรวจตราหรือทบทวนตรีกตรองในการทำงานด้านการพัฒนาชุมชน สังคมอย่างต่อเนื่องก็จะทำให้การดำเนินงานกิจกรรมตามแนวทางวิถีพุทธประสบผลสำเร็จ”^{๔๒}

(๒) ด้านกิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ พบว่า มีกิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลายแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังยาเสพติดโดยให้ความรู้เด็กและเยาวชน ให้เกษตรกรเปลี่ยนมาใช้วิธีการปลูกกลบกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน การรักษาความสะอาดชุมชน การจัดเก็บขยะในชุมชน วัด เช่น การทำความสะอาดวัดเพื่อเตรียมงานทอดผ้ากฐิน ทั้งทำความสะอาดโรงเรียน ด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การปลูกป่า การขุดลอกห้วยสักแก้ว ลำเหมืองสู่สระเปรม การอนุรักษ์ต้นไม้ที่สาธารณะในเขตพื้นที่หมู่บ้าน วัดและป่าชุมชน การปลูกจิตสำนึกประชาชนรักสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ปลาและสัตว์น้ำในหมู่บ้าน และการรณรงค์ลดมลพิษทางอากาศช่วงฤดูแล้ง ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนของ ชรบ.ด้วยให้การบริการดูแลความปลอดภัยด้านการจราจรไม่ซบในช่วงเทศกาลสงกรานต์วันปีใหม่ การพัฒนาเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม การดูแลจราจรในช่วงมีงานฌาปนกิจ งานบุญแต่งงาน การบวชพระ การจัดเวรยามคนเข้าออกชุมชนเพื่อเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้านสาธารณะสงเคราะห์ได้แก่ การให้การบริการทางต้นงานบุญบำเพ็ญกุศลศพ งานบุญแต่งงาน การบวชพระ การถือตุ้ง (ธง) เข้าฌาปนสถานในงานชบวนแห่ศพ การบริการจัดทำกระทงใส่ของบูชาให้กับผู้ตายทุกศพโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ด้านสาธารณสุขในชุมชน ได้แก่ การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยการให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยการประกาศให้สวมใส่หน้ากาก หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ให้กินอาหารร้อน และให้ใช้ช้อนกลาง การคัดกรองประชาชนด้วยการตรวจวัดอุณหภูมิ การให้บริการเจลหรือแอลกอฮอล์ในชุมชนในไปร่วมงานบุญกุศลต่าง ๆ การรณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดไข้เลือดออก การจัดหาอุปกรณ์การออกกำลังกาย การส่งเสริมการใช้สมุนไพรป้องกันและรักษาโรคต่าง ๆ^{๔๓} การเข้าถึงชุมชนด้วยการคว่ำน้ำที่ถูกขัง และการแจกทรายอะเบท ด้านการเข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้านเนื่องในงานวันเฉลิมพระชนพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.๑๐ และงานวันเฉลิมพระชนพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินี ด้านการศึกษาได้แก่ การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์สำหรับที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ส่งเสริม

^{๔๑}“อ้างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัฑ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๒}“อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๓}“อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

กิจกรรมกีฬาสัมพันธ์หมู่บ้าน การสร้างเครือข่ายเด็กและเยาวชนรักถิ่น จิตอาสาคุณธรรม^{๔๔} ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในกิจกรรมจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ในตำบลน้ำขำมีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การรักษาความสะอาดชุมชน การตัดหญ้า ตายหญ้าในชุมชน^{๔๕} มีการจัดเก็บขยะในชุมชน วัด เช่น การทำความสะอาดวัดเพื่อเตรียมงานทอดผ้ากฐินเมื่อทางวัดหรือทางผู้นำชุมชนได้ประกาศให้ไปร่วมมือกัน^{๔๖} นอกจากนี้ก็ยังไปร่วมทำความสะอาดโรงเรียน^{๔๗} บางทีก็ไปร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม ได้แก่การปลูกป่าในชุมชนเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นและเป็นพื้นที่สีเขียวให้มากขึ้น^{๔๘} มีกิจกรรมการปล่อยปลาในชุมชนเพื่อคืนชีวิตให้กับสรรพสัตว์^{๔๙} ในส่วนการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนก็ยังมีชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ได้ออกให้บริการดูแลความปลอดภัยด้านการจราจรไม่ขับในช่วงเทศกาลสงกรานต์วันปีใหม่เป็นประจำทุกปี^{๕๐} อีกทั้งยังทำหน้าที่จิตอาสาในการดูแลจราจรในช่วงมีงานฌาปนกิจ งานบุญแต่งงาน การบวชพระและงานประเพณีในชุมชนอีกด้วย^{๕๑} อีกทั้งยังมีการจัดเวรยามคนเข้าออกชุมชนเพื่อเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙^{๕๒} ในส่วนงานด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ยังมีการให้การบริการทางเต็นท์งานบุญบำเพ็ญกุศลศพ งานบุญแต่งงาน การบวชพระ การถือตุง (ธง) เข้าฌาปนสถานในงานขบวนแห่ศพเป็นประจำทุกงานอีกด้วย^{๕๓} รวมถึงยังมีการบริการจัดทำกระทงใส่ของบูชาให้กับผู้ตายทุกศพโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย^{๕๔} ส่วนงานด้านสาธารณสุขในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังมีการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยการประกาศหรือรณรงค์ให้สวมใส่หน้ากาก หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ให้กินอาหารร้อน และให้ใช้ช้อนกลางอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙^{๕๕} อีกทั้งมีการคัดกรองประชาชนด้วยการตรวจวัดอุณหภูมิ การให้บริการเจลหรือแอลกอฮอล์ในชุมชนไปร่วมงานบุญกุศลต่าง ๆ อย่างเข้มข้น

^{๔๔}อ้างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๕}อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๖}อ้างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๗}อ้างแล้ว, นางรัตนาพร ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๘}อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๔๙}เรื่องเดียวกัน, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๐}อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๑}อ้างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๒}เรื่องเดียวกัน, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๓}อ้างแล้ว, นายสมปราถ คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๔}อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๕}อ้างแล้ว, นางลัดดา วิชาสกุลเด่น, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

และอย่างต่อเนื่อง^{๕๖} และที่สำคัญยังได้ทำการรณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดไข้เลือดออกตามชุมชนอย่างครบทุกชุมชน^{๕๗} มีการเข้าถึงชุมชนด้วยการคว่ำน้ำที่ถูกขัง และการแจกทรายอบแห้งทั้งในวัด โรงเรียน และตามบ้านที่อยู่อาศัยของประชาชน^{๕๘} เมื่อถึงงานวันเฉลิมพระชนพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ร.๑๐ และงานวันเฉลิมพระชนพรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถผู้นำชุมชนในตำบลกาญจนาก็ประชาสัมพันธ์ให้ลูกบ้านได้เข้าร่วมพัฒนาหมู่บ้านด้วยการไปทำความสะอาดในชุมชนอย่างเนื่อง และออกไปบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์เป็นประจำ”^{๕๙}

(๓) ด้านรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีหลายรูปแบบได้แก่ รูปแบบการพัฒนาชุมชน เช่น การช่วยกันทำความสะอาดถนนในชุมชน การตัดหญ้าตามสถานที่สาธารณะ ข้างถนนหนทาง การทำความสะอาดบริเวณวัด รูปแบบการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การรณรงค์ไม่ตัดไม้ทำลายป่า การรณรงค์ด้านการลดหมวกควันด้วยการไม่เผาป่า การรักษาความสะอาดแม่น้ำ การไม่เผาขยะในชุมชนในช่วงหน้าแล้ง การรณรงค์คัดแยกขยะออกเป็นประเภท เช่น หากเป็นขยะอันตรายก็ให้แยกใส่ถึงสีแดง รูปแบบการเสริมขวัญและกำลังใจ รูปแบบการให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น ผู้นำในชุมชนจะทำงานร่วมกับ รพสต.เพื่อไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงโดยไปด้วยใจรัก และสงสารผู้ป่วยเพื่อให้กำลังใจ รูปแบบการอบรมให้ความรู้ รูปแบบการให้บริการ เช่น การจัดการประสานงานกับ อบต.เพื่อติดต่อเรื่องการนำผู้ป่วยติดโรคโควิดแยกไปกักตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด ๑๙ ที่ศูนย์พักคอยองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำขำ ชุมชนได้ตั้งด่านห้ามคนในชุมชนออกและกันคนนอกชุมชนเข้าชุมชนในช่วงการแพร่ระบาดโรคโควิด ๑๙ นอกจากนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดให้เข้าใจและปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง รูปแบบการช่วยเหลือสังคมสงเคราะห์ผู้กลุ่มเปราะบาง โดยการแนะนำให้ลูกหลานได้ดูแลเป็นเบื้องต้น แล้วผู้นำในชุมชนก็จะประสานไปส่วนงานต่าง ๆ ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน อสม. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอความช่วยเหลือ และมอบสิ่งของเพื่อช่วยเหลือ นอกจากนั้นอสม.จะดำเนินการนำยารักษาโรคหรือถึงยังชีพไปให้ผู้ป่วยติดเตียงที่บ้าน การทำอาหารหรือข้าวกล่องไปแจกกับผู้ป่วยติดโรคโควิด ๑๙ ตามหมู่บ้าน การไปเยี่ยมผู้ป่วยเพื่อสอบถามถึงอาการ หรือให้การช่วยเหลืออะไรบ้าง มี และนอกจากนั้นทางชุมชนได้นำเอาเงินจากกองทุนเงินล้านในหมู่บ้านซึ่งเป็นเงินที่หักมา ๕ เปอร์เซ็นต์มาช่วยเหลือแจกให้กับคนติดโรคระบาดโควิด ๑๙ ได้นำไปซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคตั้งคำสัมภาษณ์ดังนี้

^{๕๖}อ้างแล้ว, นางหทัยกาญจน์ คำวังจันทร์ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๗}อ้างแล้ว, นางสาวเสถียร คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๘}อ้างแล้ว, นางสมทรง ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๕๙}อ้างแล้ว, นางชลธิชา คำวังจันทร์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

“ในส่วนรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำคำ ได้ดำเนินการในหลายรูปแบบ เช่น รูปแบบการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การช่วยกันทำความสะอาดสาธารณะในชุมชน การตัดหญ้าตามสถานที่สาธารณะหรือตามข้างถนนหนทาง การทำความสะอาดบริเวณวัด^{๖๐} นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การณรงค์ไม่ตัดไม้ทำลายป่า การรณรงค์ด้านการลดหมอกควันด้วยการไม่เผาขยะในชุมชนและตามป่าเขา^{๖๑} อีกทั้งยังมีการรักษาความสะอาดแม่น้ำ การไม่เผาขยะในชุมชนในช่วงหน้าแล้งช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน การรณรงค์คัดแยกขยะออกเป็นประเภท เช่น หากเป็นขยะอันตรายก็ให้แยกใส่ถึงสีแดง^{๖๒} นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเสริมขวัญและกำลังใจ รูปแบบการให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น ผู้นำในชุมชนจะทำงานร่วมกับ รพสต.เพื่อไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงโดยไปด้วยใจรัก และสงสารผู้ป่วยเพื่อให้กำลังใจ^{๖๓} ยังมีรูปแบบการอบรมการเสริมสร้างให้ความรู้แก่ประชาชน เช่นการอบรมด้านอาชีพ^{๖๔} ส่วนเยาวชนก็จะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการต่อต้านยาเสพติด และรูปแบบการให้บริการด้วย เช่น การจัดการประสานงานกับอบต.เพื่อติดต่อเรื่องการนำผู้ป่วยติดโรคโควิด ๑๙ แยกไปกักตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด ๑๙^{๖๕} ผู้นำชุมชนพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชน ชรบ.ได้ตั้งด่านห้ามคนในชุมชนออก และกันคนนอกชุมชนเข้าชุมชน ในช่วงการแพร่ระบาดโรคโควิด ๑๙^{๖๖} นอกจากนั้นยังมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้เข้าใจการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดให้เข้าใจและปฏิบัติตัวได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังมีรูปแบบการช่วยเหลือสังคมสงเคราะห์ผู้กลุ่มเปราะบาง โดยการแนะนำให้ลูกหลานได้ดูแลเป็นเบื้องต้น แล้วผู้นำในชุมชนก็จะประสานไปส่วนงานต่าง ๆ ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน อสม. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอความช่วยเหลือ และมอบสิ่งของเพื่อช่วยเหลือ^{๖๗} นอกจากนี้ อสม.จะดำเนินการนำยารักษาโรคหรือถึงยังชีพไปให้ผู้ป่วยติดเตียงที่บ้าน การทำอาหารหรือข้าวกล่องไปแจกกับผู้ป่วยติดโรคโควิด ๑๙ ตามหมู่บ้าน การไปเยี่ยมผู้ป่วยเพื่อสอบถามถึงอาการ และนอกจากนั้นทางชุมชนได้นำเอาเงินจากกองทุนเงินล้านในหมู่บ้านซึ่งเป็นเงินที่หักมา ๕ เปอร์เซ็นต์มาช่วยเหลือแจกให้กับคนติดโรคระบาดโควิด ๑๙ ได้นำไปซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภค^{๖๘}”

^{๖๐} อ่างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๑} อ่างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๒} อ่างแล้ว, นายสมปราก คำวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๓} อ่างแล้ว, นายประจักษ์ พุฒิ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๔} อ่างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน,นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๖} อ่างแล้ว, นายประจักษ์ พุฒิ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๗} อ่างแล้ว, นางหทัยกาญจน์ คำวังจันทร์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๖๘} อ่างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

(๔) ด้านกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีการสำรวจผู้ป่วยโควิดเบื้องต้นว่ามีจำนวนเท่าไร โดยให้อสม.ที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่โดยแบ่งคนหนึ่งให้รับผิดชอบในระแวกใกล้บ้านจำนวนไม่น้อย ๑๓ คน ได้ทำการดูแลนำเอายาหรืออาหารไปมอบให้ถึงบ้าน ด้านการพัฒนาชุมชน โดยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านทำการประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านโดยให้หัวหน้าหมวดที่ได้รับการแต่งตั้งดูแลตามพื้นที่ของแต่ละหมวด ทั้งการขุดลอกคลองโดยการประสานงานจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาประสานองค์การบริหารส่วนจังหวัดนำเอาวัสดุอุปกรณ์มาช่วยเหลือสนับสนุนแล้วจึงประสานงานมายังผู้นำหมู่บ้านเพื่อประสานงานกับประชาชนมาช่วยสนับสนุนการทำงาน หรือผู้นำชุมชนจะทำการแจ้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อดำเนินการส่วนด้านสาธารณสุขทางอสม.จะทำการประชุมกันก่อนประจำเดือนเพื่อสำรวจสภาพปัญหา แล้วทำงานบูรณาการร่วมกับผู้นำในชุมชน ทั้งตำรวจบ้าน ส.อบต.เพื่อวางแผนงานในการให้ความช่วยเหลือเช่นผู้ป่วยโรคโควิด ๑๙ เพื่อสอบถามว่าทางชุมชนมีกองทุนหมู่บ้านส่วนไหนบ้างที่สามารถนำมาเยียวยาช่วยเหลือได้แล้วจึงดำเนินการตามลำดับ ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนโดยมีผู้นำในชุมชนเป็นผู้ประสานงานหรือมอบหมายให้ตำรวจหมู่บ้านไปช่วยดำเนินการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร ด้านความปลอดภัย ด้านรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“ในส่วนกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ นั้นมีกระบวนการคือผู้นำในชุมชนได้ทำการประชุมร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อสม. หัวหน้าหมวดชุมชนเพื่อสำรวจผู้ป่วยโควิดเบื้องต้นว่ามีจำนวนเท่าไร โดยให้อสม.ที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่โดยแบ่งคนหนึ่งให้รับผิดชอบได้ทำการดูแลช่วยเหลือ โดยการนำเอายาหรืออาหารไปมอบให้ถึงบ้าน^{๖๙} ด้านการพัฒนาชุมชน โดยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมีการประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านโดยให้หัวหน้าหมวดที่ได้รับการแต่งตั้งดูแลตามพื้นที่ของแต่ละหมวด ไม่ว่าจะเป็นการขุดลอกคลองโดยการประสานงานจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองประสานหรือประสานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์มาช่วยเหลือสนับสนุนแล้วจึงประสานงานมายังผู้นำหมู่บ้านเพื่อประสานงานกับประชาชนมาช่วยสนับสนุนการทำงาน^{๗๐} หรือผู้นำชุมชนจะทำการแจ้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองเพื่อดำเนินการ^{๗๑} ส่วนด้านสาธารณสุขทางอสม.จะทำการประชุมกันก่อนประจำเดือนเพื่อสำรวจสภาพปัญหา แล้วทำงาน

^{๖๙} อ่างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน.

^{๗๑} อ่างแล้ว, นายพิเชษฐ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

บูรณาการร่วมกับผู้นำในชุมชน^{๗๒} นอกจากนี้ยังมีชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (ส.อบต.) ร่วมกันวางแผนงานในการให้ความช่วยเหลือเช่นผู้ป่วยโรคโควิด ๑๙ เพื่อประสานมาทางชุมชนในการนำเอาเงินกองทุนหมู่บ้านส่วนไหนบ้างที่สามารถนำมาเยียวยาช่วยเหลือได้แล้วจึงดำเนินการตามลำดับ^{๗๓} ในส่วนด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ก็มีผู้นำในชุมชนเป็นผู้ประสานงาน หรือมอบหมายให้ชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ไปช่วยดำเนินการอำนวยความสะดวกด้านการจราจร^{๗๔} นอกจากนี้ยังมีด้านความปลอดภัย และยังมีด้านรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนตามงานต่าง ๆ ในชุมชน^{๗๕}”

(๕) การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีการใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาในหลาย ๆ หลัก ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนน้ำขำ ทั้ง วัด สถานที่สาธารณะ อีกทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้วยการเก็บขยะให้เป็นที่เป็นที่โดยมีถังขยะรองรับใส่ไว้อย่างเป็นระบบ การช่วยกันปลูกต้นไม้ เพื่อเพิ่มสิ่งแวดล้อมที่ดี (ทาน) การบอกต่อ ๆ กันหรือชักชวนเพื่อนบ้านให้ออกมาพัฒนาชุมชน อีกทั้งการให้คำเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ (ปิยวาจา) การได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน วัด และสถานที่สาธารณะ และการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้ป่วยที่ติดโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยนำเอาอาหารหรือถุงยังชีพไปมอบให้ (อัตถจริยา) การได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นนักจิตอาสาอย่างเต็มศักยภาพและสมบูรณ์ตามที่รับมอบหมายจากผู้นำชุมชนหรือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน (สมานัตตา) นอกจากนี้ ในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของนักจิตอาสาวิถีพุทธในตำบลน้ำขำนั้นต้องมีความเต็มใจหรือมีความจริงใจในการพัฒนาหรือการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างกระตือรือร้น (สัจจะ) เป็นบุคคลที่มีความขมจิตขมใจในการถูกติฉินนินทาจากบุคคลที่ไม่หวังดีในการออกมาพัฒนาชุมชน อีกทั้งเป็นบุคคลที่มีความอดทนต่อการทำงานในการพัฒนาชุมชนหรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบากบั่น และไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (ขันติ) เป็นบุคคลที่ให้การอนุเคราะห์สงเคราะห์ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน เช่น การบริจาคทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์อาหารว่างเครื่องดื่มด้วยความเต็มใจ (จาคะ) นอกจากนี้ในการร่วมเป็นนักจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนารามยังเป็นผู้ที่มีความสนใจในปัญหาหรือเห็นเป็นปัญหาหรือเป็นความเดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ของประชาชนในชุมชนว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำการช่วยกันพัฒนาชุมชน ให้ความช่วยเหลือบุคคล หรือได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น (ทุกข์) เป็นบุคคลที่ชอบแก้ปัญหาคือช่วยกัน

^{๗๒}อ้างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๗๓}อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๗๔}อ้างแล้ว, นายสมปรารถ คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๗๕}อ้างแล้ว, นายประจักษ์ พุฒิ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ปรึกษาหารือเพื่อหาสาเหตุของปัญหานั้น ๆ (สมุทัย) เมื่อทราบสาเหตุของปัญหาทั้งปวงแล้วจึงจำเป็นต้องแสวงหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป (นิโรธ) เมื่อได้แนวทางที่ดีแล้วจึงนำมาปรับประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาเหล่านั้นอย่างมีสติในการนำมาบูรณาการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนหรือให้การช่วยเหลือบุคคลในชุมชนได้อย่างยั่งยืน (มรรค)

นอกจากนี้ผู้เป็นนักจิตอาสาวิถีพุทธยังต้องมีความชอบหรือมีใจรักในการพัฒนาชุมชนหรือการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน (ฉันทะ) เมื่อออกไปพัฒนาชุมชนหรือให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับความทุกข์ยากลำบากแล้วยังต้องมีความเพียรพยายามให้การพัฒนาหรือการช่วยเหลือเพื่อบ้านจนประสบผลสำเร็จ (วิริยะ) อีกทั้งต้องมีความเต็มใจและเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มศักยภาพ (จิตตะ) และหากมีการทำงานหรือการช่วยเหลือเพื่อนบ้านแล้วในระหว่างการทำงานก็จำเป็นต้องมีการทบทวน ตรีภตรองผลการพัฒนาหรือการช่วยเหลือยังมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องอีกก็จะได้ทำการดำเนินการแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือเพื่อนบ้านเพื่อปรับปรุงงานได้อีกในระยะยาว (วิมังสา) อีกทั้งการดำเนินงานด้านจิตอาสาวิถีพุทธนั้นจำเป็นต้องมีจิตใจที่รักมีความปรารถนาดีในการพัฒนาให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในชุมชน และช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชนให้มีความสุข ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน (เมตตา) มีความสงสารชุมชนที่ยังมีปัญหาที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเหล่านั้น หรือเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเมื่อผู้อื่นประสบทุกข์ในชุมชนด้วยความกระตือรือร้น (กรุณา) มีความแสดงออกถึงความยินดีปรีดาเมื่อได้พัฒนาชุมชนจนประสบผลสำเร็จ และบุคคลในชุมชนที่ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ป่วยติดเตียง หรือมีโรคประจำตัวโดยการให้กำลังใจเพื่อให้เขามีขวัญและกำลังใจในการดำรงชีพอย่างต่อเนื่อง (มุทิตา) และมีความเป็นกลางในการดำเนินการพัฒนาชุมชนทุกที่โดยไม่เลือกปฏิบัติในการออกไปพัฒนา และให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบเคราะห์ในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน (อุเบกขา) ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ประชาชนได้ร่วมกันพัฒนาชุมชนด้วยการเก็บขยะให้เป็นที่เป็นที่โดยมีถังขยะรองรับใส่ไว้อย่างเป็นระบบ ยังได้มีการช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มสิ่งแวดล้อมที่ดี (ทาน) และได้มีการบอกต่อ ๆ กันหรือชักชวนเพื่อนบ้านให้ออกมาพัฒนาชุมชน ทั้งการให้คำแนะนำ แนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยไม่ได้หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ (ปิยวาจา) การได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน วัด และสถานที่สาธารณะ^{๗๖} และมีการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้ป่วยที่ติดโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยการนำเอาอาหารหรือถุงยังชีพไปมอบให้ (อถถจริยา)^{๗๗} การได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นนักจิตอาสาอย่างเต็มศักยภาพและสมบูรณ์ตามที่รับมอบหมายจากผู้นำชุมชน

^{๗๖} อ่างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๗๗} เรื่องเดียวกัน.

หรือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน (สมานัตตา)^{๗๘} นอกจากนี้ ในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของนักจิตอาสาวิถีพุทธในตำบลร่องพองนั้นต้องมีความเต็มใจหรือมีความจริงใจในการพัฒนาหรือการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความเดือดร้อนอย่างกระทันหัน (สัจจะ)^{๗๙} บางทีก็มีค่านิยมแต่เราก็ต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ซึ้งใจในการถูกติฉินนินทาจากบุคคลที่ไม่หวังดีในการออกมาพัฒนาชุมชน อีกทั้งต้องมีความอดทนต่อการทำงานในการพัฒนาชุมชนหรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความบากบั่น และไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (ขันติ)^{๘๐} อีกทั้งต้องเป็นบุคคลที่ให้การอนุเคราะห์สงเคราะห์ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การบริจาคทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ อาหารว่างเครื่องดื่มด้วยความเต็มใจ (จาคะ)^{๘๑} นอกจากนี้ในการร่วมเป็นนักจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำยังเป็นผู้ที่มีความสนใจในปัญหาหรือเห็นเป็นปัญหาหรือเป็นความเดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ของประชาชนในชุมชนว่าเป็นสิ่งที่ต้องทำการช่วยกันพัฒนาชุมชน ให้ความช่วยเหลือบุคคล หรือได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น (ทุกข์)^{๘๒} ที่สำคัญต้องเป็นบุคคลที่ชอบช่วยแก้ปัญหาด้วยการร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อหาสาเหตุของปัญหานั้น ๆ (สมุทัย) อีกทั้งหาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้หมดไป (นิโรธ) เมื่อได้แนวทางที่ดีแล้วจึงนำมาปรับประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหานั้นอย่างมีสติในการนำมาบูรณาการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนหรือให้การช่วยเหลือบุคคลในชุมชนได้อย่างยั่งยืน (มรรค)^{๘๓} นักจิตอาสาวิถีพุทธยังต้องมีความชอบหรือมีใจรักในการพัฒนาชุมชนหรือการให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน (ฉันทะ) เมื่อออกไปพัฒนาชุมชนหรือให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ได้รับความทุกข์ยากลำบากแล้วยังต้องมีความเพียรพยายามให้การพัฒนาหรือการช่วยเหลือเพื่อบ้านจนประสบผลสำเร็จ (วิริยะ)^{๘๔} อีกทั้งต้องมีความเต็มใจและเอาใจใส่ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มศักยภาพ (จิตตะ)^{๘๕} และหากมีการทำงานหรือการช่วยเหลือเพื่อนบ้านแล้วในระหว่างการดำเนินงานก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการทบทวน ตรีศตรองผลการพัฒนาหรือการช่วยเหลือยังมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องอีกก็จะได้ทำการดำเนินการแก้ปัญหาหรือช่วยเหลือเพื่อนบ้านเพื่อปรับปรุงงานได้อีกในระยะยาว (วิมังสา)^{๘๖} นอกจากนี้ การดำเนินงานด้านจิตอาสาวิถีพุทธนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีจิตใจที่รักมีความปรารถนาดี

^{๗๘} อ่างแล้ว, พระนัธทวัฒน์ สุวณฺณภทฺโท, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๗๙} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๐} อ่างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๘๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๒} อ่างแล้ว, พระนัธทวัฒน์ สุวณฺณภทฺโท, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๘๓} อ่างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๘๔} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๕} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๖} เรื่องเดียวกัน.

ในการพัฒนาให้เกิดความเรียบร้อยดีงามในชุมชน และช่วยเหลือผู้อื่นในชุมชนให้มีความสุข ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน (เมตตา)^{๘๗} มีความสงสารชุมชนที่ยังมีปัญหาที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหานั้น หรือเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเมื่อผู้อื่นประสบทุกข์ในชุมชนด้วยความกระตือรือร้น (กรุณา)^{๘๘} มีความแสดงออกถึงความยินดีปรีดาเมื่อได้พัฒนาชุมชนจนประสบความสำเร็จ และบุคคลในชุมชนที่ได้ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ป่วยติดเตียง หรือมีโรคประจำตัวโดยการให้กำลังใจเพื่อให้เขามีขวัญและกำลังใจในการดำรงชีพอย่างต่อเนื่อง (มุทิตา) และมีความเป็นกลางในการดำเนินการพัฒนาชุมชนทุกที่โดยไม่เลือกปฏิบัติในการออกไปพัฒนา และให้ความช่วยเหลือเยียวยายผู้ประสบเคราะห์ในชุมชนอย่างเท่าเทียมกัน (อุเบกขา)^{๘๙}

(๗) การส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีการส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาวิถีพุทธเริ่มจากบุคคลในชุมชนที่เป็นสมาชิกจิตอาสาได้ชักชวนคนในชุมชนได้หันมาร่วมพัฒนาชุมชน หรือการให้เยาวชนได้ออกไปบริการการนำดื่ม หรืออาหารว่างให้กับผู้ที่ได้ออกมาพัฒนาชุมชน อีกทั้งใช้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางด้านจิตอาสาในชุมชนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นให้ออกมาช่วยเหลือพัฒนาชุมชน อีกทั้งเกิดจากผู้ปกครองได้บอกให้ลูก หลานได้ออกไปช่วยเหลือพัฒนาชุมชน เกิดจากการส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาด้วยวิธีการส่งเสริมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแม่บ้านด้านฝึกอาชีพ เช่น การทำตะกร้า การทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม การทำขนมไทย การทำการทำกระเป่าจากเศษถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม ส่วนผู้พิการจะทำการฝึกอบรมด้านทำน้ำยาซักผ้า การทำสเปรย์ไล่ยุง ทำน้ำยาล้างจานจากวัตถุดิบสมุนไพร เช่น มะกรูด มะนาว ส่วนเยาวชนมีการส่งเสริมอบรมด้านการป้องกันต่อต้านยาเสพติด ส่วนอสม.จะทำส่งเสริมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการตรวจวัดความดัน การตรวจเจาะเลือดเพื่อตรวจหาโรคเบาหวาน อีกทั้งตรวจหาสารพิษที่ตกค้างในกระแสเลือด การอบรมให้ความรู้ ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“ในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาชุมชนนั้นเริ่มจากบุคคลในชุมชนที่เป็นสมาชิกจิตอาสาได้ชักชวนคนในชุมชนได้หันมาร่วมพัฒนาชุมชน หรือการให้เยาวชนได้ไปบริการการนำดื่ม หรืออาหารว่างให้กับผู้ที่ได้ออกมาพัฒนาชุมชน^{๙๐} มีการใช้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางด้านจิตอาสาในชุมชนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นให้ออกมาช่วยเหลือพัฒนาชุมชน^{๙๑} บางทีผู้ปกครองได้บอกให้ลูก หลานได้ออกไปช่วยเหลือพัฒนาชุมชน^{๙๒} ทางชุมชนได้จัดการอบรมให้

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๘} เรื่องเดียวกัน.

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน.

^{๙๐} อ่างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน.

^{๙๒} อ่างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ความรู้เกี่ยวกับแม่บ้านด้านผักอาชีพ เช่น การทำตะกร้า การทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม การทำขนมไทย การทำกระทงเป่าจากเศษถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม ส่วนผู้พิการจะทำการฝึกอบรมด้านทำน้ำยาซักผ้า การทำสเปรย์ไล่ยุง ทำน้ำยาล้างจานจากวัตถุดิบสมุนไพร เช่น มะกรูด มะนาว ส่วนเยาวชนมีการส่งเสริมอบรมด้านการป้องกันต่อต้านยาเสพติด^{๙๓} ส่วนอสม.จะทำส่งเสริมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการตรวจวัดความดัน การตรวจเจาะเลือดเพื่อตรวจหาโรคเบาหวาน อีกทั้งตรวจหาสารพิษที่ตกค้างในกระแสเลือด การอบรมให้ความรู้^{๙๔}”

(๘) แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า ผู้นำชุมชนได้สร้างความตระหนักให้ประชาชนได้ตระหนักและเข้ามาเป็นสมาชิกจิตอาสาโดยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน การประกาศเชิญชวนให้ประชาชน เยาวชนได้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกจิตอาสา ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวหรือในสิ่งที่เขาชอบ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำเอาโครงการต่าง ๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาประชาชนทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การพัฒนาฝีมือด้านการทำอุปกรณ์ด้านการป้องกันยุงลาย การอบรมให้ความรู้ด้านต่อต้านยาเสพติดให้แก่เยาวชนและกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับการอบรมก็จะนำไปเผยแพร่ขยายต่อให้กับบุคคลในชุมชนได้มีความตระหนัก และได้นำเอาความรู้เหล่านั้นไปใช้และบอกต่อเพื่อขยายเครือข่ายให้มากขึ้น โดยการผ่านการอบรมเจ้าหน้าที่ อสม. ในชุมชนแล้วนำไปขยายผลต่อให้กับประชาชนในชุมชนเพื่อขยายเครือข่ายให้มากขึ้น การสร้างเครือข่ายโดยภาคเอกชน ซึ่งเป็นประชาชนที่เป็นลูกหลานในชุมชนและบุคคลโดยทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธโดยผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น ทางเฟซบุ๊ก นอกจากนี้ทางผู้นำท้องถิ่นยังใช้การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือประชาชนโดยเผยแพร่รูปภาพประกอบในกิจกรรมต่าง ๆ โดยผ่านสื่อทางออนไลน์ต่าง ๆ ได้แก่ เฟซบุ๊ก ไลน์ ดังคำสัมภาษณ์ดังนี้

“แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจิตอาสาวิถีพุทธโดยมีผู้นำชุมชนสร้างความตระหนักให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและเข้ามาเป็นสมาชิกจิตอาสาโดยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง^{๙๕} มีการประกาศเชิญชวนให้ประชาชน เยาวชนได้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกจิตอาสา ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวหรือในสิ่งที่เขาชอบ^{๙๖} บางทีสมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้นำเอาโครงการต่าง ๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือและพัฒนาประชาชนในหลาย ๆ ด้านได้แก่ด้านการประกอบอาชีพ การพัฒนาฝีมือ ด้านการ

^{๙๓}เรื่องเดียวกัน.

^{๙๔}อ้างแล้ว, นาทพยักกาญจน์ คำวังจันทร์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๙๕}เรื่องเดียวกัน.

^{๙๖}อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

แปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ^{๙๗} มีการอบรมให้ความรู้ด้านต่อต้านยาเสพติดให้แก่เยาวชนและกลุ่มต่าง ๆ แล้วนำไปเผยแพร่ขยายต่อให้กับบุคคลในชุมชนได้มีความตระหนัก และได้นำเอาความรู้เหล่านั้นไปใช้และบอกต่อเพื่อขยายเครือข่ายให้มากขึ้น โดยการผ่านการอบรมเจ้าหน้าที่ อสม. ในชุมชนแล้วนำไปขยายผลต่อให้กับประชาชนในชุมชนเพื่อขยายเครือข่ายให้มากขึ้น^{๙๘} ได้มีการสร้างเครือข่ายโดยภาคเอกชนโดยผ่านทางสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นประชาชนที่เป็นลูกหลานในชุมชนและบุคคลโดยทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ^{๙๙} นอกจากนี้โดยเฉพาะก้านันและผู้ใหญ่บ้านได้ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือประชาชนโดยเผยแพร่รูปภาพกิจกรรมต่าง ๆ ทางเฟสบุ๊ค ไลน์^{๑๐๐}”

๔.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ผลสรุปจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๒๐ รูป/คน เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ แล้วได้รวมถึงผลวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ที่นำมาสู่กระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๕ คน ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการให้ความรู้จิตอาสาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ๒) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสาโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ๓) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้จิตอาสาโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ๔) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการระดมการจัดกิจกรรมจิตอาสาโดยใช้หลักอภิธานิยธรรม ๗ พบว่า

๔.๓.๑ การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการให้ความรู้จิตอาสาวิถีพุทธโดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔

ผู้นำในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งก้านันในตำบลน้ำชำ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านได้นำเอาหลักสังคหวัตถุมาประยุกต์ใช้ในการให้ความรู้จิตอาสา ได้แก่ ทาน การให้ โดยมีการให้การประชาสัมพันธ์ประกาศรับสมัครเสียงตามสายในหมู่บ้านให้กับประชาชนในชุมชนแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกจิตอาสา^{๑๐๑} นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลยังให้การสนับสนุนการให้ความรู้จิตอาสาในด้านต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบการจัดโครงการต่าง ๆ ในตำบลกาญจนา สนับสนุน

^{๙๗} เรื่องเดียวกัน.

^{๙๘} อ่างแล้ว, นางสมทรง ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๙๙} อ่างแล้ว, นายพิเชษฐ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๐} อ่างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๑} บทสรุปของการสนทนากลุ่มย่อยของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๕ คน, วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

งบประมาณในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจด้านจิตอาสาแก่ประชาชนในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับความร่วมมือกับทางเกษตรอำเภอเมืองแพร่ และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองแพร่ ลงพื้นที่ขับเคลื่อนงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลกาญจนา จัดบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนามา อีกทั้งมีการจัดทำเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนาในการให้ความรู้ด้านจิตอาสา ทำการลงแพร่กิจกรรมจิตอาสาทางเฟสบุ๊ค อีกทั้งทำการเผยแพร่ความรู้จิตอาสาทางวารสารออนไลน์^{๑๐๒}

๔.๓.๒ การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธโดยใช้หลักพรหม

วิหาร ๔

ด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสาในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำได้นำเอาหลักพรหมวิหารมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมจิตอาสาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านเมตตาโดยมีองค์กรหรือหน่วยงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในหลายภาคส่วน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จิตอาสา และประชาชนตำบลน้ำชำ ได้จัดกิจกรรม Big cleaning day เพื่อพัฒนาถนนทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวแพะเมืองผี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียน ของใช้ ของเล่นเด็ก และฉีดพ่นแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙) นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ร่วมกับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดแพร่ ผู้อำนวยการแขวงทางหลวงชนบท กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตำบลน้ำชำ ดำเนินการจัดกิจกรรมทาสีทางม้าลาย หน้าโรงเรียนบ้านน้ำชำ ใน “โครงการขั้รถบนท้องถนนปลอดภัย” จัดกิจกรรม Big Cleaning Day ทำความสะอาดบริเวณถนนหน้าโรงเรียนวัดน้ำชำ นอกจากนี้ นายกององค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จิตอาสา รพ.สต. น้ำชำ อสม และประชาชนตำบลน้ำชำ ได้จัดกิจกรรม Big cleaning day บริเวณวัดน้ำชำได้ใช้กรุณาเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและหมู่บ้าน กำนันตำบลน้ำชำ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านน้ำชำทั้ง ๔ หมู่ ได้ร่วมกับประชาชน เยาวชนที่เป็นจิตอาสา ได้ร่วมกันรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการให้มีการปลูกป่าทดแทน ขุดลอกคลอง สระเก็บน้ำและเจาะบ่อบาดาลเพิ่ม อีกทั้งด้านการช่วยเหลือชุมชนด้านมุฑิตา นายกององค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง พร้อมด้วยคณะทีมผู้บริหาร,เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง เจ้าหน้าที่สำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ตำบลน้ำชำลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและสอบถามเท็จจริงผู้ประสบปัญหาทางสังคมในพื้นที่ตำบลน้ำชำเพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัว อีกทั้งยังมีประธานกองทุนหมู่บ้านตำบลน้ำชำ มอบเงินสนับสนุนให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อนำไปดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กเล็กของศูนย์ฯ และด้านเศรษฐกิจกำนันตำบลน้ำชำ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านทั้ง ๔ หมู่ พร้อมกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกผลิตภัณฑ์สินค้าวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันปรับปรุงและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าของตำบลน้ำชำให้มีมูลค่าสูงขึ้น โดยมีประชาชนจิตอาสาเข้ามาร่วมกลุ่มเป็นจำนวนมาก

^{๑๐๒}เรื่องเดียวกัน.

๔.๓.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้จิตอาสาวิถีพุทธโดยใช้ หลักอริยสัจ ๔

นายสุทิน ม้าแก้ว กำนันตำบลน้ำชำ คณะครูราชการบ้านาญ และผู้ทรงคุณวุฒิตำบลน้ำชำไปศึกษาดูงานโรงเรียนผู้สูงอายุบ้านถิ่นม่วนใจ๋เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุของตำบลน้ำชำ นอกจากนี้ จัดให้มีสถานที่ฝึกอบรมคณะกรรมการหมู่บ้านและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนจัดอบรมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชนและประชาชนที่สนใจ ทั้งในด้านการช่วยเหลือสังคม การเศรษฐกิจให้ประชาชนได้มีจิตสำนึกในการใช้จ่ายให้เพียงพอต่อรายได้ในครอบครัว โดยการให้มีจิตอาสา ร่วมกับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตสินค้าท้องถิ่นไปสู่ตลาดระดับประเทศ หลังจากศึกษาดูงานได้นำองค์ความรู้มาจัดกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ ได้แก่ สภาพของปัญหา โดยทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง กำนันตำบลน้ำชำ ร่วมกับเครือข่ายของผู้นำท้องถิ่นในตำบลใกล้เคียงรวมทั้งส่วนราชการท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม้า องค์การบริหารส่วนตำบลกาญจนา สมาชิกสภาอบจ.แพร่ สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านน้ำชำ เจ้าหน้าที่อบต. และกลุ่มเกษตรกรตำบลน้ำชำ ร่วมกันสำรวจแหล่งน้ำเพื่อวางแผนบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ของตำบลน้ำชำ^{๑๐๓} นอกจากนี้ ยังได้ร่วมมือกับเครือข่ายผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ มอบหมายให้รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่ ร่วมกับ นายก อบต.ร่องฟอง, นายก อบต.ห้วยม้า, อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มจร วิทยาเขตแพร่, วิศวกรชลประทานชำนาญการ, ผอ.ศูนย์วิทยบริการจังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, หัวหน้าสำนักงานศูนย์วิทยบริการจังหวัดแพร่, กำนันตำบลน้ำชำ และพนักงานส่วนท้องถิ่นร่วมปรึกษาหารือแนวทางการบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ ๓ ตำบล เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกรในพื้นที่ ณ ห้องประชุมองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง^{๑๐๔} ในด้านสมุทัย คือ สาเหตุของปัญหานั้น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำชำ กำนันผู้ใหญ่บ้าน อสม. จัดประชุมศูนย์ปฏิบัติการควบคุมโรคตำบลน้ำชำ (ศปก.ตำบลน้ำชำ) เพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือผู้ป่วยและผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงกรณีเร่งด่วน และเป็นการเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหาการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ในพื้นที่ตำบลน้ำชำ ศูนย์ปฏิบัติการควบคุมโรคตำบลน้ำชำ (สปก.ตำบลน้ำชำ) อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่^{๑๐๕}

ส่วนในด้านนิโรธ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ร่วมทำความสะอาดห้องเรียน ของใช้ ของเล่นเด็ก และฉีดพ่นแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ได้มอบชุดตรวจ ATK จำนวน ๓๐๐ กล่องให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำชำ ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ องค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ยังได้ร่วมกับท่านผู้อำนวยการโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาแม่ยม หัวหน้าฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ ๓ ในการพัฒนา กำจัดวัชพืช ดูแลความสะอาด นอกจากนี้ นายกอบต.ร่องฟองร่วมกับ นายสุทิน ม้าแก้ว กำนันตำบลน้ำชำ, นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์ ผู้ใหญ่บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๔ นายสำรวย คำยวง ส.อบต.หมู่ที่ ๓ ลงพื้นที่สำรวจความเสียหายและช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากพายุ

^{๑๐๓}อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๔}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๐๕}เรื่องเดียวกัน.

ฤดูร้อน (มรรค) คือหนทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ โดยทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องพ่องร่วมพิธีลงนามความร่วมมือในการปฏิบัติงานราชการ (MOU) ตัวชี้วัด ณ ห้องประชุมจดหมายเหตุ ศาลากลางแพร่ ชั้น ๒ เพื่อนำมาดำเนินการตามนโยบายให้สำเร็จลุล่วงลงไปด้วยดี

๔.๓.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายด้านกระบวนการจัดกิจกรรมจิตอาสาวิถีพุทธโดยใช้หลักการบริหารธรรม ๗

นายสุทิน ม้าแก้ว กำนันตำบลน้ำชำได้นัดประชุมปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชน คือผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้มาประชุมร่วมกันเพื่อจัดทำงานพัฒนาหมู่บ้านน้ำชำอยู่เสมอ โดยเปิดโอกาสให้แต่ละท่านได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกคนในสังคมซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณี เช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษากัน ลูกก็จะอบอุ่น ปัญหาถูกไปติดยาเสพติด หัวหน้ามีการประชุมปรึกษากับผู้ร่วมงานทุกครั้ง ทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น^{๑๐๖}

นอกจากนี้ หลังจากที่มีการจัดกิจกรรมจิตอาสา ไม่ว่าจะด้านไหนก็แล้วแต่ เวลาเลิกจากการจัดกิจกรรมทุกคนก็พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน เช่น การจัดประชุมให้ความรู้กับทุกองค์กร และการจัดกิจกรรมในรูปแบบของเครือข่ายจิตอาสา ก็ต้องอยู่พร้อมๆ กันเพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่งที่จะทำลงไปด้วยความเต็มใจ^{๑๐๗}

ส่วนในด้านการช่วยเหลือชุมชน คนในชุมชนต้องรู้จักความสามัคคี ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองอย่างเข้มแข็ง ธรรมะทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีจิตสำนึกในการประกอบอาชีพ ไม่ทำลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ เคารพระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้ นอกจากนี้ เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำให้เกียรติสตรีย และยกย่องปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก^{๑๐๘} นอกจากนี้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชน เช่น สักการะเคารพเจดีย์ การปฏิบัติและยอมรับในประเพณีต่างๆ อีกทั้งการให้การอารักขา คຸ້ມຄອງบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป^{๑๐๙}

^{๑๐๖} อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๗} อ้างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๘} อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐๙} อ้างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ดังนั้น การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการร่วมกันพัฒนาจิตอาสาของประชาชนในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ มีจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันในรูปของกฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรมจริยธรรมในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม และการปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนเองนับถือ มีจิตอาสาช่วยเหลือกิจกรรมของทางชุมชน รวมถึงอยู่ร่วมกันด้วยความเห็นอกเห็นใจกันและกัน โดยมีรูปแบบเป็นการสร้างเครือข่ายหรือภาคีร่วมพัฒนาที่เรียกว่า “บวร” ซึ่งจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและสังคมในด้านการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชน ด้านส่งเสริมสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาสมาชิกชุมชน ให้เป็นชุมชนที่มีคุณภาพในทุกด้านด้วยการบริหารจัดการชุมชน โดยมีการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ต่อไป

สรุปได้ว่า การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการสร้างเครือข่ายกลุ่มจิตอาสาในชุมชน และนอกชุมชนด้วยความร่วมมือ ร่วมใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เพื่อคนในสังคมได้รับประโยชน์จากการช่วยเหลือของตนอย่างเต็มที่ ด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรมในการช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา ตลอดจนการเสียสละเวลาส่วนตัว ตามกำลังความสามารถอย่างสม่ำเสมอ ในขณะที่ตนเองก็ได้รับอันานิสงส์ที่เกิดจากประโยชน์ตน คือความสุขกาย สบายใจ ความอึดอึดใจ ผลลัพธ์ที่ได้คือความสงบร่มเย็นของจิตใจ และการช่วยเหลือกันของชุมชนทุกฝ่ายจนทำให้เกิดการทำงานอย่างมีระบบและสอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของชุมชน ซึ่งเครือข่ายได้มีความสัมพันธ์เชิงกระบวนการเชื่อมโยงสอดประสานกันอย่างเป็นระบบ โดยมีองค์ประกอบของเครือข่ายที่เป็นกลไกขับเคลื่อนเครือข่ายที่สำคัญในการสร้างเสริมจิตอาสาที่ดีในการพัฒนาชุมชนและความเป็นเมืองที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นสำคัญจนทำให้เกิดเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในตำบลน้ำชำ จำนวน ๗ กลุ่มด้วยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ ๑) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการให้ความรู้จิตอาสาโดยใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ ๒) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสาโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ ๓) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้จิตอาสาโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ และ ๔) การเสริมสร้างเครือข่ายด้านกระบวนการจัดกิจกรรมจิตอาสาโดยใช้หลักอภิธานิยธรรม ๗ ในการบูรณาการกับการเสริมสร้างเครือข่ายอย่างแท้จริง

๔.๔ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสานับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งทำให้ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง ที่สำคัญได้มี

การนำเอาหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสา และเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาที่จะส่งผลให้จิตอาสาบรรลุผลมากยิ่งขึ้นเพราะเครือข่ายจิตอาสา นั้น ถือเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองดีของชุมชนและสังคม บุคคลที่มีจิตอาสาจะเป็นผู้ที่ตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชนพร้อมที่จะเสียสละและอุทิศตนเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมโดยการช่วยเหลือผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นจิตอาสาที่รับผิดชอบต่อส่วนรวมหรือคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก โดยแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการกระทำ ได้แก่ ความตระหนักรู้เอาใจใส่ การคำนึงถึงและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน กิจกรรมจิตอาสาจึงเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคมประโยชน์สุขของส่วนรวม ให้สอดคล้องกันเกิดประโยชน์ต่อพื้นที่ของสาธารณะหรือสังคม ด้วยการใช้สติปัญญา การเข้าร่วมมีส่วนร่วมการดูแลสร้างสรรค์และความพยายามทำให้ดีขึ้นก็เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความยุติธรรมหรือเอื้อประโยชน์ต่อสังคม การช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่น มองโลกในแง่ดีอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง

จิตอาสาวิถิปุทธเป็นเรื่องของการทำงานด้วยจิตใจ ด้วยจุดเริ่มต้นจากการทำงานจิตอาสาเกิดที่ใจก่อน คือ มีใจอยากช่วยเหลือโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ดังนั้น จิตอาสาวิถิปุทธนั้นต้องมีหลักธรรมสำหรับชุมชนยึดถือปฏิบัติ ประกอบด้วย ปัจจัยภายในเกี่ยวกับการคิดความรู้สึกที่ส่งผลให้แต่ละคนแสดงพฤติกรรมจิตอาสา ได้แก่ พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรมในลักษณะของการให้ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตาสู่คนใกล้ชิด ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ด้วยหลักเมตตาความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุขทั้งกายและใจ เช่น ความสุขเกิดการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการบริโภค หลักกรุณา เป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ซึ่งความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักมูทิตา ความพลอยยินดีเป็นความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า มูทิตาจะสร้างไมตรีและผูกมิตรกับผู้อื่นได้และลึกซึ้ง และอุเบกขาเป็นการรู้จักวางเฉย เป็นการวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม คือ ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกรรมในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถิปุทธเป็นการพัฒนาที่ชะช่วยทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข นอกจากนี้ หลักอิทธิบาท ๔ หลักอริยสัจ ๔ และหลักอปริหานิยธรรมช่วยในการจัดกิจกรรมเสริมสร้างจิตอาสาวิถิปุทธอีกด้วย จนกระทั่งสามารถเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถิปุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ทั้งหมด ๗ เครือข่ายดังกล่าวมาข้างต้น

บทที่ ๕

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๒) เพื่อเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้ให้ข้อมูลองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธตำบลน้ำชำ โดยจัดประชุมระดมความคิดเห็นเห็นความต้องการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธจากผู้นำชุมชนในตำบลน้ำชำ กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพและกลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชน

เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มย่อย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์งานวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ สรุปผลการวิจัยดังนี้

๕.๑.๑ การศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คณะผู้วิจัย ได้ลงพื้นที่ศึกษาสภาพปัญหา และสำรวจต้องการจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พร้อมบันทึกการสำรวจจิตอาสาวิถีพุทธ ตำบลน้ำชำ ตำบลน้ำชำมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ชุ่มฉ่ำน้ำ ร่มเย็น ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำชำ” มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และน้ำซึ่งพื้นดินจะมีน้ำไหลซึมบนผิวดินตลอดทั้งปี มีลำห้วยที่มีปริมาณน้ำไหลซึมตลอดเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ต่อมาสภาพสังคมของตำบลน้ำชำ ชาวบ้านในตำบลน้ำชำมีการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมผู้คนแก่งแย่งกันทำมาหากิน มีการตัดไม้ทำลายป่า จึงทำให้สภาพพื้นที่เกิดความแห้งแล้งเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติน้ำที่เคยไหลมาจากภูเขาเริ่มแห้งทำให้การเกษตรได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง จึงเหลือไว้แต่ความแห้งแล้งให้เห็นในปัจจุบัน มีทั้งหมด ๔ หมู่ คือ หมู่ที่ ๑ หมู่ที่ ๒ หมู่ที่ ๓ และหมู่ที่ ๔ มีธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอาณาเขตติดต่อกับทิศเหนือมีทุ่งเก่า ทุ่งอ้อล่อง และติดต่อกับตำบลห้วยมา ตำบลแม่หลาย ทิศใต้ มีทุ่งบวกแค่ ทุ่งบวกกวาว ทุ่งป่าคา และติดต่อกับตำบลเหมืองหม้อ ทิศตะวันออก มีทุ่งเหนือ ทุ่งป่าดำ ทุ่งห้วยน้ำขุ่น และติดต่อกับตำบล

ห้วยม้า และตำบลสวนเขื่อน ทิศตะวันตก เป็นป่าละเมาะและเนินเตี้ย ๆ รวมทั้งวนอุทยานแพะเมืองผี และติดต่อกับตำบลร่องฟอง และตำบลแม่หล่าย นอกจากนี้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีนับถือศาสนา พุทธ เป็นศาสนาหลักจึงมีประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีบวชนาค พิธีบายศรีสู่ขวัญ, ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า ประเพณีเลี้ยงผีผาย ประเพณีสืบทอดแม่น้ำ เพื่อเป็นจตุรรมจิตใจของชาวบ้านให้มีความรัก ความสามัคคีเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจ อีกทั้งข้อมูลด้านอาชีพตำบลน้ำซำอาชีพของประชากรตำบลน้ำซำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่าและค้าขาย บางส่วนประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน และรับจ้างแรงงาน ผลผลิตที่สำคัญของตำบล คือ กลุ่มแปรรูปข้าวแต่น กลุ่มแปรรูปข้าวแคบ กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์ และกลุ่มทำกล้วยฉาบ หงส์ทองหรือกล้วยหลอด

๕.๑.๒ การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำซำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คณะผู้วิจัยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธกับพระสงฆ์ในเขตตำบลน้ำซำ ผู้นำชุมชนในตำบลน้ำซำ กลุ่มชาวบ้านสัมมาชีพ และกลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชนโดยการประชุมผู้นำชุมชน และการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับจิตอาสาวิถีพุทธ ในประเด็นความหมายจิตอาสาโดยทั่วและจิตอาสาวิถีพุทธ ซึ่งได้ความหมายด้านจิตอาสาทั่วไป หมายถึง การทำงานด้านการช่วยเหลือชุมชน บุคคล พื้นที่สาธารณะประโยชน์ สังคม การทำด้วยเต็มใจและไม่หวังผลตอบแทน การเอาใส่และรับเป็นธุระให้กับผู้อื่น การเสียสละแรงกาย แรงใจ และกำลังทรัพย์ ในการช่วยเหลือผู้อื่น การทำด้วยใจสมัคร การทำด้วยใจรัก การร่วมกันพัฒนาชุมชนด้วยความเต็มใจ ส่วนจิตอาสาตามแนววิถีพุทธ หมายถึง การทำงานด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับงานด้านจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้านศาสนา ชุมชน สังคมด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน นอกจากนี้ ยังเป็นการช่วยเหลือกิจการทางด้านศาสนาด้วยความสมัครใจ

ด้านกิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธ ซึ่งความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำซำ มีกิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลายแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดตั้งเครือข่ายเฝ้าระวังยาเสพติดโดยให้ความรู้เด็กและเยาวชนให้เกษตรกรเปลี่ยนมาใช้วิธีการไถกลบ กิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน การรักษาความสะอาดชุมชน การจัดเก็บขยะในชุมชน วัด กิจกรรมด้านสาธารณสุขในชุมชน ได้แก่ การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยการให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยการประกาศให้สวมใส่หน้ากาก หมั่นล้างมือบ่อย ๆ ให้กินอาหารร้อน และให้ใช้ช้อนกลาง การคัดกรองประชาชนด้วยการตรวจวัดอุณหภูมิ การให้บริการเจลหรือแอลกอฮอล์ใน

ชุมชน การรณรงค์ป้องกันการแพร่ระบาดไข้เลือดออก การจัดหาอุปกรณ์การออกกำลังกาย การส่งเสริมการใช้สมุนไพรป้องกันและรักษาโรคต่าง ๆ^๑

ด้านรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ มีรูปแบบการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยกันทำความสะอาดถนนในชุมชน การตัดหญ้าตามสถานที่สาธารณะหรือตามข้างถนนหนทาง การทำความสะอาดบริเวณวัด^๒ ยังมีรูปแบบการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การรณรงค์ไม่ตัดไม้ทำลายป่า การรณรงค์ด้านการลดหมอกควันด้วยการไม่เผาขยะในชุมชนและตามป่าเขา^๓ การรักษาความสะอาดแม่น้ำ การไม่เผาขยะในชุมชนในช่วงหน้าแล้งช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน การรณรงค์คัดแยกขยะออกเป็นประเภท เช่น หากเป็นขยะอันตรายก็ให้แยกใส่ถึงสีแดง^๔ อีกทั้งยังมีรูปแบบการเสริมขวัญและกำลังใจ รูปแบบการให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น ผู้นำในชุมชนจะทำงานร่วมกับรพสต.เพื่อไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงโดยไปด้วยใจรัก และสงสารผู้ป่วยเพื่อให้กำลังใจ^๕

ด้านกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธมีกระบวนการคือผู้นำในชุมชนได้ทำการประชุมร่วมกับกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อสม. หัวหน้าหมวดชุมชนเพื่อสำรวจผู้ป่วยโควิดเบื้องต้น โดยให้อสม.ที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่โดยแบ่งคนหนึ่งให้รับผิดชอบได้ทำการดูแลช่วยเหลือ นำเอายาหรืออาหารไปมอบให้ถึงบ้าน^๖ การพัฒนาชุมชนโดยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านมีการประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านโดยให้หัวหมวดที่ได้รับการแต่งตั้งดูแลตามพื้นที่ของแต่ละหมวด ไม่ว่าจะเป็นการขุดลอกคลองโดยการประสานงานจากสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ประสานหรือประสานองค์การบริหารส่วนจังหวัดเพื่อขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์มาช่วยเหลือสนับสนุนแล้วจึงประสานงานมายังผู้นำหมู่บ้านเพื่อประสานงานกับประชาชนมาช่วยสนับสนุนการทำงาน^๗ หรือผู้นำชุมชนจะทำการแจ้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อประสานงานกับนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองเพื่อดำเนินการ^๘

ด้านการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ มีการใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนน้ำชา ทั้งวัด สถานที่สาธารณะ การช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มสิ่งแวดล้อมที่ดี (ทาน) การบอกต่อกันหรือชักชวนเพื่อนบ้านให้ออกมาพัฒนาชุมชน อีกทั้งการให้คำแนะนำแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยไม่ได้หวัง

^๑อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๒อ้างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๓อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๔อ้างแล้ว, นายสมปราง คำยวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๕อ้างแล้ว, นายประจักษ์ พุฒิ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๖อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^๗เรื่องเดียวกัน.

^๘อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

สิ่งตอบแทนใด ๆ (ปิยวาจา) การได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน วัด และสถานที่สาธารณะ และการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ (อัตถจริยา) การได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นนักจิตอาสาอย่างเต็มศักยภาพและสมบูรณ์ตามที่รับมอบหมายจากผู้นำชุมชนหรือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน (สมานัตตา)

ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาวิถีพุทธเริ่มจากบุคคลในชุมชนที่เป็นสมาชิกจิตอาสาได้ชักชวนคนในชุมชนได้หันมาร่วมพัฒนาชุมชน หรือการให้เยาวชนได้ไปบริการการนำดื่ม หรืออาหารว่างให้กับผู้ที่ได้ออกมาพัฒนาชุมชน^๙ มีการใช้การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางด้านจิตอาสาในชุมชนบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดการกระตุ้นให้ออกมาช่วยเหลือพัฒนาชุมชน^{๑๐} บางทีผู้ปกครองได้บอกให้ลูก หลาน ได้ออกไปช่วยเหลือพัฒนาชุมชน^{๑๑} ทางชุมชนได้จัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับแม่บ้านด้านฝึกอาชีพ เช่น การทำตะกร้า การทำน้ำยาปรับผ้านุ่ม การทำขนมไทย การทำการทำกระเป๋าล้างจานจากเศษถุงน้ำยาปรับผ้านุ่ม ส่วนผู้พิการจะทำการฝึกอบรมด้านทำน้ำยาซักผ้า การทำสเปรย์ไล่ยุง ทำน้ำยาล้างจานจากวัตถุดิบสมุนไพร เช่น มะกรูด มะนาว ส่วนเยาวชนมีการส่งเสริมอบรมด้านการป้องกันต่อต้านยาเสพติด^{๑๒} ส่วนอสม.จะทำส่งเสริมการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการตรวจวัดความดัน การตรวจเจาะเลือดเพื่อตรวจหาโรคเบาหวาน อีกทั้งตรวจหาสารพิษที่ตกค้างในกระแสเลือด การอบรมให้ความรู้

ด้านแนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจิตอาสาวิถีพุทธโดยมีผู้นำชุมชนสร้างความตระหนักให้ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและเข้ามาเป็นสมาชิกจิตอาสาโดยการประชาสัมพันธ์กิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง^{๑๓} มีการประกาศเชิญชวนให้ประชาชน เยาวชนได้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกจิตอาสา ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวหรือในสิ่งที่เขาชอบ^{๑๔} การช่วยเหลือและพัฒนาประชาชนด้านการประกอบอาชีพ การพัฒนาฝีมือ การแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ^{๑๕} มีการอบรมให้ความรู้ด้านต่อต้านยาเสพติดให้แก่เยาวชนและกลุ่มต่าง ๆ แล้วนำไปเผยแพร่ขยายต่อให้กับบุคคลในชุมชนได้มีความตระหนัก และได้นำเอาความรู้เหล่านั้นไปใช้และบอกต่อเพื่อขยายเครือข่ายให้มากขึ้น การสร้างเครือข่ายโดยภาคเอกชนโดยผ่านทางสื่อออนไลน์ ซึ่งเป็นประชาชนที่เป็นลูกหลานในชุมชนและบุคคลโดยทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ^{๑๖} นอกจากนี้โดยเฉพาะก้านันและ

^๙อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๐}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๑}อ้างแล้ว, นางวารุณี ภิรมพัต, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๒}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๓}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๔}อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๕}เรื่องเดียวกัน.

^{๑๖}อ้างแล้ว, นายพิเชษฐ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ผู้ใหญ่บ้านได้ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ การพัฒนาชุมชน การช่วยเหลือประชาชนโดยเผยแพร่รูปภาพกิจกรรมต่าง ๆ ทางเฟสบุ๊ก ไลน์^{๑๗}

๕.๑.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

กระบวนการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ใน ๔ ประเด็น ได้แก่ ด้านการให้ความรู้จิตอาสา (หลักสังคหวัตถุ ๔) ด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักพรหมวิหาร ๔) ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้จิตอาสา (หลักอิทธิบาท ๔) ด้านกระบวนการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักอภิธานิยธรรม ๗)

ด้านการให้ความรู้จิตอาสา ผู้นำในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกำนันในตำบลน้ำชำ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านได้นำเอาหลักสังคหวัตถุมารประยุกต์ใช้ในการให้ความรู้จิตอาสา ได้แก่ ทาน การให้ โดยมีมีการให้การประชาสัมพันธ์ประกาศรับสมัครเสียงตามสายในหมู่บ้านให้กับประชาชนในชุมชนแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกจิตอาสา^{๑๘}

ด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักพรหมวิหาร) นำเอาหลักพรหมวิหารมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมจิตอาสาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านทานโดยมีองค์กรหรือหน่วยงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในหลายภาคส่วน ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จิตอาสา และประชาชนตำบลน้ำชำ ได้จัดกิจกรรม Big cleaning day เพื่อพัฒนาถนนทางเข้าแหล่งท่องเที่ยวแพะเมืองผี ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองร่วมกันทำความสะอาดห้องเรียน ของใช้ ของเล่นเด็ก และฉีดพ่นแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ นอกจากนี้ องค์กรบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ร่วมกับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดแพร่ ผู้อำนวยการแขวงทางหลวงชนบท กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนตำบลน้ำชำ ดำเนินการจัดกิจกรรมทาสีทางม้าลาย หน้าโรงเรียนบ้านน้ำชำ ใน “โครงการชัชรอบนท้องถนนปลอดภัย” จัดกิจกรรม Big Cleaning Day ทำความสะอาดบริเวณถนนหน้าโรงเรียนวัดน้ำชำ นอกจากนี้ นายองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จิตอาสา รพ.สต น้ำชำ อสม และประชาชนตำบลน้ำชำ ได้จัดกิจกรรม Big cleaning day บริเวณวัดน้ำชำ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและหมู่บ้าน กำนันตำบลน้ำชำ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านน้ำชำทั้ง ๔ หมู่ ได้ร่วมกับประชาชนเยาวชนที่เป็นจิตอาสา ได้ร่วมกันรณรงค์การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและการให้มีการปลูกป่าทดแทน ขุดลอกคลอง สระเก็บน้ำและเจาะบ่อบาดาลเพิ่ม นอกจากนี้ ด้านการช่วยเหลือชุมชน นายองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง พร้อมคณะทีมผู้บริหาร,เจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลร่อง

^{๑๗} อ่างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๑๘} บทสรุปของการสนทนากลุ่มย่อยของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๑๕ คน, วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๕.

ฟอง เจ้าหน้าที่สำนักงาน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดแพร่ และอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม) ตำบลน้ำชำลงพื้นที่เยี่ยมบ้านและสอบถามข้อเท็จจริงผู้ประสบปัญหาทางสังคมในพื้นที่ตำบลน้ำชำเพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัว อีกทั้งยังมีประธานกองทุนหมู่บ้านตำบลน้ำชำ มอบเงินสนับสนุนให้ศูนย์พัฒนาฯ เต็กเล็ก เพื่อนำไปดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กเล็กของศูนย์ฯ และด้านเศรษฐกิจ กำหนดตำบลน้ำชำ ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านทั้ง ๔ หมู่ พร้อมกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกผลิตภัณฑ์สินค้าวิสาหกิจชุมชนได้ร่วมกันปรับปรุงและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์สินค้าของตำบลน้ำชำให้มีมูลค่าสูงขึ้น โดยมีประชาชนจิตอาสาเข้ามาร่วมกลุ่มเป็นจำนวน

การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ให้กับพระสงฆ์ในเขตตำบลน้ำชำ ผู้นำชุมชน กลุ่มสมาชิกและกลุ่มชาวบ้านทั่วไปในชุมชนให้รู้จักความหมายของการมีจิตอาสาวิถีพุทธ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ การจักกิจกรรมเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ นอกจากนี้ กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ อีกทั้งการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ การติดตามผลการเสริมสร้างวิถีพุทธ ตลอดจนจนถึงเกิดเครือข่ายวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ ที่ส่งผลให้เกิดกระบวนการสร้างเครือข่ายวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่องการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๕.๒.๑ การศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลสภาพภูมิหลังของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า **ด้านประวัติความมา** ตำบลน้ำชำมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานมาประมาณ ๑๘๐ ปี ในอดีตตำบลน้ำชำมีสภาพเป็นที่ลุ่ม ชุ่มฉ่ำน้ำ ร่มเย็น ชาวบ้านเรียกว่า “น้ำจ๋า” มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้และน้ำซึ่งพื้นดินจะมีน้ำไหลซึมบนผิวดินตลอดทั้งปี มีลำห้วยที่มีปริมาณน้ำไหลซึมตลอดเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ต่อมาสภาพสังคมของตำบลน้ำชำ ชาวบ้านในตำบลน้ำชำมีการดำเนินชีวิตมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมผู้คนแก่งแย่งกันทำมาหากิน มีการตัดไม้ทำลายป่า จึงทำให้สภาพพื้นที่เกิดความแห้งแล้งเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติน้ำที่เคยไหลมาจากภูเขาเริ่มแห้งทำให้การเกษตรได้ผลบ้างไม่ได้ผลบ้าง จึงเหลือไว้แต่ความแห้งแล้งให้เห็นในปัจจุบัน **ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม** ตำบลน้ำชำตั้งอยู่ติดถนนไปอ่างห้วยน้ำปิง มีอาณาเขตติดต่อกับทิศเหนือมีทุ่งเก่า ทุ่งอ้อถ้อง และติดต่อกับตำบลห้วยมา

ตำบลแม่หล่าย ทิศใต้ มีทุ่งบวกแค้ ทุ่งบวกกว่าว ทุ่งป่าคา และติดต่อกับตำบลเหมืองหม้อ ทิศ ตะวันออก มีทุ่งเหนือ ทุ่งป่าคำ ทุ่งห้วยน้ำซุ่น และติดต่อกับตำบลห้วยม้า และตำบลสวนเขื่อน ทิศ ตะวันตก เป็นป่าละเมาะและเนินเตี้ย ๆ รวมทั้งวนอุทยานแพะเมืองผี และติดต่อกับตำบลร่องฟอง และตำบลแม่หล่าย **ด้านวัฒนธรรมประเพณี ในรอบ ๑๒ เดือน** ชาวบ้านตำบลน้ำขำนับถือศาสนา พุทธ เป็นศาสนาหลักจึงมีประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีบวชนาค พิธีบายศรีสู่ขวัญ, ประเพณีเลี้ยงผี ปู่ย่า ประเพณีเลี้ยงผีฝ่าย ประเพณีสืบทอดแม่น้ำ เพื่อเป็นจุดรวมจิตใจของชาวบ้านให้มีความรัก ความสามัคคีเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจ นอกจากนี้ในช่วงเทศกาลวันสงกรานต์ (เดือนเมษายน) มีพิธีรด น้ำคำหัวผู้สูงอายุและครูบาอาจารย์ ผู้มีพระคุณที่เคารพนับถือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน มีพิธีเทศน์ มหาชาติและลอยกระทง^{๑๙} **ด้านอาชีพตำบลน้ำขำ** อาชีพของประชากรตำบลน้ำขำ ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่าและค้าขาย บางส่วนประกอบอาชีพ อุตสาหกรรมในครัวเรือน และรับจ้างแรงงาน ผลผลิตที่สำคัญของตำบล คือ กลุ่มแปรรูปข้าวแต่น กลุ่มแปรรูปข้าวแคบ กลุ่มแปรรูปนมถั่วเหลืองอิมทิพย์ และกลุ่มทำกล้วยฉาบหงส์ทองหรือกล้วย หลอด

๕.๒.๒ การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า การศึกษาจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิง สร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ดังนี้

ด้านความหมายจิตอาสาและจิตอาสาวิถีพุทธ ดังนี้ ความหมายของจิตอาสาทั่วไป จิต อาสาตามความคิดเห็นน่าจะหมายถึงการทำงานด้านการช่วยเหลือชุมชน บุคคล ทั้งกำลังกาย และ กำลังทรัพย์โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆและความหมายของจิตอาสาตามแนววิถีพุทธ หมายถึง การ ทำงานด้วยการบูรณาการหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับงานด้านจิตอาสาในการช่วยเหลืองานด้าน ศาสนา ชุมชน สังคมด้วยความสมัครใจ และไม่หวังผลตอบแทน^{๒๐} เป็นการช่วยเหลือกิจการทางด้าน ศาสนาด้วยความสมัครใจ น่าจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมที่ทางวัดหรือทาง ศาสนาได้จัดขึ้น^{๒๑} ทั้งทางกายภาพ และทางด้านจิตใจ^{๒๒} อีกทั้งเป็นการช่วยเหลือเสียสละพัฒนาด้วยใจ ไม่มีหวังผลตอบแทนใดๆ

ด้านกิจกรรมด้านจิตอาสาวิถีพุทธ พบว่า มีการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การรักษาความสะอาดชุมชน การตัดหญ้า ตายหญ้าในชุมชน^{๒๓} มีการจัดเก็บขยะในชุมชน วัด มีการ

^{๑๙} อำนวย วิรัตน์ชัยวรรณ, ประเพณีและความเชื่อชาวบ้านตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัด แพร่, (แพร่ : เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๓-๔.

^{๒๐} อ่างแล้ว, นางสมทรง ชุ่มใจ, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๑} สัมภาษณ์,พระนันทวัฒน์ สุวณฺณภทฺโท, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๒} อ่างแล้ว, นายสำรวย ค่ายวง, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๓} อ่างแล้ว, นายพิเชษฐ ชลสินธุ์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

จัดกิจกรรมในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในชุมชนก็ยังมีชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ได้ออกให้บริการดูแลความปลอดภัย **มีการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุขสงเคราะห์**ชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ยังมีการให้บริการทางดำเนินงานบุญบำเพ็ญกุศลศพ งานบุญแต่งงาน การบวชพระ การถือตุง (ธง) **และมีการจัดกิจกรรมด้านสาธารณสุขในชุมชน** อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังมีการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยให้ประชาชนในชุมชนได้ตระหนักถึงการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙

ด้านรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ พบว่า มีรูปแบบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ ได้แก่รูปแบบการพัฒนาชุมชน เช่น การช่วยกันทำความสะอาดถนนในชุมชน การตัดหญ้าตามสถานที่สาธารณะ ข้างถนนหนทาง การทำความสะอาดบริเวณวัด รูปแบบการรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ **รูปแบบการเสริมขวัญและกำลังใจ** การให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือ เช่น ผู้นำในชุมชนจะทำงานร่วมกับ รพสต. เพื่อไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงโดยไปด้วยใจรัก **รูปแบบการให้บริการ** เช่น การจัดการประสานงานกับอบต. เพื่อติดต่อเรื่องการนำผู้ป่วยติดโรคโควิดแยกไปกักตัวเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ในช่วงการแพร่ระบาดโควิด ๑๙ ที่ศูนย์พักคอยองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำคำ **รูปแบบการช่วยเหลือสังคมสงเคราะห์** แก่ผู้กลุ่มเปราะบาง โดยการแนะนำให้ลูกหลานได้ดูแลเป็นเบื้องต้น แล้วผู้นำในชุมชนก็จะประสานไปส่วนงานต่าง ๆ ได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน อสม. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอความช่วยเหลือ และมอบสิ่งของเพื่อช่วยเหลือ

ด้านกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ พบว่า มีกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ โดยการสำรวจผู้ป่วยโควิดเบื้องต้นโดยให้อสม. ที่รับผิดชอบในแต่ละพื้นที่โดยแบ่งคนหนึ่งให้รับผิดชอบในบริเวณใกล้บ้าน ทำการดูแลนำเอายาหรืออาหารไปมอบให้ถึงบ้าน **ด้านการพัฒนาชุมชน** โดยกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านทำการประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านโดยให้หัวหน้าหมวดที่ได้รับการแต่งตั้งดูแลตามพื้นที่ของแต่ละหมวด **ด้านสาธารณสุข** ทางอสม. จะทำการประชุมกันก่อนประจำเดือนเพื่อสำรวจสภาพปัญหา แล้วทำงานบูรณาการร่วมกับผู้นำในชุมชน ทั้งตำรวจบ้าน ส.อบต. เพื่อวางแผนงานในการให้ความช่วยเหลือเช่นผู้ป่วยโรคโควิด ๑๙ **ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน** โดยมีผู้นำในชุมชนเป็นผู้ประสานงานหรือมอบหมายให้ตำรวจหมู่บ้านไปช่วยดำเนินการอำนวยความสะดวกด้านจราจร ด้านความปลอดภัย ด้านรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน

ด้านการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธ พบว่า มีการใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาในหลาย ๆ หลัก ได้แก่ การให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนน้ำคำ ทั้งวัด สถานที่ สาธารณะ อีกทั้งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้วยการเก็บขยะให้เป็นที่เป็นที่โดยมีถังขยะรองรับใส่ไว้อย่างเป็นระบบ การช่วยกันปลูกต้นไม้เพื่อเพิ่มสิ่งแวดล้อมที่ดี (ทาน) การบอกต่อ ๆ กันหรือชักชวนเพื่อนบ้านให้ออกมาพัฒนาชุมชน อีกทั้งการให้คำเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยไม่ได้หวัง

สิ่งตอบแทนใด ๆ (ปิยวาจา) การได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน วัด และสถานที่สาธารณะ และการให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เช่น ผู้ป่วยติดเตียง หรือผู้ป่วยที่ติดโรคไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ด้วยนำเอาอาหารหรือถุงยังชีพไปมอบให้ (อถลจริยา) การได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นนักจิตอาสาอย่างเต็มศักยภาพและสมบูรณ์ตามที่รับมอบหมายจากผู้นำชุมชนหรือจากองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชน (สมานัตตา)

๕.๒.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธใน ๔ ประเด็น ได้แก่ **ด้านการให้ความรู้จิตอาสา (หลักสังคหัตถ์ ๔)** มีการนำเอาหลักสังคหัตถ์มาประยุกต์ใช้ในการให้ความรู้จิตอาสา ได้แก่ ทาน การให้ โดยมี การให้การประชาสัมพันธ์ประกาศรับสมัครเสียงตามสายในหมู่บ้านให้กับประชาชนในชุมชนแต่ละหมู่บ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกจิตอาสา **ด้านการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักพรหมวิหาร ๔)** (ทุกข์) คือ สภาพของปัญหา โดยทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง กำหนดตำบลน้ำชำ ร่วมกับเครือข่ายของผู้นำท้องถิ่นในตำบลใกล้เคียง รวมทั้งส่วนราชการท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยม้า ด้าน (สมุทัย) คือ สาเหตุของปัญหานั้น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำชำ กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน อสม. จัดประชุมศูนย์ปฏิบัติการควบคุมโรคตำบลน้ำชำ (ศปก.ตำบลน้ำชำ) เพื่อหาแนวทางในการช่วยเหลือผู้ป่วยและผู้ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงกรณีเร่งด่วน ด้าน (นิโรธ) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การบริหารส่วนตำบล ร่วมทำความสะอาดห้องเรียน ของใช้ ของเล่นเด็ก และฉีดพ่นแอลกอฮอล์ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ อีกทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง ได้มอบชุดตรวจ ATK จำนวน ๓๐๐ กล่อง ให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลน้ำชำ (มรรค) คือ หนทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ โดยทางนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟองร่วมพิธีลงนามความร่วมมือในการปฏิบัติงานราชการ (MOU) ตัวชี้วัด ณ ห้องประชุมจดหมายเหตุ ศาลากลางแพร่ ชั้น ๒ เพื่อนำมาดำเนินการตามนโยบายให้สำเร็จ ลุล่วงลงไปด้วยดี **ด้านการเสริมสร้างการเรียนรู้จิตอาสา (หลักอิทธิบาท ๔)** และด้านกระบวนการจัดกิจกรรมจิตอาสา (หลักอปริหานิยธรรม ๗) ได้มีนัดประชุมปรึกษารื้อกับผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้มาประชุมร่วมกันเพื่อจัดทำงานพัฒนาหมู่บ้านน้ำชำอยู่สม่ำเสมอ โดยเปิดโอกาสให้แต่ละท่านได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของทุกคนในสังคม^{๒๔} เวลาเลิกจากการจัดกิจกรรมทุกคนก็พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความยุติธรรม เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่รวมกันไม่กินแหนงแคลงใจกัน^{๒๕} ด้านการช่วยเหลือชุมชน คน

^{๒๔} อ้างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๕} อ้างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

ในชุมชนต้องรู้จักความสามัคคี ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองอย่างเข้มแข็ง รมรงค์ให้ประชาชนในหมู่บ้านมีจิตสำนึกในการประกอบอาชีพ ไม่ทำลายภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ เคารพระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของคณะและสังคมตามความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง^{๒๖} การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงามของชุมชน เช่น สักการะเคารพเจดีย์ การปฏิบัติและยอมรับในประเพณีต่างๆ อีกทั้งการให้การอารักขา คຸ້ມครองบรรพชิตซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป^{๒๗}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ การนำองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ไปเป็นกรอบในการกำหนดแนวนโยบาย ในการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลกาญจนา อำเภอมะนัง จังหวัดแพร่ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

๒) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(๑) ควรมีการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธให้ครอบคลุมทุกประเด็นในการจัดกิจกรรมเชิงจิตอาสาวิถีพุทธทุกมิติ

(๒) ควรมีการส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธเกี่ยวกับพัฒนากลุ่มสัมมาชีพในชุมชนทุกกลุ่มอาชีพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรศึกษาการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธโดยเน้นกลุ่มเยาวชนในตำบลน้ำคำ

(๒) ควรศึกษาเปรียบเทียบการเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ในตำบลใกล้เคียงกัน

^{๒๖} อ่างแล้ว, นายสุทิน ม้าแก้ว, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

^{๒๗} อ่างแล้ว, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๖๕.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. คู่มือประกอบโครงการเบื้องต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์.

กรุงเทพมหานคร: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๓.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัคเซ

สมิเดีย จำกัด, ๒๕๕๕.

_____. การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: ชัคเซสมิเดีย, ๒๕๕๓.

_____. จอมปราชญ์นักการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ชัคเซสมิเดีย, ๒๕๕๔.

จำนงค์ อภิวินิจฉัย. จริยธรรมสำหรับผู้บริหาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๔.

นฤมล นิราทร. การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ขอบข่ายพิจารณาบางประการ. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

ประเวศ วะสี และคณะ. ยุทธศาสตร์แก้วิกฤติชาติ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา,

๒๕๕๒.

_____. ประชาคมตำบล. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๕๑.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตตวณโณ). การพัฒนาจิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต). การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. ปัตตานี:

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด,

๒๕๓๗.

- _____ . **พจนานุกรมศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **นิติศาสตร์แนวพุทธ**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. นนทบุรี: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๐.
- _____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- _____ . **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒ)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๕๒.
- พระไพศาล วิสาโล. **เครือข่ายจิตอาสา. คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง พิมพ์ลักษณ์**. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ประสานงานเครือข่ายจิตอาสา, ๒๕๔๙.
- _____ . **วิถีสังคมไทย ประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๔๔.
- พระมหาสุทิตย อากาศโร. **เครือข่าย ธรรมชาติความรู้ และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดือนตุลาคม, ๒๕๔๗
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. **สำนึกไทยที่พึงปรารถนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, ๒๕๔๓.
- มัลลิกา มัติโก. **จิตสำนึกทางสังคมของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล**. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีการพิมพ์, ๒๕๔๑.
- ยุทธนา วรณปิติกุล. **สำนึกพลเมือง: ความเรียงว่าด้วยประชาชนบนเส้นทางประชาคม**. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, ๒๕๔๒.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖.
- _____ . **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ –ไทย, ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๒.
- วรรณสิทธิ์ ไวทยเสวี. **คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๑ จิตปรมัตถ์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. นครปฐม: มูลนิธิแนบมหานีรานนท์, ๒๕๕๑.
- วิจิต นันทสุวรรณ และจ่านง แรกพินิจ. **บทบาทของชุมชนกับการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.

วิรัตน์ คำศรีจันทร์. **จิตสำนึกพลเมืองในบริบทสังคมไทย**. นครปฐม: โครงการวิจัยและพัฒนา
ประชาคมพุทธมณฑล, ๒๕๔๔.

วิศิษฐ์ ชัยสุวรรณ. **อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย: ชุดที่ ๓ ตอนที่ ๑ เรื่องประเภทของจิต**.
กรุงเทพมหานคร: มุลินธิเผยแพร่พระสังฆธรรม, ๒๕๕๐.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. **เครือข่าย: นวัตกรรมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐.

ศูนย์คุณธรรม. **ร่วมแรงแข่งขัน ร่วมกันทำดี สมัชชาคุณธรรมแห่งชาติและตลาดนัดคุณธรรม**.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทแพลน โมทีฟ จำกัด, ๒๕๔๔.

สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. **การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน**. กรุงเทพมหานคร:
เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๓๗.

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. **วาระการวิจัยแห่งชาติในภาวะวิกฤติเพื่อฟื้นฟูชาติ**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๒.

สำนักบริหารกองทุนพัฒนาชุมชน. **“ทำได้ หายจน” เรื่องราวการต่อสู้ชีวิตกับรวมอาชีพครัวเรือน**
กข.คจ.ดีเด่น. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๕๔.

เสรี พงศพิศ. **เครือข่าย**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๔๘.

อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล. **ประชาสังคม: คำ ความคิดและความหมาย**.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๐.

อรทัย อาจอ่ำ และสมศักดิ์ นิลลาจารย์. **รายงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่อง เครือข่ายอาสาสมัคร**
เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมเอตลัส. มหาวิทยาลัยมหิดล: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม,
๒๕๔๐.

อำนวยการ วิรัตน์ชัยวรรณ. **ประเพณีและความเชื่อชาวบ้านตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่**.
แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๕๒.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์:

โกศล มีความดี. “ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของข้าราชการตำรวจ”.
ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒ, ๒๕๕๗.

ฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใน
โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญา**
ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันวิทยบริการ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

นันทรัตน์ ปรีวัทธิธรรม. “การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับ
ทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์
ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

บุญทัน ภูบาล. “การใช้วิถีทัศนละครหุ่นเชิดเป็นตัวแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ ๒”. **ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๔.

บุญวดี มนตรีกุล ณ ออยุธยา. พุทธจริยธรรมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน: ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๕๐.

ประไพพิศ โยพารพัฒน์. “กระบวนการเกิดจิตสำนึกสาธารณะของชุมชนบางลำพู”. **วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

เรียม นมรักษ์. “การวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง”. **วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต**. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

ศิริ แคนสา. “การพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนคอนสวรรค์”.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๓.

(๓) รายงานวิจัย:

ณรงค์ อ้วนอง. “การศึกษาสำนึกสาธารณะของชุมชน ศึกษากรณีการจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจ
ตระเวนชายแดน. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยการศึกษากับชุมชน.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖.

ดร.ประพันธ์ ศุภษร. ดร.ดวงเพชร สมศรี และนายสมคิด เศษวงค์. กระบวนการพัฒนาจิตอาสาตาม
แนวพระพุทธานุภาพ. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

มนัสสา ชินูปการพงศ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการสื่อสารการตลาดต่อจิตสำนึกสาธารณะ
กับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒.

มหาวิทยาลัยนเรศวร. “ทักษะชีวิต: จิตสาธารณะ. อ่างใน นวลละออ แสงสุข. จิตสำนึกสาธารณะใน
เยาวชน: การณ์ศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง”. **รายงานการวิจัย**.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

(๔) บทความ:

ชนิภูฐา กาญจนรังสีนนท. “การสร้างวามเข้มแข็งของชุมชนโดยองครเครือขาย”. **วารสารพัฒนา**

ชุมชน. ปีที่ ๓๘ ฉบับที่๙ (กันยายน), ๒๕๔๒, หน้า ๒๖ – ๓๐.

ไชยา ยี่มิวิไล. “สำนักสาธารณะ”. **มติชนสุดสัปดาห์**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑๓๙๓, (๒๕๕๐).

รัฐจวน อินทรกำแหง. “ประชาธิปไตยแบบธรรมิกสังคมนิยม”. **ปาจารย์สาร**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๖

(พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๒๘)

วิรุณ ตั้งเจริญ. “มศว พลวัต”. **จดหมายข่าวธรรมมาภิบาลมหาวิทยาลัย**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑

(พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๕๗).

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวิ. “บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการศึกษาเพื่อความเป็นประชาสังคม SAHIL

THAILAND JOURNAL”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่ ๕๒ ฉบับที่ ๖๙, (มีนาคม ๒๕๔๑).

สมพงษ์ สิงหะพล. “ต้องสอนให้เกิดจิตสำนึกใหม่”. **สีมาจารย์**. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ (มิถุนายน-ตุลาคม

๒๕๔๒).

สรณีย์ สายศร, “การบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาในการทำงานจิตอาสา”. **วารสารพุทธ**

ศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘

(๕) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

ฐนิธ กิตติอำพน. “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์”. เอกสารการสัมมนา Thailand International

Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์”,

(ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐พฤศจิกายน ๒๕๕๓).

พระไพศาล วิสาโล. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการความดี : ศึกษากรณีมูลนิธิฉือจี้**. รายงานการ

เยี่ยมดูงานมูลนิธิฉือจี้ ไต้หวัน ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤษภาคม – ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐.

ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๑๕๒ ง., (๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔).

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

UNCTAD, **The Creative Economy Report 2021**. United Nations, [Online], Accessed 31

October. Available from <http://www.unctad.org/creative-economy>.

เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์. **ผลการตัดสิน ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. Accessed 16

January 2012. Available from [http://creativechiangmai.com/activities/dip-](http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project)

[creative-city-project](http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project).

เวชพล อ่อนละมัย. **ชีวิตและวัฒนธรรมไทย: จิตสาธารณะ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.kasetyaso.ac.th/thai%๒๐culture/09.pdf> [๒๐ ก.ค. ๒๕๕๔].

กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. มหาวิทยาลัยสุโขทัย สร้างรากแก้วให้
ประเทศ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : [https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-
project/2690-u2tambon.html](https://www.mhesi.go.th/index.php/flagship-project/2690-u2tambon.html) [๑๖ มกราคม ๒๕๖๕].

พระครูสุนทรธรรมโสภณ ผศ. คุณลักษณะของจิตะการพัฒนาคิต. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :
<http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=354&Itemid=69> [๑๐ มกราคม ๒๕๖๕].

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). พระพุทธศาสนา พัฒนาคคนและสังคม. (จัดพิมพ์ในระบบเครือข่ายโดย
สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEAMEO Secretariat),
[ออนไลน์]: Available:<http://www.seameo.org/v/payutto/index.htm> [o m.n.
bodde].

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

(I) Books:

Florida, Richard. **The Rise of the Creative Class and how it transforming work.**
leisure, community, &everyday life, (New York: Basic Book. 2004).

Home Affairs Bureau. **The Hong Kong Special Administrative Region Government.**
A Study on Creativity Index. 2005.

Sanders, T. Irwin. **Theories of Community Development Rural Sociology no. 23**
(1958 : 1-12) ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอ
เดียนส์ไตร์.

Poplin, E. Dennis. **Communities A Survey of Theories and Methods of Research.**
New York: Mcmillan, 1972.

Aler, Cathrin and Hage, Jerald. **Organization Working Together.** California : Sage, 1993.

ภาคผนวก

- ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย.....
- ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล.....
- ภาคผนวก ค การรับรองการนำไปใช้ประโยชน์.....
- ภาคผนวก ง รูปภาพที่ลงพื้นที่.....
- ภาคผนวก จ ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากงานวิจัย.....
- ภาคผนวก ฉ ประวัติผู้วิจัยและคณะ.....

ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน
ตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

*****

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้ตอบแบบสัมภาษณ์ โปรดตอบตามความคิดเห็นของท่านให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับ และจะไม่มีผลกระทบต่อการทำงานของท่าน หรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ เนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ ประกอบด้วย ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์ในการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ได้สละเวลาตอบแบบสัมภาษณ์นี้ตามความเป็นจริงหรือตามความคิดเห็นของท่านมากที่สุด คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ และจะใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้เท่านั้น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ

พระศกดิษฐ์ ส่วโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี

ตำแหน่ง.....

ที่อยู่.....

**ตอนที่ ๒ เป็นแบบสัมภาษณ์การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิง
สร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำซำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่**

๑. จิตอาสาโดยทั่วไป และจิตอาสาตามแนววิถีพุทธ ตามแนวคิดของท่านหมายความว่าอะไร

.....
.....
.....
.....

๒. ท่านคิดว่าจิตอาสาควรมีกิจกรรมในด้านใดบ้าง

.....
.....
.....

๓. ท่านคิดว่าการส่งเสริมการเรียนรู้จิตอาสาควรมีอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๔. ท่านมีความหวังต่ออาสาสมัครและการทำงานอย่างไร

.....
.....
.....
.....

๕. ท่านคิดว่ามีหลักพุทธธรรมใดที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาจิตอาสาได้

.....
.....
.....

๖. ท่านมีวิธีการนำหลักพุทธมาประยุกต์ใช้พัฒนาจิตอาสาอย่างไรบ้าง

.....
.....
.....

๗. ปัญหาและอุปสรรคในการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการทำงานจิตอาสา มีอะไรบ้าง และมีแนวทางแก้ไขอย่างไร

.....
.....
.....

๘. วิธีการเสริมสร้างจิตอาสาวิถิปุทธควรเป็นอย่างไร

.....
.....
.....

๙. กระบวนการเสริมสร้างจิตอาสาวิถิปุทธสามารถนำไปใช้ได้อย่างไร

.....
.....
.....

๑๐. กระบวนการการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถิปุทธควรมีอย่างไร

.....
.....
.....

๑๑. ความคิดเห็นเพิ่มเติม และข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

ภาคผนวก ข หนังสือเชิญผู้ให้ข้อมูล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เรียน พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์,ผศ.ดร. เจ้าคณะตำบลห้วยม้า- น้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เรียน พระนันทวัฒน์ สุวณฺณภทฺโท รักษาการเจ้าอาวาสวัดน้ำขำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ บ้านน้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายประจักษ์ พุฒิ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑ บ้านน้ำขำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายสมปรารถ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๓ บ้านน้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายสุทิน ม้าแก้ว กำนันตำบลน้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางวารุณี ภิรมพัต ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ บ้านน้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางหทัยกาญจน์ คำวังจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ บ้านน้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางสาวสมทรง ชุ่มใจ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางชลธิชา คำวังจันทร์ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๔ บ้านน้ำชำ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางลัดดา วิชาสกุลเด่น รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลร่องฟอง

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางสาวสมเสวียน ชุ่มใจ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางสาวเสถียร คำยวง

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายสำรวย ค่ายวง

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางรัตนาพร ชุ่มใจ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายสมปราถ คำยวง

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นายอำนาจ วิรัตน์ชัยวรรณ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางหลั่น คำยวง

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางพิมพ์ รัตนพันธ์จักร

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาเขตแพร่ เลขที่ ๑๑๑ หมู่ที่ ๕

ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่

ที่ อว ๘๐๔๒/ว ๐๑๓

๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์สัมภาษณ์งานวิจัย

เจริญพร นางสาวศุภัทธรา วิรัตน์ชัยวรรณ

ด้วยผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พงศ์คำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในนามหัวหน้าโครงการวิจัย ด้วยทุนสนับสนุนการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๕ กำลังจัดทำวิจัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” เพื่อพัฒนางานวิชาการให้กับบุคลากรของมหาวิทยาลัย และงานวิจัยตามภารกิจของอุดมศึกษา

ดังนั้น ทางสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่ พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ สามารถให้คำแนะนำอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และพัฒนางานวิจัยอย่างมีคุณค่า ทางมหาวิทยาลัยจึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่ออนุญาตสัมภาษณ์ ในวันที่ ๓ เดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลา ๑๓.๐๐ น. ตามเอกสารแนบ และจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป และขอขอบคุณมา โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ,ดร.)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

สำนักวิชาการวิทยาเขตแพร่

โทรศัพท์ ๐๙-๕๖๗-๖๙๔๘-๖, ๐-๕๔๖-๔๖๕๘-๕

ภาคผนวก ค

รูปภาพที่ลงพื้นที่ชุมชนตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

การประชุมกลุ่มย่อยวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิง
สร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลวิจัย

ทะเบียนรายชื่อคณะกรรมการและสมาชิก
 วิสาหกิจชุมชน กลุ่มแปรรูปข้าว หมู่ 3 ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ข้าวแต่นโบราณ

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1.	นางสมทรง ชุ่มใจ	ประธาน
2.	นางพิมพ์ รัตนพันธ์จักร	รองประธาน
3.	นางสุภัทตรา วิรัตน์ชัยวรรณ	เลขานุการ
4.	นางพรศรี คำยวง	เหรัญญิก
5.	น.ส.เสถียร คำยวง	ผู้ช่วยเหรัญญิก
6.	น.ส.สมศรี วุฒิ	กรรมการ
7.	นางศิริธัญญา ก้อนแก้ว	กรรมการ
8.	นางศรียรรณา คำยวง	สมาชิก
9.	นางสมเสวียน ชุ่มใจ	"
10.	นางภาวณา ชลทา	"
11.	นางฉวีวรรณ ชุ่มใจ	"
12.	นางพัฒนา ชลทา	"
13.	นางกนกวรรณ ชุ่มใจ	"
14.	น.ส.สุภัตตร สุวรรณรัตน์	"
15.	นางหลั่น คำยวง	"
16.	นายจรัส ชุ่มใจ	ที่ปรึกษา
17.	นางเพ็ญจิต ธรรมศรีราษฎร์	"

แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี ๒๕๖๖

บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๑
ตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่
จังหวัดแพร่

คณะกรรมการหมู่บ้านได้ประชุมพิจารณาแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีมติเห็นชอบและรับรองแล้ว

เมื่อวันที่ ๘ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ลงชื่อ.....*Spit*.....

(นายประจักษ์ พุฒิ)
ประธานกรรมการหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้าน
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๕
บ้านน้ำชำ หมู่ที่ ๒ ตำบลน้ำชำ
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ประชุมพิจารณาแผนพัฒนาหมู่บ้านมีมติเห็นชอบ
และรับรองแล้ว เมื่อวันที่ 16 เดือน มีนาคม 2563

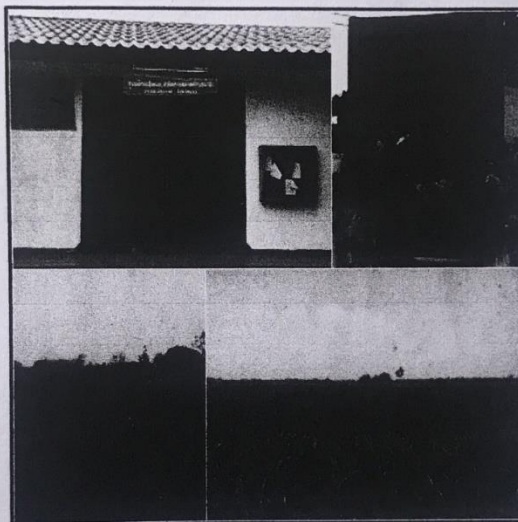
(ลงชื่อ)..... ๕ ๕ .....

นายสุทิน ม้าแก้ว
ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน

ต.ห.ค.ม.พ. ๒๖๓

แผนพัฒนาหมู่บ้าน
ประจำปี พ.ศ. 2565

บ้านน้ำชำ หมู่ที่ 3 ตำบลน้ำชำ
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ประชุมพิจารณาแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีมติเห็นชอบ
และรับรองแล้ว เมื่อ วันที่ 15 เดือน ๑๑ พ.ศ. ๒๕๖๓

(ลงชื่อ).....
(นางสาวประไพ ด้วงง.)
ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน

แผนพัฒนาหมู่บ้าน

ประจำปี พ.ศ.2566

บ้านน้ำชำ หมู่ที่ 4 ตำบลน้ำชำ

อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

คณะกรรมการหมู่บ้านได้ประชุมพิจารณาแผนพัฒนาหมู่บ้าน

มีมติเห็นชอบ และรับรองแล้ว

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2565

ลงชื่อ.....

(นายพิเชษฐ์ ชลสินธุ์)

ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน

ภาคผนวก ค

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 20 ตุลาคม 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ

ข้าพเจ้า นายสุทิน ม้าแก้ว ตำแหน่ง กำนันตำบลน้ำชำ ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชนบ้านน้ำชำ ที่อยู่ ตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000 โทรศัพท์ 0893-9554992 ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยายการสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2565 จนถึง 30 กันยายน 2565 ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ได้นำเอาความรู้ที่เกิดจากการวิจัยไปเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่จนสามารถมีเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธที่น่าไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่ตำบลน้ำชำให้ชุมชนได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้อย่างยั่งยืน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายสุทิน ม้าแก้ว)

ตำแหน่ง กำนันตำบลน้ำชำ

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

วันที่ 20 ตุลาคม 2565

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระศกดิษฐ์ ส่วโร (แสงธง) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ที่อยู่ 111 หมู่ 5 ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 54000 โทรศัพท์ 0-612-68925-2 ขอ
รับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่
จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของผศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พองคำ โดยนำไปใช้ประโยชน์
ดังนี้

- การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยายการสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาประดิษฐ์
- การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 30 กันยายน 2565 จนถึง 30 ตุลาคม 2565 ซึ่งการนำผลงานวิจัย/
งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ได้นำเอาความรู้ที่เกิดการวิจัยมาบูรณาการกับการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการ
พัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของตำบลน้ำคำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในรายวิชาพระพุทธศาสนา กับ
สังคมสงเคราะห์ ชั้นปีที่ ๓ ภาคการศึกษาที่ ๑ ทำให้นิสิตได้รับองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่าง
ยั่งยืนต่อไป

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระศกดิษฐ์ ส่วโร,ดร.)

ตำแหน่ง อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

ภาคผนวก จ

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการวิจัย

๑. ผลผลิต (Input) ที่ได้จากการวิจัย

งานวิจัยนี้ ได้เอกสารผลงานทางวิชาการ เช่น

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ๑ ชิ้น บทความวิจัยจำนวน ๑ ชิ้น อันประกอบด้วยองค์ความรู้ใหม่ คือ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วย ผลการศึกษาจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, การเสริมสร้างจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, ชุดความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒. ผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกิดขึ้นและการนำไปใช้ประโยชน์

๑) ประโยชน์กับวงวิชาการ

สำหรับโครงการวิจัยได้รับ ๑. รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ ๑ ชิ้น บทความวิจัยจำนวน ๑ ชิ้น อันประกอบด้วยองค์ความรู้ใหม่ คือ การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ประกอบไปด้วย การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่, ชุดความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๒) ประโยชน์กับชุมชนและสังคม

วิจัยนี้ ผู้นำตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบูรณาการและนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

๓) ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ

ผู้นำตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำขำ อำเภอเมืองแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบูรณาการและนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิสาหกิจพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

๔) ประโยชน์เชิงนโยบาย

ผู้นำตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำชำ จังหวัดแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธต้นแบบในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

๓. ผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้น

๑) ผลกระทบเชิงวิชาการ

ผลจากการวิจัยชิ้นนี้ได้ช่วยการพัฒนาผู้นำตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำชำ จังหวัดแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบูรณาการและนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธต้นแบบในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

๒) ผลกระทบเชิงชุมชนและสังคม

ได้สร้างเสริมการพัฒนาผู้นำตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำชำ จังหวัดแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบูรณาการและนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธต้นแบบในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน และให้เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน

๓) ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ

ทำให้เกิดการบูรณาการงานประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น งานประจำปีของวัดต่าง ๆ งานบุญกุศลของวัด เป็นต้น และการบูรณาการในการผลิตสินค้าของตำบลให้สามารถยกระดับคุณภาพของสินค้าและการนำไปสู่ตลาดในโลกดิจิทัล ตลอดจนถึงการการอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นของพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

๔) ผลกระทบเชิงสิ่งแวดล้อม

ได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำชำ จังหวัดแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบูรณาการและนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธต้นแบบในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

๕) ผลกระทบเชิงนโยบาย

ได้ผลงานมอบให้กับผู้นำตำบลน้ำชำ อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำองค์ความรู้การเสริมสร้างเครือข่ายจิตอาสาวิถีพุทธในการพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ตำบลน้ำชำ จังหวัดแพร่ นำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบูรณาการและนำไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการ

บริหารจัดการเครือข่ายจิตอาสาวิธีพุทธต้นแบบในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม ด้านภูมิทัศน์ ความปลอดภัย และความยากจน เป็นการช่วยหน่วยงานของรัฐในการช่วยเหลือสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัยและคณะ

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อภาษาไทย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร. เกียรติศักดิ์ ฟองคำ
- ชื่อภาษาอังกฤษ : Assistant Professor, Dr. Kriengsak Fongsak
- เลขบัตรประชาชน : ๓๕๖๐๑๐๐๐๕๐๙๙๙
- ว/ด/ป : ๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๙
- วุฒิการศึกษา : พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชา ศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พ.ศ. ๒๕๓๔)
M.A. (Philosophy) University of Madras, India (พ.ศ. ๒๕๓๙)
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธรศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (พ.ศ. ๒๕๖๓)
- สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
๑๑๑ ม.๕ บ้านหนองห้า ตำบล แม่คำมี อ.เมืองแพร่ จังหวัดแพร่
๕๕๐๐๐
- ตำแหน่ง : ผู้ช่วยศาสตราจารย์
- เบอร์โทรศัพท์ : ๐๘๖-๕๒๐-๐๐๖๕
- อีเมลล์ : kriengsakfong@gmail.com
- nriis : นายเกียรติศักดิ์ ฟองคำ
- งานวิจัย
๑. พระครูปลัดพรหมเรศ โชติวิโร, ผศ.ดร., ดร.อรอนงค์ วุวงศ์, นายเกียรติศักดิ์ ฟองคำ, บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของพระมหาเถระในล้านนา, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.
  ๒. พระราชเชมากร, ผศ.ดร., พระบุญเสริม กิตติวณโณ, ดร., ผศ.รวีโรจน์ ศรีคำภา, ผศ.นวัชโรจน์ อินเต็ม, นายสุพจน์ แก้วไพฑูรย์, นายเกียรติศักดิ์ ฟองคำ การสืบค้นการจัดระบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณ

ของวัดและการถ่ายทอดภูมิปัญญาล้านนาเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ใน
ท้องถิ่นจังหวัดแพร่, ๒๕๖๐.

๓. พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโณ, ดร., พระศักดิ์ช ส่วโร, ดร.,
ผศ.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ, ดร.กาญจนา คำจตุ, นางคุณญา แก้วทันคำ
เรื่อง สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตาม
แนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี
ในภาคเหนือตอนบน, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

ที่อยู่

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
๑๑๑ ม.๕ บ้านหนองห้า ตำบล แม่คำมี อ.เมืองแพร่ จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อภาษาไทย : พระศักดิ์ธัช ส่วโร (แสงธง)
 ชื่อภาษาอังกฤษ : Phra Sakdithat Samvaro (Sangtong)
 เลขบัตรประชาชน : ๓๕๔๐๑๐๐๓๑๘๖๐๖
 ว/ด/ป : ๒ เมษายน ๒๕๒๕
 วุฒิการศึกษา : ศศ.บ. (การปกครอง)
 พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)
 พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 สถานที่ทำงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
 ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐
 ตำแหน่ง : อาจารย์ประจำ
 เบอร์โทรศัพท์ : ๐๖๑-๒๖๘๘๒๕๒
 อีเมลล์ : Sakdithat.sang@mcu.ac.th
 nriis : พระศักดิ์ธัช แสงธง (Sakdithat.Sangtong@research.or.th)
 งานวิจัย : ๑. พระศักดิ์ธัช ส่วโร (ผู้วิจัยร่วม), วิสาหกิจผ้าหม้อห้อมจังหวัดแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.
 ๒. พระศักดิ์ธัช ส่วโร และคณะ, บทบาทการเชื่อมโยงภูมิภาคของครูบาบุญชุ่ม, **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒.
 ๓. พระอนุสรณ์ กิตติวณโณ และคณะ, ความเชื่อและคติธรรมที่ปรากฏในประเพณีปีใหม่สงกรานต์ล้านนา, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๖๐.
 ๔. พระศักดิ์ธัช ส่วโร และคณะ, รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านสุขภาวะองค์กรรวมแบบบูรณาการของศูนย์สุขภาพชุมชนแนวพุทธในจังหวัดแพร่, **รายงานการวิจัย**, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๖๓.
 ๕. พระอธิการบุญเสริม กิตติวณโณ, พระศักดิ์ธัช ส่วโร, ผศ.เกรียงศักดิ์ ฟองคำ, สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะ

ตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี
ในภาคเหนือตอนบน, **รายงานการวิจัย**, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑.

๖. ดร.สุวรรณี สร้อยสงค์, พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์, พระศักดิ์ธัช ส่วโร,
นางคุณญา แก้วทันคำ, นายยุทธพงศ์ อุณหทวีทรัพย์, องค์ความรู้และ
การพัฒนานวัตกรรมการป้องกันและการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์,
รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓.

๗. พระศักดิ์ธัช ส่วโร, ดร., พระราชเขมากร, รศ. ดร., พระครูสุนทรธรรม
ทัศน์, ผศ. ดร., รูปแบบการจัดการเรียนการสอนบูรณาการกับการบริการ
วิชาการแก่สังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยา
เขตแพร่ กับสถาบันทางสังคมในจังหวัดแพร่, **รายงานการวิจัย**,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, ๒๕๖๔.

ที่อยู่ : วัดพงษ์สุนันท์ เลขที่ ๑ ซ. ๑ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
๕๔๐๐๐